

ΔΗΜΗΤΡΗ ΑΝΔΡ. ΣΑΜΑΡΑ
ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΥ Ν.Π.Δ.Δ.

**ΕΚΚΛΗΣΙΑ, ΕΞΩΚΛΗΣΙΑ,
ΕΙΚΟΝΙΣΜΑΤΑ ΚΑΙ
ΝΕΡΟΜΥΛΟΙ
ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΑΣ
(ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ)**

ΖΩΓΡΑΦΟΥ - ΑΘΗΝΑ 1999

Ελληνική Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

**ΕΚΚΛΗΣΙΑ, ΕΞΩΚΛΗΣΙΑ,
ΕΙΚΟΝΙΣΜΑΤΑ ΚΑΙ
ΝΕΡΟΜΥΛΟΙ
ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΑΣ
(ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ)**

δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ανα
Διεύθυνση Βιβλιοθηκών.

Εθνική Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

ΔΗΜΗΤΡΗ ΑΝΔΡ. ΣΑΜΑΡΑ
ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΥ Ν.Π.Δ.Δ.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 48099
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 4/2/2002
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘ. 281.9 ΣΑΜ
Κωδ. εγ. 7012

**ΕΚΚΛΗΣΙΑ, ΕΞΩΚΛΗΣΙΑ,
ΕΙΚΟΝΙΣΜΑΤΑ ΚΑΙ
ΝΕΡΟΜΥΛΟΙ
ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΑΣ
(ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ)**

Επιμέλεια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Διεύθυνση του γράψαντος
Μαρίκας Κοτοπούλη 22
Τ.Κ. 157 73 Αθήνα
Τηλ.: 77 70 556
Αγίας Παρασκευής 0655/24270

Απαγορεύεται η μερική ή ολική δημοσίευση κειμένων και φωτογραφιών,
χωρίς τη γραπτή άδεια του γράψαντος.

Φωτο - Μιλτιάδη Ευαγ. Νταγκοβάνου

Σημ.: Οι... θαυμάσιες φωτογραφίες που κοσμούν το βιβλίο, «Μια φωτο-
γραφία αξίζει όσο χίλιες λέξεις».

ΑΦΙΕΡΩΝΕΤΑΙ

με μεγάλη ευλάβεια και ευγνωμοσύνη,
στην ιερή μνήμη των προσφιλών γονιών μου

Αντρέα και Όλγας,

ΔΩΡΙΖΕΤΑΙ δε

στην Αδελφότητα Κερασοβιτών Αθηνών
για διάθεση στους απανταχού Κερασοβίτες.

Αθήνα 1999

Εθνική Κεντρική Βιβλιοθήκη Κωνσταντινούπολης

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

«Κανένα βιβλίο δεν είναι τόσο κακό, ώστε να μη έχει κάποιος να ωφεληθεί κάτι από αυτό.» (Πλίνιος νεώτερος)

Ο Άγγλος ιστορικός, Εδ. Κλωντ, στο μικρό, αλλά περισπούδαστο βιβλίο του «Τα πρώτα βήματα της ανθρωπότητας» λέει, ότι «όλα στον απέραντο αυτό κόσμο έχουν την ιστορία τους, ιστορία μάλιστα που κάνει τον θαυμασμό και την εκτίμηση». Και πολύ σωστά. Γιατί όλα, ανεξαιρέτως όλα, έστω και τα πιο μικρά ή ασήμαντα, έχουν την ιστορία τους, την οποία εμείς μπορούμε να σπουδάσουμε.

Είναι επίσης γνωστό σε όλους πόσο στενός είναι ο δεσμός των ανθρώπων με την ιδιαίτερη πατρίδα. Ειδικά για εμάς τους Έλληνες ο δεσμός αυτός αγγίζει τα όρια του πάθους.

Η λογοτεχνία μας, κοινή και δημοτική, από την Ομηρική ακόμα εποχή μέχρι των ημερών μας, έχει να παρουσιάσει άφθονα παραδείγματα αυτής της νοσταλγικής αγάπης, την οποία τρέφει μέσα του ο Έλληνας για τον τόπο του που έχει γεννηθεί και έζησε τα παιδικά και εφηβικά του χρόνια.

Αυτή ακριβώς η αγάπη και ο θαυμασμός για τη γενέτειρά μου και τροφό το ΠΕΡΑΣΟΒΟ, με ώθησε και παρότρυνε από τριετίας περίπου να συλλάβω μια ιδέα. Την ιδέα να παρουσιάσω –στους ιδιοκτήτες απογόνους-Κερασοβίτες των εξωκλησιών, των εικονισμάτων και των νερομύλων του χωριού μας, αλλά και στο ευρύτερο κοινό του χωριού μας– την ιστορία, μικρή ή μεγάλη, τον μύθο ή την παράδοση, του κάθε εξωκλησιού, εικονίσματος και νερομύλου του χωριού μας. Πρώτη ιδέα ήταν αυτή, αλλά μετά σκέφτηκα, πως θα ήταν πιο σωστό και ορθό να καταγράψω και την ιστορία, τον μύθο και την παράδοση της ενοριακής μας εκκλησίας της «ΚΟΙΜΗΣΗΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ», ώστε να υπάρχει ένα πλήρες κείμενο –βιβλίο– για τους ιερούς ναούς του χωριού μας και για τους νερόμυλους.

Σ' αυτό τον ευλογημένο τόπο, το χωριό, πρωτοείδα το φως της ημέρας κι εκεί ένιωσα το πρώτο σκοτάδι της νύχτας ν' απλώνεται πηχτό μέσα στο σπί-

τι των γονιών μας. Εκεί έζησα τις πρώτες λαχτάρες, χαρές, λύπες και τις παιδικές και εφηβικές αγάπες.

Εκεί πρωτοέπαιξα με τα παιδιά της γειτονιάς μου και εκεί βόσκησα την άνοιξη και το καλοκαίρι τ' αρνιά, τα κατσίκια και τα γελάδια.

Όλα αυτά με έκαναν να τρέφω για το χωριό μου, μια φλογισμένη και άσβεστη αγάπη, που βγαίνει από τα τρίςβαθα της ψυχής μου και του Είναι μου, παρ' όλο οι ανάγκες της ζωής με υποχρέωσαν να καταφύγω στην αστυφιλία, στην πολύβωη και νεφόπληκτη πρωτεύουσα.

Στην εργασία μου αυτή είμαι ο πρώτος. Την ίδια προσπάθεια δεν ανέλαβε κανένας παλιότερός μου Κερασοβίτης, είτε σε χειρόγραφο, είτε σε βιβλίο.

Η εργασία μου αυτή, μακριά από κάθε φιλοδοξία και προσωπικό κέρος, απευθύνεται και αποβλέπει, κατ' εξοχήν, στους κτήτορες και στους απογόνους ιδιοκτήτες των εξωκλησιών και εικονισμάτων αυτών, γιατί αυτούς κυρίως ενδιαφέρει και κατά δεύτερο λόγο, σε όλους τους συγχωριανούς μου Κερασοβίτες, όπως και σε κάθε άλλο, ο οποίος θα ήθελε να γνωρίσει και να μάθει τη μικρή ή μεγάλη ιστορία – μύθο – παράδοση των πολλών, όμορφων και ωραίων εξωκλησιών και εικονισμάτων του χωριού μου. Και όχι μόνο αυτό, αλλά και για τους άλλοτε ξακουστούς, στην επαρχία μας, νερόμυλους-αλευρόμυλους με τα πολύβωα μαντάνια και τις πεντακάθαρες τριστέλες (νεροτριβές) τους.

Στηρίχτηκα σ' αυτή μου την εργασία, όχι μόνο στα βιώματά μου, τις νοσταλγικές αναμνήσεις, αλλά και σε αξιόπιστα στοιχεία ιστορικών δεδομένων, προφορικών πηγών, όπως διηγήσεις από γέροντες και ασπρομαλλούσες γερόντισσες, αλλά και σε πολλούς άλλους συντοπίτες μου και έκανα τη διασταύρωση, προκειμένου να εξακριβώσω την αλήθεια. Εργασία χρονοβόρα, κοπιαστική και δαπανηρή.

Ακόμα η εργασία μου αυτή αποβλέπει στη διάσωση κι αμόλυντη διαφύλαξη του πολύτιμου ιστορικού θησαυρού της εκκλησίας μας, –των εξωκλησιών και της ιστορίας– παράδοσης των εννιά νερόμυλων του χωριού μας. Έτσι θα γίνει, για πρώτη φορά, στα Κερασοβίτικα χρονικά, παράδοση του πλούσιου αυτού υλικού στα παιδιά μας, στα παιδιά των παιδιών μας και στις ερχόμενες γενιές. Είναι ύψιστο χρέος μας, γιατί όλα αυτά αποτελούν και είναι οι τρίςβαθες ρίζες της φυλής μας.

Έχει λεχθεί τούτο: «Σπουδάζουμε και μαθαίνουμε την ιστορία των ξένων χωρών και αγνοούμε την πλούσια τοπική ιστορία της ιδιαίτερης πατρίδας μας, του χωριού μας, του τόπου που έχουμε γεννηθεί και μεγαλώσει. Η άγνοια όμως αυτή προσβάλλει πάρα πολύ την Εθνική μας αξιοπρέπεια».

Να ένας λόγος παραπάνω που με ώθησε σ' αυτή την εργασία μου, να

ικανοποιήσω μια προσωπική μου μεγάλη επιθυμία για το αγαπημένο μου χωριό, «Ν' αφήσω κι εγώ κάτι καλό στο διάβα της ζωής μου».

Πάσχισα πολύ για να παρουσιάσω αυτή τη δουλειά με τις δυνάμεις ενός μόνου ανθρώπου. Κάθε καλοπροαίρετη, καλόπιστη και αντικειμενική κριτική, θα είναι καλοδεχούμενη, όχι όμως πολεμική.

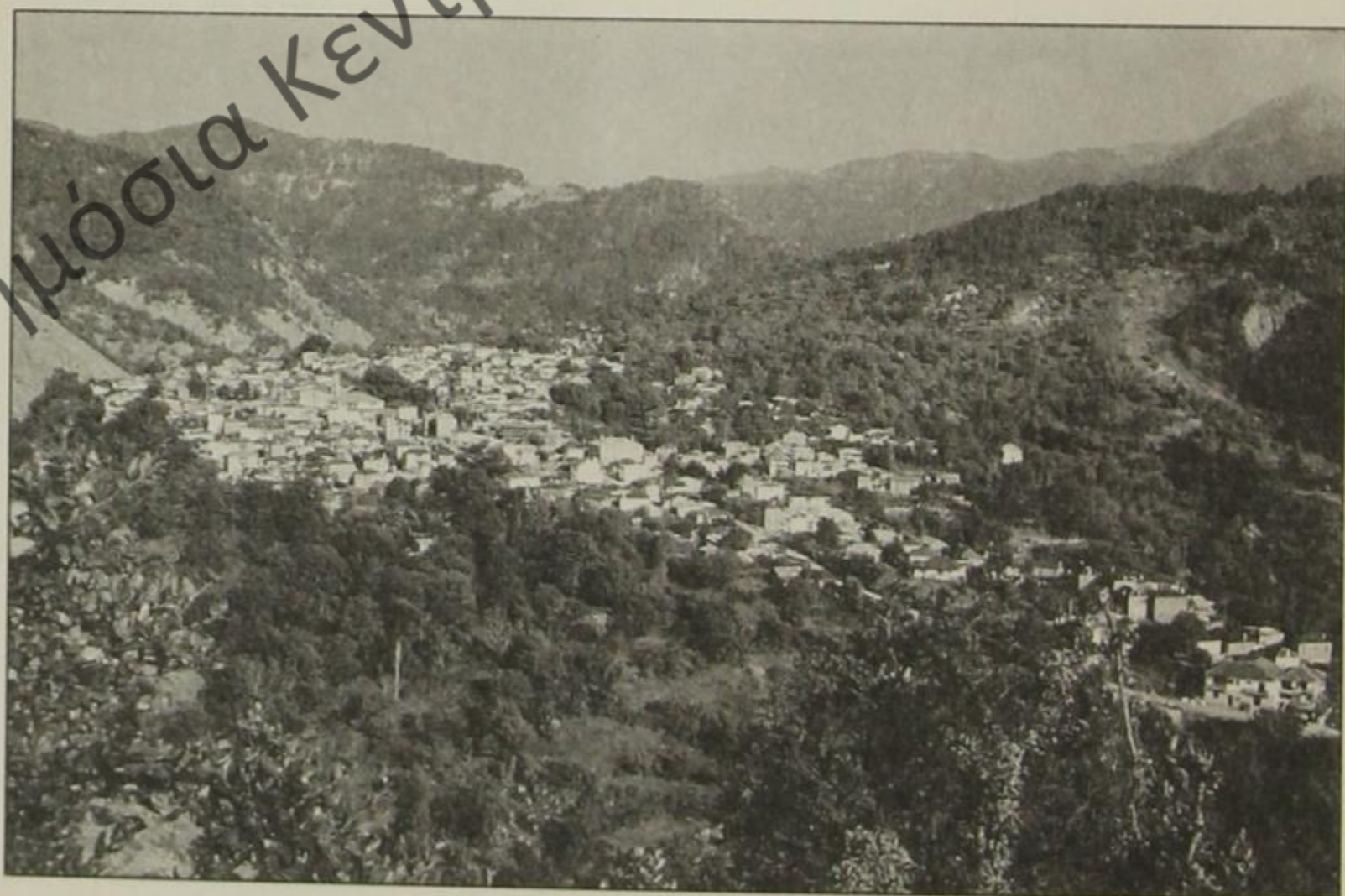
Θέλω να ευχηθώ, πως οι ερχόμενες γενεές θα συμπληρώσουν τις προσπάθειές μου αυτές, μια από εδώ και πέρα έχουμε πολλούς μορφωμένους στο χωριό μας. Να γίνουν μελετητές και συνεχιστές του έργου μου.

Τέλος, πρέπει να πω ένα μεγάλο ευχαριστώ από εδώ, σε όλους, καθώς και στη γυναίκα μου Φρειδερίκη, που το περασμένο καλοκαίρι στο χωριό μου συμπαραστάθηκε πάρα πολύ, για τις πολύτιμες πληροφορίες τους και πιστεύω ότι το πόνημά μου αυτό, που είναι γραμμένο σε απλή Κερασοβίτικη γλώσσα, θα διαβαστεί από όλους τους συντοπίτες μου του εσωτερικού και του εξωτερικού.

Γάκης Σαμαράς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ

- ΘΕΣΗ -

Το χωριό μου η Αγία Παρασκευή (Κεράσοβο), βρίσκεται στο βορειοανατολικότερο μέρος του νομού Ιωαννίνων, της περιφέρειας Ηπείρου, στα σύνορα της Δυτικής Μακεδονίας. Ήταν ένα από τα μεγαλύτερα τα παλιά χρόνια και είναι και σήμερα της επαρχίας της Κόνιτσας, καθώς είναι χτισμένο στα ριζά του θεόρατου μυθικού και ασπρομάλλη Σμο-Λύγγου ή Σμόλυγγα ή Σμόλυγκα και όχι Σμόλικα, ύψ. 2638 μ. Ανήκει στο ορεινό συγκρότημα του θρυλικού Πίνδου ή όπως έχει επικρατήσει πια σήμερα της θρυλικής Πίνδου. Είναι το δεύτερο βουνό σε ύψος, μετά τον Όλυμπο ύψ. 2918 μ. Χτισμένο μέσα στην χαράδρα του Βουρκοπόταμου, ζούσε τη δική του αυτόνομη ζωή τα παλιά χρόνια. Κατοικείται μόνιμα χειμώνα καλοκαίρι. Θεωρείται ένα από τα ψηλότερα χωριά της πατρίδας μας, υψ. 1050 μ.

Απλώνεται σε μια κατάφυτη, καταπράσινη και γραφική χαράδρα, σχήματος τριγώνου, που το περιζώνουν από δεξιά και αριστερά τα δύο ποτάμια, που έχουν πεντακάθαρα, κρυστάλλινα και παγωμένα νερά που πηγάζουν ψηλά από τον αγέρωχο και υπεφήφανο Σμόλυγγα. Είναι ορεινό και πέτρινο χωριό. Πρόκειται για ένα πραγματικό φυσικό τοπίο, που ξεπερνά ακόμα και αυτά τα πολύδιαφημισμένα τοπία της Ελβετίας. Είναι το στολίδι που ο ποιητής του βουνού και της στάνης, του χωριού και της ξενιτιάς, Κώστας Κρυστάλλης, θα μπορούσε να περιγράψει τις πολλές ομορφιές του, αλλά αυτός ήρθε μέχρι τη βρύση του Χασάν-Κοπάτση, και γύρισε πάλι πίσω στα Βλαχόφωνα χωριά του Σμόλυγγα και του Γράμμου, δεν επισκέφτηκε και έτσι δεν περιέγραψε και τα ελληνόφωνα χωριά της επαρχίας μας, όπως το Κεράσοβο, τη Μόλιστα, την Πουρνιά κ.ά.

Το χωριό μου διοικητικά ανήκει στο νομό Ιωαννίνων της επαρχίας Κόνιτσας. Απέχει από τα Γιάννενα 95 χιλιόμετρα και από την Κόνιτσα 30 χιλ. ασφαλτοστρωμένου δρόμου.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Ενοριακή Εκκλησία «Κοίμηση της Θεοτόκου»

Στην πλατεία του χωριού μου, που είναι πλακοστρωμένη με τετράγωνα 0,50 x 0,50 εκ. του μέτρου τσιμεντόπλακες και μπροστά της περνά ο ασφαλτοστρωμένος αυτοκινητόδρομος, βρίσκεται ο μεγαλοπρεπής και επιβλητικός ιερός ναός της «Κοίμησης της Θεοτόκου».

Χτίστηκε το 1812, όπως αναφέρεται επάνω στο υπέρθυρο της Κεντρικής Εισόδου, με έξοδα των κατοίκων του χωριού. Προτού να χτιστεί αυτή, υπήρχε εκεί άλλη πιο παλιά εκκλησία, αλλά ήταν όμως λίγο πιο πίσω από την σημερινή, αφιερωμένη στην «Κοίμηση της Θεοτόκου» και αυτή. Στο προαύλιο αυτής της πρώτης παλιάς εκκλησίας ήταν και το κοιμητήριο. Αυτό βεβαιώνεται από τα ακούσματα (διηγήσεις) των γεροντοτέρων κατοίκων του χωριού.

ού, που και αυτοί το γνώριζαν ή το άκουσαν από τους προγόνους τους. Αυτό όμως επαληθεύτηκε και κατά τους χρόνους μας, όταν διαμορφώθηκε το προαύλιο του εκεί δημοτικού σχολείου μας. Κατά τις ανασκαφές βρήκαν τάφους με οστά προγόνων μας. Ήταν πέτρινοι και τα οστά μεγάλα, υπερμεγέθη που προξενούσαν μεγάλη εντύπωση, και πολύ θαυμασμό. Υπήρχε εκεί και μια γέρικη υπεραιωνόβια Βελανιδιά, όπως και άλλες δύο μικρότερες μπροστά από τη σημερινή εκκλησία, στο αριστερό μέρος όπως προχωρούμε από την κεντρική είσοδο.

Η πρώτη αυτή μικρή εκκλησία, πότε χτίστηκε κανένας δε γνώριζε, ούτε είχε ακούσει κάτι σχετικό, παρά μόνο ότι υπήρχε από πολλά χρόνια. Αν ήταν ενοριακή εκκλησία, ή εξωκλήσι δεν μπορεί να το βεβαιώσει κανένας, γιατί ανάγεται σε περασμένους πολλούς παλιούς χριστιανικούς αιώνες, όπως και το χωριό μας.

Ο σημερινός ιερός ναός, χτίστηκε με πέτρα πελεκητή, όχι από νταμάρια (λατομεία) στρογγυλή, αλλά από «ποταμίσια», μικρά ή μεγάλα παραλληλόγραμμα, που τα κουβαλούσαν με τα ζώα τους τα μαστορόπουλα από το Βουρκοπόταμο. Σκεπάστηκε με πετρόπλακες ντόπιες γκριζες (σχιστόλιθους). Μαστόροι χτιστάδες ήταν από το χωριό Πεντάλοφο Καστοριάς, παλιά Ζουμπάνι. Τον καιρό εκείνο το χωριό μας δεν είχε μαστόρους χτιστάδες της πέτρας. Για πρώτη φορά χρησιμοποιήθηκαν από τους Πενταλοφιώτες μαστόρους και παιδιά-εργάτες από το Κεράσοβο.

Αυτή ήταν η αφορμή και η αιτία να στραφούν και οι νέοι του χωριού μας σ' αυτό το νέο επάγγελμα, τη δουλειά του μάστορα χτίστη της πέτρας που αργότερα αναδείχτηκαν πρωτομάστορες, χτίζοντας κομψοτεχνήματα οικοδομήματα τόσο στο χωριό μας, όσο και σε άλλα μέρη της πατρίδας μας, που όλοι θαυμάζουμε και καμαρώνουμε.

Μέχρι τότε τα επαγγέλματα ήταν: του βοσκού, του αιγοπροβατοκτήμονα, υλοτόμου, πριονά, βαρελά (ο προπάμπους μου Δημήτρης Λάμος), τσαρουχά, κυρατζή, σαμαρά (ο άλλος προπάμπους μου Κώστας Σαμαράς-Παπαγιάννης-Βάλλας), τυροκόμου κ.τ.λ., πλην αυτής της αιτίας, ο μακαρίτης πατέρας μου, έλεγε ότι ο προπάμπους του ο Παλπαγιάννης, επειδή είχε πέντε παιδιά (αγόρια), δεν μπορούσαν να ζήσουν όλα και οι οικογένειές τους με τα αιγοπρόβατα μόνο και λίγα χωράφια που καλλιεργούσαν, γι' αυτό φρόντισε να τα μάθει άλλα επαγγέλματα, όπως του τσαρουχά, του ράφτη, του σαμαρά, του παππά και φυσικά του βοσκού (ποιμένα).

Η περάτωση του ιερού ναού πρέπει να έγινε μετά από πέντε χρόνια, στα 1817, γιατί τότε υπάρχει χρονολογία και υπογραφή του αγιογράφου της εκκλησίας μας, όπως θα εξιστορήσω πιο κάτω στη συνέχεια. Και τότε θα έγιναν και τα εγκαίνια της καινούριας και ωραιότατης αυτής εκκλησίας μας.

Εδώ εκκλησιαζόμαστε ομαδικά, όλο το χωριό. Στη γιορτή της «Κοίμησης της Θεοτόκου», στις 15 Αυγούστου δε χωράει όλο το εκκλησίασμα, αφού τότε όλοι οι ξενιτεμένοι –απόδημοι Κερασοβίτες– δίνουν το παρόν και έρχονται για ολιγοήμερες διακοπές στην προγονική τους εστία, το αγαπημένο και πάντα αξέχαστο Κεράσοβο.

Ο ρυθμός της εκκλησίας μας είναι η λεγόμενη Βασιλική Τρίκλιτη, με δύο σειρές κολώνες. Κάθε σειρά έχει 5 κολώνες, μία που χωρίζει το ιερό βήμα από τον κυρίως ναό, αυτή έχει σχήμα παραλληλόγραμμου, οι δύο επόμενες στη σειρά είναι στρογγυλές με κάθετες σκοτίες (αυλάκια) και στο σημείο επάνω που στηρίζονται οι ξύλινοι οριζόντιοι δοκοί, έχουν γύρω-γύρω σχέδιο κρίνου. Οι ακόλουθες δύο στη σειρά, η μία χωρίζει τον κυρίως ναό από το «γυναικωνίτη» και η άλλη στη μέση του χώρου αυτού, είναι και αυτές σε σχήμα ίδιο, η μια πιο πολύ παχειά, χοντρή γιατί κρατάει επάνω της το κύριο βάρος του ιερού ναού. Κάθε κλίτος έχει πέντε θόλους (τρούλλους), συνολικά δηλαδή $3 \times 5 = 15$ θόλους. Όλοι αυτοί είναι «γυρισμένοι» με πουρόλιθο, ώστε να είναι ελαφροί και να μην έχουν βάρος μεγάλο.

Μάλιστα κατά την επισκευή ενός τέτοιου θόλου, αριστερά στον γυναικωνίτη το 1958, από τους μαστόρους, τον μακαρίτη πατέρα μου Αντρέα Σαμαρά και Αλέκο Μακρυγιάννη, βρήκαν εκεί ψηλά στα σημεία στήριξης αυτού οστά προγόνων μας. Για φανταστείτε αγαπητοί μου τι εκτίμηση και σεβασμό είχαν οι πρόγονοί μας, ώστε να τοποθετήσουν και εκεί ψηλά τα οστά των πεθαμένων συγχωριανών μας. Αυτό το σεβάστηκαν και αυτοί οι δύο χτιστάδες μαστόροι και τα άφησαν και πάλι εκεί που τα βρήκαν, στη θέση τους. Αιώνια η μνήμη των ανθρώπων αυτών, βαθιά η πίστη τους, αλλά και το βαθύ θρησκευτικό συναίσθημα που διακατέχει πάντοτε τους Κερασοβίτες.

Μπροστά από την κύρια είσοδο του ιερού ναού, υψώνεται καλαίσθητο το καμπαναριό, που έχει 3 καμάρες. Είναι χτισμένο από εξαίρετη πελεκητή πέτρα και αρίστης μαστορικής τέχνης. Εδώ άφησαν την απaráμιλλη μαστορική τους τέχνη, το μεράκι τους, αιώνιο σύμβολο του Κερασοβίτη πετρά-χτίστη, ο μαστρο-Αχιλλέας Χρήστου Νάκος και ο Βαγγέλης Νάκος (Σιούλας).

Το νέο αυτό καμπαναριό χτίστηκε με έξοδα του εκκλησιαστικού ταμείου το 1968. Στην κορυφή, πάνω από την τρίτη καμάρα του, έχει τρούλλο και τοποθετημένο μεγάλο ρολόι με δείχτες και από τις 4 πλευρές του φωτεινούς. Είναι δωρεά-αφιέρωση του Ζαχαρία Νικολάου Εξάρχου, στη μνήμη της μάνας του Μαρίας το έτος 1971. Οι καλλικέλαδες και εύηχοι δυο καμπάνες του που καλούν τους πιστούς χριστιανικούς στη θεία λειτουργία και προσευχή, είναι κατασκευασμένες στα Γιάννενα με έξοδα του εκκλησιαστικού ταμείου.

Στη βόρεια πλευρά της εκκλησίας, κάτω χαμηλά στα θεμέλια, έγινε αντιστήριξη με πελεκητή άσπρη πέτρα, σε σχήμα ανώμαλου μωσαϊκού. Εδώ άλ-

λος μερακλής και άφταστος μάστορας-πελεκάνος της πέτρας, άφησε τη δική του σφραγίδα, την τέχνη του, το μεράκι του. Ήταν ο καλός μας πατέρας. Δούλεψα και εγώ εκεί, σαν λασποπαίδι μαζί με τον Χριστόφορο Παπακώστα το 1957.

Προτού χτιστεί το κόσμημα αυτό, είχε χτιστεί άλλο καμπαναριό, κοντά στο μνημείο των πεσόντων ηρώων από τους Γιαννέλη Γ. Τζίνα και Γιάννη Ν. Ζούκα, και προ αυτού υπήρχε άλλο, ψηλό και αυτό, που βρίσκονταν στην ανατολική πλευρά της εκκλησίας, κάτω από το σπίτι της Λεύκως Γκούτσιου. Δίπλα του, θυμάμαι, ήταν και ένα ψηλό έλατο. Προς την πλευρά της εκκλησίας και μέχρι του ιερού αυτής, υπήρχε χαγιάτι (στοά κατά Παππαχαράλαμπο Χαρίση ή Χαρισιάδη). Αυτό γκρεμίστηκε, νομίζω στο τέλος της δεκαετίας του 1940 ή αρχές του 1950, όταν ήρθε ο αυτοκινητόδρομος στο χωριό μας. Ακόμα σημειώνεται, ότι εκτός από αυτό το χαγιάτι, και η εκκλησία μας μπροστά είχε τέτοιο, όπως όλες τότε οι εκκλησίες της εποχής εκείνης. Το ότι υπήρχε, προκύπτει-φαίνεται, όπως έγραψα, από την αναφορά του Παππαχαράλαμπου, που φέρει ημερομηνία σύνταξης οχτώ (8) Γενάρη του 1912. Απευθύνεται προς τον Σεβασμιώτατο άγιο Δεσπότη της Ιεράς Μητρόπολης Βελλάς και Κονίτσης κκ. Σπυρίδωνα, μετ' έπειτα Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και πάσης Ελλάδας. Η αναφορά αυτή έχει ως εξής: «...Προχθές τετάρτην μεσούντος ο Ρουσίμ-μπέης, υιός Νταλίτ-μπέη μετά αρκετών ραγαβασίων εις την οικίαν του υπό της υμ. Σεβασμιότητας αφορισμένου... παρόνται εις την Σχολήν μας και ενόπιον μαθητών τε και διδασκάλου εξεστόμησε κατά του ατόμου μου και επί όλων των ταγών της εκκλησίας μας λέξεις, αίτινες ετάραξαν τις συνειδήσεις του τε διδάσκοντος και διδασκομένων. Εξηγούμαι. Εμού ηπήλησε με εν απουσία μου, ότι θα βγάλει τα γένοι μου τρίχα εις τρίχα και ότι ως μέλος του κοιτάτου του τουρκικού δεν έχει ανάγκη από κανένα και επομένως και της υμ. Σεβασμιότητας, απήλθεν εις Φούρκαν εξοργισμένος, καθότι ο διδάσκαλος υπέδειξε αυτού το αναρμόδιον της αναμίξεως του εις υποθέσεις θρησκευτικής φύσεως και απειλών ότι θα με καταγγείλει εις το δικαστήριον ως μέλος ελληνικού κοιτάτου και λησταποδοχών. Ωσει μη ήρκουν ταύτα προχθές Παρασκευή των Φώτων εσπέραν έρχεται εν τη στοά της καθολικής ημών εκκλησίας και ενώπιον του παρισταμένου πλήθους επαναλαμβάνει τα και προηγουμένως, επιλέγην ότι, εάν ο παπάς δεν πηγαίνει να ευλογήση την οικογένειά του... θα ενεργήση δια του κοιτάτου του να φέρη αλβανόν παπά κ.τλ....».

Αυτά και άλλα πολλά υπέφεραν τον καιρό της τουρκοκρατίας οι άξιοι, τίμιοι και πάμφτωχοι λειτουργοί του Υψίστου, Μεγαλοδύναμου Θεού μας.

Ακόμα υπήρχε και βρύση, στο σημείο σήμερα που είναι η κύρια είσοδος της πλατείας. Τη λέγαμε «στη βρύση της Παναγίας». Απ' εκεί έπαιρναν νε-

ρό οι δερφοφτές (αδερφοποιητές) τόσο του γαμπρού, όσο και της νύφης, όταν γινόντουσαν οι γάμοι, προκειμένου να ζημώσουν το ψωμί και τις νοστιμότατες ρουφτένιες (επτάζυμες) κουλούρες του γάμου που τόσο ωραία μοσχομύριζαν!

Σήμερα μπροστά από το ιερό της εκκλησίας και δίπλα από τα δύο κυπαρίσσια, υπάρχουν μαρμάρινες μικρές κολώνες που θυμίζουν ότι εκεί έχουν ταφεί οι παππάδες: Παππαχαράλαμπος Χαρίσης ή Χαρισιάδης που έζησε από 1856-1931, αφιέρωση από τον γιο του Δημήτρη στην Αμερική το 1958, Γεώργιος Κωτούλας ή Παππαγεωργίου από 1862-1938 και Μιλτιάδης Εξάρχου από 1902-1974.

Δεν είναι δυνατό, να μη αναφέρω και άλλο ένα στολίδι του χωριού μας, από τα πολλά που υπάρχουν, τον υπερραιωνόβιο γέρο πλάτανο, που στα τόσα χρόνια του, με το βαθύ ίσκιο του, δροσίζε, δροσίζει και θα δροσίξει γενιές γενιών των Κερασοβιτών.

Λέγεται ότι είναι, φυτευμένος από τα χέρια του Ζαμάνη Βασίλη, όταν γεννήθηκε ο γιος του Χρήστος το 1891, σε ανάμνηση αυτού του γεγονότος. Αν είναι έτσι, έχει σήμερα το 1998, 107 χρόνια ζωής. Ευχόμαστε να τα χιλιάσει.

Στο δυτικό άκρο της εκκλησίας μας υπήρχε και το «κοιμητήριο», το οστεοφυλάκιο των προγόνων μας. Τώρα χτίστηκε καινούριο, στον Αϊ Νικόλα, όπου και εναποθέτονται πλέον τα οστά των πεθαμένων - συγχωριανών μας. Στη θέση του, την παλιά, διαμορφώθηκε νέα στοά με κολώνες τιμεντένιες και ο γύρο χώρος έχει πλακοστρωθεί με ντόπιες γκριζες πλάκες.

Εσωτερικό της εκκλησίας μας.

Προπολεμικά, προ του 1940, για να εισέλθεις, στην εκκλησία μας, έπρεπε να κατέβεις 3 σκαλοπάτια κάτω. Ανυψώθηκε, όπως είναι σήμερα, αφού έγινε η στοάση του δαπέδου αυτής με πλακάκια ευρωπαϊκά, αυτά τα ωραϊότατα που βλέπουμε σήμερα και καμαρώνουμε όλοι μας, μικροί και μεγάλοι.

Ο γυναικωνίτης ήταν υπερυψωμένος και τα παλιά χρόνια είχε «καφασωτά» μικρά κάγκελα. Η αποχωμάτωση αυτού έγινε το 1956-8. Έτσι διαμορφώθηκε ο σημερινός γυναικείος χώρος, αλλά και αυξήθηκε η χωρητικότητά του.

Όπως πρωτόγραφα ο ρυθμός της εκκλησίας είναι Βασιλική Τρίκλιτη με κολώνες και θόλους επάνω, δεν έχει ταβάνια ξύλινα, όπως άλλες εκκλησίες γειτονικών μας χωριών. Τούτο φανερώνει πως τον καιρό εκείνο το χωριό μας, είχε οικονομική ευρωστία και βαθιά πίστη ριζωμένη στο θρησκευτικό συναίσθημα. Δεν ήταν φειδωλοί στην οικονομία, αλλά απλοχέρηδες και πολύ γενναιόδωροι.

Όλος ο κύριος ναός φέρει καθίσματα (στασίδια), τα οποία τα παλιά χρό-

νια, που ήταν λίγοι, τα έκαναν με έξοδά τους και εκεί κάθονταν ο καθένας τους, ήταν προσωπικά. Ο δικός μας Παππούς Γιώργος Σαμαράς, καθόταν τρίτο στασίδι από δεξιά πλευρά της εκκλησίας, της αρίθμησης γενομένης από ιερού τέμπλου προς τα κάτω. Μετά το θάνατό του το 1948, στα Τύρανα της Αλβανίας, τη θέση του πήρε ο μακαρίτης, ο πατέρας μας. Τώρα στασίδια έχει και ο γυναικείος χώρος, που απόχτησε και άνω δώμα, μετά την αποχωμάτωση που έγινε.

Οι διαστάσεις του εσωτερικού χώρου είναι: μήκος 25 μέτρα, πλάτος 13 μέτρα και ύψος 8 μέτρα, δηλαδή 2600 κυβικά μέτρα αέρα έχει εσωτερικά (25 x 13 x 8), η εκκλησία μας, αυτός ο ναός της Αγάπης, όπως τον ονόμασε θαυμάσια ο αγαπητός μας γείτονας Παντελής Α. Σκαλωμένος.

Τώρα θα κάνουμε την εσωτερική ξενάγηση στην εκκλησία μας. Πολλοί λίγοι από τους συγχωριανούς μας γνωρίζουν τι περιέχει σε αγιογραφίες, τοιχογραφίες, ξυλόγλυπτα, ιερά σκεύη – βιβλία και ιερατικές στολές ο ναός της Αγάπης. Και αρχίζουμε την λεπτομερή ξενάγηση.

Όπως εισερχόμαστε στον ιερό ναό, πρώτα-πρώτα συναντάμε το προσκυνητάρι. Είναι ξύλινο, παλιό, όχι όμως και ιδιαίτερης ξυλογλυπτικής τέχνης. Εκεί προσκυνούμε την παλιά εικόνα της «Κοίμησης της Θεοτόκου». Πρώτα, τα παλιότερα χρόνια η εικόνα αυτή ήταν δίπλα στην εικόνα της Παναγιάς, αριστερά της Ωραίας Πύλης, στο ιερό τέμπλο. Όσοι δεν γνωρίζουν, που είναι αφιερωμένη, μια εκκλησία, δεν έχουν παρά να κοιτάξουν ποια εικόνα αγίου ή αγίας βρίσκεται δίπλα της Παναγιάς –στο ιερό τέμπλο.

Η εικόνα αυτή στο προσκυνητάρι της εκκλησίας είναι έργο του Σαμαρνώτη αγιογράφου Αναγνώστου Μιχαήλ, του 1817. Τότε προφανώς να έγιναν και τα εγκαίνια της Εκκλησίας, δηλαδή 5 χρόνια μετά από την θεμελίωση το 1812.

Το κερύ για ν' ανάψουμε στην Παναγιά το παίρνουμε από το λεγόμενο «Παγκάρι», όπου εκεί κάθονται οι εκκλησιαστικοί επίτροποι και εκεί αφήνουμε ο καθένας μας τον οβολό του για τα έξοδα της εκκλησίας. Το παγκάρι αυτό, τώρα είναι ένα καινούριο ξυλόγλυπτο έργο τέχνης, πολύ θαυμαστό που έγινε με έξοδα του εκκλησιαστικού ταμείου.

Προχωρώντας, δεξιά μας, έχουμε τον Δεσποτικό θρόνο, Δεσποτικό όπως το λέμε. Κομψότατο ξυλογλυπτικό έργο. Στο πίσω μέρος του έχει δυο χρονολογίες, 1886 και 1940. Προφανώς αυτές να φανερώνουν ή να δηλώνουν ότι τα χρόνια αυτά να έγιναν κάποιες συμπληρωματικές ξυλογλυπτικές εργασίες. Δεν έχει γραφτεί τίνος μάστορα-τεχνίτη είναι, όπως και του ιερού τέμπλου της εκκλησίας μας. Εικάζεται προφανώς ότι θα ήταν μαστόροι ξυλογλύπτες από το γειτονικό μας χωριό Τούρναβο (Γοργοπόταμος) Ξακουστό και ονομαστό για τους τεχνίτες-ξυλογλύπτες του.

Το Δεσποτικό έχει εικόνα διαστάσεων 1,20 x 0,50 μ. που είναι ο Ιησούς Χριστός καθιστός επί θρόνου, έργο του ζωγράφου-αγιογράφου Θωμά Χρήστου με χρονολογία 1974 και δωρεά-αφιέρωση του Νικόλα Σκουτέρη σε ανάμνηση-μνήμη του γιου του Αχιλλέα.

Απέναντι του Δεσποτικού θρόνου, έχουμε τον ιερό άμβωνα, θαυμαστό ξυλογλυπτικό έργο. Από εκεί κηρύσσεται ο θείος λόγος του Θεού. Δίπλα από τον άμβωνα και πάνω από τα στασίδια, μέσα σε ξύλινο πλαίσιο σε σχήμα παραλληλογράμμου, είναι η Εικόνα του Επιταφίου Χριστού μας, ζωγραφισμένη σε μουσαμά. Είναι και αυτή έργο του Θωμά Χρήστου, και δωρεά-αφιέρωση των συγχωριανών μας μακαριτών τώρα Κ. Γελαδάρη του Ευσταθίου και Χρήστου Γκουγκέτα το 1954. Πίσω, στο ξύλινο ταμπλό είναι γραμμένη η εκκλησιαστική επιτροπή που ήταν τότε το 1940, που έφτιαξε το ξύλινο αυτό έργο. Τα ονόματα αυτών είναι: Μιχ. Ν. Εξάρχου, Αθαν. Χ. Κοντοδήμου, Νικ. Κ. Βαΐλας, Σπυρ. Κ. Καλούδας και Γεώργ. Γ. Τέλλης. Οι δε τεχνίτες χιοναδίτες οι Αθαν. Ν. Χαρίσης και Εμαν. Δημητριάδης.

Σημειώνω όμως πως πριν γίνει και τοποθετηθεί η Εικόνα αυτή, πρέπει να υπήρχε άλλη, πιο παλιά, αφού το έργο έγινε το 1940, όπως και το Δεσποτικό, που έγινε το 1974. Που είναι αυτές οι Εικόνες;

Υπάρχει και δεύτερο μικρότερο προσκυνητάρι, στην αριστερή πλευρά του ναού. Εκεί βρίσκεται και μικρή ασημένια λειψανοθήκη, μέσα στην οποία είναι τοποθετημένο μικρό τεμάχιο λειψάνου του αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου. Μεγάλη του η χάρις.

Ιερό Τέμπλο

Αυτό είναι ξυλόγλυπτο έργο από πεύκη-ρόμπολο, μαλακό, χειροποίητο από μάστορες-τεχνίτες προφανώς, όπως έγγραφα, από το ξακουστό Τούρναβο (Γοργοπόταμο Κόνιτσας). Αυτών η φήμη ήταν πολύ ξακουστή για την απαράμιλλη τέχνη τους, όχι μόνο στα περίχωρα της επαρχίας μας, αλλά και σε πολλές άλλες μακρινές περιοχές της χώρας μας και ειδικά στην Ήπειρο και Αιτωλοακαρνανία. Δεν άφησαν υπογραφή δυστυχώς.

Το περίφημο αυτό ξυλόγλυπτο έργο, το καθάρισε ο Θωμάς Χρήστου, κατά τη δεκαετία του 1960, αν θυμάμαι καλά, πλην όμως κατά την ταπεινή μου γνώμη, δεν έπρεπε να το «φρεσκάρει» με νέα χρώματα (όπως ήταν βέβαια οι παλιοί χρωματισμοί), αλλά να έμεινε μόνο στον καθαρισμό από την πολυκαιρία του χρόνου. Έτσι αντανakλούσε, φαινόταν και φώναζε το παλιό, το παλιοκαιρίστικο μοντέλο. Αυτό δεν συνέβηκε μόνο στο ξυλόγλυπτο του τέμπλου, αλλά και στις εικόνες του ναού. Και εδώ έγινε βέβαια καθαρισμός, αλλά και «φρεσκάρισμα» αυτών.

Στο ιερό τέμπλο, υπάρχουν τρεις σειρές εικόνων, παράλληλες η μια στην άλλη. Η πρώτη από αυτές έχει μεγάλες εικόνες διαστάσεων περίπου 0,80 x 0,70 και κάτω από κάθε μεγάλη από αυτές μικρές 0,25 x 0,18 εκατοστά του μέτρου. Συνολικά δέκα μεγάλες και τόσες μικρές, πέντε δεξιά και πέντε αριστερά της Ωραίας Πύλης του Ιερού βήματος. Η δεύτερη σειρά, έχει μικρές, δώδεκα τον αριθμό, που εξιστορούν γεγονότα της ζωής του Ιησού Χριστού, όπως βάπτισμα, ανάληψη, μυροφόροι κ.λπ. Η τρίτη και τελευταία σειρά του ιερού τέμπλου, έχει και αυτή τις εικόνες των δώδεκα αποστόλων-μαθητών του Κυρίου μας. Στο μέσον δε υπάρχει ένας ωραιότατος ξύλινος σταυρός με τη λόγχη που κεντήθηκε και τον σπόγγο με το όξος, δεξιά-αριστερά.

Έχει ακόμα και τις δυο Βημόθυρες, τη δεξιά και αριστερή, που παριστάνουν οι εικόνες τους Αρχαγγέλους Μιχαήλ και Γαβριήλ, Ταξιάρχες των άνω στρατιωμάτων, όπως ονομάζονται.

Οι μεγάλες εικόνες της πρώτης σειράς με τις αντίστοιχες μικρές της κάτω, όπως και της δεύτερης και τρίτης σειράς, πάνω ψηλά, πλην των δυο μεγάλων αριστερά της Ωραίας Πύλης και αυτής της ίδιας της Ωραίας Πύλης, όλες οι άλλες, είναι έργα του Σαμαριώτη ζωγράφου-αγιογράφου Αναγνώστου Μιχαήλ του 1817, όπως άφησε την υπογραφή του στην εικόνα του Χριστού μας, που τον παρουσιάζει καθιστόν επί θρόνου και όχι σε αποστολική απλή στάση. Οι αγιογραφίες αυτές φανερώνουν περίτρανα και κατάδηλα τα χαρακτηριστικά της τέχνης των Σαμαριναίων ζωγράφων-αγιογράφων. Η τεχνοτροπία των είναι φανερή, αισθητή, ιδίως στις προσωπογραφίες. Παρουσιάζουν πρόσωπα ευτραφή με μάγουλα κόκκινα και ενδύματα (φορεσιές) ως επί το πλείστον χρωματιστά και κατά προτίμηση γαλάζια. Πεδία δράσης της τέχνης των είχαν την περιφέρεια της Ηλείου και ειδικά την Πίνδο. Κέντρο των είχαν το Μοναστήρι της Σαμαρίνας. Γνωστά ονόματα αυτών είναι, του προαναφερόμενου Αναγνώστου Μιχαήλ, αλλά και του αδερφού του Δημητρίου, του Αναγνώστη Παπαϊωάννου, Δημητρίου Αδάμου Κράγια και Αδάμου Χρήστου Κράγια. Ο τελευταίος φέρεται να ζωγράφιζε-αγιογράφησε και το ναό του Αγίου Δημητρίου στο Μεσολούρι των Γρεβενών το έτος 1867.

Φημισμένοι λοιπόν και ξακουστοί ζωγράφοι-αγιογράφοι έχουν αγιογραφήσει την ωραιότητα πράγματι εκκλησία μας και γι' αυτό θα πρέπει να είμαστε πάρα πολύ περήφανοι. Οι πρόγονοί μας, όπως πρωτόγραφα, δεν ήταν τσιγκούνηδες, ήταν απλοχέρειδες, γενναιόδωροι, που ήθελαν και αγαπούσαν το ωραίο, το ακριβό και το όμορφο. Εύγε τους και αιώνια η μνήμη τους στους αιώνες τους άπαντες.

Οι δυο μεγάλες εικόνες της Παναγιάς-βρεφοκρατούσας και της «Κοίμησης», όπως και οι μικρές κάτω από αυτές και η Εικόνα αυτής της Ωραίας

ας Πύλης, που παριστάνει τον Μέγα Αρχιερέα, είναι έργα μεταγενέστερα, του 1949, του Χιοναδίνη ζωγράφου-αγιογράφου Γ. Έξαρχου. Άλλης τεχνοτροπίας, διαφορετικής αυτής των Σαμαριναίων, είναι ολοφάνερο αυτό. Αυτό έγινε το 1940, που έπεσε η Ιταλική βόμβα στο ιερό της εκκλησίας μας, όπου κατέστρεψε, ευτυχώς μόνο το θόλο της Ιεράς Τράπεζας. Θραύσμα πέτρας έσπασε-έσχισε την πρώτη μεγάλη εικόνα της Παναγιάς μας του ιερού τέμπλου. Η εικόνα αυτή βρίσκεται τώρα, σε εικονοστάσι μέσα, στο σημείο μεταξύ «ανδρικού» και «γυναικωνίτη» χώρου. Η άλλη μεγάλη εικόνα «Της Κοίμησης», όπως προανέφερα, βρίσκεται στο πρώτο προσκυνητάρι του ιερού ναού, όπως εισερχόμαστε.

Σημειώνω εξάλλου πως η τελευταία εικόνα του ιερού τέμπλου, που παριστάνει την Αγία Παρασκευή και τον Άγιο Παντελεήμονα, δεξιά της Ωραίας Πύλης, είναι αφιέρωμα-δέηση του παππού του αείμνηστου παππά-Στεφάνου Φωτιάδη, Νικολάου Τζιόλα, τον Ιούνιο του 1823.

Επίσης και η τρίτη μεγάλη εικόνα της πρώτης σειράς και πάλι από δεξιά της Ωραίας Πύλης, που παριστάνει τους Τρεις Ιεράρχες, είναι αφιέρωμα-δέηση του Χρήστου Εξάρχου και οικογένειας αυτού.

Οι τοιχογραφίες του Ιερού βήματος, εκτός του θολωτού της Ιεράς Τράπεζας, που καταστράφηκε από την Ιταλική βόμβα, είναι και πάλι έργο του Σαμαριναίου αγιογράφου που προανέφερα. Εδώ δεν έγινε καμιά ανθρώπινη παρέμβαση. Είναι όπως έγιναν από τα άξια χέρια του ξακουστού αυτού αγιογράφου της Πίνδου.

Η τοιχογραφία του Παντοκράτορα στον κεντρικό τρούλλο, και οι άλλες δυο αριστερά-δεξιά Του και αυτά είναι έργα του ίδιου αγιογράφου

Από τη δεξιά πλευρά της εκκλησίας, όπως εισερχόμαστε, υπάρχουν δυο τοιχογραφίες: η πρώτη από αυτές, παριστάνει τους άγιους Αναργύρους Κοσμά και Δαμιανό και άγιο Σπυρίδωνα, η δε δεύτερη τους αγίους Σάββα και Χριστοφόρο και αγία Βαρβάρα.

Στην άλλη πλευρά, την απέναντι, της εκκλησίας υπάρχουν και εκεί άλλες δυο τοιχογραφίες, σε μεγάλο μέγεθος. Η πρώτη παριστάνει την αγία Αικατερίνη-αγία Ελένη και άγιο Κων/ντίνο, η δε δεύτερη τον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου, κατά μαρτυρία του πάπα-Σπύρου, παπά του χωριού μας, αγιογράφος αυτής της τελευταίας είναι κάποιος Πεκλαρίτης, που το όνομά του δεν το γνωρίζει. Οι τοιχογραφίες οι άλλες είναι έργα του Σαμαρνιώτη αγιογράφου, αφού είναι της ίδιας τεχνοτροπίας, της Σχολής Σαμαρίνας, όπως λέγεται. Στο άνω άκρο της πλευράς αυτής, βρίσκεται και η εικόνα του αγίου Νεκταρίου, Επισκόπου Αιγίνης.

Άλλες εικόνες

Εικόνα του Ιωάννου του Προδρόμου, μεγάλη, 1,50 x 1,00 μ. από ξύλο Βαλανιδιάς, χοντρό-παχύ πολύ. Είναι κρεμασμένη στη μεγάλη παραλληλόγραμμη κολώνα που χωρίζει τον ανδρικό και γυναικείο χώρο. Είναι μια παλιά εικόνα. Από πού προήλθε, παραμένει άγνωστο. Είναι και αυτή τεχνοτροπίας περίπου ομοίας των εικόνων του τέμπλου, αγνώστου αγιογράφου και χρονολογίας. Είναι και αυτή του Σαμαρνιώτη; Μάλλον όχι. Και στη συνέχεια θα εκθέσω τις απόψεις μου γι' αυτό. Η εικόνα αυτή είναι φανερό ότι έχει μεταφερθεί από άλλη εκκλησία. Από εξωκλήσια του χωριού μας αποκλείεται, γιατί δεν μπορούσαν να είχαν τέτοιου μεγάλου μεγέθους εικόνες.

Η εικόνα αυτή είναι στραυματισμένη από θραύσματα πυροβόλου όπλου. Λείπει μάλιστα ένα τεμάχιο 0,20 x 0,25 εκατ. περίπου από την αριστερή πλευρά. Στο κάτω μέρος η εικόνα έχει δυο μικρές αγιογραφίες αγίων σε κάθε πλευρά της, μέσα σε κύκλο. Οι άγιοι αυτοί είναι: Κων/ντίνος και Ελένη και Πορφύριος-Δημήτριος. Προσωπική μου άποψη είναι πως η εικόνα αυτή έχει μεταφερθεί από το παλιομονάστρι της γκρέμασης μετά την λεηλασία και καταστροφή του.

Άλλη μεγάλη εικόνα 1,50 x 0,70 εκ. βρίσκεται στο γυναικείο χώρο της εκκλησίας, κρεμασμένη στην κολώνα την παραλληλόγραμμη, από ξύλο βαλανιδιάς και αυτή. Παριστάνει τον Αρχάγγελο Μιχαήλ. Αυτή πρέπει να ήταν βημόθυρα σε εκκλησία, εκεί συνήθως αγιογραφείται ο Αρχάγγελος, είναι

αγνώστου αγιογράφου-χρονολογίας. Προφανώς να έχει μεταφερθεί και αυτή από το παλιομονάστρι για τους λόγους που προανάφερα.

Μια τοιχογραφία μεγάλη 2,00 x 1,20 μ. τουλάχιστον, βρίσκεται πίσω από τα καθίσματα των εκκλησιαστικών επιτροπών. Παριστάνει τον άρχοντα Μιχαήλ με την ρομφαία σπάθα του και στο κάτω μέρος έναν άνθρωπο που δεν έχει εξομολογηθεί, να τον σπαθίζει. Προφανώς και η τοιχογραφία αυτή είναι του Σαμαρνώτη αγιογράφου, αφού είναι της ίδιας τεχνοτροπίας.

Η εικόνα της «Κοίμησης της Θεοτόκου», μέσα σε ημιστρογγυλό ξύλινο πλαίσιο 1,30 x 0,80 εκατ. περίπου που βρίσκεται σε μια γωνιά του γυναικείου χώρου. Ήταν παλιά τοποθετημένη στο δυτικό μέρος της εκκλησίας, πάνω από το χαγιάτι (στοά), στον τοίχο. Την είχε αλλοιώσει ο χρόνος, αφού ευρίσκετο στην κόγχη του τοίχου. Την εικόνα αυτή αναπαλαίωσε ο Θωμάς Χρήστου. Δεν αρκέστηκε μόνο στον καθαρισμό αυτής, αλλά προέβη και σε αυθαίρετες διορθώσεις.

Δεν αναφέρομαι σε κάποιες άλλες μικρές εικόνες που είναι σημερινής εποχής και τεχνικής. Αυτές είναι φωτογραφίες του εμπορίου και δεν έχουν καμιά καλλιτεχνική αξία, αφού δεν είναι έργα αγιογραφίας.

Στην ενοριακή μας εκκλησία, για την ιστορία αναφέρουμε, φυλάσσονται, από εδώ και λίγα χρόνια, και λίγες παλιές εικόνες που διασώθηκαν από τους αρχαιοκάπηλους της περιοχής μας. Αυτές οι εικόνες ανήκαν πρώτα στα εξωκλήσια μας της Αγίας Παρασκευής και Άγιου Νικόλα, τα οποία από αρκετά χρόνια, δυο-τρεις δεκαετίες, τα φροντίζει και περιποιείται η ενοριακή μας εκκλησία, αφού οι ιδιοκτήτες αυτών εξέλιπαν ή τα εγκατέλειψαν.

Εικόνες Αγίας Παρασκευής:

Συνολικά σήμερα φυλάσσονται πέντε (5) από αυτές, οι οποίες είναι: της Παναγίας 0,25 x 0,50 εκ., του Χριστού επί θρόνου σαν Μέγας Αρχιερέας, (Δεσποτική στάση), ιδίου διαστάσεων με της Παναγίας, άγιου Γιάννη του Προδρόμου, άγιου Παντελεήμονα-αγίας Αικατερίνης και του άγιου Δημητρίου διαστ. 0,40 x 0,80 εκ. περίπου. Όλες οι εικόνες είναι αγιογραφημένες σε ξύλο από βαλανιδιά, αγνώστου αγιογράφου-χρονολογίας, πλην του άγιου Δημητρίου που έχει έτος 1872. Προφανώς όμως είναι όλες της αυτής τεχνοτροπίας του 17ου ή 18ου αιώνα.

Εικόνες Άγιου Νικόλα:

Συνολικά σήμερα φυλάσσονται τέσσερις (4) εικόνες που είναι: της Παναγίας βρεφοκρατούσας διαστ. 0,20 x 0,55 εκ., αγνώστου αγιογράφου, αλλά χρονολογίας του 1786, δηλαδή σήμερα 212 ετών. Του Χριστού, σε στάση

αποστολική, ιδίων διαστάσεων και χρονολογίας, πλην όμως αγνώστου αγιογράφου. Είναι αγιογραφημένες σε ξύλο χοντρό βαλανιδιάς και βρίσκονται στο ιερό βήμα της εκκλησίας. Του άγιου Μηνά-Μερκουρίου και του αγίου Στεφάνου, διαστ. 0,40 x 0,70 εκ. και είναι αγνώστου αγιογράφου-χρονολογίας. Βρίσκονται όλες οι εικόνες στο γυναικείο χώρο.

Η τέταρτη του αγίου Δημητρίου, ιδίων διαστάσεων περίπου και από ξύλο βαλανιδιάς, αγνώστου αγιογράφου, αλλά χρονολογίας του 1872, βρίσκεται στο ιερό βήμα της εκκλησίας:

Παρατηρούμε εδώ τα εξής:

Τα εξωκλήσια αυτά δεν είναι δυνατό να είχαν μόνο αυτές τις λίγες εικόνες. Τι να απόγιναν όμως οι άλλες; Ιδού το βασανιστικό ερώτημα.

Αυτές βέβαια σώθηκαν από την αρπαγή των βέβηλων αρχαιοκάπηλων, χάρη στην ευγενή και φιλότιμη φροντίδα του πάντα ακούραστου και πρόθυμου της ενορίας μας παπά-Σπύρου Γιαντσούλη από την Πυρρογιάννη, που από το 1972 διακονεί μέχρι σήμερα συνέχεια την ενορία μας.

Χάρη στον ακάματο αυτόν εργάτη του Χριστού και στους εκάστοτε εκκλησιαστικούς επιτρόπους, έχει ευπρεπιστεί και καλοπιστεί τόσο η ενοριακή μας εκκλησία και ο περιβάλλον χώρος αυτής, όσο και τα δυο αυτά εξωκλήσια της Αγίας Παρασκευής, πολιούχου του χωριού μας, και του αγίου Νικόλα, που τα φροντίζει και περιποιείται. Πολλά τα εύγε στους ανθρώπους αυτούς.

Θαύμα

Να τι μου διηγήθηκε το καλοκαίρι στο χωριό ο παπα-Σπύρος της ενορίας μας, όταν έγραφα για την εκκλησία.

— Εγώ διορίστηκα παπάς στο χωριό σας το 1972 μόλις είχα χειροτονηθεί από τον Δεσπότη μακαριστό Σεβαστιανό. Είναι η πρώτη μου ενορία μέχρι σήμερα. Μου έχουν συμπαρασταθεί πάρα πολύ οι τότε εκκλησιαστικοί επιτροποι, Αντρέας Σαμαράς, Ηλίας Τσιάτσιος και ο Λάζαρος Παπαγεωργίου, όπως και όλοι οι μετέπειτα, τους ευχαριστώ όλους.

Τη δεκαετία του 1970, μάλλον τα χρόνια 1976-78, ήρθε στην εκκλησία μας να προσκυνήσει ένας άντρας ξένος, ηλικίας περίπου 55 ετών, όχι Κερασοβίτης. Αφού προσκύνησε ο ευσεβής και πιστός αυτός ξένος, μου δίνει ένα σετ Δισκοπότηρα με σμάλτο, ένα επίχρυσο ιερό Ευαγγέλιο και δώδεκα βιβλία-μηνιαία-μικρού σχήματος, σαν δωρεά-αφιέρωση δική του στην εκκλησία μας. Φυσικά και τον ευχαρίστησα για αυτή του την χριστιανικότητα πράξη και γνωριστήκαμε. Το όνομά του ήταν Κοσμάς Τεκτονίδης από την Θεσ/νίκη, πόντιος στην καταγωγή. Σε ερώτησή μου για ποιο λόγο έκανε τη

μεγάλη αυτή δωρεά-αφιέρωση, μου διηγήθηκε τα εξής απίστευτα, αλλά αληθινά πράγματα:

— Στον ελληνο-ιταλικό πόλεμο του 1940, εγώ υπηρετούσα στρατιώτης, σαν όλα τα παλλικάρια της πατρίδας μας. Η μοίρα μου με έφερε στα μέρη σας εδώ και έτσι πέρασα και από το χωριό σας το Κεράσοβο. Την ημέρα εκείνη που η Ιταλική βόμβα έπεσε στο ιερό βήμα της εκκλησίας αυτής και γκρέμισε εκεί το θολωτό της Αγίας Τράπεζας, εγώ έγραφα γράμμα στους δικούς μου, στην οικογένειά μου στη Θεσ/νίκη, επάνω σ' αυτό το δεξιό αναλόγι του ψάλτη. Δεν άκουσα αεροπλάνα, δεν βγήκα έξω, δεν κρύφτηκα πουθενά. Συνέχιζα να γράφω το γράμμα μου στα αγαπημένα μου πρόσωπα. Με το πέσιμο της βόμβας και το μεγάλο βρόντο που έκαμε, εγώ από το αναλόγι που είμουν, βρέθηκα εκεί κάτω στο «γυναικωνίτη», όρθιος και πάλι, σώος και αβλαβής, ούτε μια γρατζουνιά δεν είχα στο σώμα μου. Πες πως κάποια θεία δύναμη με πήρε, με σήκωσε ψηλά και με μετέφερε εκεί κάτω. Πως να εξηγήσω αυτό το πράγμα; Πως έγινε και γλίτωσα; Δεν είναι άξιο απορίας; Εγώ το θεώρησα μέγα θαύμα της Παναγίας. Από τότε είχα κάνει τάμα, άμα γλίτωνα από όλο τον πόλεμο, να ερχόμουν να προσκυνήσω τη Χάρη της και να την ευχαριστήσω που μου έσωσε τότε τη ζωή μου. Τα χρόνια πέρασαν γρήγορα και τώρα ήρθα εδώ ταπεινός προσκυνητής για να την ευχαριστήσω με όλη την καρδιά – και την ψυχή μου και πάλι την Παναγία που μου έσωσε τη ζωή. Έφερα και αυτά τα αφιερώματα στη Χάρη της. Εύχομαι να είμαι καλά για να ξανάρθω να προσκυνήσω.

— Δεν ξανάρθε ο χριστιανός. Μακάρι να είναι καλά ο αγαθός αυτός ξένος από τη Θεσ/νίκη.

Επανέρχομαι στο θέμα των εικόνων που έχουν χαθεί οι πιο παλιές από αυτές: Έγραφα προηγούμενα, πως δυο από αυτές, οι μεγάλες κρεμάμενες εικόνες του Ιωάννου του Προδρόμου και Αρχάγγελου Μιχαήλ, προφανώς είναι φερμένες από το παλιομονάστρι.

Κάποιος συγχωριανός μας, μου διηγήθηκε, σε σχετική συζήτηση-κουβέντα που είχαμε το καλοκαίρι που πέρασε, εκεί κάτω στη δροσερή και ευχάριστη σκιά του γέρου Πλάτανου της πλατείας μας, απολαμβάνοντας ευχάριστα τους καφέδες μας από το κατάστημα του πρωτοξάδερφου Μιχάλη Κάκα, τα εξής απίστευτα πράγματα. Όταν ήταν παιδί και δούλευε στη Λαμία, έμαθε από τους εκεί Κερασοβίτες-τισσες, σε κάποια κουβέντα για το παλιομονάστρι του χωριού μας, πως όταν το μοναστήρι λεηλατήθηκε ή γκρεμίστηκε ή εγκαταλείφθηκε από τους καλόγερους ή καλόγριες, μέχρι αυτή τη στιγμή δεν γνωρίζουμε ακριβώς αν ήταν ανδρικό ή γυναικείο, μετέφεραν στην ενοριακή εκκλησία μας γύρω στις 200-300 μικρές και μεγάλες εικόνες οι Κερασοβίτες. Σωρό (ντάνα) μεγάλο σχημάτιζαν οι εικόνες μέσα στο ιε-

ρό βήμα, αφού μάλιστα βάλλανε και στο «κοιμητήριο», όπως μου είπε ο Δημήτρης Σιάφης –που πηγαίναμε στις εκλογές τις δημοτικές της 11 Οκτώβρη στο χωριό– τις είχε ιδεί και αυτός, μικρό παιδί τότε.

Λέγεται από μερικούς συγχωριανούς μας πως τα προπολεμικά χρόνια, προ του 1940 τα πρωινά του χειμώνα, που έκανε πολύ κρύο, σχίζανε εικόνες και ανάβανε μαγκάλι για να ζεσταθούν τις ώρες της Θείας Λειτουργίας.

Αγνοούσαν οι αγαθοί και ταπεινοί λειτουργοί του Υψίστου παντελώς τον θησαυρό και την ιστορία που είχαν στα χέρια τους. Δυστυχία και κρίμα μεγάλο!

Δεν πρέπει όμως να κήκαν όλες οι εικόνες. Αυτές που σώθηκαν από την άγνοια των παππάδων τι να απόγιναν; Που βρίσκονται; Ποιος ευθύνεται για αυτό; Πολλά τα βασανιστικά ερωτήματα και απάντηση καμιά.

Μέχρι σήμερα δεν έχει συνταχθεί από το εκκλησιαστικό συμβούλιο βιβλίο μητρώου εικόνων και άλλων ιερών αντικειμένων της εκκλησίας. Αυτό είναι σφάλμα. Αν υπήρχε τέτοιο βιβλίο από τα παλιά χρόνια, θα ήταν δύσκολο ή αδύνατο να εξαφανισθούν τα ιερά σκεύη και αντικείμενα του ιερού ναού μας. Υποσχέθηκα στον παπα-Σπύρο να φτιάξουμε ένα τέτοιο βιβλίο και θα γίνει. Κατά τον τρόπο αυτό θα γίνει γενική απογραφή των ιερών εικόνων, σκευών και αντικειμένων. Πάντως μια πρώτη καταγραφή γίνεται και με την παρούσα εργασία μου.

Μύθος-Παράδοση-Αιτία χτίσης

Από ακούσματα (διηγήσεις) μιας γερόντισσας Κερασοβίτισσας το καλοκαίρι στο χωριό, αλλά και πολύ παλιότερα από τα χρόνια που ζούσαν οι Παπαδημήτρης Οικονόμου, Αγγέλω Οικονόμου, αφέντης Νικόλας Παπανικόλας, Ηλίας Τσιάτσιος κ.ά., η παράδοση θέλει να λέει τα εξής: Μια παρέα συντροφιά-από ξυλοκόπους-πριονάδες Κερασοβίτες με πρωτομάστορα κάποιον Τάσιο Νάκο, είχε πάει με τα ζώα φορτωμένα με υλοτομημένη ξυλεία από ψηλά τα μέρη της πλάκας και του βαθύλακκου του Σμόλυγκα, να την πωλήσει στα χωριά και πόλεις της Βορείου Ηπείρου. Να μην ξεχνούμε, ότι τον παλιό καιρό της τουρκοκρατίας με αυτά τα μέρη γίνονταν οι εμπορικές συναλλαγές και προμήθειες των κατοίκων του χωριού της επαρχίας μας.

Ήταν άνοιξη ή καλοκαίρι του 1810 ή 1811. Στο γυρισμό τους, κάποιο βράδυ, η παρέα σταμάτησε σ' ένα λιβάδι καταπράσινο, για να ξεκουραστούν τα ζώα τους, αλλά και να περάσουν τη νύχτα τους εκεί. Το λιβάδι αυτό ήταν απείραχτο, δεν ήταν βοσκημένο, είχε άφθονο και πολύ χορτάρι. Τους πλησιάζει ο αγροφύλακας του χωριού εκεί και τους λέει:

– Γιατί βρε παιδιά, ξεφορτώσατε τα ζώα σας εδώ, σ' αυτό το λιβάδι;

— Γιατί απαγορεύεται; Τον ρώτησαν αυτοί.

— Δεν απαγορεύεται, απαντά εκείνος, αλλά τη νύχτα εδώ βγαίνει θηρίο και θα σας κάνει κακό στα ζώα σας.

Γέλασαν και δεν το πίστεψαν. Μάλλον θεώρησαν πρόφαση —δικαιολογία— για να μη βοσκήσουν τα ζώα τους στο λιβάδι του χωριού. Έτσι έμειναν. Άναψαν φωτιά και περίμεναν ανυπόμονα, αν θα βγει αληθινό αυτό που τους είχε πει, ο αγροφύλακας. Δεν φοβήθηκαν, άντρες ατρόμητοι, και γενναίοι ήταν, τους φόβιζαν αυτά; Μόλις άρχισε η νύχτα, βαθύ σούρουπο, ακούν κάποιο θηρίο να σέρνεται προς το μέρος τους και τα ζώα, μουγκρίζοντας-βουίζοντας. Ο Τάσιος Νάκος, ψύχραιμος και άφοβος, αρπάζει το κοφτερό τσεκούρι του, βγάζει τη φλοκάτα του την μάλλινη που είχε μανίκια, την πέταξε πιο μακριά κατά το μέρος που ερχόταν το φίδι-θηρίο. Ήταν πολύ μεγάλο, τεράστιο, είχε και πτερύγια και γατοκέφαλο. Το θηρίο τότε στράφηκε προς τη φλοκάτα, την δαγκώνει και τα δόντια του μπερδεύτηκαν εκεί, τότε αυτός βρήκε την ευκαιρία, το πλησιάζει κοντά και με το κοφτερό τσεκούρι του, πετσόκοψε αυτό σε χίλια-δυο κομμάτια, άντρας δυο μέτρα ήταν και γεροδεμένος, βουνίσιος.

Το γεγονός αυτό, το μεγάλο κατόρθωμα, μαθεύτηκε στο χωριό και χάρηκαν πολύ. Ευχαρίστησαν τους ανθρώπους για το καλό που τους κάμαν, αφού σκότωσαν το θηρίο, που είχε ρημάξει τα ζώα τους, και τους δώσαν και τροφές για το ταξίδι τους.

Στο δρόμο προς το χωριό μας συζητούσαν και λέγαν μεταξύ τους: «μόλις πάμε στο χωριό και σε φωνάξει εσένα Τάσιο Νάκο ο Μπέης, αφού το καλό μαντάτο θα το μάθει, να μη φοβηθείς καθόλου, να μη δεχτείς τίποτε άλλα ανταλλάγματα (χρήματα, χωράφια, τιμές), αλλά να ζητήσεις να αφήσει ή να μεσολαβήσει στους ανωτέρους του πασάδες, να γίνει η εκκλησία μας.» Άρα το πρόβλημα αυτό τους απασχολούσε από καιρό πολύ, ίσως και από χρόνια.

Μόλις έφθασε η παρέα στο χωριό, το ευχάριστο μαντάτο μαθεύτηκε και ο Μπέης, κάλεσε στην «Κούλα του», το σπίτι του, τον Τάσιο Νάκο και του λέει: «Εσύ είσαι βρε παλλικαρά που σκότωσες το θηρίο;» «Εγώ είμαι Μπέη μου», του απαντά εκείνος. «Μπράβο σου, είσαι ικανό παλλικάρι. Τι θέλεις να σου δίνω; Πόσο φλουρί;» Του απαντά εκείνος: «δεν θέλω Μπέη ούτε φλουρί, ούτε χωράφια, ούτε τιμές, θέλω να μας αφήσεις να κάνουμε την εκκλησία μας.» «Ελεύθερα να την κάνετε», του λέει ο Μπέης. Έτσι και έγινε. Δόθηκε άδεια και οι Κερασοβίτες, έχτισαν αυτή την πανέμορφη εκκλησία, στο κέντρο του χωριού.

Τώρα ας εξετάσουμε ιστορικά το γεγονός αυτό.

Από τη χρονιά του 1808, που αναρρηχθήθηκε στο θρόνο του Σουλτάνου ο Μαχμούτ ο Β΄, η Σουλτανική Αυτοκρατορία, θέλησε να περιορίσει τους διά-

φορους Τοπάρχες πασάδες της, ώστε ο καθένας να είναι μονοκύριος αφέντης της πασαρχίας του, να μη υπάρχει επικάλυψη από άλλο Τοπάρχη πασά. Αυτό καταθορύβησε τον Αλή Πασά των Γιαννίνων που η δύναμή του είχε φθάσει σ' όλη την Ελλάδα, από Πελ/νησο μέχρι Μακεδονία και Ιονίου Πελάγους μέχρι Βούναβη.

Αντιλαμβανόμενος την πολιτική αυτή ο Αλή Πασάς, άρχισε να κάνει διάφορους πολιτικούς ελιγμούς, στρεφόμενος προς τις ευρωπαϊκές δυνάμεις με την ελπίδα να εξασφαλίσει την προστασία τους αν επιχειρούσε την ανεξαρτησία του κράτους του. Κάθε όμως προσπάθειά του προσέκρουσε στη δυσπιστία όλων, την οποία ο ίδιος με τις πράξεις του είχε διεθνώς δημιουργήσει. Όλοι οι ευρωπαίοι είχαν πεισθεί ότι ο πονηρός τουρκαλβανός δεσπότης συνεργάζονταν συνήθως με σκοπό να καταστρέψει πρώτα τον συνεργάτη του, αν αυτό απαιτούσε η κυριαρχική του μανία. Ο Αλή Πασάς τότε επιχείρησε να έρθει σε επαφή με τους Φιλικούς (Φιλική Εταιρία για ξέσηκωμό των ραγιαδών), οι οποίοι την εποχή αυτή ενεφάνιζαν αξιόλογη δράση, πλην όμως και αυτοί φοβόντουσαν τον δίβουλο και ανειλικρινή χαρακτήρα του. Στάθηκαν και αυτοί απέναντί του επιφυλακτικοί πολύ.

Πολλοί πάντως και ιδίως από εκείνους που ήταν στην αυλή του, σαν γιατροί, γραμματείς, κ.λπ. μνημένοι στην Φιλική Εταιρία, επιχείρησαν, κατά φημολογίες, να τον κάνουν ηγέτη του ελληνισμού, με την προϋπόθεση βέβαια να προσχωρήσει στη χριστιανική πίστη.

Όλα όμως αυτά απέτυχαν και ευρισκόμενος σε απελπισία, σκέφτηκε να επιδιώξει τη σωτηρία αυτού και με την προδοσία των μυστικών της Φιλικής Εταιρίας, τα οποία βέβαια συγκεχυμένα γνώριζε. Αλλά και αυτό ακόμα δεν έγινε πιστευτό—και ευτυχώς για το γένος μας— και έτσι εγκαταλείφθηκε στο τέλος από όλους.

Το συμπέρασμα που βγαίνει ιστορικά είναι, ότι την εποχή εκείνη, στα χρόνια 1808-1822 που αποκεφαλίζεται ο Αλή Πασάς, ο παμπόνηρος και δόλιος αυτός τύραννος, μεταχειρίστηκε τα πάντα ώστε να έχει με το μέρος του, τόσο τους ευρωπαίους ηγέτες, όσο και τους έλληνες χριστιανούς, για δικό του όφελος, αλλά δε το πέτυχε, γι' αυτό και άφηνε τους χριστιανούς να χτίζουν σχολεία και εκκλησίες. Ίσως ακόμα να βοήθησαν σ' αυτό και ο Γραμματέας του που ήταν Βουρμπιανίτης αλλά και οι καταγόμενοι Κερασοβίτες Κωλέττηδες και οικογένεια Αθ. Συρράκου από χωριό Συρράκο Ηλείου, απ' όπου κατάγονταν ο γιατρός του Αλή Πασά Γιάννης Κωλέττης και μετέπειτα πρωθυπουργός της Ελεύθερης Ελλάδας.

Σ' όλους αυτούς, αν πράγματι βοήθησαν και σίγουρα βοήθησαν, εμείς οι Κερασοβίτες πρέπει να τους ευγνωμονούμε για το καλό που έκαμαν στο χωριό μας και αιώνια η μνήμη αυτών.

Ποια από τις δυο αυτές εκδοχές ισχύει, ή αν ισχύουν και οι δυο, το αφήνω στην κρίση σας. Εγώ όφειλα να καταθέσω –όπως και έπραξα, τα στοιχεία και τις πληροφορίες που συνέλεξα– από τους σεβαστούς γέροντες και γερόντισσες του χωριού μας, που και αυτοί τα γνώριζαν από τους προγόνους παππούδες και πατεράδες τους.

Σκεύη-Βιβλία-Ιερατικές στολές

- Δισκοπότηρα σετ, δωρεά-αφιέρωση της Σταυρούλας χήρας Αρ. Εξάρχου.
- Δισκοπότηρα σετ με σμάλτο, επίχρυσο ιερό Ευαγγέλιο και δώδεκα βιβλία μηνιαία μικρά δωρεά-αφιέρωση του Θεσσαλονικιώτη Κοσμά Γακτονίδη, σε ανάμνηση του θαύματος με την ιταλική βόμβα που σώθηκε το 1940, όταν έπεσε στο ιερό βήμα και κατέστρεψε μόνο το θόλο της Αγίας Τράπεζας (Βλ. πιο πάνω).
- Δισκοπότηρα επίχρυσα, δωρεά-αφιέρωση του Δημήτρη Νάκου (Σιούλα).
- Μια στολή από ιερατικά άμφια, κόκκινου χρώματος, δωρεά-αφιέρωση του Μιχάλη Νταγκουβάνου.
- Μια στολή από ιερατικά άμφια, πράσινου χρώματος, του μακαρίτη Αντρέα Σαμαρά, στη μνήμη της γυναίκας του Όλγας.
- Εξαπτέρυγα, δωρεά-αφιέρωση του μακαρίτη Μιλτιάδη Ιωαν. Νάκου.
- Κολυμβήθρα Αγιασμού, δωρεά-αφιέρωση του μακαρίτη Νικ. Γιώτη.
- Βιβλία (παρακλητική κ.λπ.), δωρεά-αφιέρωση του μακαρίτη-ψάλτη Χρήστου Σιάφη.
- Μικρόφωνο και ενισχυτή για την Αγία Παρασκευή δωρεά-αφιέρωση του επίσης μακαρίτη Αδαμάντιου Καναβού.
- Βιβλία διάφορα, δωρεά-αφιέρωση του γράφοντος.
- Επίχρυσο Ιερό Ευαγγέλιο, δωρεά-αφιέρωση του αείμνηστου ιερομονάχου Στέφανου Φωτιάδη (Τζιόλα).

Δωρεές-αφιερώματα κι άλλα αντικείμενα

- Κεντρικός πολυέλαιος, στηριζόμενος-βασταζόμενος από τον Παντοκράτορα, κρυστάλλινος, ηλεκτρικός, δωρεά-αφιέρωση των: μακαρίτη Σπύρου Ν. Τσιάτσιου, Γιώργου Απ. Κυράτση και Ευαγγέλου Σπ. Ζούκα το 1969.
- Μικρός πολυέλαιος, ηλεκτρικός, δωρεά-αφιέρωση των Παντελή Δ. Τζίνα και Δημήτρη Αρ. Τσιάτσιου το 1978.

- Σταυρός, μπροστά από Ωραία Πύλη, δωρεά-αφιέρωση του Γιώργου Ιωαν. Γελαδάρη.
- Νέο κοβούκλιο του Επιταφίου, δωρεά-αφιέρωση του μακαρίτη Γιάννη Αλκ. Εξάρχου.
- Κολυμβήθρα μεγάλη, χάλκινη, δωρεά-αφιέρωση του επίσης μακαρίτη Γιώργου Σπ. Ζούκα.
- Κηροστάσιο (μανουάλι) μεγάλο, μπροστά στο προσκυνητάρι, δωρεά-αφιέρωση του Μιχάλη Ηλ. Τζίνα στη μνήμη του αδερφού του Δημήτρη.
- Κηροστάσιο (μανουάλι), δεύτερο, δωρεά-αφιέρωση του Παντελή Κ. Χαρισιάδη το 1976.
- Δοχεία αποκήρων δυο, δωρεά-αφιέρωση των παιδιών του μακαρίτη Νικόλα Κουκούμη, Θανάση-Ελπίδας, στη μνήμη των δικών τους.
- Δοχεία αποκήρων δυο, δωρεά-αφιέρωση της Αρετής Γελαδάση-Ζηκα.
- Μεγάλο αρτοφόριο και δυο εξαπτέρυγα με σταυρό, δωρεά-αφιέρωση των παιδιών του μακαρίτη Γιώργου Ζούκα, Λαζάρου, Σπυρίδωνος και Βασιλικής, στη μνήμη του πατέρα τους.
- Αναλόγια δυο, ξυλόγλυπτα, δωρεά-αφιέρωση των αδερφών Παντελή και Δημήτρη Ευαγ. Τσούμπανου, στη μνήμη των γονιών τους.
- Ξύλινη επένδυση, πίσω από στασίδια, δωρεά-αφιέρωση των αδερφών Δημήτρη και Νικόλα Αρ. Σκαλωμένου, στη μνήμη του πατέρα τους.
- Επένδυση μαρμάρου, μπροστά από ιερό βήμα, δωρεά-αφιέρωση του μακαρίτη Κώστα Αρ. Τσιάτσου.
- Η εγκατάσταση του καλοριφέρ θέρμανσης έγινε από έξοδα του εκκλησιαστικού ταμείου και επιχορήγησης του Κράτους.

Ιερείς (Παππάδες) που ιεράτευσαν

Παρ' όλες τις φιλότιμες προσπάθειες που κατέβαλα να εξακριβώσω και να μάθω ποιοί παππάδες έχουν ιερατεύσει στην εκκλησία μας από το 1812, που χτίστηκε, και μετά μέχρι σήμερα, ώστε να γίνει μια καταγραφή, κατά χρονολογική σειρά, ελάχιστα κατόρθωσα να βρω, γιατί γραπτά στοιχεία δεν υπάρχουν, πλην ελαχίστων, αλλά και οι γεροντότεροι του χωριού μας, οι φουστανελάδες-πουκαμισάδες, έχουν πεθάνει και αυτοί προ καιρού.

Παρ' όλα αυτά μπόρεσα να συγκεντρώσω λίγα στοιχεία για μερικούς απ' αυτούς τους παππάδες και τα οποία παραθέτω:

- Βάλλας Ιωάννης-Παππαγιάννης το 1811 ζούσε γιατί βρέθηκε σε χαρτιά αγοροπωλησίας ν' αγοράζει χτήματα στο χωριό μας. Κατά τους υπολογισμούς μου πρέπει να πέθανε γύρω στα 1830-1835. Ένας κλάδος των Βαλ-

λάδων ζει σήμερα στα Κανάλια της Καρδίτσας, στα Φάρσαλα Θεσσαλίας, Τρίκαλα και Βόλο. Ο γεροντότερος των Βαλλάδων στα Κανάλια σήμερα είναι 80 χρόνων, που τον γνώρισα στις 7 Νοέμβρη του 1998 σε επίσκεψη εκεί. Οι πρόγονοί του φύγανε από το Κεράσοβο γύρω στα 1700 και πήγανε στα Κανάλια σαν βοσκοί. Η οικογένεια των Βαλλάδων είναι από τις πρώτες οικογένειες που χτίσανε το πρώτο χωριό Κανάλια. Μαζί με τους Βαλλάδες ήταν και άλλες οικογένειες Κερασοβίτικες...

- Παλπα-Αλέξης. Έχουμε και το γνωστό τοπωνύμιο. Δεν έγινε κατορθωτό να βρούμε κανένα στοιχείο για τη ζωή του.

- Μωραϊτης Κώστας Παλπακώστας, φέρεται να έχει γεννηθεί το 1864. Πότε πέθανε είναι άγνωστο. Πάντως όμως προ του 1914, γιατί κατά την αθρόα απογραφή που έγινε τη χρονιά αυτή, ύστερα από την απελευθέρωση της Ηπείρου στις 21 Φλεβάρη, από τους Τούρκους, δεν έχει απογραφεί στο βιβλίο Μητρώου των αρρένων του χωριού μας, που φανερώνει ότι δεν ζούσε. Οι Παλπακωσταίοι ονομάζονταν πρώτα Μωραϊτες και από τον Παλπα-Κώστα και μετά πήραν το επίθετο Παλπακώστας μέχρι σήμερα. Το ίδιο έγινε και με τους Παλπαγιανναίους, που πρώτα είχαν το επίθετο Βάλλας και μετά που έγιναν παλπάδες, οι Γιάννης και Νικόλας, ονομάστηκαν Παλπαγιάννηδες και Παλπανικολαίοι οι απόγονοί τους πλην του προπάππου μου Κώστα, γιου του Παλπαγιάννη, που λόγω του επαγγέλματός του (σαμαράς), ονομάστηκε η γενιά του Σαμαράδες. Άρα έχουμε κανονικά και ιστορικά τα επίθετα: Βάλλας-Παλπαγιάννης-Σαμαράς. Ξεκαθάρισε το γενεαλογικό μας δέντρο. Είναι ένα από τα πρώτα-αρχαία Κερασοβίτικα γένη.

- Παναγιώτου Θανάσης-Παπαθανάσης. Αυτός ζούσε το 1833, βρέθηκαν στοιχεία. Είναι πεθερός του Χρήστου Γκοντούλη, παππού σήμερα του Κώστα Γκοντούλη, που είχε παντρευτεί την μοναχοκόρη Δέσποινα του Παπαθανάση και έτσι όλη η περιουσία του περιήλθε στον Χρήστο Γκοντούλη, όπως και ο μύλος που ύστερα λέγονταν μύλος του Γκοντούλη. Πότε πέθανε δεν γνωρίζουμε πάντως και αυτός προ του 1914.

- Οικονόμου Δημήτρης-Παλπαδημήτρης. Αυτός φέρεται ότι γεννήθηκε το 1840 και πρέπει να πέθανε το 1905-1910. Η απελευθέρωση του χωριού μας από τους Τούρκους το 1913, δεν τον βρήκε ζωντανό, γιατί ούτε και αυτός έχει απογραφεί το 1914.

- Ζιούλης Γιώργος-Παλπαγιώργης (ο φτερωτός ή λαγοπόδαρος παλπάς). Και αυτός φέρεται να γεννήθηκε το 1830 και να πέθανε μεταξύ 1905-1908, όταν η εγγονή του Δημητρούλα, σήμερα χήρα Κώστα Κωτούλα, ήταν περίπου 5-6 ετών, γιατί έχει γεννηθεί το 1911. Τον θυμόταν τον παππού της Παλπαγιώργη.

Τα ψευδώνυμα «φτερωτός ή λαγοπόδαρος» τα πήρε γιατί ήταν πολύ γρή-

γορος-ταχύς στο περπάτημα, δεν τον έφτανε κανένας. Κάποια περίοδο της ιερωσύνης του ήταν παππός στο χωριό Τριχοκιά των Γρεβενών, τελείωνε τη Θεία Λειτουργία την Κυριακή ή άλλη μεγάλη εορτή και το απόγευμα-βράδυ ήταν στο Κεράσοβο, λες και πετούσε ή έτρεχε σαν λαγός στον ανήφορο. Κεράσοβο-Γιάννενα μιας ημέρας πορεία.

- Χαρίσης Λάμπρος-Παππαλάμπρος. Για αυτόν τα πράγματα είναι ξεκάθαρα. Γεννήθηκε το 1856, φέρεται απογεγραμμένος στο βιβλίο Μητρώου αρρένων του χωριού μας που έγινε το 1914. Πέθανε το 1931. Πότε έγινε -χειροτονήθηκε- παππός, δεν το γνωρίζουμε. Μνημείο του υπάρχει σήμερα μπροστά από το ιερό της εκκλησίας μας. Το Χαρίσης, το έκανε αργότερα, από δική του πρωτοβουλία, σε Χαρισιάδης, για να γίνεται διάκριση από τους υπόλοιπους Χαρισιάδες, που το σόι-φάρα είχε μεγαλώσει πολύ.

- Κωτούλας Γιώργος-Παππαγιώργης. Και εδώ τα πράγματα είναι ξεκαθαρισμένα. Έχει γεννηθεί το 1862 και πέθανε τον Φλεβάρη του 1938. Πότε και αυτός έγινε-χειροτονήθηκε- παππός δεν το γνωρίζουμε. Σημειώνω εδώ, πως όσοι άρρενες κάτοικοι του χωριού μας έχουν γεννηθεί από 1843 και μετά και ζούσαν το 1914, που έγινε η αθρόα απογραφή των νέων χωρών που απελευθερώθηκαν από τους Τούρκους, έχουν απογραφεί στο βιβλίο Μητρώου Αρρένων Κερασόβου.

Το κανονικό του επίθετο «Κωτούλας» το 1924, το διατηρούσε ακόμα. Βρέθηκε η υπογραφή του σε Κοινοτικό πιστοποιητικό της εποχής εκείνης που πρόεδρος ήταν ο Θανάσης Κοταδήμος. Αργότερα χρησιμοποίησε το Παππαγιώργης σαν επίθετο που και σήμερα φέρουν οι απόγονοί του. Μνημείο του υπάρχει μπροστά από το ιερό της εκκλησίας μας.

- Εξάρχου Μιλτιάδης-Παππα-Μιλτιάδης. Αυτός φέρεται γεννημένος το 1902, στις αρχές του 20ού αιώνα και πέθανε το 1974, σε ηλικία 72 ετών. Χειροτονήθηκε παππός προ το πολέμου του 1940, το 1937 ή 1938. Πάντως το 1936, που γεννήθηκα, ο παππα-Μιλτιάδης ήταν γραμματέας της Κοινότητάς μας, δηλαδή λαϊκός, και αυτό το θυμάμαι από την μακαρίτισσα τη γιαγιά μου την Γιώργαινα Σαμαρά, που μας έλεγε πως σαν γραμματέας τότε της Κοινότητας με είχε εγγράψει στα βιβλία με το όνομα Κωνσταντίνος και όχι με τ' όνομα που μου χάρισε η νονά μου Δημήτριος. Το λάθος το διόρθωσε.

Ο παππα-Μιλτιάδης έζησε όλους τους πολέμους της πατρίδας μας, Βαλκανικούς 1912-1913, Μεγάλο Πόλεμο (Α΄ Παγκόσμιο) 1914-1920, Μικρασιατική καταστροφή 1920-1922, Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο - κατοχή 1940-1945 και εμφύλιο σπαραγμό 1946-1949. Είχε ταλαιπωρηθεί και υποφέρει πολλά. Μνημείο του υπάρχει και αυτού μπροστά στο ιερό της εκκλησίας μας.

- Γιαντσούλης Σπυρίδων-Παππα-Σπύρος. Ο σήμερα παππα-Σπύρος, δεν είναι Κερασοβίτης, κατάγεται από το κοντινό χωριό Πυρσογιάννη. Γεννή-

θηκε το 1936 και χειροτονήθηκε Παππός το 1972. Πρωτοδιορίστηκε στο χωριό μας και υπηρετεί και μέχρι σήμερα.

- Κατά διαστήματα, μεταξύ των ετών 1950-1970 υπηρέτησε σαν παππός στο χωριό μας και ο παππα-Κιάμος που καταγόταν και αυτός από το κοντινό χωριό. Αγία Βαρβάρα.

δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

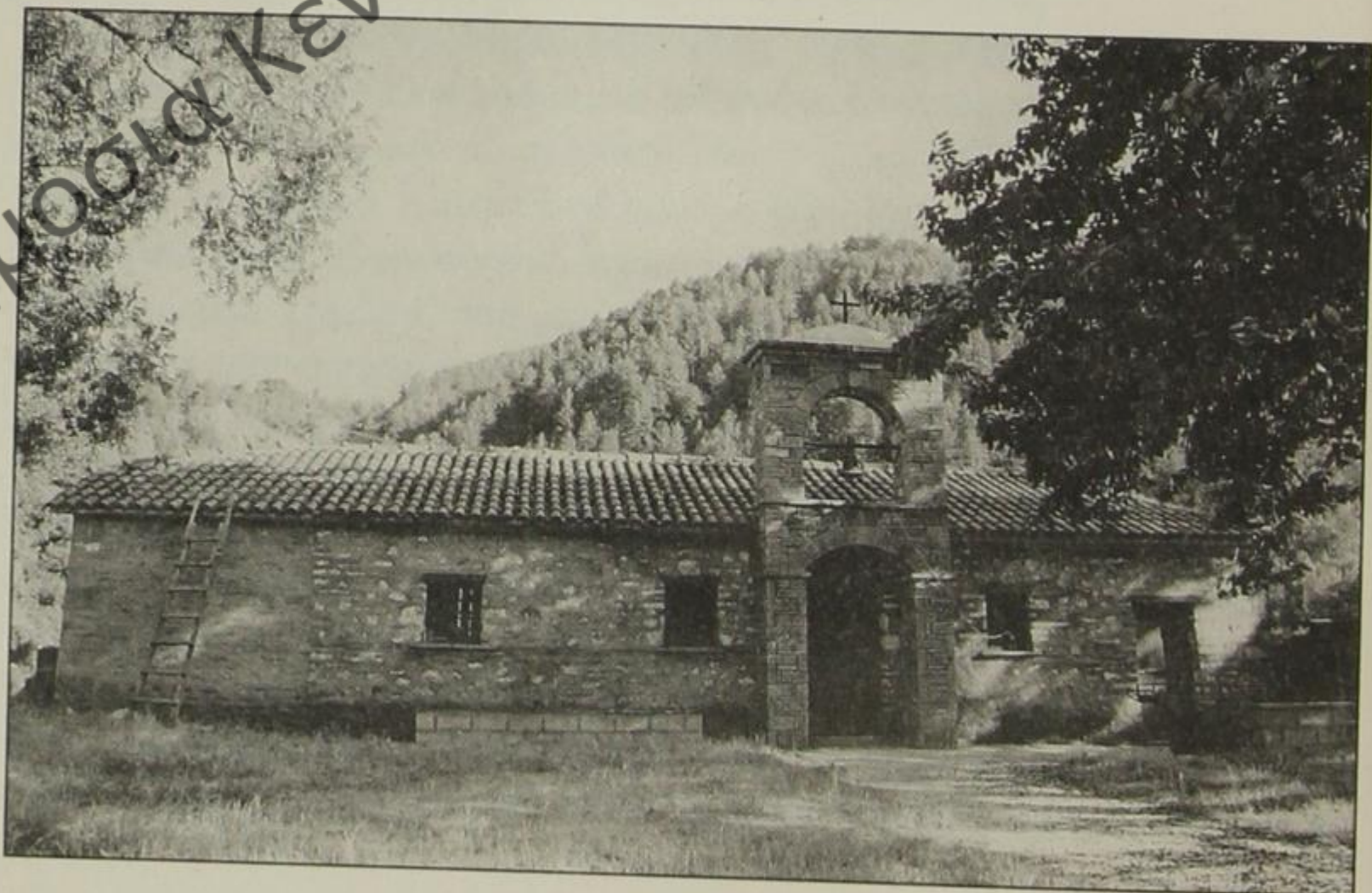
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ ΕΞΩΚΛΗΣΙΑ - ΕΙΚΟΝΟΣΤΑΣΙΑ

Άγιος Νικόλαος

Ο ιερός ναός του Αγίου Νικολάου είναι χτισμένος σε υπερυψωμένο μέρος, ανάμεσα σε κήπους και χωράφια. Σκιάζεται δε από τις γερικές υπεραιωνόβιες βαλανιδιές και βρίσκεται στη νότια πλευρά του χωριού μας. Είναι πέτρινο χτίσμα, μακρόστενο με διαστάσεις 19 X 8 μ. περίπου με δυο εισόδους.

Πότε χτίστηκε και από ποιους μαστόρους χτιστάδες κανένας δεν γνωρίζει, ούτε άκουσε. Πάντως είναι και αυτό χτίσμα μετά του 1850.

Έχει τρία μικρά παράθυρα ξύλινα· φαίνεται όμως ολοκάθαρα πως στο παλιό χτίσμα της εκκλησίας έγινε νέα προσθήκη, πολύ μεταγενέστερα, 3 μέτρων προς το μέρος του ιερού βήματος. Το θολωτό του ιερού βήματος είναι

χτισμένο από πέτρα πουρί που βρίσκεται σε υδατώδη μέρη. Το γεγονός αυτό μαρτυρά ότι το μέρος εκείνο γκρεμίστηκε ή χάλασε από κάποια αιτία, γι' αυτό και έγινε καινούργιο. Πότε έγινε και αυτό είναι άγνωστο, οι γέροντες-γερόντισσες δεν θυμούνται τίποτα. Έτσι την βρήκαν την εκκλησία. Ο ναός πριν από λίγα χρόνια, ήταν σκεπασμένος με πλακόπετρες ντόπιες γκριζες, τώρα με κεραμίδια κόκκινα. Στο δυτικό άκρο του ναού χτίστηκε πριν από τρεις δεκαετίες το νέο οστεοφυλάκιο, αφού γκρεμίστηκε το παλιό της κεντρικής ενοριακής εκκλησίας του χωριού μας.

Ο περιβάλλοντας χώρος του ναού, ένα πελώριο κυκλικό γήπεδο, που στηρίζεται γύρω-γύρω από πέτρινο μαντρότοιχο, έγινε το νέο νεκροταφείο του χωριού μας. Λέγεται πως αυτό συνέβηκε το 1900-1904 και προ αυτού ήταν στο πίσω μέρος της εκκλησίας μας της «Κοίμησης της Θεοτόκου».

Το 1994 χτίστηκε και πέτρινο-πελεκητό καμπαναριό, μπροστά στην κύρια είσοδο από τον μάστορα-πετρά Βασίλη Ηλία Σαμαρά, δεύτερο ξάδερφό μου.

Το καμπαναριό αυτό έχει ύψος 3 μέτρα και φέρει δυο καμάρες στρογγυλές και καμπάνα. Επίσης χτίστηκε και μαντρότοιχος πολλών μέτρων, πάλι και αυτός πέτρινος στον περιβάλλοντα χώρο. Τα έργα αυτά είναι δωρεά-αφιέρωση του μακαρίτη χωριανού μας Αποστόλη Αθαν. Παπανικόλα, το γένος Παππαγιάννη. Αιώνια η μνήμη του. Επίσης δυο καλά λόγια ανήκουν και στον άλλο μακαρίτη Γιώργο Σπ. Ζούκα που έδωσε ένα μέρος από τον εκεί δίπλα κήπο του, ώστε να μεγαλώσει ο δρόμος για τον ιερό ναό-νεκροταφείο. Αιώνια η μνήμη και αυτού.

Την εκκλησία αυτή φροντίζει και εξυπηρετεί από 1952-1953 και μετά η ενοριακή εκκλησία μας. Με χρήματα του εκκλησιαστικού ταμείου και δωρεές-αφιέρωματα των πιστών συγχωριανών μας ανακαινίστηκε εξωτερικά και εσωτερικά ο ιερός ναός. Ο Ηλίας Τσιαούσης έκανε δωρεά-αφιέρωση τα τιμμεντοπλακάκια που έγινε το δάπεδο.

Κατά τον τρόπο αυτό έγιναν όλα καινούργια, σοφάδες, ταβάνι, ιερό τέμπλο, στασίδια και δάπεδο και ό,τι άλλο ήταν απαραίτητο. Είχε περιέλθει η εκκλησία σε φοβερή και θλιβερή εγκατάλειψη. Μάστοροι τεχνίτες σε όλα αυτά ήταν οι: Θωμάς Απ. Τζίνας, Χριστ. Ευστ. Κυρίτσης, Αθαν. Μ. Σιάσφης και Μιχάλης Ι. Κωτούλας.

Το ιερό τέμπλο, έργο του έτους 1993, είναι ξύλινο και απλής μαραγκικής τεχνικής, όχι και ιδιαίτερης ξυλογλυπτικής αξίας. Έχει δυο σειρές από εικόνες: η επάνω σειρά αποτελείται από 14 μικρές εικόνες που παριστάνουν τους αποστόλους-μαθητές του Κυρίου μας. Έργο του αγιογράφου Θωμά Χρήστου. Η κάτω σειρά έχει: δεξιά της Ωραίας Πύλης 3 εικόνες: του Χριστού σε αποστολική στάση, του Ιωάννου του Προδρόμου και οι δυο δια-

στάσεων 0,60 x 0,50 εκ. και είναι έργα του Θωμά Χρήστου και του Άγιου Γεώργη διαστ. 0,60 x 0,30 εκ. που είναι άγνωστου αγιογράφου, αλλά παλιάς χρονολογίας, πιθανόν του 18ου αιώνα, λόγω της τεχνικής.

Αριστερά της Ωραίας Πύλης, είναι 2 εικόνες: της Παναγιάς Βρεφοκρατούσας και του Άγιου Νικόλα, διαστ. 0,60 x 0,50 εκ. που είναι και αυτές έργα του Θωμά Χρήστου. Απέναντι στον τοίχο είναι κρεμασμένη άλλη εικόνα του Άγιου Νικόλα, διαστ. 0,55 x 0,35 εκ. δωρεά-αφιέρωση του μακαρίτη Κώστα Γιώτη.

Εδώ στον Άγιο Νικόλα βρίσκονται δυο παλιές εικόνες: η μια είναι αυτή που έχω προαναφέρει, του Άγιου Νικόλα, που είναι απέναντι της Παναγιάς, έχει αγιογραφηθεί στις Καρυές της Χαλκιδικής, κατόπιν παραγγελίας του Κερασοβίτη Κώστα Γιώτη. Ο αγιογράφος λέγεται Γεώργιος Νικολάου (ιερομόναχος) και ημερομηνία αγιογραφίας το 1851. Δεν είναι μεγάλης καλλιτεχνικής αξίας, είναι όμως μεγίστης ιστορικής για τον ιερό ναό και για εμάς τους Κερασοβίτες. Για το λόγο αυτό θα ήταν σκόπιμο να μεταφερθεί και αυτή και να καταγραφεί στο σύνολο των εικόνων που βρίσκονται στην ενοριακή εκκλησία.

Η άλλη εικόνα είναι της μεγαλομάρτυρας Αικατερίνης που φέρει στέμμα βασιλικό και σταυρό στο δεξί χέρι. Είναι σχεδόν μισοκατεστραμμένη, αγνώστου αγιογράφου και χρονολογίας, πάντως είναι τεχνοτροπίας του 17ου ή 18ου αιώνα.

Στο μέσον του ταβανιού δεσπόζει επιβλητικά ο Παντοκράτορας Θεός, διαστ. 0,70 x 0,70 εκ. σε στρογγυλό πλαίσιο αγιογραφημένος, έχοντας γύρω γύρω ξύλινες ακτίνες σε χρώμα χρυσού, που σχηματίζει κόγχη ανάμεσα στο ταβάνι.

Από αυτούς (διηγήσεις) Κερασοβιτών –την εκκλησία–, του Άγιου Νικόλα, τα πολύ παλιά χρόνια τη φρόντιζε και εξυπηρετούσε η Κερασοβίτικη οικογένεια των Γιώτηδων. Αυτό μαρτυρά και η πιο πάνω ιερή εικόνα-αφιέρωση. Η φροντίδα αυτή συνεχίστηκε από τους Γιώτηδες μέχρι το 1940 την κατοχή, οπότε ο Μήτρος Ζιούλης που είχε αδερφό και τον Γιάννη, παιδιά του Παπα-Γεώργη Ζιούλη, ο οποίος πρέπει να γεννήθηκε γύρω στα 1830 και πέθανε κάπου μεταξύ του 1900-1908, κατά μαρτυρία της σήμερα εγγονής του Δημητρούλας, χήρας κ. Κωτούλα, αγόρασε το χωράφι που βρίσκεται κάτω στο δυτικό άκρο του ναού, έξω από τον μαντρότοιχο, λόγω της τότε κρατούσας κατάστασης. Από τότε φρόντιζε και εξυπηρετούσε αυτός την εκκλησία. Αυτό συνεχίστηκε μέχρι το θάνατό του το 1952-1953. Οι απόγονοί του δεν θέλησαν να συνεχίσουν το θεάρεστο αυτό έργο. Έτσι από εκεί και μετά περιήλθε στην ενοριακή εκκλησία.

Η εικόνα του Κώστα Γιώτη, που αγιογραφήθηκε στη Χαλκιδική της Μα-

κεδονίας, μας φανερώνει ακόμα, πως οι Γιώτηδες, που γνωρίζουμε ότι ήταν οικογένεια ξυλουργών-μαραγκών, που ταξίδευε και εκτός Κερασόβου έφθασε ακόμα και στην Χαλκιδική αλλά και στο Άγιο Όρος, στα εκεί μοναστήρια, όπου και δούλευε την ξυλογλυπτική τέχνη. Γι' αυτό κα παράγγειλε στον ιερομόναχο να αγιογραφήσει την εικόνα του Άγιου Νικόλα που στο χωριό μας η εκκλησία του ήταν στην φροντίδα της οικογένειάς του. Πάντως τον καιρό της τουρκοκρατίας η οικογένεια αυτή ήταν μια από τις ποιο εύπορες, του χωριού μας και -πως το σπίτι τους ήταν κατάλυμα των Τούρκων επισήμων. Εγώ πρόφθασα στη ζωή το παδί του Κώστα Γιώτη, τον Νικόλα που συνέχιζε το πατρογονικό επάγγελμα, αλλά νομίζω πως ήταν ανάπηρος από το ένα πόδι του.

Ο ναός του Αγίου Νικόλα, προ αμνημονεύτων αιώνων, κατά τις διηγήσεις των γερόντων και γεροντισσών του χωριού μας, ήταν η Κεντρική εκκλησία, όπου εκκλησιάζονταν οι Πέρα Μαχαλιώτες Κερασοβίτες. Οι πρόγονοί μας λέγαν πως τρεις μαχαλιάδες αποτελούσαν τότε το χωριό Κεράσοβο. Αυτοί ήταν: Το Ριάσχοβο, ο Πέρα Μαχαλάς -λεγόταν έτσι γιατί τον χώριζε το ρέμμα του ποταμού που περνούσε τότε κάτω από τους Ζιούληδες και τη Βρύση την Παπαγιανναίικη- και το μαχαλά του πάνω χωριού, γύρω από Άγιο Θανάση, που λέγονταν, πιθανότατα, Κεράσοβο και ήταν ο μεγαλύτερος από όλους. Οι τρεις αυτοί μαχαλάδες αργότερα συνενώθηκαν, λόγω των αναγκών των καιρών εκείνων από ληστρικές επιδρομές των βαρβάρων, Ούρων, Σλαύων, Τουρκαλβανών κλπ. αλλά και της αύξησης των κατοίκων του χωριού. Πιθανότερο είναι ότι λόγοι ασφαλείας επέβαλαν να γίνει αυτό.

Ο τρίτος μαχαλάς, αυτός του Άγιου Θανάση, εκκλησιάζονταν στον ιερό ναό της «Κοίμησης της Θεοτόκου», όπου ήταν και το νεκροταφείο τους, που αργότερα το 1812-1817, έγινε η μεγάλη πλέον ενοριακή εκκλησία του ενωμένου χωριού Κεράσοβου.

Από τις δυο αυτές παλιές εκκλησίες της «Κοίμησης της Θεοτόκου» και Άγιου Νικόλα, ποια είναι η αρχαιότερη, δεν το γνωρίζουμε. Η άποψη όμως κλείνει υπέρ του Άγιου Νικόλα. Σ' αυτό συμβάλλει πολύ και ο μύθος-παράδοση, ότι πολύ παλιά εκεί δίπλα από το ναό, υπήρχε κεραμοποιείο γιατί κατά την καλλιέργεια των κήπων και χωραφιών, πολλοί Κερασοβίτες βρήκαν σπασμένα τούβλα και κεραμίδια. Εξάλλου σώζεται και λέγεται μέχρι σήμερα το εξής: «Θα πας στον αϊ Νικόλα να πλάθεις κεραμίδια», που σημαίνει, ότι όταν πεθάνεις και σε θάψουν εκεί, θα φτιάχνεις κεραμίδια και στον κάτω κόσμο, τον άδη.

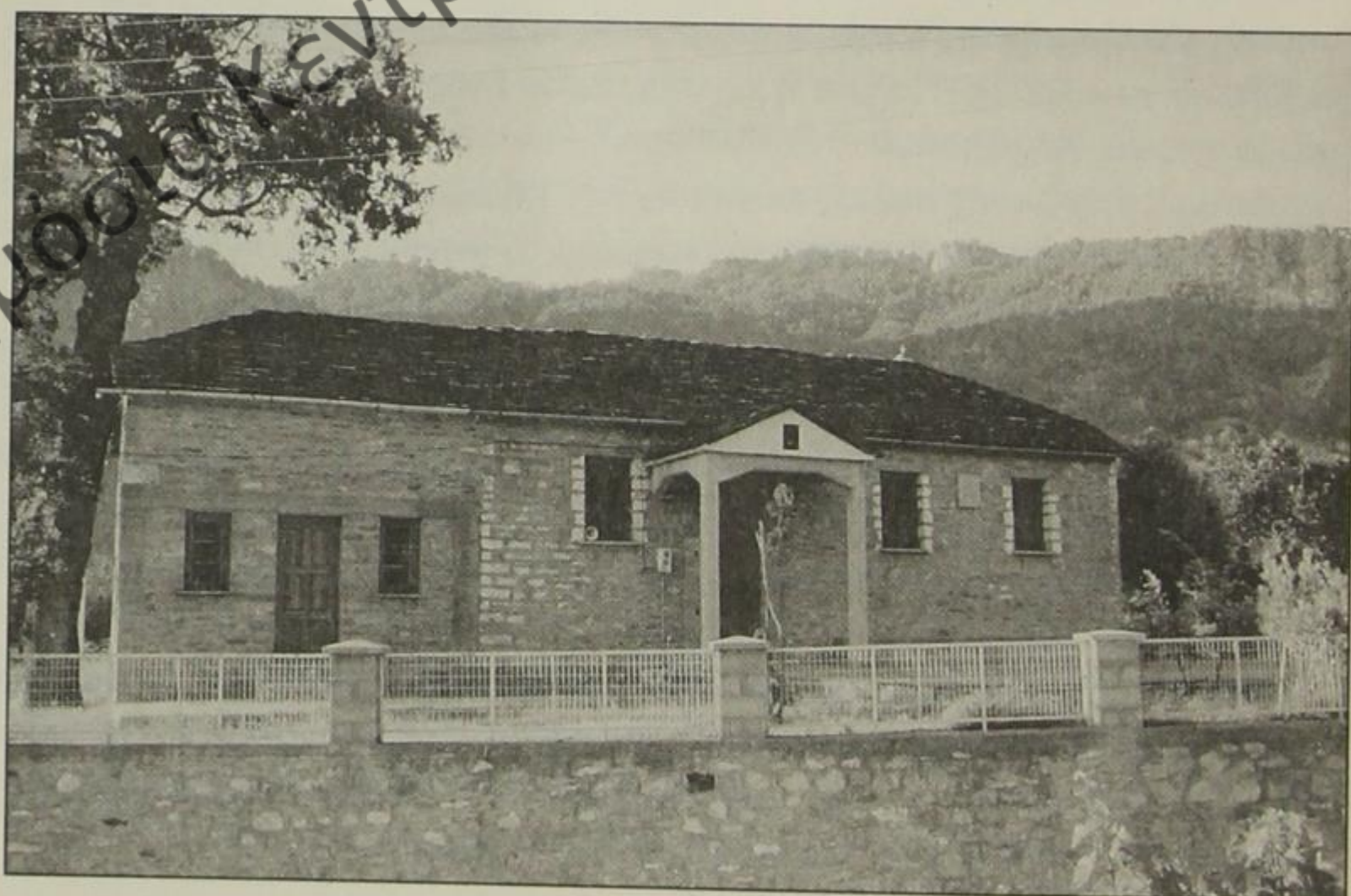
Έχοντας λοιπόν κάποιος την προσοχή του στραμμένη στα παλιότερα λείψανα της λαϊκής σοφίας, μπορεί ν' αντλήσει απ' αυτή πολλά ιστορικά στοιχεία. Αρκεί βέβαια να είναι βαθυστόχαστος, να έχει παρατηρητικότητα, κριτικό πνεύμα και να κάνει επιτυχείς συνδυασμούς.

Αγία Παρασκευή

Το εξωκλήσι της Μεγαλομάρτυρας Αγίας Παρασκευής, είναι χτισμένο σε περίοπτη θέση, ανάμεσα στους κήπους και χωράφια του χωριού μας, στην βορειοανατολική τοποθεσία, στην έξοδο του χωριού μας και στον αυτοκινητόδρομο για Φούρκα-Σαμαρίνα. Ανάμεσα στις υπεραιωνόβιες Βαλανιδιές που τώρα έμεινε μόνο μια από αυτές.

Το σημερινό αυτό εξωκλήσι, πρέπει να έχει χτιστεί μετά το 1850. Αυτό γιατί η φυλασσόμενη στην κεντρική εκκλησία του χωριού μας, εικόνα του Αγίου Δημήτρη, πριν ήταν στην εκκλησία αυτή, φέρει χρονολογία αγιογραφίας το έτος 1872. Όχι μόνο αυτό, αλλά και το οικοδόμημα το ίδιο φανερώνει ότι είναι της εποχής αυτής δηλαδή 18ου με 17ου αιώνα, όπως και του Αγίου Αθανασίου.

Ο ναός είναι χτισμένος με πέτρα και λάσπη και είναι επίσης σκεπασμέ-

νος με πετρόπλακες ντόπιες γκρίζες. Είναι και αυτός βασιλικού ρυθμού, χωρίς κολώνες. Έχει εσωτερικές διαστάσεις... Πρώτα είχε δυο εισόδους. Μια από το νότο, που σήμερα έμεινε μόνο σαν κύρια είσοδο, με ωραία ξύλινη πόρτα και μικρό στέγαστρο, στηριζόμενο σε δυο τσιμεντοκολώνες. Η άλλη στη δυτική πλευρά, μικρή στο ύψος, είχε και δυο-τρία σκαλοπάτια, και κλείδωνε με αμπάρες από μέσα. Είχε ακόμα στο δυτικό αυτό μέρος και χαγιάτι (στοά). Αυτό γκρεμίστηκε και έγινε προέκταση της εκκλησίας. Έτσι μεγάλωσε ο εσωτερικός χώρος. Μόνο σφάλμα είναι ότι η προέκταση αυτή, δεν έγινε πανομοιότυπη με τον κυρίως ναό, το υπόλοιπο χτίσμα. Έτσι, παρατηρούμε τα νέα παράθυρα της προέκτασης να ευρίσκονται σε άλλο επίπεδο ύψος από εκείνα του παλιού χτίσματος, πιο κάτω, ενώ έπρεπε να ευρίσκονται απαραίτητα στο αυτό ύψος και μέγεθος. Προτιμότερο θα ήταν να είχε μείνει, όπως ήταν παλιά, με την μικρή πορτούλα την γραφική, με το χαγιάτι, το πραγματικά αρχοντικό –σαν αρχαίο κειμήλιο, απομεινάρι μιας άλλης παλιάς εποχής. Να γινόταν μόνο αναπαλαίωση και συντήρηση του παλιού αυθεντικού. Μαστόροι και χτιστάδες ήταν οι: Θωμάς Α. Τζίνας, Χριστόφορος Ευστ. Κυρίτση, Αθαν. Μ. Σιάφης και Μιχάλης Γ. Κωτούλας.

Ο περιβάλλον χώρος έχει διαμορφωθεί ωραία με την πλακόστρωση, της μικρής πλατείας μπροστά και τα πεζούλια που έχουν γίνει. Τα κολωνάκια όμως και τα πεζούλια και ένα μέρος του τοίχου με τσιμεντόλιθους, αμαυρώνουν την ωραία εικόνα του πετρόχτιστου γκρίζου τοιχώματος. Προτιμότερο να γίνονται λίγα-λίγα, αλλά ορθά και σωστά παρά όλα μαζί και ακαλαίσθητα. Αυτά έπρεπε να γίνουν με πέτρες ντόπιες γκρίζες. Ας το έχει υπόψη του αυτό το εκκλησιαστικό συμβούλιο.

Προ της εκκλησίας αυτής, πρέπει να προϋπήρχε άλλο χτίσμα, ένα ή και περισσότερα αφιερωμένα πάλι στην Οσιομάρτυρα-Παρθενομάρτυρα Αγία Παρασκευή, τα οποία προφανώς κατά το πέρασμα των αιώνων λεηλατήθηκαν ή κάηκαν ή γκρεμίστηκαν και καταστράφηκαν, μια και το χωριό μας βρίσκεται στο σταυροδρόμι-πέρασμα ανατολής-δύσης και βορρά-νότου. Θα εξιστορήσω πιο κάτω τον μύθο-παράδοση για την πολιούχο-προστάτιδα του χωριού μας. Πότε ακριβώς καθιερώθηκε σαν πολιούχος του Κερασόβου η Αγία Παρασκευή, κανένας δεν γνωρίζει, ούτε και αυτοί οι γεροντότεροι-γεροντότερες του χωριού μας. Χάνεται μέσα στους περασμένους παλιούς αιώνες, στην ίδρυση του χριστιανικού χωριού. Προ αμνημονεύτων χρόνων έλεγε ο αφέντης Νικόλας Παπανικόλας, που ήξερε αρκετά γράμματα αφού είχε τελειώσει το Σχολαρχείο και είχε πολλά βιβλία και αρχείο, αλλά δυστυχώς κατά το χαλασμό του 1912-1913 κάηκαν όλα αυτά μαζί με το σπίτι του. Έτσι χάσαμε πολύτιμα στοιχεία για την ιστορία του χωριού μας και ειδικά για τη γενιά του Παπαγιάννη.

Την εκκλησία αυτή, τη φρόντιζε και την εξυπηρετούσε πρώτα, τον παλιό καιρό, ο Γιαννούλης Μακρυγιάννης, γιος αυτού ήταν ο Μήτρος και γιοι αυτού ο Χρήστος και Γιώργος. Ο Χρήστος Μακρυγιάννης είναι πατέρας του Οδυσσέα και Μήτσιου που ζουν σήμερα. Αυτοί φρόντιζαν το εκκλησάκι μέχρι τέλους 1968. Από το 1969 ανέλαβε τη συντήρηση η ενοριακή εκκλησία του χωριού μας, γιατί αυτοί την άφησαν, δεν την φρόντιζαν πλέον.

Πρώτος από τους Μακρυγιάννηδες φαίνεται να είναι κάποιος Αδάμος, που γεννήθηκε και ζούσε προ του 1843, σύμφωνα με κάποια στοιχεία που υπάρχουν για τους άρρενες του χωριού μας. Αυτά προκύπτονταν από έγγραφο (Μουρασιλέ), γιατί το 1852 έγινε δικαστήριο στην Κόνιτσα, στον Κατή, για διαφορά σε διέλευση νερού σε κάποιο νερόμυλο μεταξύ του Αδάμου και Γιάννη Δημητρίου Νάκου. Έχασε τη δίκη ο Αδάμος. Περισσότερα στο βιβλίο ιστορίας του χωριού μας που θα γραφεί.

Ο ναός αυτός με την ευγενική φροντίδα του παππά-Σπύρου εργάτη και λειτουργού του Μεγαλοδυναμού Θεού μας και των εκκλησιαστικών επιτρόπων Αλεξάνδρου Δ. Νάκου, Ηλία Λ. Τέλλη και βοηθούμενη από τους Αντρέα Ι. Κωτούλα, μακαρίτη, και Αλέκο Ι. Γελαδάκη, ανακαινήθηκε εξωτερικά και εσωτερικά ολόκληρη η εκκλησία, δάπεδο, σοφάδες, ταβάνι, ιερό τέμπλο και στασίδια ολοκαίνουργια.

Δεξιά της Ωραίας Πύλης είναι οι εικόνες: του Χριστού, σε αποστολική θέση-στάση, του Ιωάννου του Προδρόμου, των Τριών Ιεραρχών και της Αγίας Αικατερίνης. Αριστερά της Ωραία Πύλης, 3 εικόνες: της Παναγίας Βρεφοκρατούσας, της Παρθενομάρτυρας αγίας Παρασκευής και του αγίου Παντελεήμονα.

Στη δεύτερη σειρά του ιερού τέμπλου υπάρχουν, εικόνες μικρότερες που παριστάνουν τους 12 αποστόλους. Όλες αυτές οι εικόνες είναι δωρεές-αφιερώματα των πιστών χριστιανών Κερασοβιτών. Αγιογράφος αυτών είναι ο Θωμάς Χρήστου από Χιονάδες ένα χωριό της Κόνιτσας και έγιναν μεταξύ των ετών 1983-1988.

Στο ιερό βήμα, υπάρχει τοιχογραφία «η αποκαθήλωση του Χριστού» στο θολωτό της Προσκομιδής. Αριστερά του Χριστού ο αγαπημένος μαθητής αυτού Ιωάννης και δεξιά του η Αγία Μητέρα του. Είναι έργο και αυτό του ίδιου αγιογράφου. Εκεί διαβάζουμε: «Ανακαινίστηκε ο ιερός ναός με την ευγενή φροντίδα του εφημερεύοντος ιερέως Σπυρίδωνος Δ. Γιαντσούλη. Δι' εξόδων δε: Δημητρίου Ελένης και Χριστίνα Καρβελά και εκ του Ταμείου της ενορίας 1988».

Καμιά παλιά εικόνα δεν υπάρχει πλέον στην εκκλησία αυτή. Οι πέντε (5) που σώθηκαν, φυλάσσονται στην ενοριακή εκκλησία μας. Από τόσους αιώνες που υπάρχει το εξωκλήσι αυτό, μόνο αυτές σώθηκαν; Άξιο απορίας

είναι. Προσθέτω ακόμα πως στην εξωτερική πλευρά, δεξιά της εισόδου, είναι εντοιχισμένη πέτρινη πλάκα που επάνω της έχει σκαλιστεί η Αγία Παρασκευή με αφιέρωση Ορέστης Δ. Τζίνας. Αφιερώματα πιστών υπάρχουν και άλλα, όπως πολυέλαιοι, κηροστάτες (μανουάλια), δοχεία κηροστάσια κ.λπ. Είθε ο Πανάγαθος Θεός να ευλογεί αυτούς και τις οικογένειές τους και η Πολιούχος Μεγαλομάρτυρα Αγία Παρασκευή να τους προστατεύει.

Λίγα λόγια για την Αγία

Η πολιούχος αγία μας ήταν κόρη ευσεβών και ευλαβών χριστιανών από τη Ρώμη της Ιταλίας. Έζησε επί βασιλείας του Αντωνίνου του Πίου, προκάτοχος του οποίου ήταν ο Μάρκος Αυρίλιος, που η παράδοση τον φέρει ότι ήταν χριστιανός. Χριστιανικότατα ανατράφηκε από τους γονείς της. Την διέβαλαν στον βασιλιά ότι ήταν χριστιανή και όχι ειδωλολάτρισσα. Ο βασιλιάς την κάλεσε ενώπιόν του και προσπάθησε να την πείσει ν' αλλάξει την πίστη της. Αυτή αρνήθηκε μέχρι τέλους, δεν δέχτηκε να αλλαξοπιστήσει. Ο βασιλιάς αφού είδε ότι τα βασανιστήρια δεν μπορούσαν ν' αλλάξουν την πίστη της, έγινε και αυτός χριστιανός. Άλλοι δυο ακόμα ειδωλολάτρες βασιλιάδες δεν μπόρεσαν να την πείσουν ν' αλλάξει πίστη, και στο τέλος και αυτοί και οι ακολουθίες των έγιναν οι ίδιοι Χριστιανοί. Τέτοια ακλόνητη ήταν στην αγάπη της για τον Νυμφίο Χριστό. Τελικά θανατώθηκε με ξίφος, αφού της απέκοψαν την κεφαλή. Το όνομα Παρασκευή το πήρε από τους γονείς της γιατί είχε γεννηθεί την έκτη μέρα της εβδομάδας, δηλαδή την Παρασκευή. Ήταν δε και μοναχοκόρη. Το απολυτίκιο της Αγία Παρασκευής είναι τούτο:

«Την σπονδήν σου τη κλήσει κατάλληλον, εργασαμένη φερώνυμε, την ομώνυμόν σου πίστιν εις κατοικίαν κεκλήσωσαι, Παρασκευή αθλοφόρε· όθεν προχέεις ιάματα και πρεσβεύεις υπέρ των ψυχών ημών».

Μύθος-Παράδοση για την Αγία Εικόνα Της:

Να τι έγραφε η εφημερίδα «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΝ ΜΕΛΛΟΝ», την 2α Σεπτεμβρίου του 1964.

«Η 100ετηρίς της ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ Παλαιοσελίου (ΚΟΝΙΤΣΗΣ)».

«Την 26ην Ιουλίου, μνήμη της Μεγαλομάρτυρος Αγίας Παρασκευής εις παλαιοσέλιον (Κονίτσης), όπου υπάρχει μεγαλοπρεπής φερώνυμος ιερός ναός της Αγίας, πολιούχου και προστάτιδος του χωριού, έλαβε χώραν πανηγυρική τελετή επί τη συμπληρώσει εκατονταετηρίδος από της ανεγέρσεως του Ναού τούτου υπό την εμπνευσμένη πρωτοβουλίαν... Λέγεται ότι εις

τα παλαιά χρόνια, παρά την θέσιν όπου υπάρχει σήμερα αυτός ο κεντρικός Ναός μας, ανεκαλύφθη τυχαίως, εν μέσω θάμνων, ένας ναϊσκος αφιερωμένος εις την ιεράν μνήμην της Αγίας Παρασκευής.

Το γεγονός εκείνο συνεκίνησε βαθέως τους τότε κατοίκους του Παλαιοσελίου, αφ' ενός μεν, διότι ανεδύθη, ως εκ θαύματος εν μέσω του χωρίου ένας οικίσκος του Θεού και, αφ' ετέρου δε, διότι τους απεκάλυπτε ότι η απαρχή του χωρίου των εχάνετο εις τα βάθη αμνημονεύτων χρόνων. Εκ τούτου το συμπέρασμα ότι εκείνος ο Ναϊσκος ητο ένας κρίκος διακεκομμένης ιστορικής αλύσου, ο οποίος ευρέθη όλως τυχαίως δια ν' αποδείξη ότι το χωρίον μας ήτο αρκετά παλαιόν και ο ειρμός της ζωής εν αυτώ είχεν, από αγνώστους αιτίας, διακοπή κατά καιρούς, διότι άλλωστε, θα εγνώριζον την ύπαρξιν του Ναϊσκου εάν η κατοίκησις του χωρίου εσυνεχίζετο αδιαλείπτως από της κτίσεώς του.

Αλλά εκείνο που μας ενδιαφέρει σήμερα περισσότερο είναι η παράδοσις της εικόνας της Αγίας Παρασκευής, ζωγραφισμένης προ οκτακοσίων ετών και πλέον, προστάτιδος του χωρίου μας, η οποία διεισδύει εις τον μυστηριώδη χώρον του μύθου, ο μύθος ο οποίος μετέρχεται από γενεάς εις γενεάν ότι: εις την βορεινήν πλευράν του Ναϊσκου εκείνου υπήρχεν μία κρηνέα –εισέτι σωζομένη– επί κλώνου της οποίας είδον οι πρόγονοί μας κάποτε μια εικόνα, η οποία παρίστανε την Αγίαν Παρασκευήν. Και μετ' ευλαβείας πολλής παρέλαβον ταύτην και ετοποθέτησαν εντός του Ναϊσκου με την Θεϊαν εντύπωσιν ότι απεστάλη εκ Θεού δια να κοσμίση τον τόπον της λατρείας του.

Φυσικά, το θαυμαστόν εκείνο γεγονός διεδόθη εις άπαντα τα πέριξ χωριά. Και τότε ήλθον εκ Κερασόβου (νυν Αγία Παρασκευή), κειμένου περί τα 20 χιλιάμετρα βορείως του παλαιοσελίου, εκκλησιαστικοί εκπρόσωποι και πήραν την εικόνα, η οποία κατά μυστηριώδη τρόπον έλλειψεν εκ του φερωγύμου Ναού των. Τούτο, όπως ομολογείται, επανελήφθη και εκ δευτέρου, αλλά και δια τρίτην φοράν, ότε κατά την μεταφοράν της εικόνας, αυτή εγένετο βαρεία και ασήκωτος, ολίγον διάστημα βορειόθεν του παλαιοσελίου, πλησίον μιας υδατοπηγής, όποτε οπλοφόρος Τούρκος ακολουθών την συνοδείαν, επυροβόλησεν κατά της εικόνας, αλλά η σφαίρα εστράφη και έπληξε αυτόν τούτον τον ίδιον! (έκτοτε η τοποθεσία αυτή ονομάζεται «βρύση του Τούρκου»).

Ιδόντες οι παριστάμενοι το θαύμα τούτο εκυριεύθησαν εκ φόβου Θεού και οι μεν Κερασοβίτες, εγκαταλείποντας την εικόνα, έφυγον έντρομοι, οι δε παλαιοσελίται παρέλαβον ταύτην μεταφέροντές την εις το χωρίον μας, όπου, θεία επιθυμία της εικόνας ήτο να εγκατασταθή...».

Τα προηγούμενα βέβαια αφορούν την άποψη των παλαιοσελιτών κατοί-

κων, όπως αυτό «Εξυπηρετεί» αυτούς, να δικαιολογήσουν εκεί την εύρεση της αγίας εικόνας της Μεγαλομάρτυρας.

Θα εξιστορήσω τώρα και το μύθο-παράδοση των Κερασοβιτών, που δεν έπαυσε ανά τους αιώνες που πέρασαν η αγία Παρασκευή να είναι πάντοτε η Πολιούχος-προστάτιδα του χωριού μας και να εορτάζεται μεγαλόπρεπα και πανηγυρικά η ιερά μνήμη αυτής στις 26 Ιουλίου κάθε χρόνου. Να τι λέει ο μύθος-παράδοση:

Τα πολύ παλιά χρόνια στη Βυζαντινή εποχή, γύρω στα 668-685, δηλαδή τον έβδομο με όγδοο αιώνα, όταν η ελληνική γλώσσα έγινε η επίσημη του Κράτους, και η ορθοδοξία από τους καθολικούς της Δύσης, είχε χτιστεί το πρώτο, φτωχικό, απέριπτο εξωκλήσι, αφιερωμένο στη Αγία Παρασκευή, στην ίδια θέση που είναι και το σημερινό. Αυτό δε σε ανάμνηση των νικηφόρων πολέμων, των βυζαντινών αυτοκρατόρων-βασιλιάδων, ενάντια στους δυτικούς εχθρούς τους, όταν γύριζαν από τη Ρώμη, μια και το χωριό μας ήταν ένα από τα περάσματα από ανατολή στη δύση. Ειδικά αφιερωμένο στην Μεγαλομάρτυρα, αφού χάρη στην ακλόνητη και βαθιά πίστη της, ακόμα και 3 βασιλιάδες της τότε κραταιάς Ρώμης επέστρεψαν στο χριστιανισμό, αφού απαρνήθηκαν αυτοί και οι ακολούθιές τους τον ειδωλολατρισμό τους.

Ειδικά επί αυτοκράτορα του Κων/τινίου του Πωγωνάτου που διαχείμασε στην περιοχή μας και στην Κόνιτσα, επιστρέφοντας από νικηφόρα εκστρατεία κατά των Σλάβων εχθρών της αυτοκρατορίας του, έχουν χτιστεί πολλοί, μικροί ιεροί ναοί στην περιοχή μας, στα χωριά Κλειδωνιά, Μολυβδοσκεπάστο κ.λπ. Ένας από αυτούς ήταν και της Αγίας Παρασκευής στο χωριό μας. Αυτό το γεγονός οι πρόγονοί μας Κερασοβίτες το θεώρησαν πολύ τιμητικό και σπουδαίο, που τόσο πολύ συγκίνησε το θρησκευτικό τους πιστεύω, ώστε την Μεγαλομάρτυρα να την ανακηρύξουν και να την καθιερώσουν πολιούχο-προστάτιδα του χωριού μας. Η δε ιερά μνήμη της στις 26 Ιουλίου να είναι μέρα πανήγυρης-χαράς και ευφροσύνης για τους κατοίκους όχι μόνο του Κεράσοβου αλλά και των γύρω χωριών της Επαρχίας μας.

Αυτό το γεγονός, δηλαδή η βαθιά και ακλόνητη πίστη των Κερασοβιτών στο πρόσωπο της Αγίας, φαίνεται ότι πολύ χαροποίησε την Παρθενομάρτυρα, ώστε την λαμπροφόρο αυτή ημέρα της πανήγυρης, θείω κελεύσματι, έστελνε κάθε χρόνο, ένα ελάφι στους πανηγυριώτες Κερασοβίτες, σαν δώρο δικό της, για να ευφρανθούν. Σημειώνω πως ελάφια υπήρχαν ακόμα στο χωριό μας μέχρι το 1924, κατά μαρτυρία του Δήμου Κοντοδήμου, που το ήξερε από τον πατέρα του Θανάση.

Το ελάφι αυτό το έσφαζαν και το έψηναν και στη συνέχεια το κρέας του μοιράζονταν στους πανηγυριώτες Κερασοβίτες. Κάποια χρονιά το ελάφι, και ως συνήθως οι άνθρωποι είναι ολιγόπιστοι, για άγνωστο λόγο και αιτία,

άργησε να έρθει λίγο, και αυτοί άρχισαν να γκρινιάζουν. Τέτοιοι ήταν οι πρόγονοί μας, μήπως και εμείς σήμερα πάμε πίσω; Ίδιοι είμαστε, προγονικά ελατώματα μας ακολουθούν ακόμα. Στη γκρίνια τους αυτή επάνω, ήρθε το ελάφι, κατακουρασμένο και ιδρωμένο-λαφιασμένο. Οι πρόγονοί μας, οι ολιγόπιστοι, και ανυπόμονοι έσφαξαν αμέσως το ελάφι, πριν το αφήσουν να ξαποστάσει. Τούτο το πράγμα, εξόργισε την Αγία Παρασκευή πάρα πολύ, ώστε αποφάσισε να τους τιμωρήσει, σκληρά μάλιστα. Έφυγε η αγία και θαυματουργική εικόνα της από το εξωκλήσι αυτό το δικό της, εξαφανίστηκε μυστηριωδώς. Αυτό βέβαια έκανε τρομερή εντύπωση, προκάλεσε το φόβο και τον τρόμο, μεταμέλεια σ' αυτούς τους αρχαίους προγόνους μας, αλλά ήταν όμως αργά και γεγονός πια αναμφισβήτητο.

Η Αγία Παρασκευή τους εγκατέλειψε για πάντα. Παρ' όλη την ολιγοπιστία τους όμως, δεν πήγε και πολύ μακριά, σε ξένους και μακρινούς τόπους, η σεπτή και θαυματουργή εικόνα της. Βρέθηκε στο γειτονικό χωριό, Παλαιοσέλι, επάνω σε κλώνο του δέντρου κρανιά από τους εκεί βοσκούς των ζώων του χωριού.

Το γεγονός αυτό δεν άργησε να μαθευτεί και στο Κεράσοβο, εφόσον οι βοσκοί των κοπαδιών τα «λέγαν στα κοινά σύνορα του Σμόλυγκα».

Αυτό χαροποίησε πάρα πολύ τους μεταμελημένους Κερασοβίτες για την ανούσια πράξη που είχαν κάνει στο ελάφι της αγίας. Έσπευσαν εκεί με εκκλησιαστικούς εκπροσώπους των, να παραλάβουν και πάλι την σεπτή και θαυματουργική της εικόνα και να την τοποθετήσουν και πάλι στην παλιά της θέση, στο εξωκλήσι της, που τόσα χρόνια γιορτάζουν και πανηγυρίζουν αδιάκοπα, άσχετα από τη μυστηριώδη εξαφάνισή της εικόνα της. Μετά από πόσα χρόνια βρέθηκε, κανένας δεν γνωρίζει. Ομολογείται ότι επαναλήφθηκε και για δεύτερη και τρίτη φορά η μεταφορά της, και παρ' όλες τις δεήσεις και παρακλήσεις που έγιναν από τους προγόνους μας Κερασοβίτες, που πράγματι είχαν μετανοήσει για την πράξη τους, η εικόνα της αγίας εξαφανίστηκε και πάλι μυστηριωδώς από το ναό της. Και την τρίτη φορά ξαναβρέθηκε εκεί στον κλώνο της κρανιάς και έγινε και νέα απόπειρα μεταφοράς της στο Κεράσοβο, συνοδεία αυτή τη φορά και Τούρκων οπλοφόρων. Προχώρησε η συνοδεία από τον τόπο εύρεσης, αλλά σε κάποια υδατοπηγή του δρόμου, η εικόνα της αγίας έγινε βαρεία και ασήκωτη. Τότε οργισμένος ο οπλοφόρος Τούρκος έστρεψε το όπλο του να πυροβολήσει την εικόνα της αγίας, αλλά η σφαίρα στράφηκε στον ίδιο και τον σκότωσε. Η βρύση αυτή από τότε μέχρι σήμερα λέγεται «βρύση του Τούρκου» σε ανάμνηση του θαύματος αυτού.

Οι παριστάμενοι Κερασοβίτες αφού είδαν το θαύμα της αγίας, κυριεύτηκαν, όπως ήταν φυσικό από φόβο και τρόμο, εγκατέλειψαν την εικόνα, εκεί και επέστρεψαν στο χωριό όπου διηγήθηκαν τα καθέκαστα. Έτσι εί-

παν όλοι ότι είναι θέλημα της Αγίας Παρασκευής να μείνει για πάντα εκεί, στο νέο χωριό. Βέβαια χάρηκαν πολύ και οι Παλαιοσελίτες, αφού είδαν ότι επιθυμία της Μεγαλομάρτυρας ήταν πλέον να μείνει στο χωριό τους. Το 1964, γιόρτασαν τα εκατό χρόνια από την ανέγερση, άρα χτίστηκε περίπου το 1864. Επομένως τη χρονολογία αυτή, έγιναν τ' ανωτέρω γεγονότα. Άρα η αγία εικόνα της Παρθενομάρτυρος, έμεινε στο Κεράσοβο από χτίσης του ιερού ναού της (668-685) μέχρι του χρόνου που εξαφανίστηκε μυστηριωδώς και βρέθηκε, δηλαδή άνω των χιλίων χρόνων.

Τόσα χρόνια ήταν η πολιούχος-προστάτης του χωριού μας, και σήμερα βέβαια παραμένει να είναι, γιατί οι Κερασοβίτες σέβονται και ευλαβούνται μπροστά στην σεπτή και θαυματουργική της εικόνα. Τόσα χρόνια ή και περισσότερα υπολογίζουν οι αρχαιολόγοι ότι είναι ζωγραφισμένη η αγία εικόνα της. Όλα συμπίπτουν ασφαλώς με τον μύθο-παράδοση των Κερασοβιτών, γιατί αυτή είναι η μόνη αλήθεια, η πραγματικότητα που διασώθηκε από τους προγόνους μας Κερασοβίτες και ειδικά από τον αφέντη Νικόλα Παπανικόλα, που και γράμματα γνώριζε, πήγε Σχολαρχείο, αλλά και από παπαδίστικη οικογένεια ήταν. Το δυστύχημα ήταν για εμάς ότι κήκαν τα βιβλία και τα αρχεία που είχε από τον Γενάρχη της γενιάς μας τον Παπαγιάννη. Η απώλεια είναι πολύ μεγάλη.

Το ναϊσκο που αναφέρουν οι αγαπητοί Παλαιοσελίτες, οι Κερασοβίτες προγόνοι μας, όταν πήγαν εκεί τρεις φορές για να πάρουν και να φέρουν πίσω στο Κεράσοβο τη θαυματουργική εικόνα, δεν τον είδαν, δεν υπήρχε, ούτε άλλο χτίσμα ή χάλασμα, μόνο μια κρανιά και θάμνοι από χόρτα, έτσι ομολογούσαν στο χωριό μας.

Πάντως, πολλά ερωτηματικά προκύπτουν για τον μύθο-παράδοση της εύρεσης της θαυματουργικής εικόνας. Ένα, όμως, είναι βέβαιο και αναμφισβήτητο γεγονός. Η σεπτή εικόνα της Μεγαλομάρτυρας αγίας Παρασκευής εξαφανίστηκε μυστηριωδώς από το Κεράσοβο τουλάχιστον πριν από 134 χρόνια, δηλαδή γύρω στα 1860-1864. Τότε βρήκαν την αγία εικόνα οι βοσκοί Παλαιοσελίτες και μετά το θαύμα που έγινε στη «βρούση του Τούρκου» έχτισαν τον φερώνυμο ιερό ναό της, τον οπίο συνέδεσαν με την ιστορία του χωριού τους.

Για την ιστορία, αναφέρω εδώ πως κάτοικοι του χωριού Παλαιοσέλι τα χρόνια 1534-1692 έκαναν δωρεές-αφιερώματα στην Ιερά Μονή της Ζάβορδας. Εμείς όμως οι Κερασοβίτες γνωρίζουμε τον μύθο-παράδοση από κάθε άλλον καλύτερα, γιατί σε μας η σεπτή εικόνα της Οσιομάρτυρας αγίας Παρασκευής έμεινε αιώνες δέκα και πλέον, άσχετα αν σε κάποια στιγμή αδυναμίας ολιγοψύχησαν και γι' αυτό τους τιμώρησε πολύ, μα πάρα πολύ σκληρά η πολιούχος μας. Ήταν δίκαιο και σωστό.

Φέτος, η μεγάλη μας Αδελφότητα Κερασοβιτών Αττικής, γιορτάζει τα 40 χρόνια ενεργής δράσης από της ίδρυσής της, το 1959. Οι πανηγυρικές εκδηλώσεις θα γίνουν στο αγαπημένο μας χωριό, το Κεράσοβο, τις ημερομηνίες 7, 8 και 9 Αυγούστου. Το τριήμερο αυτό, με την συγκατάθεση της Εκκλησιαστικής Επιτροπής του Παλαιοσελίου και με τη θερμή συνηγορία του Σεβασμιώτατου Μητροπολίτου μας κ.κ. Ανδρέου, θα μας δώσουν την θαυματουργική εικόνα της αγίας Παρασκευής, για τριήμερη ευλαβική προσκύνηση. Θα είναι η ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ που γίνεται αυτό, ύστερα από τη μυστηριώδη εξαφάνιση της σεπτής εικόνας της αγίας. Ίσως να γίνει και «αδελφοποίηση» των δύο χωριών μας με την ευκαιρία αυτή. Η αγία Παρασκευή πρέπει να μας ενώνει και όχι να μας χωρίζει. Είναι πολιούχος και προστάτιδα και των δύο γειτονικών χωριών μας. Το εύχομαι αυτό από τα βάθη της καρδιάς μου. Ένα μεγάλο ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ανήκει στην Εκκλησιαστική Επιτροπή Παλαιοσελίου, που συγκατατέθηκε στη μεγάλη μας επιθυμία. Ήταν όνειρο για εμάς τους Κερασοβίτες που θα πραγματοποιηθεί φέτος. Να έχουμε πάντοτε την προστασία και την ευλογία της.

δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κονίτσας

Άγιοι Γιώργης-Προκόπης

Το εκκλησάκι του Αϊ Γιώργη, είναι χτισμένο στο ψηλότερο σημείο του χωριού μας, στην ανατολική πλευρά του, ανάμεσα σε κήπους, χωράφια και σπιτία. Από τη θέση αυτή αγναντεύεις όλο το χωριό, που απλώνεται κάτω, μπροστά σου, με τις πλακοστρωμένες αυλές, στέγες με ντόπιες γκρίζες πλάκες αλλά και με τσίγκους σε άσπρο και κόκκινο χρώμα και ελάχιστα με κεραμίδια. Το βλέμμα σου φθάνει μέχρι εκεί κάτω μακριά, στο βουνό Νεμέρτσικα (Μερόπη), στα ελληνοαλβανικά σύνορα. Από εκεί ψηλά στοχάζεσαι, πως όλα τα ξωκλήσια είναι χτισμένα γύρω-γύρω από το χωριό μας, σαν να πιάνουν τα χέρια και έτσι να θέλουν να το προστατεύσουν, με άξονα την κεντρική μας ενοριακή εκκλησία. Και είναι αλήθεια πως το προστατεύουν ανά τους αιώνες από κάθε κακό, αν σκεφθεί ο Κερασοβίτης, τι τράβηξε και πέρασε αυτός ο τόπος, το ακριτικό αυτό χωριό μας, αφού η μοίρα του και το

ριζικό του είναι να βρίσκεται στο διάβα-πέραςμα, ανάμεσα σε ανατολή-δύση και βορά-νότο, σταυροδρομί αληθινό της Πίνδου.

Το σημερινό ξωκλήσι, αυτό το ωραίο κόσμημα έχει χτιστεί πρόσφατα, το 1993, με σύγχρονα οικοδομικά υλικά από τους Γιώργο Λαζάρου Παπαγεωργίου και μακαρίτισσα Δέσπω Μ. Παπαγεωργίου. Πριν αυτό, είχε ξαναχτιστεί άλλες δυο φορές. Το πρώτο είχαν χτίσει οι παππούδες των, όχι στην ίδια θέση, που είναι το σημερινό, αλλά στη βόρεια πλευρά του αγρόκτημα. Ήταν αφιερωμένο στον Άγιο Προκόπη. Λόγω θέσης, που είχε στον έλεγχο όλο του χωριού, καθόσον το έβλεπες και το παρατηρούσες από παντού, οι Τούρκοι μπέηδες το ήθελαν για λογαριασμό τους το αγρόκτημα αυτό, να το κάνουν Διοικητήριο-σπίτι (Κούλια), ώστε να έχουν έτσι την επιτήρηση και τον έλεγχο όλων των Κερασοβιτών και των πάντων πραγμάτων. Κάποιος όμως Κερασοβίτης, που γνώριζε καλά τις συνήθειες και προλήψεις των Τούρκων, είπε στους παππούδες του Γιώργου, αν θέλανε ν' αποφύγουν το χαλασμό της εκκλησίας, να το μετονομάσουν σε Άγιο Γιώργη. Αυτό γιατί οι περισσότεροι Τούρκοι, τον άγιο τούτον, τον πίστευαν και τον φοβόντουσαν τρομερά. Διηγούνταν οι Τούρκοι στρατιώτες ότι τον Άγιο Γιώργη τον έβλεπαν καβάλα στο άσπρο του άλογο να τους κνηγάει στις μάχες με τους χριστιανούς. Με αυτό το τέχνασμα θα γλιτώσετε την εκκλησία. Έτσι και έγινε, ονόμασαν μέσα σε μια νύχτα το ναό Άγιο Γιώργη από Άγιο Προκόπη που ήταν πριν. Σώθηκε κατά αυτό τον τρόπο η εκκλησία, από βέβαιο χαλασμό.

Επειδή το αγρόκτημα έχει κατολισθήσεις σημαντικές, έχουν χτιστεί τα παλιά χρόνια τρία ξωκλήσια. Το τρίτο έγινε, όπως έγραψα, από τους παππούδες του Γιώργου το 1927, αλλά είχε την ίδια τύχη με τα δυο πρώτα, παρά του ότι ήταν χτισμένο, καλοδουλεμένο με πέτρα και σκεπή από πετρόπλακες τόπιες γκρίζες, όπως όλα τότε τα σπίτια του χωριού μας.

Η εκκλησία έχει είσοδο από τη δυτική πλευρά, ξύλινη ωραία, και παράθυρα από τις πλευρές βόρεια και νότια, σιδερένια αυτά με κάγκελα για την ασφάλεια. Έχει επίσης η είσοδος και στέγαστρο με ταβάνι ξύλινο, η δε σκεπή τώρα είναι τσίγκινη, όχι με πλακόπετρες όπως παλιότερα.

Εσωτερικό της Εκκλησίας

Το ιερό τέμπλο, ωραίο ξύλινο, καινούργιο. Δεξιά της Ωραίας Πύλης του ιερού βήματος έχει 3 εικόνες: του Χριστού μας, σε αποστολική στάση, του Ιωάννου του Προδρομού και των αγίων Γεώργη και Προκόπη Επισκόπου Κύπρου μαζί. Αριστερά της Ωραίας Πύλης έχει 2 εικόνες: της Παναγίας Βρεφοκρατούσας και τον άγιο Γιώργη. Άνω δεύτερη η σειρά, εικόνες των δώ-

δεκα αποστόλων-μαθητών του Κυρίου μας. Όλες οι εικόνες είναι έργα του αγιογράφου Θωμά Χρήστου, από Χιονάδες Κόνιτσας το έτος 1993.

Στο εσωτερικό του ιερού βήματος, έχει τοιχογραφία την Πλατυτέρα των Ουρανών και πλάι της τους άγιους: Αθανάσιο, Γρηγόριο και Βασίλειο, έργο και αυτό του ίδιου αγιογράφου Θωμά Χρήστου το έτος 1993.

Οι τρεις εικόνες, Χριστού, Παναγιάς και αγίων Γιώργη και Προκόπη είναι έργα του 1816, αγνώστου αγιογράφου. Η εικόνα του Παντοκράτορα, στη μέση του ταβανιού σε λαμαρίνα, στρογγυλού σχήματος, δεσπόζει με το αυστηρό και επιβλητικό ύφος του Υψίστου μας. Η εκκλησία έχει καινούργια στασίδια, αναλόγια και κηροστάτες (μανουάλια).

Παράδοση:

Από διήγηση του Γιώργου και αυτός από άκουσμα του πατέρα του, το 1927 όταν σχεδόν όλες οι οικοδομικές δουλειές της εκκλησίας είχαν τελειώσει έπρεπε να γίνει και η σκεπή, αφού η ξυλεία ήταν βγαλμένη –έτοιμη– στο βουνό ψηλά στον Σμόλυγκα για το σκοπό αυτό, δεν γίνονταν όμως η μεταφορά της στο χωριό, ώστε να τελειώσει και η σκεπή, γιατί όλοι οι κάτοικοι προφασίζονταν διάφορες δουλειές στα σπίτια και στα χωράφια τους. Τότε παρουσιάστηκε στον ύπνο του πατέρα του ο Άγιος Γιώργης και του είπε αυστηρά, «γιατί με παράτησες;» ο δε πατέρας του του ανταπάντησε έντρομος και φοβισμένος, ότι δεν έβρισκε κόσμο για τη μεταφορά της ξυλείας από το

βουνό ψηλά στο χωριό κάτω. Την άλλη μέρα, μαζί με τον αδερφό το Μιχάλη ξεκίνησαν για το βουνό ψηλά. Εκεί απάντησαν τόσους πολλούς Κερασοβίτες που δεν χρειάζονταν όλοι τους. Το θαύμα είχε γίνει! Ποιος παρακίνησε όλο τον κόσμο αυτόν ν' ανέβει ψηλά στον Σμόλυγκα για το σκοπό αυτό; Οι ενδιαφερόμενοι Παπαγιώργηδες ιδέα δεν είχαν γι' αυτό.

Και η δεύτερη αυτή εκκλησία του 1927, είχε την ίδια τύχη με την πρώτη, αφού το αγρόκτημα επηρεάζεται πάρα πολύ εκεί από την κατολίσθηση του εδάφους. Βλέποντας και διαπιστώνοντας, μαστόροι ήταν, ότι όσο έμεινε περισσότερο η εκκλησία, τόσο ακατάλληλη γίνονταν για λειτουργία, αποφάσισαν να χτίσουν καινούργια στην ίδια θέση της προηγούμενης. Σ' αυτή τη νέα και καινούργια εκκλησία, πέραν από τους κτήτορες, μεγάλη συμβουλή και συμμετοχή είχαν όλοι οι συγχωριανοί μας. Συνεχίζει τη διήγησή του ο Γιώργος και συγκινημένος πολύ μου λέει: «Τάκη, ήταν το κάτι άλλο, ο καθένας με τον τρόπο του, άλλοι με προσωπική δουλειά και άλλοι οικονομικά, ανάλογα με τις δυνατότητες που είχαν. Να σε σταματούν στο δρόμο οι γριούλες και να σου λένε, να, πάρε Γιώργο και από μένα αυτό το ποσό, μεγάλο ή μικρό δεν έχει σημασία, κάτι θ' αγοράσεις για τον Αϊ Γιώργη μας. Ήταν να μη συγκινηθείς, όταν έβλεπες τέτοιες θεάρεστες και χριστιανικές πράξεις; Το δίνουν με αγάπη, προθυμία, έτσι τόσο απλά και αγνά, από μέσα την ψυχή τους την καλή ο Αϊ Γιώργης να τους ευλογεί και να τους έχει όλους καλά αυτούς και τις οικογένειές τους».

Μου τόνισε ακόμα, πως ύστερα από υποδείξεις των πολιτικών μηχανικών, το νέο ξωκλήσι, έγινε με προδιαγραφές σωστές, κόντρα στη μεγάλη κατολίσθηση του εδάφους και ελπίζει να κρατήσει γερά και σταθερά για πολλές γενιές.

Αυτό το εύχομαι και εγώ ολόψυχα και συνεχίζει ο Γιώργος: «Αξίζει όμως πάρα πολύ να κάνει κάποιος προσκυνητής τον κόπο να πάει εκεί στο ξωκλήσι του Αϊ Γιώργη μας, ν' ανάψει ένα φτωχό κεράκι στη χάρη του άγιου και να προσευχηθεί ταπεινά και σεμνά μπροστά στην θαυματουργική εικόνα Του. Να είναι βέβαιος πως θα εισακουστεί από τον άγιο η προσευχή του, αρκεί να βγαίνει από τα βάθη της ψυχής του.

Ένας άλλος Κερασοβίτης συγχωριανός μας, πριν από χρόνια, ήταν στρατιώτης, φαντάρος στα Τουρικά σύνορα. Ένα βράδυ, οι Τούρκοι στρατιώτες περικύκλωσαν το φυλάκιο και οι στρατιώτες μας περιήλθαν σε πολύ δύσκολη κατάσταση. Τότε αυτός ο Κερασοβίτης φαντάρος, όχι στο όνειρό του, αλλά στο ξύπνιο του, είδε μπροστά του τον Αϊ Γιώργη, καβάλλα στο άσπρο του άλογο, όραμα δηλαδή, να του λέει «μη φοβάσαι, το πρωί θα είστε όλοι χωρίς να πάθετε κακό στη μονάδα σας». Σε ερώτησή του, εσύ ποιος είσαι, του απαντά, «εγώ είμαι ο γείτονάς σου, ο Αϊ Γιώργης». Από τότε ο άνθρωπος αυτός, όταν

έρχεται στο χωριό μας, πηγαίνει στο ξωκλήσι του Άγιου Γιώργη, να ανάψει ένα φτωχό μικρό κεράκι και να προσευχηθεί στη χάρη του αγίου. Δεύτερο περιστατικό στον ίδιο άνθρωπο. Όταν κάποτε ήταν άρρωστος στο νοσοκομείο και οι γιατροί του συνιστούσαν να μείνει αρκετό καιρό για να γίνει καλά, ν' αναρρώσει, να μη φύγει παράκαιρα, πάλι το ίδιο βράδυ βλέπει στον ύπνο του τον άγιο να του λέει, ότι όχι μόνο θα γίνει καλά, αλλά και θα φύγεις γρήγορα για το σπίτι σου. Έτσι και έγινε. Οι γιατροί απορούσαν για την τόσο γρήγορη και άμεση βελτίωση της υγείας του και ακούγοντας για το όνειρο».

Πολλά είναι τα θαύματα του αγίου και γνωστά σε όλους μας κατέληξε ο αγαπητός μου φίλος και ξάδερφος Γιώργος από τη γυναίκα του τη Μαρία. Εγώ τι να πω! Είθε η θεία χάρη του αγίου να έχει όλο το χωριό μας καλά και ευτυχισμένα.

Λίγα λόγια για τον άγιο Προκόπη:

Ο βίος και η πολιτεία του αγίου Γιώργη, είναι σχεδόν σε όλους μας γνωστή και δεν θ' αναφερθώ σ' αυτή. Μόνο λίγα λόγια για τη ζωή και το μαρτυρικό θάνατο του αγίου Προκόπη, γιατί είναι τελείως άγνωστα στους συγχωριανούς μας.

Ο άγιος Προκόπης γεννήθηκε περίπου το 300 μ.Χ. στην πόλη Αντιόχεια της Ασίας από γονείς πολύ πλούσιους και ήταν μοναχοπαίδι. Ο πατέρας του ονομάζονταν Χριστόφορος και ήταν χριστιανός, πέθανε όταν ο άγιος ήταν μικρός. Την ανατροφή του ανέλαβε τότε η μητέρα του Θεοδοσία, με αξιώματα μεγάλα. Το παιδί, τότε ονομάζονταν Νεανίας. Έλαβε μεγάλη μόρφωση και προσκυνούσε τα είδωλα με πολύ ευλάβεια. Με τη βοήθεια της μητέρας του, ο βασιλιάς Διοκλητιανός τον διόρισε Δούκα στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου. Τον διέταξε μάλιστα με τη βοήθεια του στρατού, να εξοντώσει τους χριστιανούς της πόλης αυτής, αφού πρώτα τους πάρει τις περιουσίες και τους βασανίσει φοβερά. Στο δρόμο που πήγαινε, του παρουσιάστηκαν πάρα πολλά εμπόδια και από μια αστραπή που έλαμψε, βγήκε μια μεγάλη φωνή που του έλεγε:

— Για πού ξεκίνησες Νεανία με τόσο Στρατό και ποιον πας να πολεμήσεις;

— Ο Βασιλιάς, απάντησε, με διώρισε Δούκα στην Αλεξάνδρεια και με έστειλε εκεί να θανατώσω όλους τους χριστιανούς, που πιστεύουν στον Εσταυρωμένο και να τους πάρω τις περιουσίες.

— Όστε ήρθες και συ να με πολεμήσεις; Του λέει η φωνή.

— Ποιος Είσαι Κύριε; Ερωτά ο Νεανίας. Διότι δεν μπορώ να σε καταλάβω.

Του παρουσιάστηκε τότε μπροστά στα μάτια του ένας λαμπρός Σταυρός από κρύσταλλο και ακούστηκε μια φωνή να βγαίνει από το Σταυρό, που του έλεγε;

— Εγώ είμαι ο Ιησούς Χριστός, ο Εσταυρωμένος, ο γιος του Θεού.

Από της ώρας αυτής ο Νεανίας έγινε άλλος άνθρωπος. Έφτιασε ένα ωραιότατο Σταυρό από χρυσό και με αυτόν τον Σταυρό σαν σημαία νίκησε τους Αγαρινούς εχθρούς Του κατά κράτος, δίχως να σκοτωθεί ή να τραυματιστεί ένας στρατιώτης του. Η ειδωλολάτρισσα μητέρα του, αφού έμαθε τα καθέκατα, τον πρόδωσε η ίδια στον βασιλιά Διοκλητιανό. Αυτός τον συλλαμβάνει, τον φοβερίζει, τον βασανίζει αφάνταστα, αλλά ο άγιος ομολογεί την πίστη του στον Εσταυρωμένο. Στην πόλη Πανεάδα τον κρεμούν και του ξεσχίζουν τις σάρκες του. Ο άγιος μένει ακλόνητος και δεν λυγίζει, δεν προσκυνάει τα είδωλα. Στη φυλακή όπου είναι, τον επισκέπτεται ο Χριστός μας με ανθρώπινη μορφή και του λέει:

— Όχι πλέον Νεανίας. Από εδώ και μπρος θέλω να ονομάζεσαι Προκόπης. Λοιπόν προκόπιε, ανδρίζων, έχει δύναμη. Και αυτό γιατί, σύμφωνα με το όνομα αυτό, θα προκόψεις.

Έπεσε στα πόδια του Κυρίου μας και τον θερμοπαρακάλεσε να μη δειλιάσει μπροστά στα βασανιστήρια που τον περίμεναν μέχρι τέλους της ζωής του. Ο Κύριός μας, πέραν από την επίσκεψη στη φυλακή, θεράπευσε και όλες τις πληγές του τις φοβερές. Από εκείνες τις ημέρες αρχίζουν νέα ατελείωτα βασανιστήρια για τον άγιο. Τα υπομένει καρτερικά και χαρούμενα μια και είναι για τη σατηρία της ψυχής του. Παράλληλα στη φυλακή που είναι, διδάσκει τη θρησκεία του Χριστού και πολλοί φυλακισμένοι και φύλακες, βλέποντας την υπομονή και καρτερικότητα του άγιου, δέχονται και αυτοί τον χριστιανισμό και βαπτίζονται χριστιανοί. Πολλοί δε στρατιώτες αποκεφαλίζονται για τη νέα πίστη τους στο Χριστό. Όχι μόνο άντρες δέχτηκαν το χριστιανισμό, αλλά και 12 αρχόντισσες, που ομολογούν φανερά τη νέα πίστη τους και γι' αυτό βασανίζονται φοβερά και τρομερά. Τα μαρτύρια αυτών των γυναικών είδε από κοντά και η μητέρα του άγιου η Θεοδοσία, η οποία τελικά πίστεψε και η ίδια στη νέα θρησκεία, βλέποντας την μακαριότητα και την υπομονή που υπέστησαν. Αυτή ήταν η αιτία ν' απαρνηθεί τα είδωλα και τα ξόονα που πίστευε μέχρι τότε. Αυτό το γεγονός χαροποίησε πάρα πολύ τον άγιο, που αξιώθηκε να δει χριστιανή και την ίδια τη μητέρα του. Οι γυναίκες αυτές αποκεφαλίστηκαν στις 29 του Μάη.

Ο άγιος αν και είναι φυλακισμένος δεν έπαυσε να διδάσκει συνέχεια τους δεσμοφύλακες και τους στρατιώτες, αλλά και να θαυματουργεί. Θεράπευε κάθε ασθένεια με μόνο το σημείο Του Σταυρού στον πάχοντα και με τη θεία χάρη του Θεού θεράπευε την ασθένεια και τα δαιμόνια έφευγαν.

Τα βασανιστήρια όμως συνεχίζονταν στον άγιο. Αφού πέθανε ο τύραννος-άρχοντας Ουλκίων, ο νέος έπαρχος Φλαβιανός, πιο σκληρός από τον προηγούμενο, συνέχισε τα φοβερά και τρομερά μαρτύρια μέχρι που έκαψε ολόκληρο το δεξί χέρι του αγίου, επειδή δεν θυσίαζε στα είδωλα. Διατάζει τότε κάποιο δούλο του, όνομα Αρχέλαο, να του κόψει το κεφάλι. Αλλά, ω του θαύματος! Μόλις σήκωσε το ξίφος ο δήμιος, αμέσως ξεράθηκε το χέρι του και συγχρόνως ξεψύχησε πέφτοντας κάτω. Βλέποντας τον ακαριαίο θάνατο του δήμιου ο φρενοβλαβής Φλαβιανός, δαιμονίστηκε ακόμα περισσότερο κατά του αγίου, ώστε διατάσσει να κάψουν καλά ένα καμίνι να ρίξουν τον άγιο μέσα σ' αυτό για να καεί και να ησυχάσει. Αλλά και πάλι εδώ έγινε το θαύμα. Ο άγιος έκαψε το σημείο του Σταυρού πάνω από το καμίνι και η φλόγα σκορπίστηκε προς τα έξω και έκαψε όσους ήταν εκεί κοντά. Μετά από όλα αυτά, ο τύραννος Φλαβιανός φοβήθηκε πολύ, έμεινε κατάπληκτος και τα είχε χαμένα. Δεν ήξερε τι να κάνει. Τελικά διέταξε να γίνει αποκεφάλιση του αγίου. Προτού να γίνει αυτό, ο άγιος προσευχήθηκε θερμά στον Κύριο να φυλάξει την πόλη από τις πανουργίες του δαίμονα. Αμέσως άκουσε μια φωνή να λέει:

— Εισακούσθη η δέησή σου Προκόπτε. Ελθέ λοιπόν ίνα λάβεις τον στέφανόν σου...

Ήταν η 8η Ιουλίου, ημέρα της Ιερής μνήμης του.

Μεγαλυνάριο του Αγίου

«Κλήσει σουάνίω ακολουθών, φερονύμως Μάρτης και Προκόπων αθλητικώς, συμμορφος εδείχθεις, του σοι καθοραθέντος, Προκόπτε Θεόφρον, αθλήσας άριστα».

Άγιος Αθανάσιος

Σε θέση λίγο υπερυψωμένη, δίπλα από τα σπίτια των Μακρουγιανναίων, κάτω από τις γέρικες Βαλανιδιές και δεξιά από τον παλιό δημόσιο δρόμο από Κεράσοβο προς Φούρκα και Σαμαρίνα, ανατολικά του χωριού μας βρίσκεται το μικρό εκκλησάκι του Αγίου Αθανασίου, πατριάρχου της Αλεξάνδρειας της Αιγύπτου.

Το σημερινό εξωκλήσι χτίστηκε στις 12 Αυγούστου του 1893, όπως αυτό γράφεται επάνω από την είσοδο του ναού σε γκρίζα ντόπια πέτρα. Ο ναός είναι χτισμένος με πέτρα ντόπια που μεταφέρθηκε με τα ζώα από τον Βουρκοπόταμο, που τρέχει εκεί πιο πέρα ακούραστα για αιώνες τώρα τα γάρφαρα και παγωμένα νερά του στον παντοινό αυτό δρόμο του.

Η εκκλησία είναι σκεπασμένη με πετρόπλακες ντόπιες γκρίζες. Θα είναι ευχή να παραμείνει έτσι, γιατί άλλες εκκλησίες, από ανάγκη, άλλαξαν

σκεπή και από πετρόπλακες γίναν από τσίγκο χρώματος κόκκινου. Ο ναός είναι βασιλικού ρυθμού και χωρίς κολώνες και τρούλλους, το δε ταβάνι του είναι ξύλινο. Οι εξωτερικές του διαστάσεις είναι 10,70 x 6,00 μέτρα.

Στην εκκλησία μπαίνεις από το δυτικό μέρος όπου υπάρχει πόρτα ξύλινη, παλιού τύπου και κανονικού ύψους. Τα δυο του παράθυρα, σχετικά μικρά, βρίσκονται από τη νότια πλευρά και είναι και αυτά ξύλινα. Το δάπεδο της εκκλησίας είναι στρωμένο με πετρόπλακες χοντρές (καπάκια), ανακαινισμένο, όπως και η εξωτερική εμφάνισή της από τον Αλέκο Μακρουγιάννη. Έχει ακόμα και στασίδια για να κάθεται ο εκκλησιαζόμενος χριστιανός.

Κτήτορας της εκκλησίας είναι ο Γιώργης Μακρουγιάννης, γιος του Αδάμου. Μετά το θάνατο αυτού, φρόντιζαν και εξυπηρετούσαν την εκκλησία τα παιδιά του Θανάσης και Κώστας. Αφού πέθαναν και αυτοί, συνεχίζουν σήμερα ο Αλέκος που είναι γιος του Κώστα και τα κορίτσια του μακαρίτη Θείου του Γιώργη, δηλαδή οι πρωτοξαδέρφες του, Αγόρω, Σπυριδούλα και Μαρία.

Προτού όμως χτιστεί αυτό το εξωκλήσι, προϋπήρχε άλλο στο ίδιο μέρος, λίγο όμως πιο δεξιά από το σημερινό και πολύ μικρότερο.

Την ύπαρξή του μαρτυρούν μια βημόθυρα που ο Αλέκος την τοποθέτησε ψηλά στη στέγη της εκκλησίας και δυο μικρές εικόνες.

Από πόσα χρόνια υπήρχε αυτό το πρώτο εκκλησάκι, κανένας από τους σημερινούς ανθρώπους δεν γνωρίζει, ούτε άκουσε κάτι σχετικό. Το μόνο πράγμα που μαρτυρά για την ύπαρξη εκεί μικρής εκκλησίας αφιερωμένης και αυτής φυσικά στον Άγιο Αθανάσιο Πατριάρχη της Αλεξάνδρειας, είναι οι υπεραιωνόβιες βαλανιδιές που την περιτριγυρίζουν. Οι βαλανιδιές αυτές σήμερα κινδυνεύουν να γκρεμιστούν, αν δεν γίνει άμεσα και έγκαιρα το απαραίτητο υποστήριγμα, ώστε να μπορέσουν να μείνουν ακόμα όρθιες για πολλούς αιώνες. Το πράγμα αυτό να το φροντίσει, πριν είναι πολύ αργά, ο Σύνομος του χωριού μας, αφού η διάσωση και διαφύλαξη κάθε ιστορικού κειμηλίου αφορά όχι μόνο εκείνους που φροντίζουν το εξωκλήσι, αλλά όλους τους συγχωριανούς μας.

Η βαλανιδιά (δρυς) είναι το ιερό δέντρο των χριστιανικών ναών. Παντού και πάντοτε, όπου υπάρχει χριστιανικός ναός, θα υπάρχει απαραίτητα δίπλα του και η βαλανιδιά. Το πράγμα αυτό έχει την εξήγηση και την ιστορία του. Από τους αρχαίους ακόμα χρόνους της ειδωλολατρίας των 12 Ολυμπίων θεών, τα μαντεία –οι τότε ναοί– των αρχαίων προγόνων μας, είχαν δίπλα τους στα κατάφυτα τοπία τους, το δέντρο της βαλανιδιάς και της δάφνης που χρησιμοποιούσαν τα φύλλα της για την μαντεία. Το ξακουστό μαντείο της αρχαίας Δωδώνης, έξω από τα Γιάννενα, είχε τεράστιες βαλανιδιές, που τότε ονομάζονταν ιερές φηγοί.

Ακόμα και η Πρώρα της «Αργούς», το αρχαίο καράβι της Αργοναυτικής εκστρατείας στον Εύξεινο Πόντο για να πάρουν και φέρουν πίσω το χρυσόμαλλο δέρμα, γύρω στα 1350 π.Χ., είχε κατασκευαστεί από ξύλο της ιεράς Φυγού της Δωδώνης επειδή είναι σκληρό και πολύ ανθεκτικό. Αυτό το γεγονός μας μαρτυρά πως και Ηπειρωτικά φύλα πήραν μέρος στην εκστρατεία αυτή, από το βιβλίο της δίδας Θεμ. Χατζηγεωργίου «Αποδημία των Ηπειρωτών...».

Ο χριστιανισμός, είναι γνωστό αυτό, κράτησε πολλά πράγματα από την ειδωλολατρεία των αρχαίων, τα οποία στη συνέχεια τα προσαρμοσε στη νέα θρησκεία του χριστιανισμού. Ένα από αυτά, είναι να φυτεύουν στους ναούς των και αυτοί το ιερό δέντρο της βαλανιδιάς απαραίτητα.

Οι βαλανιδιές του Αγίου Αθανασίου, κατά τους μέτριους υπολογισμούς, είναι τουλάχιστον πέντε αιώνων ζωής. Από αυτό συνάγεται ότι το πρώτο εξωκλήσι πρέπει να είχε χτιστεί γύρω στα 1500 μ.Χ.

Το ιερό τέμπλο της εκκλησίας είναι κατασκευασμένο από ξύλο πεύκης-ράμπολο του βαθύλακου-πλάκας του Σμόλυγκα. Είναι παλιό και απλής μαραγκικής τέχνης, όχι ιδιαίτερης ξυλογλυπτικής αξίας.

Δεξιά της Ωραίας Πύλης του ιερού βήματος είναι 3 εικόνες: του Χριστού μας, που τον παριστάνει σαν Μέγα Αρχιερέα, καθισμένο σε θρόνο, και λέγεται η στάση αυτή Δεσποτική, έχει διαστ. 0,87 x 0,56 εκ. του μέτρου και είναι έργο αγνώστου αγιογράφου, αλλά έχει έτος αγιογραφίας το 1814. Τούτο μας φανερώνει ότι η εικόνα αυτή προϋπήρχε της χτίσης της εκκλησίας, που έγινε το 1893, πολύ μεταγενέστερα. Πού είναι όμως; Το συμπέρασμα που βγαίνει είναι, ότι μέχρι να χτιστεί η νέα εκκλησία του 1893, υπήρχε πιο παλιά ή τουλάχιστον λίγα χρόνια προτού να γίνει η σημερινή. Του Ιωάννου του Προδρομού του Χριστού μας με διαστ. 0,58 x 0,33 από ξύλο βαλανιδιάς που είναι και αυτές έργα αγνώστου αγιογράφου και χρονολογίας.

Αριστερά της Ωραίας Πύλης είναι δύο εικόνες: της Παναγίας μας Βρεφολογούσας με διαστ. 0,55 x 0,33 εκ. και του Αγίου Αθανασίου με διαστ. 0,55 x 0,34 εκ. από ξύλο βαλανιδιάς. Είναι και αυτές έργα αγνώστου αγιογράφου και χρονολογίας.

Όλες οι εικόνες της εκκλησίας είναι τεχνοτροπίας της Σχολής των Σαμαριναίων αγιογράφων, όπως αυτές της ενοριακής μας εκκλησίας της «Κοίμησης της Θεοτόκου». Για το λόγο αυτό πιστεύεται πως είναι και αυτές οι εικόνες του Αγίου Αθανασίου έργα του ίδιου αγιογράφου Αναγνώστου Μιχαήλ ή του αδερφού του Δημήτρη. Ο αγιογράφος αυτός αγιογραφούσε την εικόνα του Χριστού σε στάση Δεσποτική και καθισμένο επάνω σε θρόνο. Τέτοια είναι και αυτή της κεντρικής ενοριακής εκκλησίας μας. Αυτή όμως του Αγίου Αθανασίου είναι πιο πλουσιότερη σε χρώματα.

Στο ιερό βήμα και στην προσκομιδή, υπάρχει τοιχογραφία. Παριστάνει την αποκαθήλωση του Ιησού Χριστού μας και πρέπει να είναι έργο και αυτό του ίδιου αγιογράφου που προανέφερα που ήταν τότε πολύ ονομαστός και ξακουστός σε όλα τα χωριά και κωμοπόλεις της Πίνδου. Σχολή είχε το παλιό μοναστήρι της Αγίας Παρασκευής στη Σαμαρίνα. Τις εικόνες του Χριστού μας, του Ιωάννου του Προδρόμου και την τοιχογραφία μέσα στην Ιερά Προσκομιδή, δεν τις καθάρισε και ούτε «φρεσκάρισε» ο αγιογράφος Θωμάς Χρήστου, τις άλλες όμως και τις καθάρισε και τις «φρεσκάρισε» όπως έπραξε σε όλα τα εξωκλήσια του χωριού μας.

Παλιές Εικόνες

Υπάρχουν δύο τέτοιες παλιές εικόνες: η μία έχει διαστ. 0,33 x 0,25 εκ. από ξύλο βαλανιδιάς. Η μορφή της όμως είναι τελείως καταστραμμένη, δεν αναγνωρίζεται η φυσιογνωμία της. Η άλλη εικόνα είναι τρίπτυχη, μικρότερη σε διάσταση από την πρώτη. Το κεντρικό τρίπτυχο έχει άγνωστη μορφή αγίου και είναι μισοκαμμένο. Μόνο το αριστερό τρίπτυχο έχει μια πολύ μικρή μορφή του Άγιου Γιώργη, σε καλή θα έλεγε κανείς, κατάσταση. Το δεξιό τρίπτυχο περύγιο, ίσως να είναι η μορφή του Αγίου Δημητρίου, αλλά καμμένο, δεν αναγνωρίζεται καθόλου η μορφή. Το όλο αυτό τρίπτυχο, έτσι λέγεται στην εκκλησιαστική ορολογία, έχει διαστ. 0,27 x 0,41 εκ. και επένδυση εξωτερική με τσίγκο και κλείνει με μικρούτσικα μεντρεσάκια. Η ηλικία του είναι άγνωστη, αλλά πιστεύεται ότι είναι κειμήλιο –απομεινάριο– της πρώτης παλιάς εκκλησίας του Αγίου Αθανασίου.

Το 1974, έγινε, όπως γράψαμε, ανακαίνιση του ιερού ναού εξωτερικά, σκεπή-αρολόγημα και εσωτερικά, δάπεδο, σοφάδες, στασίδια κ.λπ. και αυτό γιατί κατά τους τελευταίους πολέμους της πατρίδας μας, χρησιμοποιήθηκε η εκκλησία αυτή σαν στρατιωτικό φυλάκιο, πράγμα που επέφερε αρκετές και σοβαρές ζημιές στην εκκλησία. Σήμερα όμως βρίσκεται σε καλά χέρια πιστών και ευλαβών χριστιανών και έτσι θα φροντίζεται και θα λειτουργείται για πολλές γενιές.

Προφήτης Ηλίας

Να θυμηθούμε το τετράστιχο του ποιητή Αγγ. Βλάχου:

«Εις το Βουνό ψηλά εκεί
ειν' εκκλησιά ερημική
το σημαντρό της δε χτυπά
δεν έχει ψάλτ' ουδέ παπά...»

Σε πανέμορφη και περίοπτη θέση, 2 χιλιόμετρα περίπου ανατολικά του χωριού μας πάνω από τον αυτοκινητόδρομο από Αγία Παρασκευή προς Φούρκα και Σαμαρίνα, παράπλευρα του ποταμού Βαθύλακου και του ξηροπόταμου που κατεβαίνει από ψηλά τη θέση ασκουδάλωνα, ανάμεσα από συστάδα πυκνή από λευκόδερμη πεύκη και βαλανιδιές, ξεπροβάλλει κάτασπρο το μικρό εκκλησάκι του προφήτη Αϊ Λιά. Είναι χτισμένο στο ομώνυμο ύψωμα-λόφο. Απέναντι στα 50 μέτρα περίπου, είναι τα χωράφια των Κωταδη-

μαίων. Τα παλιά χρόνια αυτά καλλιεργούνταν με καλαμπόκια, αλλά και με άλλα είδη. Τώρα από 2-3 δεκαετίες μένουν χέρσα. Οι νέοι και νέες του χωριού μας πήγαν στις πόλεις (αστυφιλία), αλλά και πολλοί έχουν μεταναστεύσει στις ξένες χώρες, όπως Αυστραλία- Αμερική-Γερμανία. Το εκκλησάκι αυτό χτίστηκε το 1901 από πέτρα και λάσπη. Σκεπάστηκε δε με πετρόπλακες ντόπιες γκριζες. Τα τελευταία χρόνια η σκεπή του αντικαταστάθηκε και από πετρόπλακες έγινε από τσίγκο χρώματος του κόκκινου. Αυτό συνέβηκε γιατί είχε αρχίσει η φθορά της πετρόπλακας και μαστόροι τεχνίτες για αυτή τη δουλειά σπανίζουν. Οι νέοι άντρες του χωριού μας δεν γνωρίζουν την παλιά αυτή τέχνη των προγόνων παππούδων και πατέρων. Αυτοί καταγίνονται με τα σύγχρονα οικοδομικά υλικά (τσιμέντο-τούβλα-κεραμίδια).

Η εκκλησία του Προφήτη Αϊ-Λιά είναι ρυθμού βασιλικής, χωρίς κολώνες και τρούλλους. Έχει εξωτερικές διαστάσεις 9,00 x 5,00 μέτρα.

Είσοδο έχει από τη δυτική πλευρά που είναι ξύλινη μονόφυλλη πόρτα και έχει και δύο μονόφυλλα παραθυράκια από τη νότια πλευρά τα οποία προστατεύονται από σιδερένια κάγκελα. Παρ' όλα αυτά οι Αλβανοί που πέρασαν από εκεί προσπάθησαν να τα σπάσουν και να μπουν στην εκκλησία, προφανώς για να αρπάξουν τα λίγα χρήματα που θα εύρισκαν στο ταμείο.

Φθάσαν δυστυχώς να λεηλατούν αδέσποτα ακόμα και τα μικρά γραφικά εκκλησάκια ή να τα καίουν όπως έχει συμβεί σε χωριά της επαρχίας μας (χαράδρα του Βήκου).

Η εκκλησία στασίδια δεν έχει, αναλόγι του ψάλτη όμως έχει.

Κτήτορες της εκκλησίας του Αϊ Λιά είναι οι: Χρήστος Κ. Κωταδήμος, παππούς του σήμερα Δήμου Κοντοδήμου, Νικόλας Κ. Κωταδήμος, πατέρας των κοριτσιών του Γιάννη-Νούλη Κωταδήμου και Βασίλης Κ. Κωταδήμος, παππούς του σήμερα Αποστόλη Κωταδήμου.

Ο Δημήτρης Κ. Κωταδήμος, τέταρτο παιδί του Κώστα, παππούς της μακαρίτισσας Ευδοκίας και Γλυκερίας Κωταδήμου, (πριόνη) τον λέγανε επειδή, ήταν άριστος υλοτόμος-πριονάς, δεν πήρε μέρος στο χτίσιμο της εκκλησίας αυτής. Αυτός έχτισε το εικόνισμα στον παλιό δρόμο που ένωνε το Κεράσοβο με την Φούρκα και τη Σαμαρίνα, στη θέση που λέγεται και σήμερα Ξηρολάκια, στη διασταύρωση με το δρόμο που πηγαίνει για την τοποθεσία ανήλιο. Το εικόνισμα αυτό είναι πέτρινο και σώζεται μέχρι σήμερα.

Το εκκλησάκι του Προφήτη Αϊ Λιά το φροντίζουν οι απόγονοι αυτών, τα εγγόνια τους, Δήμος Αθ. Κοντοδήμος, Αποστόλης Β. Κωταδήμος και τα κορίτσια του Γιάννη-Νούλη Κωταδήμου η Γλυκερία και η Λεύκη.

Το ιερό τέμπλο της εκκλησίας είναι ξύλινο, παλιό και έγινε από σανίδες που βγάλαν τα πριόνια στο βαθύλακο και πλάκα του Σμόλυγκα. Δεν έχει καλλιτεχνική αξία, είναι μια απλή μαραγκική δουλειά.

Δεξιά της Ωραίας Πύλης του ιερού τέμπλου είναι 3 εικόνες: του Χριστού μας με θέση αποστολική, του Ιωάννου του Προδρόμου και του Προφήτη Αϊ Λιά με διαστ. 0,55 x 0,30 εκ. επάνω σε ξύλο βαλανιδιάς.

Αριστερά της Ωραίας Πύλης είναι 2 εικόνες: της Παναγίας της Ελεούσας με διαστ. 0,55 x 0,30 εκ. και της Αγίας Παρασκευής - Άγιου Παντελεήμονα μαζί με διαστ. 0,30 x 0,20 εκ. φτιαγμένες από ξύλο βαλανιδιάς. Για πρώτη φορά συναντούμε -βλέπουμε- στα εξωκλήσια μας, εικόνα της Παναγίας-Ελεούσας, συνήθως είναι η Παναγία-Βρεφοκρατούσα τον γιο της. Ο αγιογράφος των εικόνων και η χρονολογία είναι άγνωστος. Προφανώς η χρονολογία να είναι αυτή της χτίσης της εκκλησίας.

Μέσα στο ιερό βήμα δεν είναι καμιά τοιχογραφία.

Παράδοση-Αιτία της χτίσης

Όσον αφορά την αιτία χτίσης της εκκλησίας, η κόρη του Γιάννη-Νούλη Κωταδήμου κ. Ανδρομάχη, γυναίκα του Αποστόλη Νάκου μου διηγήθηκε τα εξής:

— Η μπάμπω (γιαγιά) Μαρία, γυναίκα του Νίκου Κωταδήμου, πατέρα του Γιάννη-Νούλη που ήταν ράφτης παλιών Κερασοβίτικων φορεσιών, όπως και η γυναίκα του, κάποια χρονιά, μία ή δύο πριν του 1901, σκάλιζε το καλοκαίρι τα καλαμπόκια στο χωράφι της εκεί στον Αϊ Λιά. Είδε σαν όραμα, τον προφήτη να κάθεται εκεί στη θέση που είναι σήμερα το εκκλησάκι. Σταυροκοπήθηκε η χριστιανή και το βράδυ που γύρισε στο χωριό και στο σπίτι της, το είπε στον άντρα της. Αυτός δεν την πίστεψε. Στον ύπνο της βλέπει άλλες δυο φορές τον προφήτη Αϊ Λιά. Το ξαναλέει στον άντρα της, στην οικογένειά της και στα κουνιάδια της. Μετά απο επιμονή μεγάλη, τότε αποφάσισαν οι Κωταδημαίοι αδερφοί, οι 3 όπως πρωτόγραψα, να φτιάσουν αυτό το μικρό κατάσπρο εκκλησάκι και να το αφιερώσουν στη μνήμη του Προφήτη που γιορτάζει στις 20 Ιουλίου. Μου τόνισε η κ. Ανδρομάχη, πως η μπάμπω Μαρία, μέχρι να ειδεί το όραμα αυτό, δεν είχε αποχτήσει ακόμα παιδί, αν και ήταν παντρεμένη από αρκετά χρόνια με τον παππού μας.

Φαίνεται πως ο Προφήτης της το ανταπέδωσε και μάλιστα με το παραπάνω, το μέγιστο καλό-αγαθό που επιθυμεί και θέλει μια γυναίκα, να γίνει μάνα αποκτώντας παιδιά. Η μπάμπω Μαρία έμεινε έγκυος και απόχτησε το μοναχοπαιδί της τον Γιάννη-Νούλη, τον πατέρα μας.

— Τον μπάρμπα μου (Θείο) από πλευρά της μάνας μου Όλγας, Δήμο Αθ. Κονταδήμο, που ρώτησα για την παράδοση-αιτία της χτίσης της εκκλησίας, μου απάντησε πως δεν γνώριζε.

Σημειώνω ακόμα, πως στη γιορτή του Προφήτη Αϊ Λιά, στις 20 Ιουλίου,

στο εξωκλήσι εκεί ψηλά, τελείται θεία λειτουργία και πηγαίνει πολύς κόσμος από το χωριό μας, άλλοι με αυτοκίνητα και άλλοι με τα πόδια τους, πεζοί. Μετά τη θεία λειτουργία, ακολουθεί κέρασμα από τσίπουρο Κερασοβίτικο και λουκούμι νοστιμότατο. Αυτά τα προσφέρει η οικογένεια των κτητόρων που φροντίζει εκείνη τη χρονιά το εξωκλήσι. Αυτό γίνεται με σειρά. Κάθε μια χρονιά και μια οικογένεια, αφού τρεις είναι.

Δεν λείπουν από αυτό το μικρό πανηγύρι ούτε και οι λαλητάδες, όπως τους λέμε, οργανοπαίχτες. Ο Αντρέας με την παρέα του τηρεί ακόμα το έθιμο και την παράδοση. Πρώτα-πρώτα πάντα θα σύρει το χωρό ο άντρας ή η γυναίκα που φροντίζει εκείνη τη χρονιά το εκκλησάκι και ακολουθούν και όσοι άλλοι θέλουν από τους πανηγυριώτες. Το γλέντι αυτό σήμερα κρατάει μόνο 2-3 ώρες. Τα παλιά χρόνια, κρατούσε μέχρι αργά το βράδυ. Ο χρόνος φέρνει γυρίσματα. Μακάρι να συνεχίσει να γίνεται έστω και αυτό το λίγο, να μη λείψει παντελώς.

Δεν παραλείπω ν' αναφέρω πως εκεί δίπλα, δεξιά όπως πηγαίνουμε τον δρόμο για τον Προφήτη, βρίσκεται στα ριζά των πεύκων και το «εξοχικό» σπιτάκι-αγρόκτημα του φίλου μου Ορέστη Δ. Τζίνα.

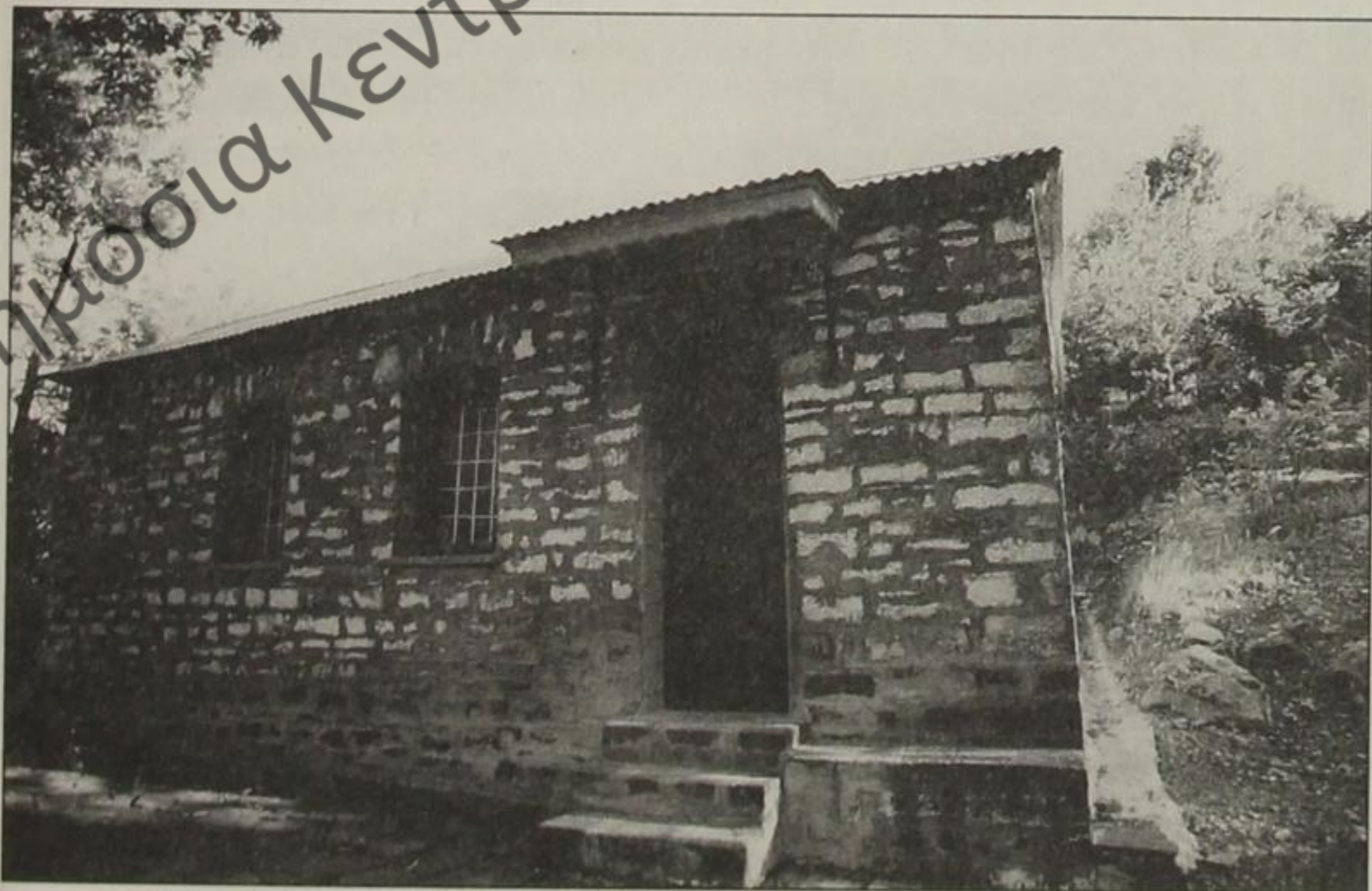

Απ' όλα, μου λέει ο φίλος μου, έχει ο μπαχτσές μου. Σ' αυτό ξημεροβραδιάζει, το αγαπάει και το φροντίζει και αυτό τον ανταμείβει, του δίνει ωραίους και γλυκούς καρπούς. Βρίσκει και την ησυχία, τη γαλήνη και την ηρεμία του. Μπορείς να πεις τίποτα; Το εύχομαι με όλη την καρδιά μου.

Αγία Βαρβάρα

Το ξωκλήσι της Αγίας Βαρβάρας βρίσκεται και αυτό σε περσιόπη θέση, ανάμεσα στα χωράφια και δίπλα από τον Βουρκοπόταμο. Τα παλιά χρόνια, το βουητό του τρεχάμενου και γάργαρου νερού του, νανούριζε και αποκοιμούσε γλυκά τους νεοσσούς –μικρά παιδιά– των χωριανών μας, όταν οι μανάδες τους, έσκαβαν, όργωναν, σκάλιζαν, πότιζαν ή θέριζαν τα χωράφια τους και τους κήπους των. Το εκκλησάκι απέχει από το χωριό 500-700 μέτρα και βρίσκεται δεξιά του δρόμου που πηγαιίνει από Κεράσοβο προς Φούρκα και Σαμαρίνα. Τα παλιά χρόνια ήταν ο μοναδικός δρόμος που οδηγούσε στα χωριά αυτά. Τώρα έγινε ο αυτοκινητόδρομος και έτσι αδράνησε. Κάτω από την εκκλησία και του παλιού δρόμου ήταν ο μύλος των Μακρυγιανναίων. Τώρα από το μύλο έμειναν μόνο χαλάσματα και ερείπια.

Ποιος από εμάς του μεγάλους δε θυμάται εκείνο το μονότονο ρυθμικό

ντακ-ντούκ των μαντανιών που χτυπούσαν μέρα-νύχτα το καλοκαίρι που δούλευαν το μάλλινο δίμιτο για τα ρούχα των χωριανών μας; Έχουν και οι μύλοι και οι μυλωνάδες την ιστορία τους.

Το εκκλησάκι χτίστηκε το 1910 από πέτρα ποταμίσια γκριζα και σκεπάστηκε με πετρόπλακες επίσης γκριζες και ντόπιες. Τώρα όμως η σκεπή του έγινε από τσίγκο, χρώματος κόκκινου, γιατί είχε αρχίσει η φθορά και μαστόροι της πετρόπλακας σπανίζουν, αφού οι νέοι καταγίνονται με τα σύγχρονα οικοδομικά υλικά (τσιμέντα, τούβλα κ.λπ.).

Γενικά την εκκλησία την ανακαίνισε, έξω και μέσα, ο Αποστόλης Ι. Χαρισιάδης με καινούργιους σοφάδες, ταβάνι, ιερό τέμπλο κ.λπ.

Ο ναός έχει είσοδο από βορρά και παράθυρα από το ίδιο μέρος. Στασίδια δεν έχει, έχει όμως αρκετές καινούργιες καρέκλες και καινούργιο αναλόγι για τον ψάλτη.

Κτήτορας της εκκλησίας είναι ο Γιάννης Κων/νου Μακρουγιάννης, που η καταγωγή του είναι από τη Σαμαρίνα, όπως άκουσα από τον πρώτο ξάδερφό του Αποστόλη. Σαν πρώτος γενάρχης φέρεται ο Αδάμος που είχε 3 αγόρια, τους: Γιάννη-Γιαννούλη, Γιώργο και Κώστα. Ο τελευταίος ήταν πατέρας του Γιάννη. Στο χτίσιμο αυτής της εκκλησίας δεν πήραν μέρος τ' άλλα αδέρφια του, αυτός μόνος του έφτιαξε το όμορφο εκκλησάκι. Εξωτερικά έχει διαστάσεις 8,30 x 5,30 x 3,40 μ.

Το εκκλησάκι, μετά το θάνατο του Γιάννη, το φρόντιζε η μοναχοκόρη του Δημητρούλα που είχε παντρευτεί τον Αριστοτέλη Χαρισιάδη, ο οποίος πήγε στο σπίτι της σύγαμπος. Τώρα είναι και οι δυο τους μακαρίτες, παιδιά δεν είχαν αποκτήσει, γι' αυτό πήραν σαν ψυχοπαίδι τον ανιψιό του Αριστοτέλη, γιο του αδερφού του Γιάννη Χαρισιάδη. Το εκκλησάκι λειτουργείται δυο φορές το χρόνο, της μνήμης της αγίας τις 4 Δεκέμβρη και το Σάββατο της εβδομάδας της Διακαινησίμου του Πάσχα. Το ιερό τέμπλο είναι καινούργιο.

Εικόνες: Δεξιά της Ωραίας Πύλης, είναι 3 εικόνες: του Χριστού μας, σε αποστολική στάση, του Ιωάννου του Προδρόμου και του Αγίου Γεωργίου, οι διαστάσεις είναι 0,70 x 0,38 εκ. του μέτρου. Αριστερά της Ωραίας Πύλης είναι 2 εικόνες: της Παναγίας Βρεφοκρατούσας και της Αγίας Βαρβάρας, από ξύλο βαλανιδιάς, διαστάσεων 0,70 x 0,30 εκ. Στην τελευταία αυτή εικόνα διαβάζουμε: Χριστ. Δ. Νικολαΐδης 1912, Μόλιστα, δι' εξόδων Ιωάννου Μακρουγιάννη. Αυτό σημαίνει ότι μόνο αυτή η εικόνα είναι η δική του, οι άλλες όχι. Τούτο φαίνεται ξεκάθαρα και από την τεχνοτροπία αυτών, που είναι διαφορετική από αυτή του ζωγράφου-αγιογράφου από την Μόλιστα. Έτσι είναι άγνωστος ο αγιογράφος των εικόνων αυτών, πάντως είναι χρονολογίας της χτίσης της εκκλησίας. Με την ανακαίνιση της εκκλησίας, τις ει-

κόνες αυτές καθάρισε και «φρεσκάρισε» στους παλιούς βέβαια χρωματισμούς, ο Θωμάς Χρήστου. Το ξανάγραψα ότι με το «φρεσκάρισμα» αυτό, έσβησε το «παλιό» της εικόνας, σφάλμα του αυτό. Αυτό το «παλιό» είναι το χαρακτηριστικό γνώρισμα μιας εικόνας.

Ιερό Βήμα:

Στην Ιερά Προσκομιδή υπάρχει τοιχογραφία 0,70 x 0,38 εκ. και ύψος 1,15 εκ., που παριστάνει τον Χριστό μας μέσα στην κολυμβύθρα και δεξιά-αριστερά του αγγέλους. Στην Ιερά Τράπεζα, άλλη τοιχογραφία 1,40 x 1,00 x 1,60 μ., που παριστάνει την πλατυτέρα των Ουρανών (Θεοτόκο) με δεξιά της τον άγιο Βασίλη και αριστερά της τον άγιο Χρυσόστομο. Αγνώστου αγιογράφου, όχι Νικολαΐδη από Μόλιστα. Αυτό φαίνεται από την τεχνοτροπία αυτών. Και εδώ το καθάρισμα και «φρεσκάρισμα» από Θωμά Χρήστου, που έγραψα τι σημαίνει αυτό.

Παράδοση-αιτία χτίσης:

Να τι άκουσα και έμαθα από τον πρωτοξάδερφο Αποστόλη, φέτος το καλοκαίρι του 1998.

Ο παππούς του σήμερα Γιάννη Τέλη του Χρήστου, από τη μάνα του, κάποιος Σελτσιώτης, όνομα δεν θυμόταν, μουγγός όμως, ονειρεύτηκε πριν από το 1910, την Αγία Βαρβάρα. Η αγία του είπε –παράγγειλε– να πάει να πει του Γιάννη Μακρυγιάννη, να την πάρει από εκεί που είναι, κάτω στο δρόμο και να την πάλει πάνω στο μικρό υψωματάκι, γιατί εδώ κάτω την πατούν οι Τούρκοι που περνούν. Μάλιστα κάποιος Τούρκος στρατιώτης με τη ξυφολόγχη του είχε κάνει τραύμα στην εικόνα. Την επούλωσε, όταν έκανε τον καθάρισμό, ο Θωμάς Χρήστου. Άλλο σφάλμα και αυτό. Τέτοια τεκμήρια, αποδείξεις, δεν σβήνονται, μένουν για απόδειξη, εκεί όπως δημιουργήθηκαν. Υπήρχε πράγματι, δίπλα στο δρόμο μικρό φτωχικό εικονοστάσι της αγίας. Το θυμάμαι και εγώ, εκεί κολλητό στην πέτρα την γκριζα. Ο μακαρίτης Αχιλλέας Νάκος, έφτιασε αργότερα, περίτεχνο νέο εικόνισμα. Το όνειρο –παραγγελεία– της αγίας Βαρβάρας το είπε ο μουγγός στον Γιάννη Μακρυγιάννη και αυτός καθώς ήταν ευλαβής και πιστός χριστιανός, γι' αυτό τον επέλεξε άλλωστε και η αγία, θέλησε να το εκπληρώσει. Έλα όμως που ήταν Τουρκοκρατία στην Ήπειρο ακόμα, η σκλαβιά βαριά και τυραννική, δυσβάσταχτη για τον άμοιρο έλληνα ραγιά. Αποφάσισε και κατέβηκε στην Κόνιτσα, να πάει να ζητήσει από τον Υποδιοικητή Τουρκαλβανό, σχετική άδεια, ώστε να του επιτραπεί να χτίσει το μικρό όμορφο αυτό εκκλη-

σάκι. Ο Τουρκαλβανός του έδωσε την άδεια, αφού δωροδοκήθηκε ασφαλώς γενναία, και του έθεσε και όρο απαράβατο. Να γίνει και να τελειώσει το εκκλησάκι μέσα σε δέκα μέρες, όταν αυτός θα έλειπε για υπηρεσιακούς λόγους μέσα στην Αλβανία, τότε που ήταν Τούρκικο κράτος αυτή. Τόσο λίγο διάστημα θα απουσίαζε από την Κόνιτσα. Τι να κάνει αυτός ο καλός χριστιανός, δέχτηκε τον όρο, μπορούσε να πράξει και αλλιώς; Γύρισε στο χωριό μας και μέσα στην προθεσμία αυτή στην ασφυκτική πραγματικά, έχτισε την εκκλησία, βοηθώντας τον ασφαλώς όλοι οι χωριανοί μας στο Θεάρεστο αυτό έργο.

δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Άγιος Δημήτρης

Στην είσοδο του χωριού μας, εκεί που τα παλιά χρόνια ξεπροβοδούσαν και υποδέχονταν τους ξένιτεμένους τους οι Κερασοβίτες, που και σήμερα ακόμα υπάρχει η μεταλλική πινακίδα που γράφει «ΚΑΛΩΣ ΗΛΘΑΤΕ ΣΤΗΝ ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ», στο δυτικό άκρο του χωριού και δίπλα ακριβώς από τον ασφαλτοστρωμένο αυτοκινητόδρομο, βρίσκεται η εκκλησία, του αγίου Δημήτρη.

Χτίστηκε στη σημερινή της θέση το 1926 από τον Νάσιο Παπαγιάννη, παιδί του Παπανικόλα Παπαγιάννη, που γεννήθηκε το 1857 και πέθανε μεταπολεμικά του 1940.

Ο Νάσιος Παπαγιάννης είχε δύο παιδιά, τον Βαγγέλη που πήγε στην Αμερική, γεννήθηκε το 1885, και την Χρυσούλα, μετέπειτα γυναίκα του Χρήστου Τζίνα. Απέκτησαν ένα γιο, αλλά πέθανε μάλλον μικρός.

Ο σημερινός ναός, είναι χτισμένος από πέτρα και οι γωνίες είναι πελεκητές. Έχει ωραιότατη πρόσοψη και ιδίως της πόρτας και από πάνω μια μικρή κόγχη που είναι αγιογραφημένος ο άγιος Δημήτρης με χρονολογία 1926. Τα χρόνια που πέρασαν άφησαν και εδώ τα χνάρια τους. Είναι μισοσβησμένη η τοιχογραφία. Η πόρτα της εισόδου είναι ξύλινη καθώς και τα παράθυρα. Υπήρχε ακόμα προ ολίγων ημερών (καλοκαίρι) και εικονοστάσι μπροστά στο ναό. Τώρα γκρεμίστηκε, αφού έγινε ο νέος παράπλευρος τοίχος. Οι Μαστόροι όμως Θωμάς Τζίνας, Μιχάλης Κωτούλας και Δημήτρης Π. Τζίνας, προνόησαν και άφησαν στο νέο τοίχο νέα κόγχη, όπου ξανατοποθετήθηκε και πάλι η εικόνα του αγίου, που θα, θυμίζει, ότι εκεί υπήρχε μικρό πέτρινο εικονοστάσιο. Μπράβο παιδιά, που συνεχίζετε την Κεραισοβίτικη παράδοση και στους νεοέλληνες απογόνους μας.

Αυτό το σημερινό ξωκλήσι, χτίστηκε από τον Νάσιο Παπαγιάννη, με έξοδα όμως του ξενιτεμένου γιου του Βαγγέλη στην Αμερική που εκεί πέθανε. Εγώ πάντως τον θυμάμαι, γιατί την δεκαετία του 1950, ήρθε στο χωριό μας σαν επισκέπτης με τη γυναίκα του. Αυτός ακόμα είχε ανακαινίσει και τη βρύση την Παπαγιανναίικη, που μάστορας ήταν ο πατέρας μου. Ποιοι όμως μαστόροι χτίσανε τον άγιο Δημήτρη δεν τους γνωρίζουμε. Ο ναός του αγίου έχει διαστάσεις 12,00 x 6,00 μ. εξωτερικά.

Το ιερό τέμπλο είναι ξύλινο ιδιαίτερης ξυλογλυπτικής τέχνης, απλό και απέριπτο. Έχει έξι εικόνες, τρεις δεξιά και τρεις αριστερά της Ωραίας Πύλης. Από δεξιά είναι: του Χριστού μας σε αποστολική στάση, από ξύλο βαλανιδιάς, διαστ. 0,65 x 0,44 εκ. του Ιωάννου του Προδρόμου επίσης από ξύλο όμοιο 0,65 x 0,44 εκ. και του αγίου Δημητρίου σε όμοιο ξύλο και ιδίων διαστάσεων. Αριστερά της Ωραίας Πύλης είναι: της Παναγίας διαστ. 0,39 x 0,52 εκ., του αγίου Δημήτρη διαστ. 0,65 x 0,48 εκ. από ξύλο βαλανιδιάς και άλλη μια εικόνα της Παναγίας διαστ. 0,70 x 0,44 εκ. αφιέρωμα-δέηση του Χρήστου και της Χρυσούλας Τζίνα.

Οι εικόνες του αγίου Ιωάννου του Προδρόμου και του αγίου Δημήτρη (δεξιά), φαίνεται ότι είναι παλιές γιατί άρχισε να ξεπετάγεται (έσκασε εμφανώς) το χρώμα τους. Ποιος αγιογράφος έκανε τα έργα αυτά και ποια χρονολογία δεν γνωρίζουμε. Πάντως είναι τεχνοτροπίας του 18ου αιώνα. Παλιές εικόνες ή άλλα ιερά σκεύη ή βιβλία από τα πολλά ξωκλήσια που έχει το χωριό μας, δεν σώζονται. Πώς εξαφανίστηκαν παραμένει απορία και αίτιοιγμα.

Το ταβάνι της εκκλησίας είναι κατασκευασμένο πιο καλλιτεχνικά από το ιερό τέμπλο. Πρέπει να έγινε από μαστόρους μαραγκούς Τουρναβιώτες (Γοργοπόταμο Κόνιτσας). Αυτό συνάγεται από το γεγονός ότι τα έτη 1922-1926 δούλεψαν πολύ στο χωριό μας οι μαραγκοί αυτοί, γιατί και το δικό μας

ταβάνι στο νοντά του σπιτιού, με ένα μεγάλο αστέρι στο κέντρο και τρίγωνα μικρότερα στις τέσσερις άκρες του, είναι έργο του γέρου Κολοκύθα, μας έλεγε ο μακαρίτης πατέρας μου, το έτος 1922.

Στο μέσο του ταβανιού, δεσπόζει αυστηρά ο Παντοκράτορας Θεός που είναι αγιογραφία σε λαμαρίνα, σε σχήμα στρογγυλό διαστ. 0,70 x 0,70 εκ. με χρονολογία αγιογραφίας τη χρονιά του 1926 που χτίστηκε και ο ιερός ναός. Σύμφωνα με τη διήγηση του Δημήτρη Π. Τζίνα, υπήρχε και άλλη εικόνα της αγία Βαρβάρας πολύ παλιά, που όμως την έκλεψαν. Ήταν φτιαγμένη από ψάθα.

Στο ιερό βήμα υπήρχε και εκεί τοιχογραφία στην προσκομιδή, αυτή είναι σίγουρα του 1926. Τι παρίστανε η τοιχογραφία αυτή, δεν γνωρίζουμε την έσβησε ο μακαρίτης Παν. Τζίνας όταν έφτιαχνε το σοφά στο ιερό βήμα. Σφάλμα του αυτό. Το δάπεδο είναι στρωμένο με μεγάλες πλακόπετρες και ανακαινίστηκε και αυτό από τον μακαρίτη. Αιώνια η μνήμη του.

Ο πρόσφατος σεισμός και εδώ άφησε τα σημάδια του, όπως και η κατολίσθηση του εδάφους. Για τους λόγους αυτούς κρίνεται απαραίτητο η επισκευή της εκκλησίας.

Παράδοση

Η κόρη του Νάσιου Παπαγιάννη, η Χρυσούλα, διηγόταν, ότι υπήρχε προ του σημερινού ναού, άλλο εξωκλήσι μικρό και φτωχικό, στα ριζά μιας γέρικης βαλανιδιάς (κουφάλας), λίγο πιο δεξιά από τον σημερινό ναό και για να εισέλθεις σ' αυτόν έπρεπε να κατέβεις 2-3 σκαλοπάτια. Η υπεραιωνόβια αυτή βαλανιδιά κατέπεσε το 1954 και τη θυμάμαι εγώ. Δεν ήταν μόνο αυτή, αλλά ολόκληρη συστάδα από μικρές και μεγάλες βαλανιδιές. Σήμερα είναι μερικές μικρές. Αλλά και προ αυτού του μικρού ναού, υπήρχε και άλλος στο ίδιο μέγεθος, πέτρινος βέβαια στη θέση ράχη, εκατό μέτρα πιο πάνω. Αυτά τα δυο εξωκλήσια τότε γκρεμίστηκαν ή χάλασαν ή κάηκαν δεν γνωρίζουμε, και αυτό γιατί όλοι μας μεγάλοι και μικροί, τότε που ζούσαν οι γέροντες και οι γερόντισσες του χωριού μας δεν φροντίσαμε να καταγράψουμε τις διηγήσεις (ακούσματα) αυτών. Χάθηκαν έτσι πολύτιμα πληροφοριακά και ενημερωτικά στοιχεία από την ιστορία και την λαογραφία του χωριού μας. Οι τότε γραμματιζόμενοι, ελάχιστοι ίσως, δεν στάθηκαν ικανοί να περισώσουν αυτούς τους ιστορικούς θησαυρούς. Αυτό δεν συνέβηκε μόνο για τον άγιο Δημήτρη, αλλά για όλα τα εξωκλήσια, την ενοριακή εκκλησία μας αλλά πολύ περισσότερο για το χωριό μας.

Κάποια στοιχεία, που λέγεται ότι υπάρχουν σε χέρια Κερασοβιτών, προσπαθούν να τα εμπορευθούν. Να κάνουν εμπόριο –παζάρεμα– το αίμα το

πικρό δάκρυ που έχουν χύσει οι πρόγονοί μας, παπούδες, γιαγιάδες, πατέρες και μανάδες μας, για τη διαφύλαξη και διάσωση της περιουσίας του χωριού μας και της ένδοξης ιστορίας του. Εκεί φθάσαμε να γίνουμε ελεηνοί και ταπεινοί πραγματευτάδες!!!

Σύμφωνα με άλλη διήγηση του Κώστα Λ. Σκαλωμένου, το εξωκλήσι αυτό του άγιου Δημήτρη, το φρόντιζαν και εξυπηρετούσαν πρώτα οι Ζώιδες (Κωτουλαίοι). Ζώιδες λέγονταν έτσι επειδή υπήρχε κάποια Ζωή στη γενιά αυτή και έμεινε μετά Ζώιδες. Λόγω του ότι αυτοί οι Ζώιδες κατοικούσαν στην ανατολική πλευρά του χωριού μας, εκεί ψηλά στον άγιο Γιώργη, παρεκάλεσαν τον Νάσιο Παπαγιάννη, που έμεινε κοντά στο εξωκλήσι, να το εξυπηρετεί αυτός. Έτσι και έγινε. Φαίνεται όμως ότι κατά αυτό τον τρόπο απομακρύνθηκαν σιγά-σιγά οι Ζώιδες και η εκκλησία έμεινε παντοτινά πλέον να την εξυπηρετεί ο Νάσιος Παπαγιάννης. Εγώ τον θυμάμαι καλά. Φορούσε και αυτός Κερασοβίτικη φορεσιά και να φυλάει άγρυπνα την κορτσά του στη θέση πλάι κάτω από το εξωκλήσι των αγίων Αναργύρων, μη τυχόν του κλέψουν τα παιδιά της γειτονιάς τα κόρτσα του. Όλο μουρμούριζε και από εδώ και το παρατσούκλι «μουρμούρας».

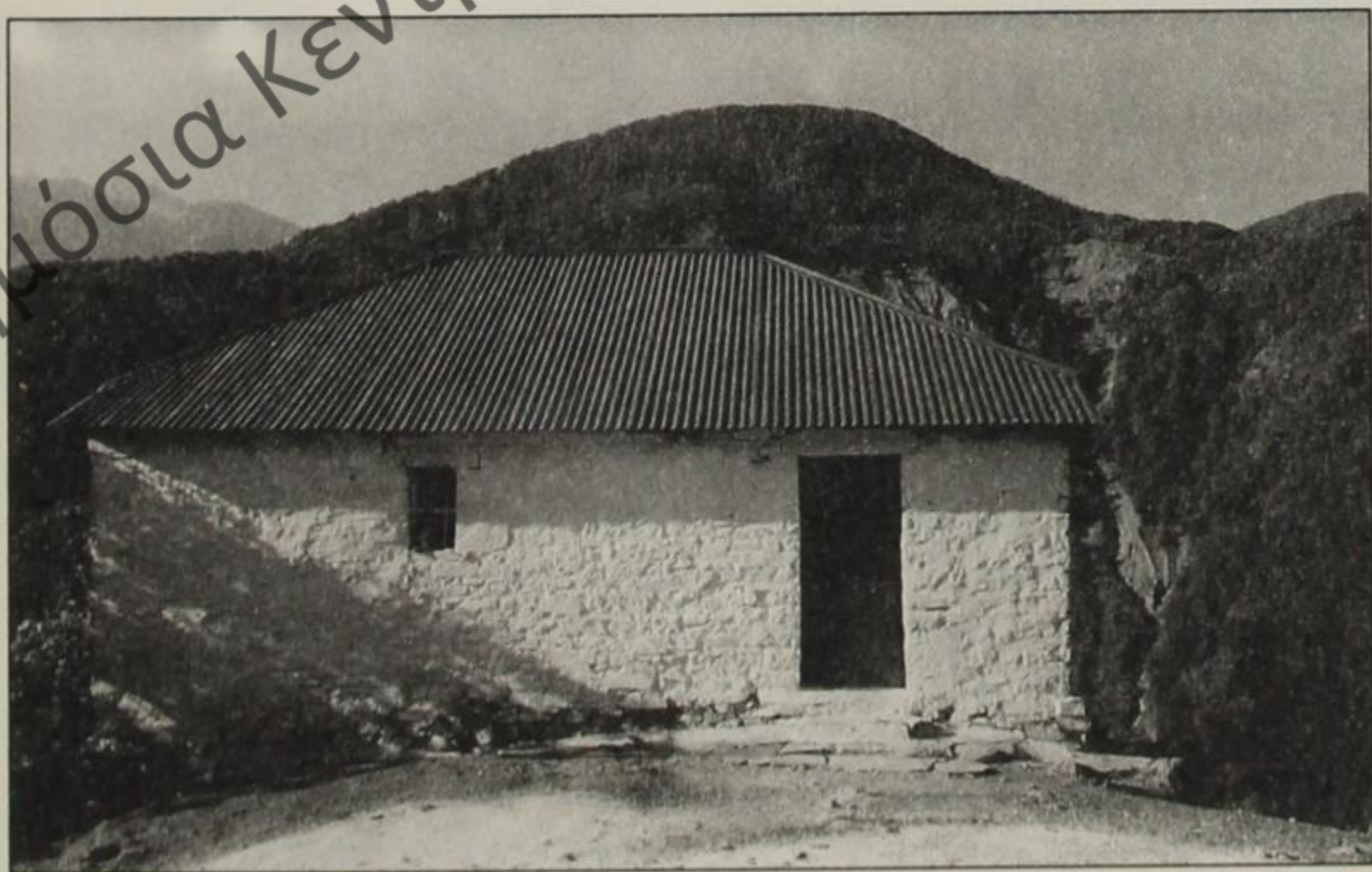
Το δεύτερο εξωκλήσι του άγιου, χτίστηκε, όπως μου διηγήθηκε η Σταυρούλα χήρα Παντ. Τζίνα, από κάποιο τάμα που είχε κάνει ένας «αρματωλός-κλέφτης», με το όνομα Κουτσογιώργος. Κάποια χρονιά της Τουρκοκρατίας αυτός είχε πιαστεί αιχμάλωτος από τους Τούρκους χωροφύλακες. Ποια χρονιά ήταν δεν γνωρίζω. Αλυσοδεμένος τον πήγαιναν για την Κόνιτσα, όπου ήταν έδρα Τούρκου Υποδιοικητή. Όταν έφθασε η συνοδεία μπροστά από το εξωκλήσι του άγιου Δημήτρη, έκανε το σταυρό του και είπε, «άγιε Δημήτρη λύσε μου τα χέρια να ξεφύγω από τους Τούρκους και εγώ θα σου κάνω καινούργιο εξωκλήσι». Πράγματι εισακούστηκε η θερμή του αυτή παράκληση από τον άγιο και λύθηκαν τα χέρια του μυστηριωδώς. Το ένωσε αυτό και προσποιήθηκε τον χαζό, τον ανίδεο και σε πρώτη ευκαιρία στο δρόμο τους ξέφυγε. Έτσι γλίτωσε τα βασανιστήρια και τον βέβαιο θάνατο που τον περίμενε στα Γιάννενα.

Δεν λησμόνησε όμως το τάμα του στον άγιο Δημήτρη. Έχτισε με έξοδά του, το δεύτερο εξωκλήσι. Η Σταυρούλα το γνώριζε αυτό από την Χρησούλα Χρήστου Τζίνα, που της το είχε διηγηθεί.

Σημειώνω, για την ιστορία, πως ο Χρήστος Τζίνας, πήγε σώγαμπρος στο σπίτι του Νάσιου Παπαγιάννη, όπως και ο Παντελής Ι. Τζίνας που παντρεύτηκε την Σταυρούλα Δ. Παπαγιάννη και πήγαν και οι δυο σώγαμπροι στους Χρήστο-Χρησούλα Τζίνα. Το ζευγάρι τούτο απέκτησε τρία παιδιά, δύο κορίτσια την Άρτεμη που ζει παντρεμένη στην Αμερική και τη Νίτσα και ένα αγόρι τον Δημήτρη.

Αγία Τριάδα

Το εκκλησάκι αυτό, είναι χτισμένο στο μικρό υψωματάκι –μικρό βουνό, πάνω από το ποτάμι «Καραμούση» και στο δρόμο που οδηγάει από θέση νοχτσια για μεγάλη ράχη– Συπωτά, στη νοτιοδυτική πλευρά του χωριού μας. Εκεί στη ραχούλα, μόνο του, κάτασπρο που λάμπει το πρωί όταν ανατέλει ο ήλιος και στέλνει το ζωηφόρο φως του εδώ κάτω στη γη μας, να μας ζεστάνει εμάς και τα επί της γης υπάρχοντα. Από τη θέση αυτή που έχει το ξωκλήσι, βλέπεις, αγναντεύεις και θαυμάζεις αμφιθεατρικά τη γραφικότητα του χωριού μας. Απλώνεται εκεί μπροστά σου πανοραμικά από άγιο Δημήτρη, αρχή του χωριού, μέχρι τέλος, εκεί ψηλά στον Αϊ Γιώργη και αγία Παρασκευή, με τον αυτοκινητόδρομο, σαν φίδι, να διασχίζει από άκρης σε άκρη όλο το χωριό. Θέα αφάνταστη. Από εκεί πέρα, όλοι οι φωτογράφοι και οι βιντεολήπτες σήμερα παίρνουν και φωτογραφίζουν το γραφικότατο χωριό μας. Θέση θαυμάσια και ζηλευτή πολύ.

Το εκκλησάκι αυτό χτίστηκε το 1909 από Κερασοβίτες πετράδες χτίστες βέβαια, αλλά τα ονόματά τους δεν τα γνωρίζουμε. Είναι πετρόχτιστο με διαστάσεις εξωτερικές, 7,00 x 5,00 μ. και ύψος 2,30 μ. Είναι του Γιώργου Νταγκουβάνου, πατέρα του Χαρ/μπου Νταγκουβάνου που χρηματοδότησε το χτίσιμο της μικρής εκκλησίας.

Ο Χαρ/μπος Νταγκουβάνος ταξίδεψε στην Αμερική, σαν μετανάστης στον καιρό της Τουρκοκρατίας το 1905. Έμεινε εκεί λίγα χρόνια και ξαναγύρισε στο χωριό μας. Το 1911 πηγαίνει για δεύτερη φορά και πάλι στην Αμερική. Το πλοίο με το οποίο ταξίδευε στο μακρινό αυτό πρώτο του ταξίδι, κρατούσε μήνα και πλέον, χτύπησε σε ύφαλο της θάλασσας και το κάτω μέρος του καραβιού άνοιξε, έκανε τρύπα μεγάλη. Όμως ο άξιος καπετάνιος και το πλήρωμά του, κατόρθωσαν και έσωσαν και το πλοίο και τους επιβάτες ταξιδιώτες του και έτσι έφθασαν στην Αμερική όλοι τους σώοι και αβλαβείς.

Εκεί φαίνεται, στη παραζάλη της συμφοράς που τους βρήκε στη θάλασσα, ο Χαρ/μπος Νταγκουβάνος, είδε το εικόνισμα της αγίας Τριάδας, σταυροκοπήθηκε και έκανε την προσευχή του και έταξε τάμα, πως άμα σωθούν, να κάνει στο χωριό μας ένα εκκλησάκι μικρό στο όνομα της αγίας Τριάδας. Αυτό και έπραξε, τήρησε την υπόσχεσή του και εκπλήρωσε το τάμα του. Με χρήματα δικά του, που έστειλε από την Αμερική στον πατέρα του Γιώργο στο χωριό μας, χτίστηκε το μικρό αυτό εκκλησάκι.

Το 1922 ξαναγύρισε στην Ελλάδα ο Χαρ/μπος από την Αμερική. Μαζί του είχε φέρει και μηχανήματα υποδηματοποιίας για μια ολόκληρη Βιοτεχνία ή και Βιομηχανία ακόμα, που όνειρό του ήταν να φτιάξει εδώ στην Ελλάδα, στην αγαπημένη του πατρίδα. Η τότε όμως Ελληνική Κυβέρνηση δεν του επέτρεψε να τα εκτελωνίσει και τα εισαγάγει στη χώρα μας, να τα εγκαταστήσει, ανοίγοντας έτσι, μάλλον το πρώτο στην Ελλάδα, εργοστάσιο υποδηματοποιίας, με το αιτιολογητικό, ότι τα μηχανήματα θα «κόψουν» δουλειά από πολλούς εργάτες-μάστορες τσαγκάρηδες και έτσι θα προκύψει ανεργία στον κλάδο αυτό. Ο άνθρωπος τότε δίκαια εξοργίστηκε και μη μπορώντας να τα πάει πάλι πίσω στην Αμερική, τα πέταξε όλα μέσα στο λιμάνι της Πάτρας, στο βυθό της θάλασσας. Τέτοια γίνονταν και τότε. Εσύ τώρα συγχωριανέ Κερασοβίτη, βγάλε το συμπέρασμά σου.

Ο μακαρίτης Χαρ/μπος ήταν τόσο εργατικός και προοδευτικός που φαίνεται ενόχλησε τους κρατούντες της εποχής εκείνης και έπραξαν ό,τι έπραξαν. Το 1923 ήταν σύμβουλος στο Κοινοτικό Συμβούλιο του χωριού μας. Λέγεται ότι από δικά του χρήματα έδωσε και αυτός, όπως και άλλοι Κερασοβίτες, για να φύγει ο μπέης από το χωριοᾶμας που το διεκδικούσε σαν τσιφλίκι του. Εύγε τους, το κράτησαν αυτοί από τον Τούρκο μπέη με νύχια και

με δόντια και εμείς οι νεοέλληνες απόγονοί τους, επιδιώκουμε και θέλουμε να γίνει χτήμα κα περιουσία των 24 χωριών του νέου δήμου της Κόνιτσας και όχι μόνο δικό μας. Εκεί φθάσαμε σήμερα...

Εσωτερικά το εκκλησάκι τώρα ανακαινίστηκε από τον Γιώργο Νταγκουβάνου, γιο του Χαρ/μπου, καινούργιος σοφάς, ταβάνι και συντήρηση του παλιού τέμπλου. Αριστερά της Ωραίας Πύλης έχει μία μόνο εικόνα της Παναγίας Βρεφοκρατούσας 0,42 x 0,60 εκ. περίπου. Από δεξιά μεριά της Ωραίας Πύλης, 3 εικόνες: του Χριστού μας, σε στάση αποστολική, 0,42 x 0,60 εκ., του Ιωάννου του Προδρόμου, δίχως κεφαλή επί πίνακι, 0,42 X 0,60 εκ. Εδώ υπάρχει αφιέρωση που διαβάζουμε: Γεώργιος Δαγοβάνος 1909. Άγνωστος αγιογράφος για όλες τις εικόνες. Πάντως όμως είναι του αυτού αγιογράφου, από την ίδια τεχνοτροπία αλλά και όλες του 1909 που χτίστηκε το εκκλησάκι. Βρίσκονται όμως σε καλή κατάσταση. Ίσως χρειάζονται μόνο καθαρισμό.

Σημειώνω εδώ, για την ιστορία, πως ο πατέρας του παππού μου Βαγγέλη Νταγκουβάνου, από πλευράς της μάνας μου Όλγας, Κώστας-Κώτας είχε αδερφό τον Γιώργη Νταγκουβάνο, πατέρα του Χαρ/μπο. Ο δε Χαρ/μπος είχε άλλο αδερφό, τον Λάμπρο που πήγε και αυτός στην Αμερική, παντρεύτηκε εκεί αμερικάνα και πέθανε. Δεν ξαναγύρισε στην Ελλάδα. Τον έφαγε η ξενιτιά η πλανέφτρα. Ο δε Χαρ/μπος είχε αποκτήσει 5 παιδιά: Νίκο, Βαγγέλη, Απόστολο, Καλλιτσα και Γιώργο. Ζουν σήμερα οι Γιώργος και Καλλιτσα. Ο Γιώργος είναι αυτός που ανακαίνισε το εκκλησάκι αυτό. Η αγία Τριάδα βοήθειά του και η χάρη της να ευλογεί την οικογένειά του.

Άγιοι Θεοδόση-12 Αποστόλοι

Το εκκλησάκι του αγίου Θεοδόση-12 Αποστόλοι βρίσκεται στην ομώνυμη θέση στο δρόμο που οδηγεί από χωριό για Τριαντάφυλλο-Ριάχοβο-Πλατονια-Γύφτισσα, 1, 1/2 ώρα σχεδόν με τα πόδια. Έχει σχήμα βασιλικής δίχως κολώνες με εξωτερικές διαστάσεις, 8,00 x 4,30 περίπου του μέτρου.

Υπεραιωνόβιες βαλανιδιές παρέχουν βαθύ και δροσερό ίσκιο στους προσκυνητές χωριανούς μας όταν πηγαίνουν το καλοκαίρι, 30 Ιουνίου, στη γιορτή των 12 Αποστόλων που γίνεται μικρό και όμορφο πανηγύρι, αλλά και στους άλλους καλοκαιρινούς επισκέπτες που θέλουν ν' ανάψουν τα καντήλια και κάποιο μικρό κεράκι στη χάρη των αγίων.

Πέρα από το κύριο χτίσμα της εκκλησίας, υπάρχει και άλλο μικρότερο χτίσμα, συνέχεια του πρώτου στη δυτική πλευρά, ενός δωματίου (κελλί) που χρησιμεύει για ύπνο και μαγειρέμα, εφόσον διαθέτει και τζάκι πέτρινο. Το

δωμάτιο προστέθηκε το 1988, όταν ανακαίνισε την εκκλησία η οικογένεια του Γιάννη Χρήστου Πέτρου-Νταγκουβάνου. Στέγη, σοφάδες, παράθυρα, πόρτες, περίγυρος της εκκλησίας έγιναν καινούργια. Το ιερό τέμπλο είναι ωραιότατο γλυπτικό έργο του Γιαννιώτη τεχνίτη Αυγερινού. Για να μεταφερθεί στον ιερό ναό, χρειάστηκαν μεγάλες προσπάθειες και υπερκεράστηκαν μεγάλα εμπόδια λόγω του δύσβατου και απόκρημνου σε πολλά σημεία μουλαρόδρομου.

Δεξιά της Ωραίας Πύλης είναι 3 εικόνες: του Χριστού, του Ιωάννου του Προδρόμου και αγίου Θεοδόση. Αριστερά της Ωραίας Πύλης είναι 3 εικόνες: της Παναγίας Βρεφοκρατούσας και απέναντι στον τοίχο εικόνα των 12 Αποστόλων-μαθητών του Κυρίου μας και άλλη πάλι εικόνα του αγίου Θεοδόση. Στο άνω μέρος του τέμπλου 12 μικρές εικόνες των Αποστόλων-μαθητών -μέσον δε αυτών το «μάτι» του Θεού και εικόνα της «Πλατυτέρας των Ουρανών».

Η αγιογραφία αυτή της Ωραίας Πύλης που παριστάνει τον Μέγα Αρχιερέα, έργο του αγιογράφου Θωμά Χρήστου, είναι δωρεά-αφιέρωση των αδερφών παιδιών του Αριστομένη Σκαλωμένου (Δημήτρη-Νικόλα). Η αριστερή βημόθυρα, που παριστάνει τον Αρχάγγελο Μιχαήλ, έργο του Θωμά Χρήστου, είναι και αυτό.

Παλιές εικόνες: Αυτές είναι: της Παναγίας, του Χριστού, του Ιωάννου του Προδρόμου και του αγίου Θεοδόση, όπως και μια μικρή των 12 Αποστόλων, αυτά είναι έργα του αγιογράφου Εξάρχου από Χιονάδες. Άλλες νέες εικόνες είναι: ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου, ο άγιος Κωνσταντίνος και αγία Ελένη και ο Παντοκράτορας, έργα του αγιογράφου Θωμά Χρήστου του 1988, ενώ οι εικόνες των Τριών Ιεραρχών, αγίου Νικόλα και Προφήτη Ηλία, είναι έργα του από Αθήνα αγιογράφου Γρίβα, την ίδια περίπου εποχή.

Τοιχογραφίες στο ιερό βήμα δεν υπάρχουν. Άλλες δωρεές-αφιερώματα: Με έξοδα του μακαρίτη Στυλιανού Παπανικολάου, χτίστηκε από τον Δημήτρη Παν. Τζίνα, το καμπαναριό το 1998.

Το πόσιμο νερό που έρχεται από τη θέση «πηγαδούλι...» στον Συπωτά στη δεξαμενή της εκκλησίας έγινε με έξοδα των αδερφών Δημήτρη-Νικόλα Αριστ. Σκαλωμένου, όπως και η πλακόστρωση που γίνεται της αυλής. Εδώ δούλεψαν οι Θανάσης Γκούτσιος, Θωμάς Τζίνας και Θανάσης Μ. Σιάφης. Η εκκλησία πανηγυρίζει στις 30 Ιουνίου, γιορτή των 12 Αποστόλων-μαθητών του Κυρίου μας.

Παράδοση: Ο άγιος Θεοδόσης, κατά τις διηγήσεις των γεροντότερων κατοίκων του χωριού μας, υπήρχε την εποχή που ήταν σε λειτουργία και το παλιομονάστρι. Φημολογείται δε ότι πρωτοχτίστηκε την εποχή της βασιλεί-

ας στο Βυζάντιο του Κων/ντίνου του Πωγωνάτου (668-685 μ.Χ.) και μάλιστα τον καιρό που έκανε τους νικηφόρους πολέμους του κατά των Σλαύων (Βουλγάρων) και όταν διαχείμασε με το στρατό του στα μέρη μας. Εκείνο τον καιρό χτίστηκαν πολλά μοναστήρια και εξωκλήσια στην περιοχή μας (Μονή Μολυβδοσκεπάστου, εξωκλήσια στην Κλειδωνιά, αλλά και στο χωριό μας το εξωκλήσι της αγίας Παρασκευής). Αυτό δε γιατί, ο βασιλιάς αυτός, σαν ιδιαίτερο γνώρισμα της αυτοκρατορίας του είχε την *Ορθοδοξία*, θρησκευτικό και εθνικό γνώρισμα, που διακρίνει τους βυζαντινούς και από τους χριστιανούς της Δύσης και από τους χριστιανούς (αιρετικούς) της Ανατολής. Η ελληνική γλώσσα είναι εκείνη που ομιλείται και γράφεται σαν επίσημη γλώσσα της αυτοκρατορίας του και αντικαθιστά σ' όλη την γραφή την λατινική.

Την εποχή αυτή κατοικούνταν και ο οικισμός Χάνια-Τριαντάφυλλο-Ριάχοβο γι' αυτό έγινε και το εξωκλήσι εκεί κοντά. Δεν αποκλείεται όμως, το εκκλησάκι αυτό να ήταν και ενοριακός ναός του οικισμού αυτού. Μαρτυρίες δεν υπάρχουν, αλλά τα πράγματα αυτό φανερώνουν. Αυτά τα χρόνια πρέπει να λεηλατήθηκε και να καταστράφηκε και ο οικισμός αυτός του Ριαχόβου, εφόσον επί βασιλείας του Πωγωνάτου, ιδρύθηκε Βουλγαρικό κράτος με πρωτεύουσα την Βάρνα, το οποίο στο μέλλον ήθελε να απασχολήσει την Βυζαντινή αυτοκρατορία και μέχρι σήμερα το Ελληνικό κράτος. Ασφαλώς ο Πωγωνάτος δεν προείδε, όσο θα έπρεπε, σαν πολιτικός τον βουλγαρικό κίνδυνο, αλλιώς δεν θα επέτρεπε την εγκατάσταση αυτών σε Βυζαντινές χώρες.

Πρωτοχτίστηκε το εκκλησάκι και πάλι από την οικογένεια Νταγκουβαναίων, επί Τουρκοκρατίας, γύρω στα 1600-1800, αλλά είχε την ίδια τύχη με το πρώτο. Οι Τούρκοι κατέστρεψαν και λεηλάτησαν πολλά εξωκλήσια και ιερούς ναούς χωριών χριστιανικών, όπως και του άγιου Θεοδόση, γιατί σαν «Βακούφια», προστατευόμενα από την Σουλτανική Αυτοκρατορία, είχαν συγκεντρώσει πολλά περιουσιακά στοιχεία και είχαν αποκτήσει οικονομική δύναμη, που την φοβούνταν οι Τουρκαλβανοί.

Μετά και την νέα αυτή καταστροφή, οι Νταγκουβαναίοι πάλι ορκίστηκαν να ξαναφτιάξουν την εκκλησία. Μέχρι να γίνει αυτό, διατηρούσαν εκεί ένα μικρό εικονοστάσι με την εικόνα του άγιου, σε ανάμνηση της παλιάς εκκλησίας. Θέληση υπήρχε για να ξαναφτιαχτεί για τρίτη φορά η εκκλησία, όμως δεν υπήρχε η οικονομική δυνατότητα και γι' αυτό κάθε επόμενη γενιά άφηνε «παραγγελία» (φόρτωνε) στην άλλη που έρχονταν να φτιάξει το εξωκλήσι αυτό. Τελικά φτάσανε στη γενιά του Μήτρου Νταγκουβάνου.

Μια μέρα που βρίσκονταν εκεί στο χτήμα τους στον άγιο Θεοδόση, για δουλειά αλλά και ν' ανάψουν το καντήλι του, ο Μήτρος Νταγκουβάνος με

το γιο του Χρήστο, 17 ετών και πάνω στην κουβέντα, το παιδί έπαθε ψύξη στο στόμα του (στράβωσε ελαφρά), πάθηση που τον ακολούθησε σ' όλη του την υπόλοιπη ζωή του. Τότε έντρομος και φοβισμένος ο πατέρας του του είπε, ότι είναι δείγμα και θέλημα του αγίου να φτιάξουν την εκκλησία, γιατί δεν τους περιμένει άλλο. Η χρονιά αυτή ήταν του 1928 που ο Χρήστος Νταγκουβάνους (Πέτρος) με την γυναίκα του Δέσπω και τα παιδιά του Γιάννη και Θωμά αποφάσισαν και φτιάξαν την εκκλησία που υπάρχει σήμερα, ανακαινισθείσα, όπως γράψαμε, το 1988, ξεπληρώνοντας το τάμα αρκετών γενιών προς τον άγιο.

Επειδή ο άγιος Θεοδόσης γιορτάζει στις 11 του Γενάρη, δεν μπορούσε, λόγω χειμώνα, να πανηγυρίζει η εκκλησία. Έτσι οι Παππαχαράλαμπος Χαρίσης και Παππαγιώργης-Κωτούλας, κατέβηκαν στην Κόνιτσα στο Δεσπότη τότε Σπυρίδωνα και εξέθεσαν τα πράγματα. Αφού τους άκουσε ο Δεσπότης, πρότεινε να γίνει δυσυπόστατη η εκκλησία, δηλαδή να γιορτάζει και στις 30 Ιουνίου, γιορτή των 12 Αποστόλων-μαθητών του Κυρίου μας. Καλοκαίρι καιρός και δεν συνέπεφται η μέρα αυτή με μέρα άλλου πανηγυριού. Έτσι λοιπόν, καθιερώθηκε η 30 Ιουνίου να είναι μέρα χαράς, ευφροσύνης και μικρού πανηγυριού για τους Κερασοβίτες.

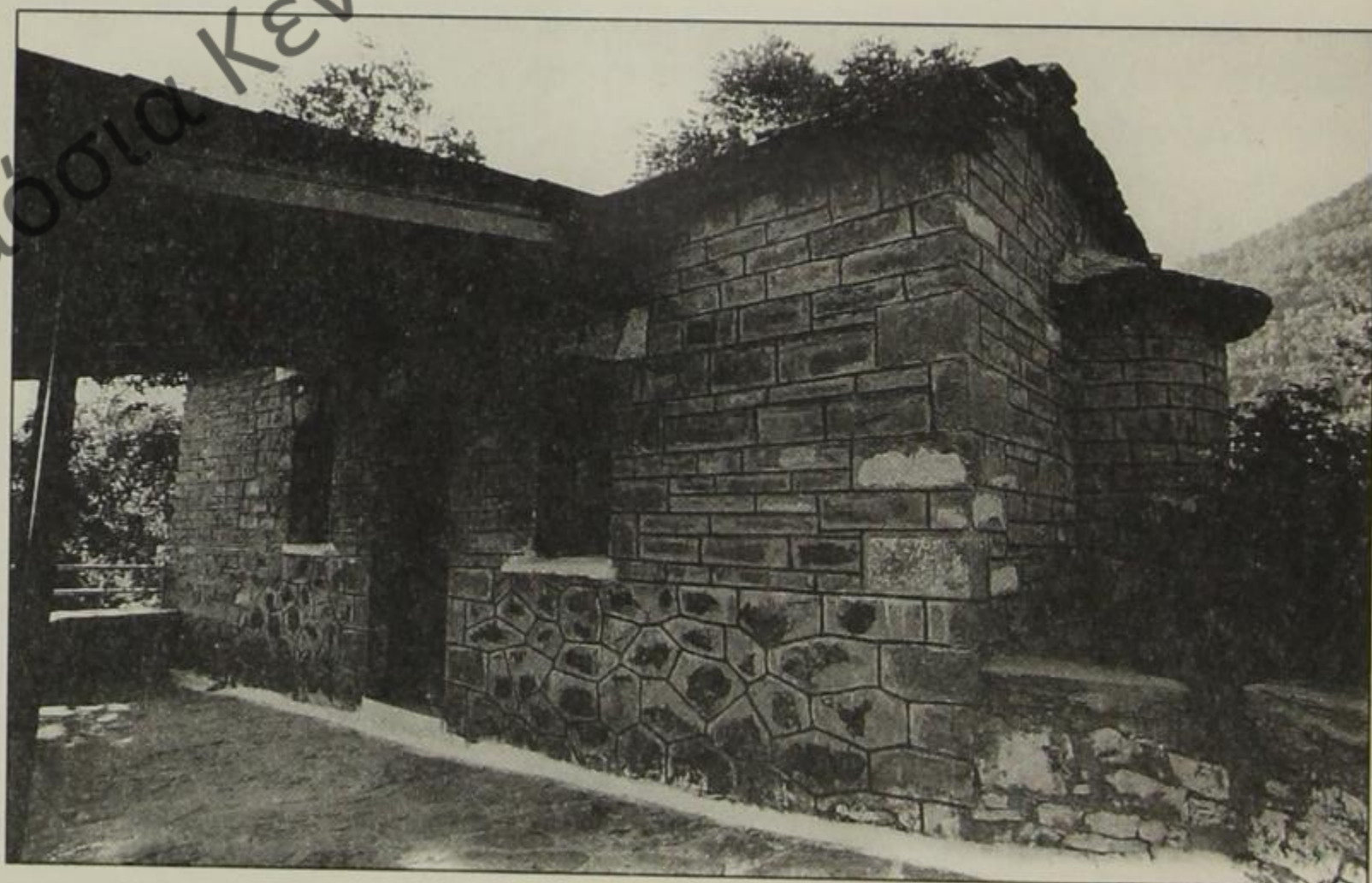
Άγιοι Ανάργυροι Κοσμάς-Δαμιανός

Το εκκλησάκι αυτό βρίσκεται πρώτο-πρώτο στην αρχή του χωριού μας, στον παλιό δρόμο που έρχεται από άγιο Δημήτρη, δίπλα στα σπίτια των Παπανικολάου Στέλιου και Νικόλα, ανάμεσα στους κήπους και στα χωράφια τους, που τα παλιά χρόνια τα σέβρναν καλαμπόκια και φασόλια.

Έχει χτιστεί το 1966, από πέτρα μαυρόασπρη που υπήρχε εκεί και έχει ζωή 32 χρόνια.

Κτήτορες του Ιερού ναού ήταν οι αγαπημένοι μου γονείς Αντρέας και Όλγα, μακαρίτες τώρα. Η μεν μάνα μου πέθανε την 29 Σεπτέμβρη του 1976 σε ηλικία 62 ετών, ο δε πατέρας μου την 7 του Φλεβάρη του 1987 και σε ηλικία 80 ετών.

Αυτοί φρόντιζαν και περιποιούνταν το εκκλησάκι μας όσο καιρό ζούσαν. Μετά το θάνατό τους την φροντίδα ανέλαβα εγώ, αφού το εκκλησάκι μας είναι ιδιωτικό και οικογενειακό.

Μαστόροι πετράδες ήταν ο πατέρας μου και οι Αλέκος Μακρουγιάννης και Θωμάς Απ. Τζίνας και μετά κατά τη μικρή προέκταση που έγινε, ο Αντρέας Ι. Κωτούλας και Γιάννης Ζ. Νταγκουβάνος. Πολύτιμη βοήθεια πρόσφερε και ο έμπειρος στα νταμάρια πατέρας, του Θωμά μαστροαποστόλης που έσπασε τη μαύρη στουρναρόπετρα στο μέρος που έπρεπε να γίνει το εκκλησάκι μας.

Η είσοδος-πόρτα της εκκλησίας είναι από τη νότια πλευρά, είναι ξυλοφτιαγμένη και κανονική στις διαστάσεις της. Τα δυο παράθυρα είναι και αυτά από ξύλο, δίφυλλα και έχουν σιδερένια κάγκελα για λόγους ασφάλειας. Υπάρχει και τρίτο παράθυρο από τη δυτική πλευρά που είναι σιδερένιο και δωρεά-αφιέρωση της πρωτοξαδέρφης μου Βάιας.

Τα αγκονάρια-γωνίες της πόρτας και των παραθυριών είναι έργα πελεκητής Κερασοβίτικης τεχνικής του πρωτομάστορα μακαρίτη πατέρα μου. Το κοπίδι (σμίλη) και ο ματρακάς (σφυρί) στα άξια ροζιασμένα χέρια του γίνονταν παιχνιδάκια. Τα έργα του ήταν αληθινές ζωγραφιές και κομψοτεχνήματα καλλιτεχνικά, φτάνει να ειδεί και να θαυμάσει κανείς και την πελώρεια, σε σχήμα καμάρα, εξώπορτα (αυλόπορτα) του σπιτιού μας. Όλη είναι χτισμένη από βγαλμένο και κουβαλητό μάρμαρο με τα ζώα από τη θέση Ανήλιο του χωριού μας. Όλα τα μάρμαρα είναι πελεκητά, στο δε μέσον επάνω της καμάρας, έγινε πελεκητός ζωγραφιστός ο δικέφαλος αετός. Η αυλόπορτα χτίστηκε το 1933, όταν ο πατέρας μου ήταν 27 χρονών άντρας και νιόπαντρος αφού παντρεύτηκε στις 20 του Σεπτέμβρη του 1931, ημέρα Κυριακή, που παντρεύτηκαν ταυτόχρονα έξι Κερασοβίτες, τέτοιος συνωστισμός υπήρχε τότε.

Πρωτομάστορας από τους λίγους της εποχής του, μετριούνταν στα πέντα δάχτυλα του χεριού. Έτσι μας άφησε μοναδική κληρονομιά την άφταστη Κερασοβίτικη τεχνική του, το μεγάλο του μεράκι, όπως το έλεγε. Για την ιστορία, το κόσμημα αυτό, έγινε ζωγραφιστός πίνακας από ζωγράφο του Γκαναδιού της Μόλιστας και σήμερα στολίζει το σαλόνι του σπιτιού μας στην Αθήνα. Βλέποντάς το εκεί στον τοίχο κρεμασμένο, αναπολώ τα περασμένα, μου έρχονται παλιές αξέχαστες θύμησες και πολλές φορές βουρκώνουν τα μάτια μου και δακρύζουν...

Η στέγη της εκκλησίας είναι πλακόστρωτη από ντόπιες γκριζες πλάκες που τις έβγαλαν οι θείοι μου Γιάννης Ζούκας και Δημήτρης Τέλλης, οι οποίοι και την σκέπασαν, δωρεά-αφιέρωση στους αγίους.

Το 1991, το μήνα Αύγουστο, διαμορφώθηκε όμορφα και ωραία και το προαύλιο της εκκλησίας και πλακοστρώθηκε από ντόπιες γκριζες πλάκες από τους μαστόρους Δημήτρη Μανέκα, γαμπρό επ' αδερφή, και Νικόλα Ι. Νταγκουβάνο με εργάτη τον Κώστα Αθ. Γκούτσιο. Οι μαστόροι πρόσφεραν

και μια μέρα δουλειάς δωρεά-αφιέρωση στους αγίους. Τα κάγκελα της πεζούλας είναι δωρεά-αφιέρωση της αδερφής μου Λευκοθέας Δ. Μανέκα. Το 1995 έγινε και το ξύλινο χαγιάτι μπροστά στην εκκλησία από το μάστορα Κώστα Β. Τζίνα και τον βοηθό του Κώστα Γ. Ζήκα (Ράτσα).

Η εκκλησία όμως έχει εσωτερικές διαστάσεις 7,00 x 3,50 x 2,80 μέτρα. Είναι βασιλικού ρυθμού δίχως κολώνες. Το ταβάνι της είναι ξύλινο και απλής μαραγκικής τεχνικής. Στασίδια δεν έχει, έχει όμως γύρω-γύρω καθίσματα πάγκος, που ξεκουράζονται οι ηλικιωμένοι πιστοί όταν λειτουργείται η εκκλησία. Έχει ακόμα ένα ωραίο ξύλινο τραπέζι, προσκηνυτάρι και αναλόγι για τον ψάλτη. Επίσης, έχει τα ιερά βιβλία, για τη θεία λειτουργία. Το δάπεδο του ναού, πρώτα ήταν από τσιμέντο, από φέτος το καλοκαίρι του 1998 έχει στρωθεί με ωραία ευρωπαϊκά πλακάκια από τον μάστορα Χρήστο Φ. Εξάρχου.

Κηροστάσια έχει τρία μικρά από χαλκό, όπως και μικρό πολυέλαιο δωρεά-αφιέρωση του μακαρίτη Κώστα Γαλάνη. Τα ιερά καντήλια είναι 7, τα δυο από αυτά αφιέρωση της Θείας μου Σταυρούλας χήρας Αρ. Εξάρχου και το άλλο, το τρίτο, αφιέρωση του ανιψιού μου Νίκου Δ. Μανέκα, όπως και μια εικόνα του αγίου Νικόλα. Το ιερό τέμπλο είναι από ξύλο πεύκης ψηλά από τον βαθύλακκο του Σμόλυγκα. Είναι απλό και όμορφο και καλό δουλεμένο από τον μαραγκό Τσιάρα από το γειτονικό χωριό Άρματα. Αυτός έκανε και όλες τις ξυλουργικές δουλειές της εκκλησίας μας (ταβάνι, πόρτα-παράθυρα), φιλοξενούμενος στο σπίτι μας.

Η Ωραία Πύλη του τέμπλου, είναι εικόνα που παριστάνει τον Μέγα Αρχιερέα, τον Χριστό μας, όπως και η εικόνα της αριστερής βημόθυρας που παριστάνει τον αρχάγγελο Μιχαήλ. Τα έργα αυτά έγιναν μεταγενέστερα από τη χτίση της εκκλησίας, το 1986 από τον αγιογράφο Θωμά Χρήστου.

Δεξιά της Ωραίας Πύλης είναι δυο εικόνες: του Χριστού μας, σε αποστολική στάση και του Ιωάννου του Προδρόμου. Αριστερά της Ωραίας Πύλης είναι της Παναγίας Βρεφοκρατούσας και απέναντι εντοιχισμένη με ωραίο ξύλινο πλαίσιο η εικόνα των θαυματουργών αγίων Αναργύρων Κοσμά και Δαμιανού. Οι εικόνες και αυτές είναι έργα του αγιογράφου Θωμά Χρήστου του 1967.

Μέσα στο ιερό βήμα δεν υπάρχουν τοιχογραφίες. Μόνο ένα μικρό παραθυράκι στη βόρειο πλευρά, ξύλινο και με σιδερένια κάγκελα για λόγους ασφαλείας. Τα εγκαίνια του ιερού ναού έγιναν το 1967 και τότε λειτούργησε για πρώτη φορά, πότε ακριβώς δεν σημείωσε ο μακαρίτης ο πατέρας μου.

Την εκκλησία μας αυτή την λειτουργούμε δυο φορές το χρόνο υποχρεωτικά: Μια την πρώτη Ιουλίου και την άλλη την πρώτη Νοέμβρη, στις ιερές μνήμες των θαυματουργών αγίων Αναργύρων. Στη θεία λειτουργία παρα-

βρίσκεται όλο το χωριό μας. Μετά το τέλος της θείας λειτουργίας προσφέρεται γλυκό και τσίπουρο σε όλο το εκκλησίασμα. Αυτές οι δυο μέρες για την οικογένειά μας είναι πιο σπουδαίες και από τις ονομαστικές γιορτές των μελών της.

Πολλοί με ερωτούν γιατί γιορτάζουμε δυο φορές τον χρόνο. Τους απαντώ ότι οι άγιοι Ανάργυροι Κοσμάς και Δαμιανός ήταν αδέρφια και γιατροί κατάγονταν από τη Μικρά Ασία. Με τα ίδια ονόματα των Κοσμά και Δαμιανού, έχουμε και άλλα δυο ζευγάρια αγίων Αναργύρων, που ήταν επίσης αδέρφια και συνάμα γιατροί. Αυτοί κατάγονταν, το μεν ένα από την Ρώμη της Ιταλίας, το δε άλλο από την Αραβία. Εορτάζονται την πρώτη Ιουλίου. Το πρώτο ζευγάρι όμως την πρώτη Νοέμβρη. Έχουν ονομαστεί Ανάργυροι γιατί θεράπευαν τους αρρώστους σωματικά και ψυχικά δωρεάν, δίχως καμιά αμοιβή (αργύριο). Προς τιμή λοιπόν όλων των αγίων Αναργύρων γίνονται και οι δυο αυτές θείες λειτουργίες.

Το όραμα του πατέρα μου

Την εποχή που πήγαινα στο γυμνάσιο στην Κόνιτσα τα χρόνια 1951-1957, δεν θυμάμαι ακριβώς την χρονιά, ο πατέρας μου, μακαρίτης τώρα, προφανώς στενοχωρημένος από τις μεγάλες αντιξοότητες της ζωής και κυρίως από τους πόνους τους αβάσταχτους του στομαχιού του, υπέφερε αφάνταστα από τα βάσανα της κατοχικής περιόδου, μου εξομολογήθηκε με βαθιά θλίψη και πικρία μια υπόσχεση που είχε αναλάβει να εκπληρώσει, αλλά λόγω των μέχρι τότε πολεμικών καταστάσεων και γεγονότων, αφ' ενός και οικονομικών δυσπραγιών αφ' ετέρου, δεν μπόρεσε να την εκπληρώσει. Μου εξιστόρησε τα εξής φοβερά, και απίστευτα, αλλά αληθινά, πράγματα.

Τη χρονιά του 1938, τότε ακριβώς δεν θυμόταν, νέος τότε άντρας 31 χρόνων, γεννηθείς το 1907, είδε ένα όραμα στον ύπνο του. Βρισκόταν στο δρόμο ακριβώς κάτω από το χωράφι μας που έχουμε μπροστά από το σπίτι του μακαρίτη Στέλιου Παπανικολάου, εκεί που σήμερα είναι το μικρό μαρμάρινο εικονοστάσι μας, με το βλέμμα του στραμμένο προς την λεγόμενη και σήμερα ακόμα κρυνιά του Γκουγκέτα, (κρυνιά = μικρό δέντρο) τώρα χέρσος κήπος του Κώστα Γκουγκέτα. Από εκείνο το μέρος βλέπει να έρχονται προς αυτόν δυο άντρες όμορφοι, νέοι και ωραίοι, κρατώντας φτυάρι κα κοσμά, πλην όμως ντυμένοι παπάδες και φορούσαν και πετραχίλια. Τον πλησιάζουν χαμογελαστοί και του λένουν, «μη φοβάσαι, είμαστε οι άγιοι Ανάργυροι Κοσμάς και Δαμιανός». Τον πέρνουν από το χέρι και ανεβαίνουν και οι τρεις μαζί πάνω στο χωράφι μας. Εδώ στην άκρη του χωραφιού και από αυτό το σημείο μέχρι εκεί, μέσα και η μαύρη πέτρα που υπάρχει, θα μας

φτιάσεις ένα μικρό, τόσο δα εκκλησάκι, ίσα-ίσα να μπαίνει ο παπάς να μας λειτουργεί, δεν θέλουμε μεγάλο. Ποιο ζευγάρι ήταν, από αυτά που ανάφερα, δεν του είπαν. Σε δισταγμούς και αντιρρήσεις του πατέρα μου, ότι είναι φτωχός και έστω και ένα μικρό ξωκλήσι έχει και αυτό τα έξοδά του για να γίνει, του απαντούν, ότι δεν χρειάζονται πολλά, γιατί αυτοί θέλουν μικρό και μόνο για να λειτουργούνται.

Αφού έγιναν αυτά, ξύπνησε έντρομος και φοβισμένος. Το όραμα αυτό το είπε στον πατέρα του, εμένα παππού μου, Γιώργο Κ. Σαμαρά. Μη δυνάμενοι να φτιάσουν τότε το ξωκλήσι, κάναν ένα μικρό μαρμάρινο όμως και πελεκητό εικονοστάσι, που σώζεται και σήμερα. Το μάρμαρο το κουβάλησαν με τα ζώα τους από την τοποθεσία Ανήλιο, κοντά στην κορυφογραμμή του Βέργου για το χωριό Φούρκα. Το όραμα αυτό το είχε διηγηθεί και στον Κώστα Β. Τζίνα.

Ύστερα ήρθε ο πόλεμος του 1940, η κατοχή και στη συνέχεια ο επάρατος εμφύλιος πόλεμος. Χρόνια δυστυχίας, πόνου και βασάνων, ποιος μπορούσε να σκεφθεί να κάνει ξωκλήσι και να πραγματοποιήσει το όραμα που είχε δει κάποτε.

Η δεκαετία του 1950 πέρασε με τις γυμνασιακές μου σπουδές και τον γάμο της αγαπημένης μου αδερφής. Δεν υπήρχε περίσσειμα οικονομίας για την εκπλήρωση της υπόσχεσης που είχε κάποτε δώσει στους αγίους Αναργύρους.

Όμως όλα αυτά τα χρόνια τον κατέτρωγε και δεν τον άφηνε ήσυχο η συνείδησή του να φτιάσει το μικρό εκκλησάκι.

Μετά από την εκπλήρωση των στρατιωτικών μου υποχρεώσεων και τον διορισμό μου στην δουλειά, έχει απαλλαγή ο καλός μου πατέρας από τα έξοδά μου, γι' αυτό το Μάη του 1966, παίρνουν την απόφαση τη μεγάλη, μαζί και οι δυο γονείς μου, να εκπληρώσει επιτέλους ο πατέρας μου την υπόσχεσή του προς τους αγίους φτιάχνοντας το μικρό αυτό γραφικό εκκλησάκι, έστω και μετά από 28 ολόκληρα χρόνια από το όραμα εκείνο του 1938.

Πρώτα προσέλαβε τον μάστορα Αποστόλη Τζίνα, τον πατέρα του Θωμά, που ήταν ειδικός και έμπειρος στο σπάσιμο της πέτρας. Σημειώνεται ότι η πέτρα αυτή ήταν η λεγόμενη στουρναρόπετρα, γκριζα μαύρη, όλο στουρνάρι και φωτιά έβγαζε όταν την χτυπούσες. Έσπασε ένα μέρος απ' αυτή μόνο, όσο μπόρεσε και παρ' όλες τις εμπειρίες του που είχε στα νταμάρια. Φουρνέλα δεν επιτρεπόταν τον καιρό εκείνο, αλλά ήταν κοντά και τα σπίτια των Παπανικολάου και φοβόταν για ζημιές σ' αυτά. Απελπίστηκαν και οι δυο τους. Σκέφτηκαν μάλιστα να εγκαταλείψουν την προσπάθεια και να σταματήσουν.

Έλα όμως που οι άγιοι Ανάργυροι επανεμφανίζονται στο όνειρο του πατέρα μου και του λένε τα εξής λόγια: «Σου είπαμε να μας φτιάξεις την εκ-

κλησία εκεί που σου δείξαμε εμείς και εκεί θα γίνει». Σε απάντηση του πατέρα μου, ότι η πέτρα δεν σπάει, του απάντησαν, «Προχωρείστε και η πέτρα θα σπάσει». Πραγματικά την άλλη μέρα που πήγαν στον τόπο, είδαν την σπουραρόπετρα αυτή ραγισμένη. Το πρώτο θαύμα είχε γίνει. Αυτό το επιβεβαιώνει και σήμερα ο γιος του μαστρο-Αποστόλη, Θωμάς, αυτόπτης μάρτυρας του γεγονότος. Έτσι λοιπόν έγινε η αποτελείωση της Μαύρης αυτής πέτρας. Τα τεμάχια αυτής χρησιμοποιήθηκαν στη συνέχεια, στο χτίσιμο και φαίνονται σήμερα στο κάτω μέρος της νότιας πλευράς της εκκλησίας.

Κάποια μέρα, κατά τη διάρκεια του χτισίματος, ο πατέρας μου, σαν πρωτομάστορας που ήταν, πελεκούσε μόνος του τα αγκονάρια-γωνιές, όλα από ασπρόμαυρη πέτρα (πόρτα-παράθυρα), μια σχίζα από πέτρα, γυαλιά δεν φορούσε, τον τραυματίζει στο μάτι του και άρχισε να τρέχει αίμα και αιμορραγούσε φοβερά. Τον πήγαν στο αγροτικό γιατρό του χωριού μας, τον Διομήδη που έμεινε στο σπίτι του Κατσιαμάνη. Εκείνος μόλις τον βλέπει σ' αυτά τα χάλια, τους λέγει, τι τον φέρατε σε μένα, αυτός έχασε το μάτι του και πρέπει να φύγει αμέσως για τα Γιάννενα. Έλα όμως που δεν πήγε ούτε Γιάννενα, ούτε πουθενά. Έμεινε σπίτι μας με ένα εξωτερικό επίδεσμο μόνο. Η φοβερή και τρομερή αιμορραγία σταμάτησε από μόνη της. Την άλλη μέρα, κανονικότατα, σαν να μην συνέβαινε το παραμικρό, πήγε και αυτός στη δουλειά στο εκκλησάκι μας. Το μάτι του σώο και αβλαβή. Οι άλλοι μαστόροι σταυροκοπιούνταν για το μέγα θαύμα της σωτηρίας του ματιού που είχε γίνει. Δεύτερο αυτό θαύμα. Αν τυχόν υπάρξουν αμφισβητίες, ας ρωτήσουν τους αυτόπτες μάρτυρες που σήμερα ζουν ακόμα. Το χτίσιμο της εκκλησίας τελείωσε μέσα στο χρόνο του 1966.

Έχουν προσφέρει, όπως πρωτοέγραψα, μεγάλη βοήθεια και οι μακαρίτες Θεία μου Γιάννης Ν. Ζούκας και Τάκης Γ. Τέλλης, οι οποίοι έβγαλαν τις πλάκες και σκέπασαν το εκκλησάκι μας.

Είχε όμως και μια πικρία, ο καλός μου πατέρας, κακία δεν κράτησε ποτέ του, από μέρους του μπατζανάκι του (σώγαμπρου) τον Δήμο Αθ. Κοντοδήμο. Κάποια μέρα ζήτησε από την κουνιάδα του Ιουλία, γυναίκα του Δήμου, και το δικό τους ζώο για να κουβαλήσει και αυτό πέτρες για το χτίσιμο και εκείνος το αρνήθηκε, λέγοντας ότι, αν έφτιαχνες σπίτι θα σου το έδινα, τώρα που φτιάχνεις εκκλησία δεν σου το δίνω, και δεν το έδωσε.

Σημειώνεται ακόμα και αυτό. Από την μέρα που ο μακαρίτης πατέρας μου άρχισε το χτίσιμο της εκκλησίας μας, μέχρι την ημέρα που πέθανε στις 7 του Φλεβάρη του 1987, δεν τον πόνεσε ποτέ, μα ποτέ και το στομάχι του, αν και οι Γιαννιώτες γιατροί τον είχαν ξεγράψει από την δεκαετία του 1950. Μήπως είναι το τρίτο θαύμα αυτό; Ο γράφων το πιστεύει ακράδαντα μέσα του.

Αυτή είναι η παράδοση και η αιτία χτίσης της εκκλησίας μας των αγίων Αναργύρων. Ήδη πέρασαν από τότε 31 χρόνια μια γενιά. Πάντα το φρόντιζε ο αγαθός μου πατέρας και η μάνα μου η καλή, όσο ζούσαν. Τώρα η δική μου οικογένεια συνεχίζει την οικογενειακή υποχρέωση. Δεν παραλείπεται ν' αναφερθεί ότι και οι πρωτοξαδέρφες μου Βαία και Σπυριδούλα, κόρες της Θείας μου Μαρίας, αδερφές του πατέρα μου, περιποιούνται και φροντίζουν και αυτές το εκκλησάκι μας. Είθε ο Μεγάλος Θεός μας να τις ευλογεί αυτές και τις οικογένειές τους.

δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Το Εικονοστάσι του Αϊ-Σωτήρα

Το εικονοστάσι του Αϊ-Σωτήρα, βρίσκεται ψηλά στη λεγόμενη ράχη τρανή, κατά μήκος του δημόσιου δρόμου που οδηγεί από το χωριό προς τις τοποθεσίες Συπωτά-άγιο Θεοδόση-Τριαντάφυλλο-Ριάχοβο-Πλατόνια. Το μέρος που είναι χτισμένο είναι απόγκρεμο και γυμνό από δέντρα και βλάστηση παντός είδους. Η θέα όμως του απόκρυμνου τοπίου, προσκαλεί δέος, φέρνοντας στο νου και στη θύμησή μας τα μοναστήρια των Μετεώρων που κυριολεκτικά αιωρούνται σε ουρανό και γη. Από εκεί ψηλά αγναντεύοντας το χωριό μας, το δημόσιο αυτοκινητόδρομο, τον ορμητικό Βουρκοπόταμο, τον Σμόλυγκα, τον Κλεφτη, τη Γύφτισσα και τόσα άλλα μέρη τριγύρω και μακριά. Γι' αυτό η θέα είναι πανοραμική, εξαίσια και το μάτι του επισκέπτη φτάνει μέχρι τα Ελληνοαλβανικά σύνορα, εκεί στον ορίζοντα που δύει ο ήλιος στο βουνό Νεμέστοικα (Μερόπη).

Το εικόνισμα χτίστηκε από τον μακαρίτη Αλέξη Σιάφη το 1972, κάτω από δυσμενείς συνθήκες, αφού όλα τα υλικά έπρεπε να μεταφερθούν με τα ζώα, καθώς και το νερό μέσα σε μπετόνια, μια και δεν υπήρχε εκεί νερό.

Παρ' όλη την κοπιαστική αυτή εργασία, το έργο ολοκληρώθηκε έστω και καθυστερημένα, το τάμα έπρεπε να εκπληρωθεί.

Κατά τη θεμελίωση αυτού του μικρού εικονοστασίου, που έχει μπροστά και μικρό στέγαστρο για τον περαστικό διαβάτη ή επισκέπτη, βρέθηκαν και μικροαντικείμενα, όπως μια χωματένια καντήλα και συρματένιος σταυρός, που μέσα του ήταν κενός και φυλάσσονταν για αρκετά χρόνια στο εικόνισμα. Δυστυχώς όμως εκλάπη κι αυτός από αδίσταχτους αρχαιοκάπηλους. Το γεγονός, αυτό στεναχώρησε ιδιαίτερα τον Αλέξη Σιάφη. Τα παλαιότερα χρόνια οι αρχαιοκάπηλοι αποτελούσαν πληγή για όλες τις παραμεθόριες περιοχές, όπου τα περισσότερα εξωκλήσια και εικονίσματα ήταν απομακρυσμένα και αφύλακτα. Η αδιαφορία του κόσμου για την αρχαιολογική και ιστορική αξία, όχι μόνο των χτισμάτων αλλά και των θρησκευτικών κειμηλίων τους, προκαλούσε τους αρχαιοκάπηλους να προβούν σε κλοπές και λεηλασίες των ιερών ναών και εικονισμάτων των χωριών.

Από τα ευρήματα αυτά που βρέθηκαν στον τόπο αυτό, έκαναν τον Αλέξη Σιάφη να πιστέψει, ότι παλιότερα υπήρχε στο σημείο αυτό κάποιο εκκλησιαστικό χτίσμα, ίσως και μοναστήρι, γι' αυτό το εικονοστάσι το ονόμασε «μοναστήρι».

Από έρευνες που έγιναν από μέρους μου για τους λόγους και τις αιτίες που χτίστηκαν τόσα πολλά εξωκλήσια στο χωριό μας, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα πως στο συγκεκριμένο σημείο προ του 1.000 μ.Χ. υπήρχε ένα μικρό μοναστήρι. Το νερό αντλούσε από τη θέση Νόχτσια, στα χωράφια του Σπύρου Ρουκά, όπου ήταν Βρύση. Στα παδικά μου χρόνια, την δεκαετία του 1940, όταν βοσκούσαμε εκεί τα αρνιά και τα κατσίκια με τα άλλα παιδιά της γειτονιάς, δεν υπήρχε βρύση, ήταν όμως μια μικρή πηγή, που ξεδιψούσαμε την άνοιξη, αλλά το καλοκαίρι στέρευε.

Άλλη εκδοχή είναι να αντλούσε νερό και από τα λεγόμενα και σήμερα «πηγαδούλια μικρά». Τι μας φανερώνουν οι δυο αυτές λέξεις; Φανερώνουν, ότι εκεί υπήρχαν προ αμνημονεύτων χρόνων μικρά πηγαδάκια (φρέατα) με πόσιμο καθαρό και δροσερό νερό. Από αυτά πρέπει να προμηθεύονταν οι τότε πρόγονοί μας νερό για τα σπίτια τους, ή τις καλύβες και τα ζώα τους.

Σήμερα βέβαια βρίσκονται σε γκρεμούς και βράχους τα πηγαδούλια αυτά, αλλά το νερό τους, δεν χάθηκε, κυλάει εκεί στον αιώνιο δρόμο του πεντακάθαρο και δροσερό, και δροσίζει τον στρατοκόπο Κερασοβίτη, ή τον πανηγυριώτη που πηγαίνει στη γιορτή του άγιου Θεοδόση -12 Αποστόλων στις 30 Ιουνίου- πρέπει όμως να γνωρίζουμε πως από ράχη τρανή μέχρι πέ-

ρα ψηλά Ριάχοβο-Ντουραλή-Φονικά-Ταμπούρι, τα μέρη αυτά, τα χρόνια τα πολύ παλιά, ήταν μια ενωμένη περιοχή. Δεν υπήρχαν τα ξηρορέματα που δημιουργήθηκαν αργότερα από τα νερά και τις αλλαγές της φύσης. Τότε ήταν απλά μια κατωφέρεια, μια πλαγιά καταπράσινη από βαλανιδιές, πεύκα και παντός άλλου είδους βλάστηση, τοπία ειδυλλιακά και παραδεισένια.

Όσον αφορά την παράδοση του εικονίσματος, η κόρη του μπάριμπα Αλέξης, μου διηγήθηκε το καλοκαίρι που πέρασε τα εξής:

— Γύριζε ο μακαρίτης ο πατέρας μου από το Ριάχοβο, μπροστά από χρόνια, πριν να χτίσει το εικόνισμα, και ερχόνταν στο χωριό. Είχε το ζώο του και το μικρό ανιψάκι του τον Σπύρο, παιδί του αδερφού του Βασίλη, καβάλλα στο ζώο. Εκεί κοντά στη θέση «πηγαδούλια», ξεφεύγει της προσοχής του το παιδί και γκρεμίζεται κάτω στην πλαγιά του βουνού και γνωρίζουμε εμείς οι μεγάλοι τι απότομη και τραχιά είναι στο μέρος εκείνο. Ευτυχώς το παιδί σκάλωσε και έμεινε κρεμασμένο σε ένα δέντρο νεραντζιά και σε μια προεξοχή του βράχου. Αυτό το έσωσε από βέβαιο και σίγουρο θάνατο. Από τότε ο αγαθός και πιστός αυτός χριστιανός έκανε τάμα να κάνει το εικόνισμα του Αϊ-Σωτήρα, σε ανάμνηση του γεγονότος αυτού, αφού σώθηκε το ανιψάκι του.

— Άλλο περιστατικό. Κατά τον εμφύλιο πόλεμο του 1946-1949, που τόσα πολλά υπέφερε και έπαθε το χωριό μας, αλλά και θρήνησε και πολλά θύματα, ανάμεσα σ' αυτά και ο αγαπημένος μου παππούς Γιώργος Σαμαράς, που πέθανε από δυσεντερία στα Τίρανα της Αλβανίας σε ηλικία 71 ετών, σαν πολιτικός κρατούμενος, ο μπάριμπα Αλέξης ήταν και αυτός επιστρατευμένος από τον δημοκρατικό στρατό, όπως και η μακαρίτισσα η μάνα μου και τόσες άλλες γυναίκες του χωριού μας. Μαζί με ομάδες από γυναίκες και τον Γιώργο Ευαγ. Τζίνα, μετέφεραν εφόδια, τροφοδοσία και τραυματίες από Κεράσοβο προς το Κάτσικο (Δροσοπηγή). Τις τελευταίες μέρες του πολέμου, τον μήνα Αύγουστο, μετέφεραν ένα τραυματία σε φορείο επάνω στους ώμους τους από Κεράσοβο-Κάτσικο. Τρεις και πλέον ώρες ποδαρόδρομο είναι η απόσταση αυτή.

Κοντά στη τοποθεσία Φονικά-Ντουραλή, ξαφνικά και απρόοπτα, εμφανίστηκε αναγνωριστικό αεροπλάνο του Ελληνικού στρατού. Στο άκουσμα αυτού, αφήνουν κάτω τον τραυματία και τρέχουν να κρυφτούν, μη τυχόν και τους δει ο πιλότος. Ευτυχώς δεν έγιναν αντιληπτοί. Την ώρα εκείνη όμως περνούσε από τον ίδιο δρόμο και ένας αδέσποτος δημοκρατικός στρατιώτης. Τους ρώτησε τι κάνουν και αυτοί δικαιολογήθηκαν για τον ερχομό του αεροπλάνου και θα συνεχίσουν το δρόμος τους, μεταφέροντας τον τραυματία. Έγιναν πιστευτοί για το καλό τους. Μόλις απομακρύνθηκε ο δημοκρατικός αυτός στρατιώτης, βρήκε την ευκαιρία και η ομάδα του μπάριμπα Αλέ-

ξη και έφυγε για το χωριό μας, αφήνοντας εκεί χάρω τον τραυματία. Πιο κάτω όμως συναντούν για καλή τους τύχη, μια ομάδα από στρατιώτες του Ελληνικού στρατού. Μαζί τους ήταν και ο πρωτοξάδερφός μου, μακαρίτης τώρα Νίκος Ιωάννου Χαρισιάδης. Χάρηκαν όλοι τους αφού ήταν τέτοια η σύμπτωση να συναντηθούν στο πεδίο των μαχών. Αυτός διαβεβαίωσε τους υπόλοιπους στρατιώτες ότι ήταν συγχωριανοί του και συγγενείς και δεν ήταν μάχιμοι δημοκρατικοί στρατιώτες, αλλά επιστρατευμένοι απλοί πολίτες από το χωριό που κάναν μεταφορές υποχρεωτικά και παρά την θέλησή τους.

Τον δημοκράτη στρατιώτη παρέλαβε η ομάδα του Νίκου και έτσι σώθηκε και αυτός.

Φθάνοντας η ομάδα του μπάρμπα Αλέξη στη θέση Ράχη Τρανή και αγναντεύοντας το αγαπημένο του χωριό, έκανε το Σταυρό του και έταξε να κάνει εκεί το εικόνισμα του Αϊ-Σωτήρα Χριστού μας, σε ανάμνηση και αυτού του γεγονότος. Το πραγματοποίησε έστω και μετά από 22 ολόκληρα χρόνια, το 1972, όπως πρωτογράψαμε.

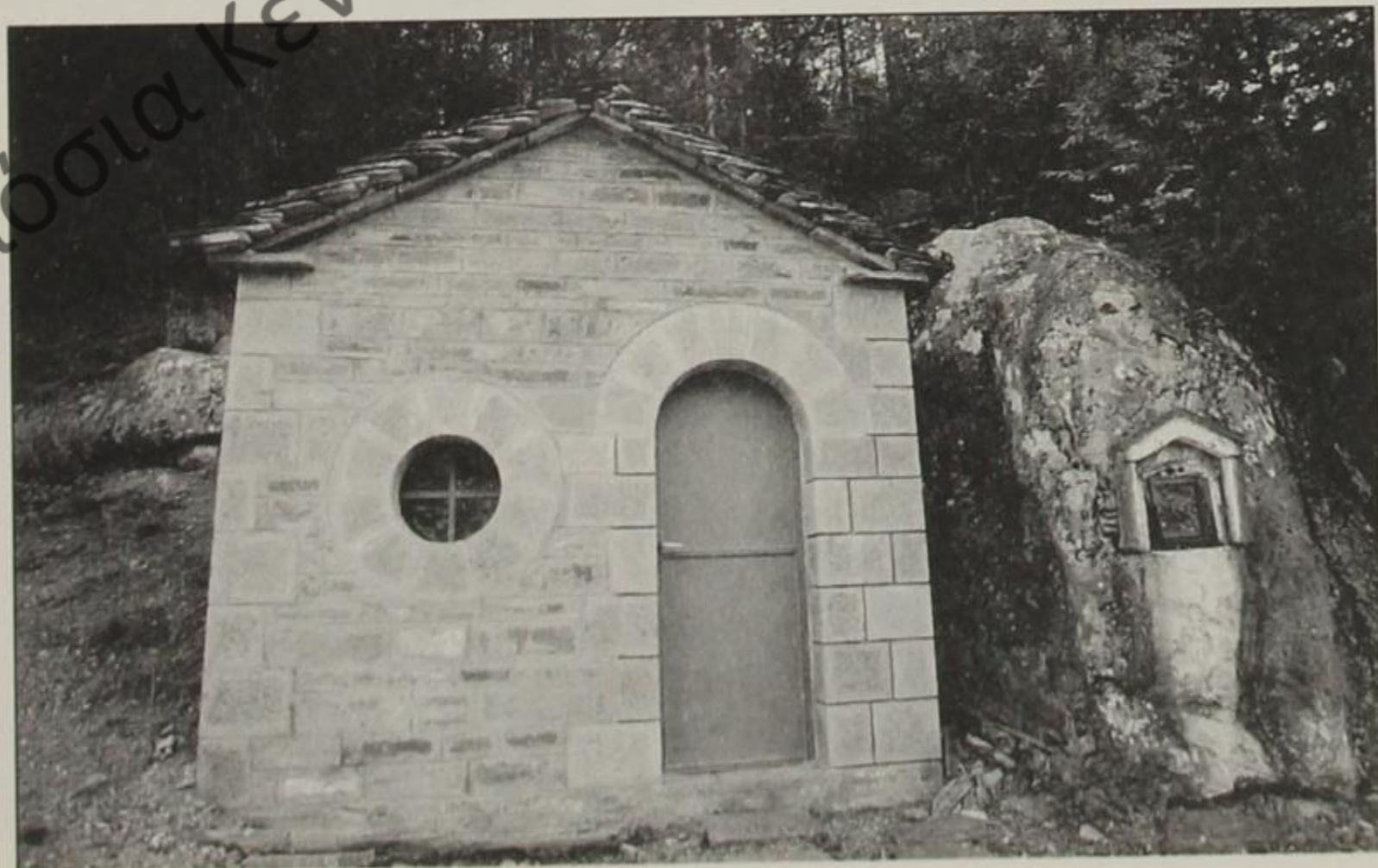
Στις 6 Αυγούστου, μέρα γιορτής του Αϊ-Σωτήρα, ο παππά-Σπύρος του χωριού μας πηγαίνει και κάνει τρισάγιο για την ψυχή του μπάρμπα Αλέξη.

Εικόνισμα Αγίας Βαρβάρας

Για την ιστορία του εικονίσματος της αγίας Βαρβάρας, έγραψα σχετικά στο μέρος που αφορούσε το εξωκλήσι της αγίας.

Αυτό το εικονισματάκι, όπως το γνωρίσαμε όλες εμείς οι νεώτερες γενιές των Κερασοβιτών, ήταν μέσα σε μια μικρή σχισμή (κουφάλα) του υπερκείμενου σχιστόλιθου βράχου, σε άθλια και απεριποίητη κατάσταση. Κάπου-κάπου κάποιος ευσεβής και καλός συντοπίτης μας Χριστιανός, το φρόντιζε και το καθάριζε. Περαιστικός διαβάτης άναβε καμιά φορά το καντηλάκι της αγίας και αυτό βέβαια αν υπήρχε λαδάκι ή το κερί.

Η απερίγραπτη αυτή κατάσταση του εικονίσματος, από τη μια μεριά, και η μεγάλη ευσέβεια για τα θεία, που είναι κοινό γνώρισμα θρησκευτικότητας των Κερασοβιτών, από την άλλη, φαίνεται ότι συνεκίνησε πάρα πολύ βαθιά κάποιο συγχωριανό μας πρωτομάστορα ν' αποφασίσει να φτιάξει εκεί παράπλευρα ένα ολοκαίνουργιο νέο εικόνισμα της αγίας Βαρβάρας.

Τσιακ-τσιουκ, τσιακ-τσιουκ τα καλέμια με τον ματρακά του από πρωί μέχρι το απόγευμα, καθιστός σταυροπόδι να πελεκάει, τσιακ-τσιουκ, τσιακ-τσιουκ, προσπαθώντας να γωνιάσει τις πέτρες που είχε κουβαλήσει από τον Βουρκοπόταμο, το απέναντι λιβάδι και τα ξηρολάκια-ανήλιο.

Ασφαλώς όλοι θα καταλάβατε ότι πρόκειται για τον μακαρίτη τώρα μπάρμπα Αχιλλέα Χρήστου Νάκο. Παραδοσιακός πρωτομάστορας που το χωριό μας πολλά του οφείλει και κάποτε όλοι αυτοί οι μάστορες και πρωτομάστορες της πέτρας θα πρέπει να τιμηθούν όπως πρέπει. Παραδοσιακοί τεχνίτες, πελεκάνοι-σμιλευτές της πέτρας με υπομονή, φαντασία και προπαντός μεγάλο μεράκι, κεντούσαν πάνω στην πέτρα, σχεδιάζοντας ωραία και εντυπωσιακά σχήματα. Λουλούδια, πουλιά, κι άλλα που είχαν ιδιαίτερη τέχνη κι ομορφιά. Τζάκια, βρύσες με κούπες, αγκωνάρια, σκεπές με πλάκες, αυλές, είναι περασμένα από τα χέρια τους και στολίζουν παραδοσιακά σπίτια, μοναστήρια, σχολεία, εκκλησιές, καμπαναριά του χωριού μας, της περιοχής μας, αλλά και άλλων περιοχών όπου ταξίδευαν. Αυτοί ήταν οι Κερασοβίτες μαστόροι και πρωτομάστορες!

Έτσι, ο μπάρμπα Αχιλλέας Νάκος είναι ΕΝΑΣ από αυτούς τους άξιους και τιμημένους συντοπίτες μας, μεγάλος πρωτομάστορας-σμιλευτής της πέτρας.

Τούτο το εικόνισμα της αγίας Βαρβάρας είναι ένα από αυτά τα θαυμάσια έργα. Πρώτα πελεκούσε τα αγκωνάρια, κάτω σταυροπόδι, και αφού τα ετοίμαζε, μετά τα έχτιζε μόνος του, με τα ίδια του τα χέρια. Δεν εμπιστευόταν άλλον. Ήθελε μόνος του να τελειώσει τη δουλειά. Έτσι είχε το ποθούμενο αποτέλεσμα. Όταν τελείωνε το έργο του, καθόταν και το κοιτούσε, το θαύμαζε μόνος του.

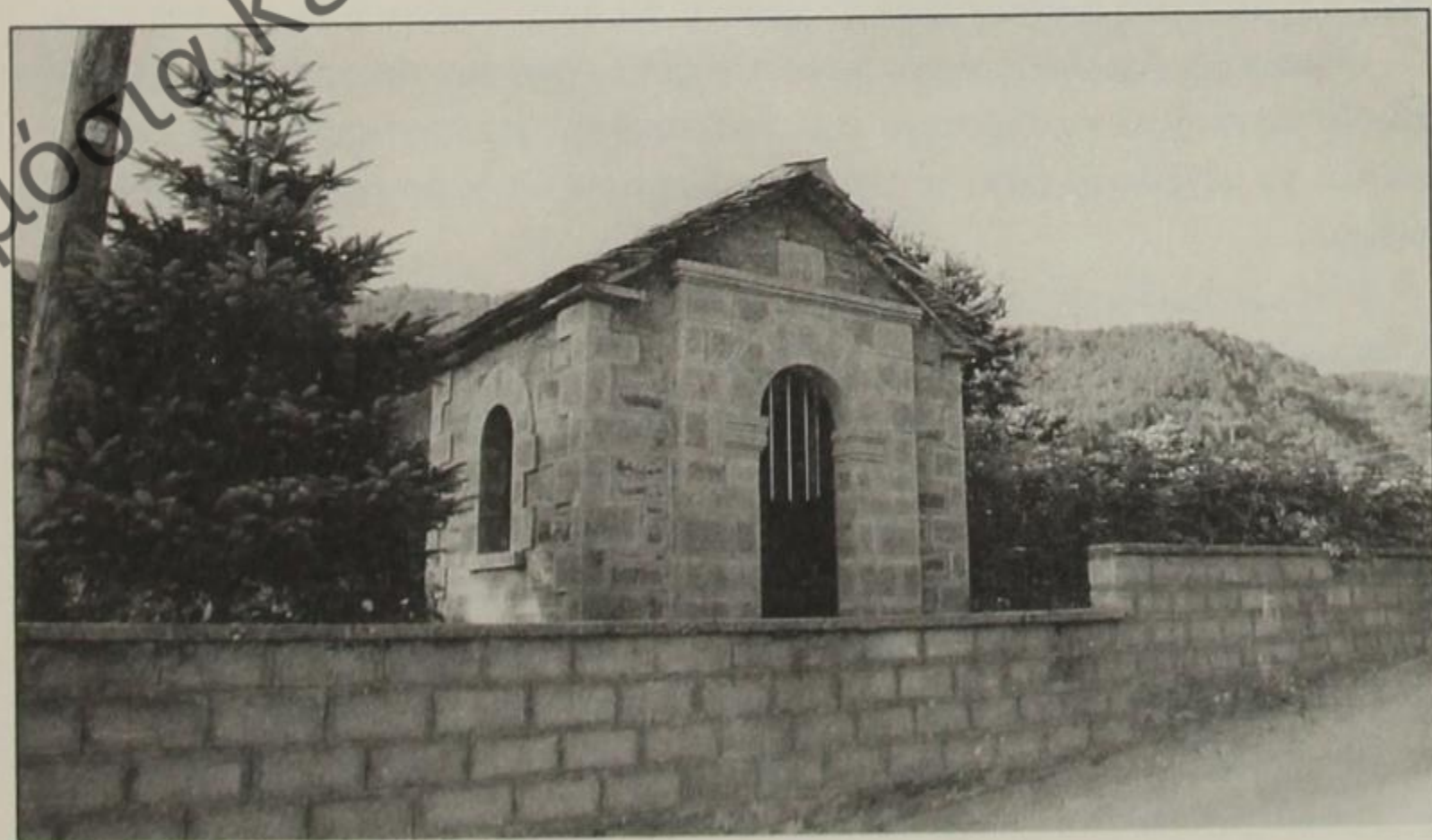
Βλέπετε τη φωτογραφία του εικονίσματος και θαυμάστε την απaráμιλλη Κερασοβίτικη τεχνική του. Επάνω σ' αυτό είναι αποτυπωμένο το μεγάλο του μεράκι, ο ζήλος και το περίσσευμα της αγάπης και της ευσέβειας για την αγία Βαρβάρα του χωριού μας. Το εικόνισμα χτίστηκε τα χρόνια 1985-1987.

Εικόνισμα Αγίας Παρασκευής

Την ιστορία, μύθο-παράδοση της αγίας Παρασκευής, πολιούχου και προστάτιδας του χωριού μας, έχω αναπτύξει εκτενώς στο πρώτο μέρος αυτού του βιβλίου. Εδώ θα γράψω λίγα λόγια για το εικονισματάκι της.

Το πρώτο εικονοστάσι της αγίας ήταν φτωχό, λιτό και απλό. Ήταν στον αυλότοιχο της εκκλησίας. Με τη διάνοιξη του αυτοκινητόδρομου, το 1948, Κεράσοβου-Φούρκας-Σαμαρίνας, το εικονισματάκι αυτό γκρεμίστηκε ή σώθηκε μέχρι το 1956, οπότε αντικαταστάθηκε από άλλο πιο όμορφο και ωραίο, που το έφτιαξε, με δική του πρωτοβουλία και αγάπη, και εδώ ο πρωτομάστορας Αχιλλέας Χρήστου Νάκος.

Αργότερα, στο νέο πέτρινο αυλότοιχο που έγινε, άφησαν μια μικρή κόγχη και εκεί τοποθετήθηκε η εικόνα της Μεγαλομάρτυρας αγίας Παρασκευής, σε ανάμνηση του παλιού εικονίσματος και προφανώς και για πρακτικούς λόγους, εφόσον ο κάθε ευσεβής περαστικός διαβάτης θα μπορούσε έτσι εύκολα ν' ανάψει το καντηλάκι και το κερί του στην αγία Παρασκευή. Το ει-

κονοστάσι όμως του 1956, μεταφέρθηκε και τοποθετήθηκε μέσα στο νέο ει-
κονοστάσι που είναι πιο μεγάλο.

Έλα όμως που ο πρωτομάστορας αυτός, σαν ανήσυχη προσωπικότητα που ήταν, σκέφτηκε τούτο. Εμείς Κερασοβίτες μαστόροι και πρωτομάστορες χτιστάδες της πέτρας είμαστε, εδώ περνάει αυτοκινητόδρομος, εδώ γίνεται πανηγύρι, θεία λειτουργία, εδώ διαβαίνει κόσμος πολύς, αυτή την κόγχη θα βλέπουν όλοι; Δεν αξίζει να γίνει ένα νέο, καινούργιο εικόνισμα που να είναι πέτρινο και αληθινό κόσμημα; αντάξιο της ξακουσμένης τέχνης μας; Από τις σκέψεις και τους συλλογισμούς αυτούς πέρασε αμέσως στα έργα.

Τσιακ-τσιουκ, τσιακ-τσιουκ τα καλέμια με το ματρακά και άρχισε και πάλι η δράση και η δουλειά. Ο πρωτομάστορας με τα ροζιασμένα χέρια του άρχισε να σμιλεύει-πελεκάει τις γωνιές, τα αγκωνάρια, τα θολωτά της πόρτας, και του παραθύρου, τις αγριπίδες στον τοίχο, φανερή-αγορεύει κρυφή, όλα στην εντέλεια, και αφού τα ετοίμαζε, τα έχτιζε μόνος του για να έχει το ποθούμενο αποτέλεσμα. Η φωτογραφία, αυτός ο αδιάφρευστος μάρτυρας, το μαρτυράει το καλλιτεχνικό πέτρινο κόσμημα που έγινε το εικονοστάσι της αγίας μας Παρασκευής.

Μέσα σ' αυτό, σώζεται και το παλιό εικονοστάσι. Οι συγχωριανοί μας το καμαρώνουν, οι δε περαστικοί και οι διαβάτες το θαυμάζουν και λέν' όλοι τους, εύγε, μπράβο στον πρωτομάστορα που το έφτιαξε και επαινούν και την Κερασοβίτικη παραδοσιακή τεχνική της πέτρας. Χτίστηκε το 1993.

Σήμερα, υπάρχουν τέτοιοι σμιλευτές-πελεκάνοι μαστόροι-πρωτομάστορες, συνεχίζεται η παράδοση; Μεγάλο και τρανό το ερώτημα και πολύ δύσκολη ή αδύνατη η απάντηση. Ο χρόνος θα δείξει.

Ο μάστορ-Αχιλλέας έγινε μακαρίτης, τα έργα του όμως έμειναν, θα θυμίζουν παντοτινά το πέρασμά του από αυτή την πρόσκαιρη ζωή, αλλά ακόμα και το μεγάλο μεράκι του για την Κερασοβίτικη μαστορική τεχνική της πέτρας.

Είναι μνημεία της ξακουσμένης και τιμημένης τέχνης των Κερασοβιτών παππούδων και πατέρων μας. Όλοι αυτοί ξεκίνησαν σιγά-σιγά από μαστορόπουλα-λασπόπαιδα, και έγιναν πρωτομάστορες χωρίς σπουδές και πολυτεχνία. Μ' ένα τσιόκι, ένα μυστρί, ένα πριόνι, μ' ένα ματρακά και δυο καλέμια, έφτιαξαν σπίτια, βρύσες, εκκλησιές, σχολεία, καμπαναριά, με το χαμόγελο, το καλαμπούρι, με τα πειράγματα και τις ιστορίες, με τη βροχή, το κρύο ή κάτω από τον καυτό ήλιο, έγραψαν δική τους ιστορία, αλλά και την ιστορία του χωριού μας, του τόπου μας, διατηρώντας την παράδοση.

Κι όλα αυτά, για ένα κομμάτι ψωμί μπομπότας (καλαμποκιού) ή κατσαμάκας (στο τσάμικο) τα χρόνια της κατοχικής περιόδου. Πολλές φορές δεν

πληρώνονταν κιόλας και το αντάλλαγμα ήταν, όταν δούλευαν στο χωριό μας, με ανταπόδοση της δουλειάς, ή η βοήθεια στο όργωμα με το ζευγάρι ή στ' αλώνισμα. Ήταν τότε που κόσμος ζούσε στη φτώχεια αλλά αγαπημένα κι ο λόγος του καθενός συμβόλαιο. Ήταν τότε που ο σεβασμός, η ανθρωπιά, η αλληλοβοήθεια, η κατανόηση και οι ανθρώπινες αξίες διατηρούνταν στερεές. .

Επιμέλεια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Εικόνισμα της Ανάληψης του Κυρίου μας

Το εικονοστάσι αυτό βρίσκεται στο δρόμο που πηγαίνουμε από Μαχαλά Μωραϊταίων για τις τοποθεσίες Πλάκα-Λιβάδια-Μέγα Γιάννη-Κάμπο-Ριζό-Σμόλυγκα, νοτιοανατολικά του χωριού μας.

Χτίστηκε εκεί, πριν από πολλά χρόνια, στην άκρη του δρόμου και δίπλα από τους κάποτε καρποφόρους κήπους και χωράφια του μακαρίτη Αποστόλη Ευαγ. Τζίνα. Τι δεν εύρισκες σ' αυτούς τους καταπράσινους κήπους, και τα χωράφια, όλα τα αγαθά μέχρι και καστανιές που σώζονται και σήμερα ακόμα. Σήμερα όμως είναι χέρσοι, όπως και οι περισσότεροι του χωριού μας. Οι νέοι και νέες έφυγαν και πήγαν στις πόλεις (αστυφιλία) και στην ξενιτιά (μετανάστευση).

Είναι εκεί βέβαια και οι κήποι και τα χωράφια του μακαρίτη Θανάση Αθανασίου, παππού του Βασίλη και αυτά στην ίδια κατάσταση που προανέφερα.

Το εικόνισμα είναι μικρό και αφιερωμένο στη μνήμη της Ανάληψης του Κυρίου μας. Έχουν γίνει και προσθήκες στο αρχικό εικονοστάσι. Από πολύ μικρός, παιδικάς ακόμα τη δεκαετία του 1940, το θυμάμαι πολύ καλά, γιατί περνούσαμε από το μέρος εκείνο πολλές φορές αφού ήταν ο δρόμος μας, όπως λέγεται, για τα χωράφια μας, στο βουνό καναβοκήπια, λιβάδι, Πορο, Κέτση, Πείνα, Μέγα Γιάννη κ.λπ. αλλά και να βοσκήσουμε τα ζώα μας με τα άλλα παιδιά της γειτονιάς και ειδικά τους συγγενείς μου (μπαρμπάδες) Κώστα και Γιώργο Γκουγκέτα και τον αγαπητό Γούσια Ν. Ζιούλη.

Το εικόνισμα αυτό, το φρόντιζε, όπως ήξερα η οικογένεια του Αθανασίου. Τώρα ποιος το επιμελείται δεν γνωρίζω. Μπροστά από 2-3 χρόνια είδα μια τσιμεντένια βάση σε διπλανό χωράφι και ρώτησα τι σημαίνει αυτό και πήρα την απάντηση πως προορίζεται να γίνει εξωκλήσι της Ανάληψης του Κυρίου μας από τον Βασίλη Γ. Αθανασίου. Το εύχομαι ολόψυχα, μακάρι να γίνονται τέτοια θεάρεστα έργα, είναι το λιμανάκι της ανθρώπινης ψυχής.

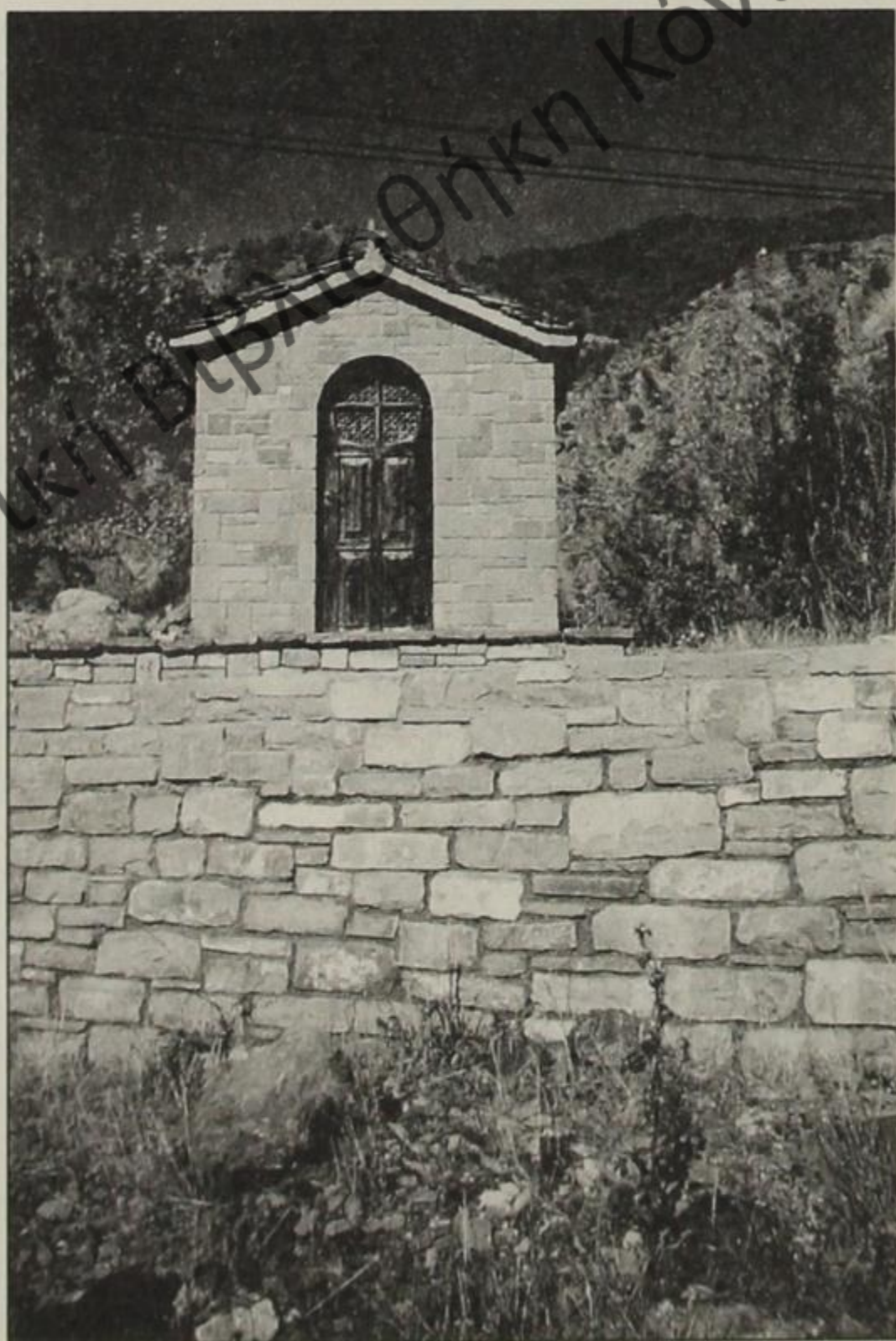
Σημειώνεται πως άλλο εικόνισμα της Ανάληψης του Κυρίου μας, έχει

χτίσει πριν λίγα χρόνια, στον άγιο Θανάση και η οικογένεια του Κώστα και Βάιας Ζήση Τσιάτσιου, πρωτοξαδέρφια μου. Ευχόμαστε να είναι βοηθός και συμπαραστάτης στην οικογένειά τους.

Υπάρχουν και άλλα εικονίσματα στο χωριό μας, όπως του άγιου Θεοδόση, δίπλα στη μάντρα οικοδομικών υλικών του Παναγή Τζίνας, που το φροντίζει ο Θωμάς Απ. Τζίνας. Είναι και αυτό χτισμένο από πέτρα, όπως το βλέπουμε στη φωτογραφία του.

Του Γιάννη Γελαδάρη, κάτω στη μαντριλιά, του Χρήστου Παπανικόλα στον άγιο Δημήτρη, των αγίων Αναργύρων, κάτω από το ομώνυμο εκκλησάκι τους και τόσα άλλα μικρότερα ή μεγαλύτερα, από τσιμέντο ή από σίδερο.

Γενικά τα εικονίσματα, όχι μόνο του χωριού μας, αλλά ολόκληρης της χώρας μας, παρουσιάζουν εντυπωσιακή ποικιλία τόσο σε μέγεθος και σχήμα, όσο και σε υλικά και κατασκευή, όπως επίσης σε διακόσμηση και χρώμα. Τραβούν την προσοχή και καθλώνουν το βλέμμα του ταξιδιώτη. Η γοητεία αυτή των εικονοστάσιων δεν είναι μόνο οπτική, είναι ευσέβεια και παράδοση πνευματική των προγόνων μας. Όλα αυτά μαρτυρούν τον πνευματικό δεσμό που ενώνει το λαό μας με τον τόπο του, γνωρίσματα της θρησκευτικότητας που υπάρχει ακόμα στο λαϊκό επίπεδο της κοινωνίας της ελληνικής.

Το εικόνισμα του Αϊ-Θεοδόση

Τα ιδιωτικά εικονίσματα δεν χτίζονται μόνο σε ανάμνηση νεκρών από ατυχήματα, όπως αυτό στον αυτοκινητόδρομο από Κεράσοβο για Πουρνιά. Πρόκειται για μεγάλη παρεξήγηση, πολλά από αυτά έχουν χτιστεί από λόγους ευσέβειας και τάματος. Οι πιστοί χριστιανοί χτίζουν προσκυνητάρια επειδή δεν μπορούν να χτίσουν μια εκκλησία για τον άγιο ή αγία που θεωρούν προστάτη τους. Τέτοια προσκηνυτάρια είναι αυτά που προανέφερα του χωριού μας.

Την περιποίηση των εικονοστασιών, όπως και των εξωκκλησιών, την έχουν οι γυναίκες, ιδίως οι ηλικιωμένες, σπάνια οι άντρες. Στην φροντίδα αυτή παίρνουν μέρος πολλές φορές και ιδίως το καλοκαίρι και τα παιδιά –ή τα εγγόνια τους κι έτσι τα εισάγουν στη λαϊκή ευσέβειά τους.

Για την αρχιτεκτονική των εικονοστασιών του χωριού μας, μπορούμε ν' αναφέρουμε τούτο. Μόνο τα δυο εικονοστάσια, αυτά της αγίας Βαρβάρας και αγίας Παρασκευής διαφέρουν από τα άλλα που υπάρχουν. Μερικά από αυτά, να είναι κακόγουστα και ακαλαιίσθητα. Τον παλιό καιρό μπορεί να ήταν ερασιτεχνικά και αυτοσχέδια, έκρυβαν όμως την ευαισθησία και την ευλάβεια του Κερασοβίτη λαϊκού τεχνίτη. Τώρα ορισμένα έχουν βιομηχανοποιηθεί, όπως αυτά τα σιδερένια ή τα άλλα σε εργοστάσιο μωσαϊκών...

Τι μας μένει λοιπόν να κάνουμε. Ένα πράγμα μόνο. Να κάνουμε εκκλησία στους πιστούς χριστιανούς να επανέλθουν σε μορφές παραδοσιακές εικονοσμάτων και ν' απορρίπτουν για απαράδεκτες και αδόκιμες μορφολογικά κατασκευές έτοιμες ή όχι, που δεν συμβαδίζουν με την παραδοσιακή καλαισθησία του Κερασοβίτη μάστορα.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ ΝΕΡΟΜΥΛΟΙ - ΜΥΛΩΝΑΔΕΣ

Σχετικά με την οικονομία και τις ασχολίες των αρχαίων και των πρώτων Κερασοβιτών κατοίκων τίποτα το θετικό δεν γνωρίζουμε. Από το γεγονός και μόνο ότι η περιοχή στην οποία ζούσαν οι κάτοικοι, ήταν τότε δασώδης με πλούσια βλάστηση, με άφθονα πεντακάθαρα και γάργαρα νερά, η δε καλλιεργίσιμη έκταση περιορισμένη, συνάγεται εύκολα ότι οι πρώτοι κάτοικοι έζησαν κυρίως με την κτηνοτροφία, όπως αιγοπροβάτα και βοοειδή, και με την υλοτομία του δάσους. Με λίγα σιτιρά καλλιεργούνταν όλες οι πλαγιές του χωριού, αλλά και με το καλαμπόκι τα μέρη εκείνα κυρίως που ποτίζονταν. Η αμπελοκαλλιέργεια ήταν περιορισμένη και μόνο στις τοποθεσίες Ραχοβίτσα, Νόχτσια, που ήταν προσηλίες.

Επειδή το χωριό μας είχε, όπως έγραψα, άφθονα νερά, με δυο ποτάμια (Βουρκοπόταμο-Κακόλακκο), επόμενο ήταν να έχει και αρκετούς νερόμυλους. Από μια αοιθμία που έγινε, ύστερα από διηγήσεις των γεροντοτέρων κατοίκων του χωριού, προκύπτει ότι ήταν συνολικά εννιά. Κατά απόλυτη χρονική σειρά λειτουργίας των, δυστυχώς δεν μπορώ να τους κατατάξω, γιατί υπάρχει έλλειψη στοιχείων. Θα τους αναφέρω, συνεπώς, κατά τοποθεσίες (τοπωνύμια) όπου ήταν φτιαγμένοι και λειτουργούσαν.

- **Παλιόμπλος (Παλιόμυλος).** Βρίσκονταν στη θέση «Παλιόμπλος» που λέμε και σήμερα, κάτω από τα Συπωτά και απέναντι από τον άγιο Θεοδόση. Λέγεται πως ανήκε στους Γκουτσαίους. Ποιος πράγματι ήταν ο πρώτος ιδιοκτήτης που τον έφτιαξε, ποια χρονιά και πότε λειτούργησε, κανένας δεν γνωρίζει. Συνάγεται πάντως πως στη θέση που βρίσκονταν μαρτυράει ότι πρέπει να λειτουργούσε όταν ο οικισμός (μαχαλάς) Τριαντάφυλλο-Ριάχοβο κατοικούνταν από Ριαχοβίτες-Κερασοβίτες και πολύ αργότερα, εφόσον σώζονται μέχρι και σήμερα ίχνη αυτού του νερόμυλου. Πρέπει όμως να ήταν εποχιακός, να λειτουργούσε μόνο ορισμένη εποχή (φθινόπωρο-άνοιξη), τότε που ο ξηρόλακκος θα είχε νερό για κίνηση του νερόμυλου.

• **Μύλος του Ντούσια.** Αυτός βρίσκονταν στη θέση Πλάκα (Μπαρατσιώνη). Εκεί που σήμερα είναι τα χωράφια των Ζουκαίων (Γιάννη-Σπύρου), λίγο πιο πάνω από τα χτήματα του Κώστα Πέτρου-Νταγκουβάνου. Κάποιος πρόγονός μας με το επίθετο Ντούσιας πρέπει να έφτιαξε τον αλευρόμυλο-νερόμυλο αυτό, γι' αυτό και έμεινε με το όνομά του, όπως και το τοπωνύμιο «στο μύλο του Ντούσια».

Ο νερόμυλος αυτός πρέπει να χτίστηκε και να λειτούργησε όταν ακόμα το σημερινό ποτάμι «Κακόλακκος» δεν είχε «γυρίσει» στη σημερινή κοίτη του. Από διηγήσεις του μακαρίτη πατέρα μου, αλλά και του Αχιλλέα Πασιά, σήμερα 92 χρόνων, το ποτάμι αυτό πρώτα κυλούσε στη θέση Πόρο-Πλάκα-χτήματα Αδάμου Βάσιου-αγία Παρασκευή-άγιο Θανάση-Βουρκοπόταμο. Η αλλαγή της κοίτης του ποταμού έγινε γύρω στα 1922-23, όταν οι δυο αυτοί άντρες ήταν τότε παιδιά 15-17 ετών, όπως θυμούνται. Αιτία για αλλαγή της κοίτης του ποταμού έγινε μια κατακλυσμιαία νεροποντή το καλοκαίρι εκείνο ψηλά στον Σμόλυγκα, που τόσο πολύ «φούσκωσε» το ποτάμι, ώστε έγιναν πάρα πολύ ορμητικά τα νερά του με συνέπεια να ξεριζώνουν δέντρα, βράχους και χώματα (από εδώ και το όνομά του) και να υπερχειλίσσει στη θέση αγία Παρασκευή, με επακόλουθο να «πνίξει» τη γειτονιά των Μακρυγιανναίων, σπίτια και κήπους, με κίνδυνο μεγάλο ακόμα και αυτό ολόκληρο το χωριό.

Μπροστά σ' αυτό το ενδεχόμενο να συμβεί, οι Κερασοβίτες πρόγονοί μας αποφάσισαν και άλλαξαν την κοίτη του επικίνδυνου αυτού ποταμού. Έτσι δημιουργήθηκε ο νέος δρόμος-κοίτη από Πόρο-Πλάκα-Λιβάδια-Πέρα Μαχαλά-κάτω άγιο Δημήτρη-Μαντρινιά και συνάντηση με Βουρκοπόταμο, σχηματίζοντας το τρίγωνο-κοιλάδα όπου βρίσκεται το χωριό μας ανάμεσα στα δυο αυτά ποτάμια.

Έτσι, ο μύλος του Ντούσια κινούνταν με τη δύναμη του νερού του «Κακόλακκου» που θα το γύριζαν πιθανά από τη θέση Πλάκα-χτήματα Αδάμου Βάσιου. Πόσα χρόνια λειτούργησε αυτός ο νερόμυλος είναι άγνωστο, δεν υπάρχουν στοιχεία. Το βέβαιο μόνο είναι ότι λειτούργούσε προτού να γίνει η αλλαγή της κοίτης του ποταμού (1922-23). Λείψανά του δεν βρίσκονται πια, παρά το τοπωνύμιο που σώζεται.

• **Μύλος του Ζιούλη.** Βρίσκονταν στη θέση που είναι σήμερα το σπίτι του Δημήτρη Ευαγγ. Γελαδάρη. Το μυλαύλακό του πρέπει να έρχονταν από πάνω, ανάμεσα στα σπίτια των Αθανασίου-Χριστόδουλου Κυρίση. Κατά μαρτυρία του Γιάννη Α. Ζιούλη, υπήρχαν ακόμα απομεινάρια του μυλαύλακα αυτού εκεί στη θέση Τζιομίχα τα τελευταία χρόνια.

Ο νερόμυλος αυτός είναι φανερό, από το όνομά του, ότι ανήκε στους Ζι-

ούληδες και έτσι έμεινε γνωστός. Πότε χτίστηκε και πόσα χρόνια λειτούργησε παραμένει άγνωστο. Από ακούσματα (διηγήσεις) των γεροντοτέρων κατοίκων του χωριού, συνάγεται ότι πρέπει να υπήρχε κατά τους 17ο και 18ο αιώνα, ίσως και πιο παλιά ακόμα. Δυστυχώς δεν σώζεται κανένα στοιχείο μαρτυρίας. Τον καιρό που ζούσαν οι πρόγονοί μας, παππούδες-προσπαππούδες μας, κανένας δεν φρόντισε να συγκεντρώσει και φυλάξει τα στοιχεία αυτά. Έτσι χάθηκαν μαζί με τους ανθρώπους αυτούς.

• **Μύλος Γιάννη γιού Δημητρίου Νάκου.** Ο νερόμυλος αυτός βρίσκονταν στην άκρη του χωριού και δεξιά του δημόσιου δρόμου που οδηγεί από Κερασοβο για Φούρκα, δίπλα στον Βουρκοπόταμο, στη θέση που είναι σήμερα τα χτήματα των Οικονομαίων, κοντά στην αγία Βαρβάρα. Σώζονταν μέχρι τα τελευταία χρόνια μερικά λείψανα που μαρτυρούσαν για το μύλο αυτό. Ο νερόμυλος αυτός χτίστηκε το 1792 από τον Γιάννη γιό του Δημητρίου Νάκου σε χέρσο τότε τόπο και ήταν μαντανίου. Προφανώς το νερό του αύλακα να έρχονταν από τον παρακείμενο Βουρκοπόταμο. Το στοιχείο ότι τον έφτιαξε ο προαναφερόμενος Γιάννης τη χρονιά αυτή, προκύπτει από το με αριθμό 9464/11 Αυγούστου του 1268 Τούρκικου έτους (ελληνικού 1852) Τούρκικου ιεροδικαστικού εγγράφου (μουρασιλέ), μεταφρασθέντος επισήμως στα ελληνικά στα Γιάννινα την 12 Νοέμβρη του 1916. Πόσα χρόνια τον λειτούργησαν οι Νακαίοι το μύλο κανένας δεν γνωρίζει. Το μόνο που είναι γνωστό, πάλι από διηγήσεις Κερασοβιτών, είναι ότι κάποια στιγμή ο μύλος περιήλθε στον Μπέη του χωριού μας και αυτός τον νοίκιαζε στους Κερασοβίτες.

Μετά την απελευθέρωση της Ηπείρου από τους Τούρκους, στις 21 του Φλεβάρη του 1913, και του χωριού μας φυσικά, ο νερόμυλος αυτός φαίνεται ότι περιήλθε στην εκκλησιά του χωριού μας, έγινε βακούφι, δηλαδή περιουσία της ενοριακής εκκλησίας των Κερασοβιτών και λειτούργησε μέχρι 1919-20, και γι' αυτό έμεινε γνωστός σαν μύλος βακούφι.

Αιτία να σταματήσει να λειτουργεί ο μύλος και μετά το 1920, ήταν φιλονικία που προέκυψε μεταξύ εκκλησίας και Χρήστου Γκοντούλη (διήγηση από εγγονό του Κώστα), ο οποίος δεν ήθελε και δεν επέτρεπε να περάσει το νερό του μυλαύλακα από τα χτήματά του εκεί κοντά. Έτσι αναγκαστικά και βίαια σταμάτησε τη λειτουργία του ο νερόμυλος. Για το λόγο αυτό (φιλονικία), ο τότε Δεσπότης της Ιεράς Μητρόπολης Βελλάς και Κονίτσης κ.κ. Σπυρίδων και μετέπειτα και Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος, τον είχε αφορίσει τον Χρήστο Γκοντούλη. Πόσο κράτησε η αφορήση αυτή δεν γνωρίζουμε.

• **Μύλος Γκοντούλη.** Ο μύλος αυτός βρίσκονταν στον ίδιο δρόμο με τον προηγούμενο «βακούφι» που οδηγεί από το Κεράσοβο στη Φούρκα, αλλά λίγο πιο ψηλά και δίπλα από τον Βουρκοπόταμο.

Από διήγηση του Κώστα Δημ. Γκοντούλη, εγγονού του Χρήστου, το ιστορικό του μύλου είναι το εξής: Πρωτοχτίστηκε το 1710-12 από την οικογένεια των Παναγιωταίων (άγνωστο τ' όνομα). Εκτός από τον αλευρόμυλο, λειτουργούσαν συνάμα και δυο μαντάνια και τρεις τριστέλες (νεροτριβές). Ο νερόμυλος αυτός κάηκε το 1817, αλλά ξαναχτίστηκε από τον Παππαθανάση Παναγιώτου.

Το 1860 το μοναχοπαίδι (κόρη) του Παππαθανάση, η Δέσποινα, παντρεύτηκε τον Χρήστο Γκοντούλη και έτσι όλη η περιουσία και ο μύλος φυσικά του Παππαθανάση περιήλθαν με το γάμο σ' αυτόν. Από τότε ο αλευρόμυλος, τα μαντάνια και οι τριστέλες λειτουργούσαν συνέχεια μέχρι το 1926, που πάλι κάηκε ο νερόμυλος. Λέγεται πως κάποιοι άλλοι αντίζηλοι μυλωνάδες τον κάψαν. Η αλήθεια δεν εξακριβώθηκε. Κατά τον χαλασμό (κάψιμο) του χωριού μας το 1913, ο μύλος αυτός σώθηκε, δεν κάηκε, επέζησε. Με τον επαναπατρισμό των Κερασοβιτών στο χωριό τους την άνοιξη-καλοκαίρι του 1913, ο μύλος άρχισε να επαλαειτουργεί όπως και πρώτα.

Περίφημοι και ονομαστοί μυλωνάδες ήταν οι: Χρήστος Γκοντούλης, Δημήτρης Κωτούλας και Δημήτρης Ευαγγ. Τζίνας.

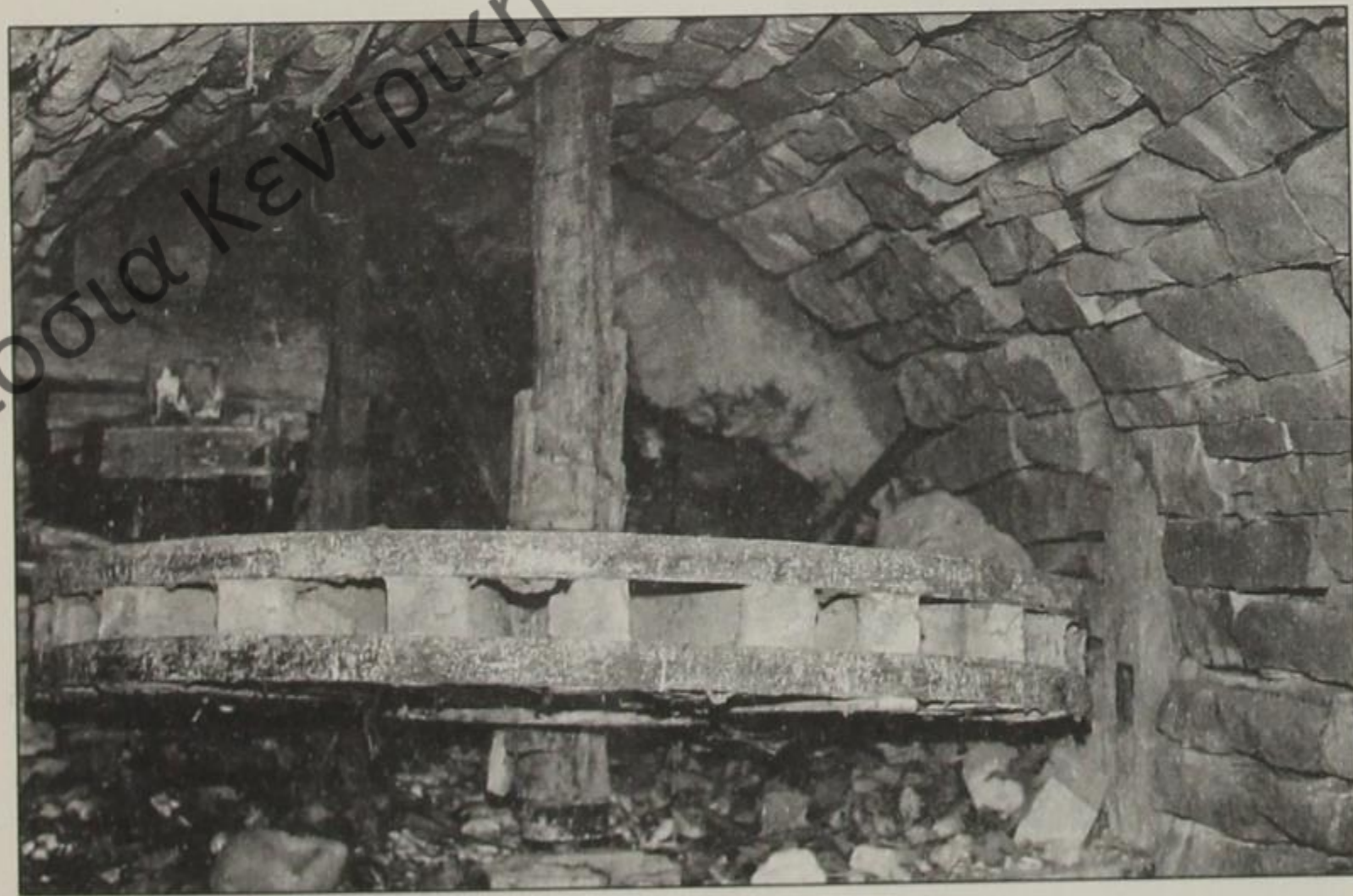
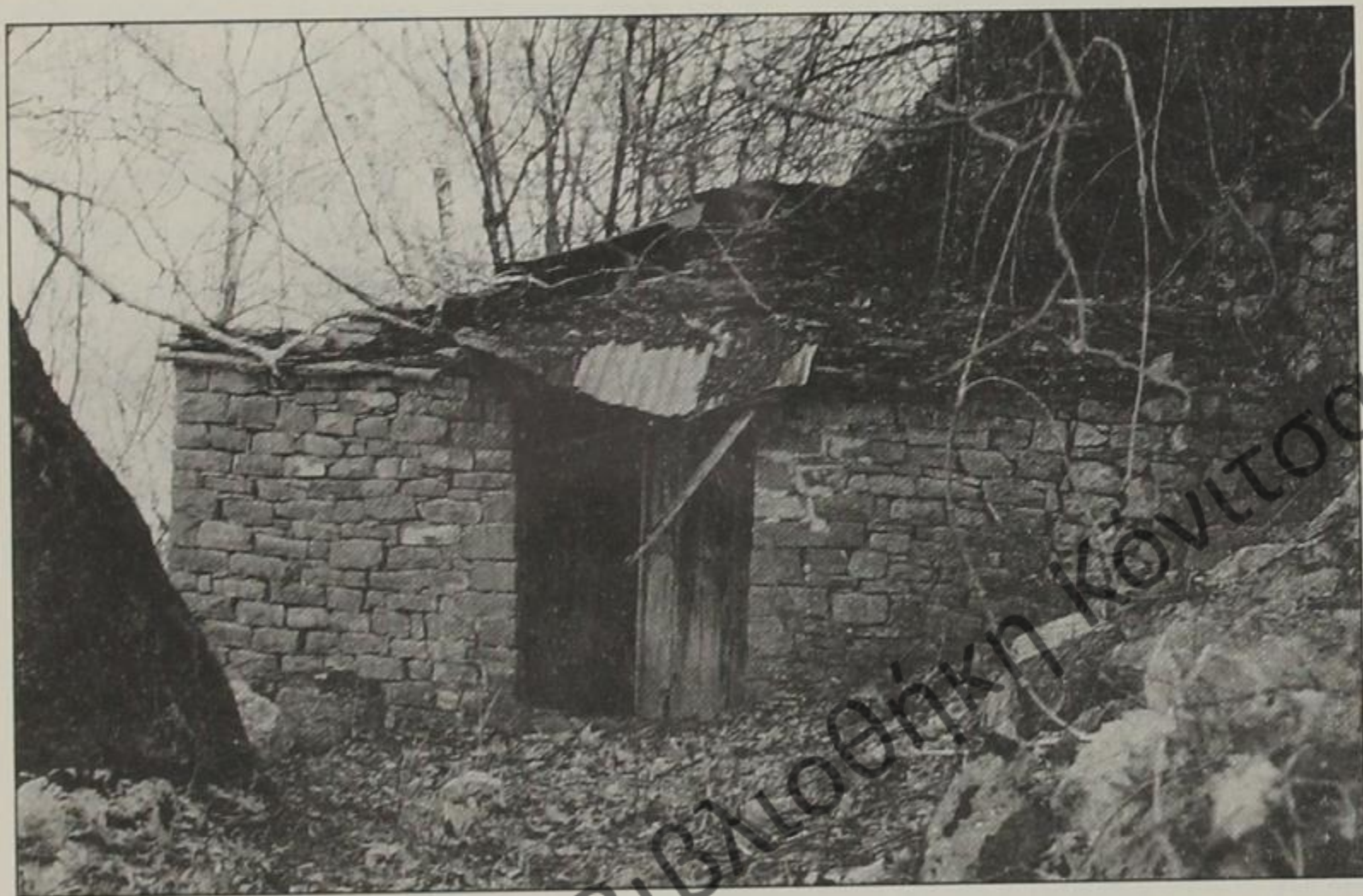
Στο μύλο αυτό, τα παλιά εκείνα χρόνια, εκτός από τους Κερασοβίτες-τισσες, εξυπηρετούνταν συνάμα και οι Φουρκιώτες-τισσες, κοντινού χωριού. Λέγεται πως ο τρίτος μυλωνάς, που ήταν και λίγο «αγαπησιάρης», κάπου-κάπου «έπαιρνε» στα κλεφτά και κανένα φιλάκι από καμιά πελάτισσα Φουρκιώτισσα.

• **Μύλος Μακρυγιάννη.** Τούτος ο μύλος βρίσκονταν στη θέση που έγραψα για τον μύλο «βακούφι» - Γιάννη Δημητρίου Νάκου, αλλά τρακόσια περίπου μέτρα πιο κάτω από το νερόμυλο τον προηγούμενο.

Ο νερόμυλος αυτός φτιάχτηκε την ίδια περίπου εποχή με τον «βακούφι» με διαφορά μηνών. Πρώτος ιδιοκτήτης του νερόμυλου φέρεται να είναι ο Αδάμος Μακρυγιάννης και ο πατέρας του. Ο Αδάμος αυτός απόκτησε 3 αγόρια, τους: Γιάννη-Γιαννούλη, Γιώργο και Κώστα. Το όνομα του πατέρα του Αδάμου, δεν το γνωρίζουμε.

Το 1852, στις 11 Αυγούστου, έγινε κάποιο δικαστήριο στον Κατή στην Κόνιτσα, για κάποια διαφορά που είχαν μεταξύ τους οι Αδάμος Μακρυγιάννης και Γιάννης Δημητρίου Νάκος, σχετικά με τη διέλευση νερού του νερόμυλου του πρώτου (Αδάμου) από τον επίσης λειτουργούντα νερόμυλο του δεύτερου (Γιάννη). Τη δίκη αυτή την κέρδισε ο Γιάννης Δημητρίου Νά-

κος, έγγραφο με αριθμό 5464/11-8-1268 Τούρκικου έτους (ελληνικού 1852) του ιεροδικαστικού (μουρασιλέ) Κατή της Κόνιτσας. Από αυτό μαθαίνουμε και τον χρόνο χτίσης αυτών των νερόμυλων. Ο Μακρουγιανναίικος μύλος λει-

Μύλος Μακρουγιάννη. Τελευταία ερείπια.

τούργησε αδιάκοπα μέχρι το 1913, όπου καταστράφηκε λόγω πυρκαϊάς, όπως όλο το χωριό μας, επειδή επαναστάτησε. Την άνοιξη-καλοκαίρι του 1913, μετά την απελευθέρωση από τους Τούρκους, ξαναχτίστηκε πάλι από τα αδέρφια-ξαδέρφια:

α. Αθανάσιο	Γ. Μακρουγιάννη	} ένα μερίδιο (πρώτο)
β. Κωνσταντίνο	»	
γ. Χρήστο	Δημ. Μακρουγιάννη	} άλλο μερίδιο (δεύτερο)
δ. Γιώργο	»	
ε. Γιάννη	Κώστα Μακρουγιάννη	ένα μερίδιο (τρίτο)

Έτσι λοιπόν τα μερίδια του νερόμυλου ήταν συνολικά 3 τον αριθμό.

Μετά την απελευθέρωση του 1913, λειτουργούσε 1 νερόμυλος-αλευρόμυλος, 1 μαντάκι και 1 ντριστελά, συνέχεια μέχρι το 1939, όταν μια κατακλυσμιαία νεροποντή κατέπνιξε το μαντάκι και την ντριστελά. Τα ξανάφτιξαν και πάλι και έτσι λειτούργησαν όλα συνέχεια χωρίς διακοπές, μέχρι περίπου το 1975 που σταμάτησαν για πάντα. Λόγος η μετανάστευση των κατοίκων του χωριού, τόσο στο εξωτερικό, όσο κυρίως στο εσωτερικό (αστυφιλία, Αθήνα, Κιάτο, Γιάννινα) κ.λπ. αλλά και η εγκατάλειψη της καλλιέργειας των λίγων έστω σιτηρών-καλαμποκιού.

Μυλωνάδες εδώ ήταν κυρίως οι:

Αριστοτέλης-Τέλης Μακρουγιάννης

Αλέξανδρος-Αλέκος »

Γιώργιος-Γιώργης »

Οδυσσέας »

Ο Μακρουγιανναϊκός μύλος ήταν ονομαστός για το καλό άλεσμα που έκανε στο σιτάρι-καλαμπόκι, αλλά και για το καλό μαντανίσιο μάλλινο ύφασμα που γίνονταν στο μαντάκι του. Μυλωνάδες όλοι τους έντιμοι και δίκαιοι με επαγγελματική συνείδηση. Όλο το χωριό είχε να «λέει» γι' αυτό. Αγαπούσαν πολύ τη δουλειά τους και περιποιούνταν όσο μπορούσαν περισσότερο και καλύτερα τους συγχωριανούς πελάτες τους.

• **Μύλος Ζήκα.** Ο νερόμυλος αυτός βρίσκονταν (σώζονται και σήμερα γκρεμίσματά του) κάτω από τα σπίτια των Γκουτσαίων, Τσιατσιάδων-Ζηκαίων και κοντά στη βρύση «Κερασιές». Τα χρόνια τα παλιά η βρύση αυτή ήταν ξακουστή για το κρυστάλλινο και δροσάτο νερό της. Από εκεί προμηθεύονταν οι γύρω μαχαλάδες πόσιμο πεντακάθαρο και γάργαρο νερό. Εκεί οι όμορφες κοπελιές του «Βαρόζι» συνωστίζονταν με τις μπούκλες και τα γκιούμια ποια να πάρει πρώτη αυτή νερό από τη βρύση. Πόσες και πόσες νύφες δεν είδε αυτή η βρύση της «Κερασιάς» να παίρνουν νερό τη δεύτερη

μέρα του γάμου τους, όπως συνηθίζονταν τότε. Αυτό βέβαια προτού να γίνει το υδραγωγείο του χωριού μας, που έφερε το πρώτο νερό στις γειτονιές, κάνοντας ωραίες βρύσες πέτρινες, που στη συνέχεια τις χάλασαν, άδικα για τον γράφοντα, θα ήταν μνημεία ανάμνησης. Το νερό, κρύο και δρόσερό, το φέραν από ψηλά την Πείνα και Μικρολιθάρι, τοπωνύμια του χωριού μας.

Πότε πρωτοχτίστηκε ο μύλος τούτος και από ποιους, δεν έγινε δυνατό να το μάθουμε, γιατί δεν υπάρχουν στοιχεία και παραδόσεις. Από ακούσματα (διηγήσεις) συγχωριανών μας και περισσότερο από τον Γιάννη Ευάγ. Ζήκα, σήμερα 80 χρόνων, μαθαίνουμε ότι ο νερόμυλος αυτός ήταν του Τούρκου Μπέη του χωριού μας, που τον νοίκιαζαν οι Ζηκαίοι Κερασοβίτες από τη χρονιά του 1912. Κατά τον χαλασμό του χωριού το 1913, κάηκε και ο μύλος αυτός, τέτοια μεγάλη ήταν η καταστροφική μανία των Τούρκων και η εκδίκηση κατά των επαναστατημένων Κερασοβιτών, ώστε δεν άφησαν τίποτε όρθιο στο χωριό. Όλα φωτιά και στάχτη γίναν.

Το 1914, ελεύθεροι πια από τον τούρκικο ζυγό, τον ξαναφτιαξε από την αρχή το νερόμυλο ο Δημήτρης Ζήκας, πατέρας του Βαγγέλη, του Νικόλα και του Κώστα. Δεν έγινε δυνατό να εξακριβωθεί πως περιήλθε στην κυριότητα των Ζηκαίων, έστω και καμένος ο νερόμυλος, και όχι στην κοινότητα ή στην εκκλησιά του χωριού (βακούφι), εφόσον προηγούμενα ήταν του Τουρκαλβανού Μπέη. Τέτοια όμοια περίπτωση ήταν, όπως έγραψα, και ο νερόμυλος του Γιάννη Δημητρίου Νάκου, που μετά την απελευθέρωση του 1913 έγινε «βακούφι».

Από το 1914 ο νερόμυλος λειτούργησε σαν αλευρόμυλος, είχε και 1 μαντάνι και 1 ντριστελά. Από το 1930 λειτούργησε και μυλόπετρα, δεύτερο μαντάνι και δεύτερη ντριστελά, γιατί το χωριό μεγάλωσε σε πληθυσμό και οι ανάγκες των κατοίκων επίσης αυξήθηκαν. Το 1935 στάθηκε άτυχο για το νερόμυλο, εφόσον κάηκε από μεγάλη πυρκαϊά, πάλι όμως ξαναφτιάχτηκε και λειτούργησε όπως πρώτα. Όμως, το 1939, σε μεγάλη νεροποντή που έπεσε στο χωριό, το ποτάμι ο Βουρκοπόταμος έκανε φοβερή «φορτούνα», με συνέπεια οι δυο αλευρόμυλοι να «πνιγούν», όμως τα δυο μαντάνια και οι δυο ντριστελές σώθηκαν. Παρ' όλη αυτήν την τρομερή καταστροφή, οι Ζηκαίοι δεν πτοήθηκαν, δεν απελπίστηκαν και ξαναφτιαξαν και πάλι το μύλο, αλλά λειτούργησε τώρα μόνο ένας αλευρόμυλος και πάντα με δυο μαντάνια και δυο ντριστελές. Η λειτουργία του μύλου συνεχίστηκε αδιάκοπα μέχρι το 1982. Μια όμως ντριστελά του μέχρι το 1990. Από εκεί και μετά σταμάτησαν τα πάντα. Αιτία, όπως έγραψα, η αστυφιλία, η μετανάστευση και η μη καλλιέργεια σιτηρών-καλαμποκιού.

Μυλωνάδες ήταν όλοι οι Ζηκαίοι. Το μύλο τον διαχειρίζονταν τα αδέρφια, με τη σειρά ανά χρόνο ο καθένας από τα τρία που ήταν. Λέγεται πως

ο μύλος αυτός ήταν «γρήγορος», δηλαδή άλεθε πολλά φορτώματα γεννήματα, σε σύγκριση με τους άλλους μύλους που λειτουργούσαν συνάμα.

Εξυπηρετούσε τόσο τους Κερασοβίτες-τισσες, όσο και τα γύρω χωριά, Κσάνιανη, Μόλιστα, Πουρνιά κ.ά. Αυτό μαρτυρούν και οι δυο μύλοι, τα δυο μαντάνια και οι δυο ντριστέλες που λειτουργούσαν για χρόνια πολλά. Είχε «κίνηση» πολλή, κατά ομολογία των κατοίκων του χωριού μας.

Τα μαντανίσια μάλλινα τόπια που γίνονταν στα μαντάνια και οι βελέντζες στις ντριστέλες του νερόμυλου ήταν περίφημα και καλοδουλεμένα. Οι Κερασοβίτισσες έχουν να λένε καλά λόγια γι' αυτό.

Και εδώ, κάποιος μυλωνάς ήταν «αγαπησιάρης» και είχε αρκετές επιτυχίες ανάμεσα στις γυναίκες των γύρω χωριών.

• **Μύλος Τέλλη.** Ο νερόμυλος αυτός βρίσκονταν (σώζονται και σήμερα λείψανά του) κάτω από τον άγιο Θανάση, και στο μονοπάτι που οδηγούσε στη βρύση «πηγαδούλια μεγάλα» από το μαχαλά Τέλληδες. Και από τη βρύση αυτή προμηθεύονταν το πόσιμο νερό, τα παλιά χρόνια, πριν να γίνει το πρώτο υδραγωγείο του χωριού, οι γειτονιές των Τέλληδων, Κοταδημαίων και Γαλαναίων. Η βρύση στα «πηγαδούλια μεγάλα» είχε και αυτή πεντακάθαρο και δροσερό νερό και δρόσιζε τους στρατοκόπους της ζωής. Από τη βρύση αυτή πίναμε το γάργαρο και κρυστάλλινο νερό, όταν πηγαίναμε, με τον μακαρίτη τον βλάμη μου Νίκο Κ. Γκούτσιο, να δουλέψουμε στο λιβάδι στα δασικά έργα που γίνονταν το καλοκαίρι-φθινόπωρο. Το δρομολόγιό μας ήταν πλατεία χωριού-μαχαλάς Τέλληδων-πηγαδούλια-λιβάδι. Γιατί αυτό; Ε, νέοι ήμασταν, παλικάρια τότε, γύρω στα 20-25 χρόνια, κάπου εκεί σκιρτούσε, λαχταρούσε και χόρευε η νεανική μας καρδούλα, πρώτες αγάπες ήταν! Σ' αυτή τη βρύση προσκύνησαν, όπως και στις άλλες του χωριού μας, πολλές δεκάδες νύφες, τη Δευτέρα μέρα μετά το γάμο τους, όταν πήγαιναν με το μικρό συνοδό αγόρι, να πάρουν νερό με τις μπούκλες και τα γκιούμια για το «νέο» σπίτι τους.

Πρωτοχτίστηκε ο νερόμυλος αυτός το 1941-1942, την κατοχική περίοδο από τον Δημήτρη Γεωργίου Τέλλη, θείο μας, εφόσον είχε παντρευτεί τη θεία μας Μαρία, αδελφή του πατέρα μας. Ο θείος Τάκης, έτσι τον αποκαλούσαμε, γεννήθηκε το 1906 και πέθανε το 1985 σε ηλικία 79 ετών, η δε θεία μας η Μαρία πέθανε το 1995 σε ηλικία 84 ετών.

Αιτία να γίνει ο νερόμυλος αυτός ήταν τα δύσκολα χρόνια της κατοχικής περιόδου της εποχής εκείνης. Οι κατακτητές Ιταλοί και Γερμανοί είχαν λεηλατήσει και εξαφανίσει την πατρίδα μας. Πείνα και δυστυχία βασάνιζε τον πληθυσμό. Δουλειές πουθενά, ή και αν βρίσκονταν καμιά, ήταν πάμφθηνη, ίσα-ίσα μόνο για το φαγητό των μαστόρων χτιστάδων. Για μισή οκά καλα-

μπόκι το μέτρο δούλευαν στον Παρακάλαμο οι Κερασοβίτες μαστόροι, μας διηγούνταν οι μακαρίτες: ο πατέρας μας, ο Γιάννης Ζούκας, ο Αριστομένης Σκαλωμένος, ο Γούλης Παπαγιάννης και τόσοι άλλοι πρωτομάστορες.

Έτσι αποφάσισε και ο μακαρίτης θείος μας να φτιάξει και αυτός νερόμυλο για να «βγάξει» το ψωμάκι της φαμίλιας του. Στην απόφασή του αυτή βρήκε μεγάλα εμπόδια από κάποιους γείτονές του που αντιδρούσαν πεισματικά και έφερναν αντιρρήσεις. Όμως του συμπαραστάθηκαν και τον βοήθησαν πάρα πολύ οι συγγενείς και οι φίλοι του.

Η θέση που επιλέχτηκε ήταν κατάλληλη και ιδιόκτητη, αυτή στα «πηγαδούλια τα μεγάλα», έτσι ήταν το τοπωνύμιο της περιοχής. Πρώτα χτίστηκε το οίκημα και η πέτρα του μύλου από τεχνίτη από το χωριό Παλαιοσέλι. Αφού τελείωσαν αυτά, έπρεπε να γίνει και ο μυλαύλακας για να κυλήσει μέσα το νερό, να φθάσει στον μύλο, να δώσει κίνηση. Και εδώ παρουσιάστηκαν τα δύσκολα, βρήκε τρομερή αντίδραση, γιατί άλλος από ζήλεια, άλλος από φθόνο, δεν επέτρεπαν να φτιάξει τον μυλαύλακα. Αυτό γιατί στην περιοχή λειτουργούσε και άλλος νερόμυλος και έτσι θα μοιράζονταν οι πελάτες. Αλλά αντιδράσεις υπήρχαν και από τους γείτονες, που σε μια ορισμένη θέση που έπρεπε να περάσει το νερό μέσα στον αύλακα, φτιάξανε πλυσταριό πρόχειρο, στην άκρη του ποταμί, με το αιτιολογικό ότι εκεί πλένει όλη η γειτονιά, είναι δηλαδή δημόσιος χώρος και όχι ιδιωτικός.

Το πείσμα όμως και η θέληση να λειτουργήσει ο νερόμυλος δεν τον άφηναν να ησυχάσει. Σκεφτόταν τι λύση έπρεπε να βρει. Το πράγμα είχε γίνει βασανιστικό, τυρανικό και αβάσταχτο. Από τα πολλά, σκέφτηκε τούτο. Λίγο πιο πάνω από το εμπόδιο που στήσαν οι γείτονες, ήταν δυο μεγάλες άσπρες πέτρες, κολλητές η μια στην άλλη και ψηλές 8-10 μέτρα. Έσκαψε το χώμα στο μέρος εκείνο που κολλούσαν οι δυο αυτές θεόρατες άσπρες πέτρες. Εβδομάδες ολόκληρες έσκαβε και έβγαζε το χώμα με το «κουτάλι», που λέει η παροιμία, για να ιδεί, να διαπιστώσει μήπως τυχόν και κουνηθούν οι πέτρες από τις ενέργειές του αυτές. Η δουλειά αυτή γίνονταν με μεγάλη προσοχή και ακρίβεια. Έσκαβε και γονάτιζε συνέχεια και με το φόβο μήπως κουνηθούν οι πέτρες και τον καταπλακώσουν. Το γόνατο στο οποίο στηρίζονταν για να κάνει αυτή τη δουλειά, ξέκλινε από την ορθή του θέση και το «κοσούρι» αυτό το είχε σ' όλη τη μετέπειτα ζωή του. Η επιμονή και η υπομονή του όμως τον δικαίωσαν. Το ακατόρθωτο, το απίστευτο και ανέλπιστο, έγινε γεγονός και πραγματικότητα. Ο μυλαύλακας άνοιξε στο σημείο εκείνο ακίνδυνα και έτσι το νερό του Βουρκοπόταμου κύλησε ήρεμα και άφοβα, φθάνοντας στο νερόμυλο. Σ' αυτό συνετέλεσε και η καλή θέληση της μακαρίτισσας της Δέσποινας Κοταδήμου, που δέχτηκε ανταλλαγή ενός κομματιού του δικού της κήπου με άλλο του θείου μας, ψηλά στη θέση

«Ντραγασιά», για να περάσει ο μυλαύλακας. Ας την συγχωρήσει ο θεός μας, εκεί που βρίσκεται. Το καλό όταν κάνεις, το βρίσκεις πάντα μπροστά σου.

Όταν όμως ήρθαν τα δύσκολα και πεινασμένα χρόνια της Κατοχής, ο μυλωνάς αυτός, που τόσο τον ταλαιπώρησαν, τα ξέχασε όλα, τα ξέγραψε, και με την αγάπη και την καλοσύνη που τον διέκριναν, απλόχειρα και χωρίς δισταγμό έδινε με μεγάλη ευχαρίστηση και χαρά σε όλους τους γείτονες και σε άλλους συγχωριανούς λίγο μπομποκάλευρο για να φτιάξουν και αυτοί μια σταχτοκούλουρα ή λίγο κορκούτι (χυλό) για τη φαμελιά τους. Τα δε παιδιά που πήγαιναν ξυπόλητα, ξεπαγιασμένα, μελανιασμένα από το κρύο το φοβερό και την πείνα στο μύλο κάτω, ο μυλωνάς ο αγαθός είχε ήδη έτοιμο ψημένο καλαμπόκι (πρίτσες) και το μοίραζε στα πεινασμένα παιδάκια, σαν να ήταν σταφίδες και στραγάλια, αφού δεν υπήρχε άλλο φαγώσιμο τον καιρό εκείνο. Ο τενεκές ο κομμένος και τρυπημένος που μέσα έβαζε το καλαμπόκι για να ψηθεί, ήταν μόνιμα εκεί δίπλα στο τζάκι, στη φωτιά. Τέτοιος άνθρωπος-μυλωνάς ήταν ο μακαρίτης ο θείος μας. Αγαθός, καλοσυνάτος, φιλεύσπλαχνος και αγαπητός με όλους τους συντοπίτες μας.

Πέρα από τον αλευρόμυλο λειτουργούσαν δύο μαντάνια και μια ντριστέλα. Ο νερόμυλος των Τέλληδων δεν ήταν, κατά που λέγεται, και πολύ γρήγορος, δεν άλεθε πολλά φορτώματα γεννήματα, γιατί δεν είχε μεγάλο καταρράχτη ώστε να δίνει μεγάλη και γρήγορη κίνηση στη μυλόπετρα. Όμως άλεθε το σάρι και το καλαμπόκι πολύ σωστά με αλεύρι πολύ ψιλό και όχι χοντρό. Για δε το δίκαιο ζύγισμα, έχουν να λένε όλοι. Ήταν δίκαιος και δεν «έκλεβε» όπως άλλοι μυλωνάδες. Η τιμιότητά του ήταν αδιαμφισβήτητη, παροιμιώδης.

Ο αλευρόμυλος-νερόμυλος αυτός λειτούργησε μέχρι τη δεκαετία του 1960, οπότε άρχισε η αστυφιλία στις μεγάλες πόλεις της χώρας (Αθήνα, Γιάννινα, Κιάτο κ.τ.λ.) με συνέπεια την ερήμωση όχι μόνο του χωριού μας αλλά ολόκληρης της υπαίθρου χώρας μας από τους κατοίκους της και βασικά από τους νέους ανθρώπους.

- **Μύλος Γιώργου (Γούλη) Πασιά.** Ο νερόμυλος αυτός βρίσκονταν (σώζονται ακόμα και σήμερα γκρεμίσματά του) κοντά στο εξωκλήσι του Αϊ-Λιά, 1,5 χιλ. περίπου από το χωριό, στη θέση «Τσιρέντζα», κάτω από τον αυτοκινητόδρομο Κεράσοβο-Φούρκα, στηνπ λαγιά δίπλα στον Βουρκοπόταμο.

Ο νερόμυλος αυτός πρωτοχτίστηκε από τον Γιώργο (Γούλη) Πασιά το 1924, αφού είχε επιστρέψει από την Αμερική. Στην ξενιτιά πήγε, όπως και τόσοι άλλοι Κερασοβίτες, για μια καλύτερη τύχη. Ο νερόμυλος αυτός ήταν με πάτωμα και χωρίζονταν σε τρία δωμάτια. Στα δωμάτια αυτά, όπως και στις τρεις καλύβες που είχε έξω στο χωράφι, έμεναν το καλοκαίρι οικογένει-

νειες σκηνιτών-βοσκών που νοίκιαζαν βοσκοτόπια στο χωριό για τα αιγο-πρόβατά τους.

Ο νερόμυλος του Γούλη Πασιά είχε δυο «μάτια», όπως λέγονταν τότε, δηλαδή δυο τρύπες. Στο ένα «μάτι» άλεθε σιτάρι και στο άλλο «μάτι» καλαμπόκι. Έτσι μπορούσε να εξυπηρετήσει πιο εύκολα τον κάθε πελάτη του, αλλά και κέρδιζε και πολύτιμο χρόνο. Οι νερόμυλοι που είχαν ένα «μάτι» έπρεπε να ρυθμίζεται το «μάτι» τους, ανάλογα με το άλεσμα, σιτάρι ή καλαμπόκι, έτσι όμως χάνοταν πολύτιμος χρόνος. Με τα δυο του «μάτια» ο νερόμυλος αυτός λειτούργησε συνεχώς μέχρι το φθινόπωρο του 1933 που φύγανε οι οικογένειες των βοσκών για τα χειμαδιά. Τότε κάποιος ασυνείδητος και μοχθηρός Κερασοβίτης έβαλε φωτιά και έκαψε τον νερόμυλο. Ο Γούλης Πασιάς όμως δεν πτοήθηκε και δεν φοβήθηκε, σε πείσμα αυτού, ξανάχτισε και πάλι το νερόμυλό του. Αλλά τώρα δεν είχε πάτωμα, ούτε δυο «μάτια» αλλά μόνο ένα «μάτι» και λειτούργησε κανονικά μέχρι το 1947.

Με την έναρξη του εμφυλίου καταστροφικού πολέμου, τον γιο του Γούλη Πασιά, τον Λάζαρο, όπως και τόσα άλλα ενήλικα παιδιά και άντρες του χωριού, επεστράτευσαν και η σύλληψη και ο θάνατος του Γούλη Πασιά, που έγινε το φθινόπωρο, στέρησε το νερόμυλο από τα αφεντικά του. Έτσι ο μύλος έμενε ερειπωμένος για πέντε χρόνια. Όταν απολύθηκε από το στρατό ο Λάζαρος, το 1955, ξανάφτιαξε πάλι το μύλο και λειτούργησε κανονικά όλα αυτά τα χρόνια που ο κόσμος άλεθε αλεύρι, έφτιαχνε φλοκοτά στη νεροτριβή και στο μαντάνι τα μάλλινα ρούχα.

Με το ρεύμα της αστυφιλίας που επικρατούσε το 1967, οι Πασιάδες φύγανε και αυτοί από το χωριό για τη μεγάλη χώρα, την πρωτεύουσα, την Αθήνα. Ο μύλος όπως ήταν σε καλή κατάσταση, όχι βέβαια για άλεσμα, αλλά οι Κερασοβίτες και οι Φουρκιώτες και όποιοι άλλοι πήγαιναν στο μύλο, εξυπηρετούνταν από τη νεροτριβή για τα φλοκάτα (βελέντζες) και τις κουβέρτες. Η ολική καταστροφή του μύλου επήλθε από τους διερχόμενους Αλβανούς από Ήπειρο για Μακεδονία, μετά την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού στη χώρα τους. Στο μύλο διανυκτέρευαν και χρησιμοποίησαν τα υλικά του για καύσιμη ύλη, άναβαν φωτιά για να ζεσταθούν στο φοβερό και παγωμένο χειμώνα. Έγινε κατάλυμμα των αρβανιτών Αλβανών και έτσι ερήμωσε τελείως. Να τον βλέπεις και να σε πιάνουν τα δάκρυα, το παράπονο. Γι' αυτό και ο Λάζαρος, που τόσο κόπιασε από μικρό παιδί να τον φτιάξει, να τον λειτουργήσει, να τον συντηρήσει, έχει χρόνια πέντε να πάει να ειδεί έστω και τα τελευταία ερείπια του μύλου του Γούλη Πασιά. Δεν «βαστάει» η καρδιά του να αντικρύσει από κοντά τη σημερινή κατάντια τού άλλοτε ξακουστού μύλου με τα δυο «μάτια».

Εμείς οι άλλοι τι να πούμε; Δίκαιο μεγάλο έχεις, Λάζαρε. Εκεί στο μύ-

λο μεγάλωσες, αντρώθηκες, δούλεψες, κοπίασες και πέρασες τα περισσότερα και καλύτερα χρόνια της ζωής σου. Είναι οι παλιές θύμησες, τα περασμένα, τα αξέχαστα χρόνια της ζωής μας στο αγαπημένο μας χωριό. Είναι τώρα οι γλυκές αναμνήσεις της νιότης μας που θα μας συντροφεύουν στα υπόλοιπα χρόνια που μας απομένουν. Η μόνη μας παρηγοριά και αγαλλίαση. Κουράγιο Λάζαρε, δεν είσαι μόνος σου, είμαστε όλοι εμείς οι Κερασοβίτες που γεννηθήκαμε και μεγαλώσαμε εκεί στις πατρογονικές μας ρίζες. Πάντα και πάντοτε εκεί θα τρέχει ο νους μας, εκεί που πρωτοαντικρύσαμε την πρώτη ηλιαχτίδα της ζωής μας.

Νερόμυλος Πασσιά (φωτό του 1973).

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΥΔΡΟΚΙΝΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ

Στο προηγούμενο μέρος κατέγραψα τους νερόμυλους που υπήρχαν στο χωριό μας και σε ποιους ιδιοκτήτες ανήκαν.

Σκέφτηκα όμως, πως θα ήταν πολύ χρήσιμο και ωφέλιμο για τις νέες γενιές των Κερασοβιτών, να γράψω και λίγα λόγια για την εκμετάλλευση των πηγών ενέργειας, εφόσον οι νερόμυλοι κινούνταν με υδραυλική ενέργεια, ώστε να έχουν μια ιδέα γύρω από την κίνηση του νερόμυλου, του μαντανιού, της τριστέλας και του νεροπρίονου.

Πρώτα-πρώτα τι είναι ενέργεια.

Ενέργεια είναι η ικανότητα παραγωγής κάποιου έργου, το οποίο μπορεί και να μη γίνεται αντιληπτό, αποτελεί όμως τη θεμελιώδη προϋπόθεση για αυτή την ύπαρξη της ζωής στη γη. Τη βρίσκουμε σε όλα τα στάδια της αλυσίδας της εξέλιξης των ανθρώπινων ομάδων.

Όπως γνωρίζουμε όλοι μας, η κύρια πηγή ενέργειας που συντηρεί το πλανητικό μας σύστημα είναι αυτός ο ήλιος. Μας δίνει θερμότητα, φως και μέσα από τη φωτοσύνθεση το οξυγόνο, τις τροφές, τα καύσιμα και τόσα άλλα, από τα οποία εξαρτάται άμεσα ή έμμεσα η ζωή μας και η ζωή όλων των όντων σ' αυτό τον πλανήτη. Η ενέργεια αυτή του ήλιου είναι η λεγόμενη πρωτογενής. Όλες οι άλλες μορφές ενέργειας θεωρούνται και λέγονται δευτερογενείς, επειδή είναι παράγωγα της ηλιακής.

Ο άνθρωπος μέσα στην πορεία του, των χιλιετιών ή εκατομμυρίων ετών κατ' άλλους, προς τον πολιτισμό, χρησιμοποίησε κατά αρχάς τη μυϊκή του ενέργεια, που είναι μηχανική και παράγεται από χημική (κατανάλωση τροφών) για να βρísκει την τροφή του, με το ακατέργαστο ρόπαλο, και ύστερα με το χειρισμό των πρώτων εργαλείων και αργότερα όπλων και την ενέργεια της φωτιάς για τη θέρμανση και το φωτισμό.

Αργότερα, στην ανάπτυξη του πολιτισμού έχουν συμβάλλει και άλλες πηγές ενέργειας, όπως η ανακάλυψη νέων τρόπων και μεθόδων εκμετάλλευσης της ηλιακής ενέργειας για το στέγνωμα των καρπών, των φύλλων, των

δερμάτων, των πήλινων κατασκευών, της φωτιάς για παρασκευή τροφής, παρασκευή ξυλοκάρβουνου, μεταλλοτεχνία κ.ά, της ζωικής που παράγουν τα ζώα, όπως αγροτικές δουλειές, μεταφορές, άλεσμα, άντληση της υδραυλικής, μεταφορές σε ποτάμια, άλεσμα, πριόνισμα, επεξεργασία υφαντών (μαντάνια-τριστελέες).

Όσο περνούσε ο χρόνος και με τη βοήθεια των νέων μέσων μετατροπής και πολλαπλασιασμού δυνάμεων, π.χ. του οδοντωτού τροχού και της τροχαλίας, η χρήση των γνωστών αυτών πηγών ενέργειας επεκτάθηκε, διαφοροποιήθηκε και έφτασε να κινεί πολύπλοκους μηχανισμούς αλέσματος, σύνθλιψης, κοπανίσματος και πριονίσματος. Η ανθρωπότητα μέχρι τον 19ο αιώνα είχε πια φτάσει στην εποχή όπου ενέργεια και μηχανισμός είναι δύο έννοιες πολύ στενά συνδεδεμένες.

Ο 18ος αιώνας θεωρείται σαν το τέλος της προβιομηχανικής εποχής, όπου γινόταν μόνο η εκμετάλλευση των φυσικών, ήπιων, παραδοσιακών και ακίνδυνων για τον άνθρωπο και το φυσικό περιβάλλον πηγών.

Σήμερα τι γίνεται; Παράλληλα με τη χρήση των νέων πηγών και μορφών της ενέργειας που έχουν ανακαλυφθεί τους δύο τελευταίους αιώνες, όπως ο ατμός, το πετρέλαιο, ο ηλεκτρισμός, η διάσπαση του ατόμου (ατομική βόμβα), γίνεται και μια σοβαρή προσπάθεια, ώστε οι πηγές ενέργειας της προβιομηχανικής εποχής να είναι χρήσιμες και ωφέλιμες και αυτές, εφόσον εφαρμόζονται σύγχρονοι μέθοδοι. Η ενέργεια που μπορεί να προσφέρει το νερό στον άνθρωπο, λέγεται υδραυλική και έχει θεωρηθεί ως το πιο σημαντικό βήμα στην εξέλιξη των μέσων που χρησιμοποίησε για παραγωγικούς σκοπούς, όπως άλεσμα, άντληση, πριόνισμα κ.ά. και αυτό γιατί για πρώτη φορά σκέφτηκε να κάνει χρήση της φυσικής δύναμης για να κινήσει απλά πράγματα, αντί της ανθρώπινης ή ζωικής μυϊκής ενέργειας, αυξάνονται όμως έτσι σημαντικά την ικανότητα παραγωγής, έβγαλε ποσότητα.

Μέχρι ν' ανακαλυφτεί η χρήση της ατμομηχανής στα τέλη του 18ου αιώνα, η υδραυλική ενέργεια ήταν η μόνη φυσική πηγή ενέργειας, με εξαίρεση την αιολική (αέρας), η οποία ακόμα κινούσε μόνο ανεμόμυλους.

Πώς γινόταν η λειτουργία των υδροκίνητων μηχανισμών; Αυτή γινόταν μέσω του μικρού ή μεγάλου υδροτροχού, της λεγόμενης φτερωτής, ο οποίος τοποθετούνταν όρθια ή οριζόντια, και τον οποίο με διάφορους τρόπους περιέστρεφε η δύναμη του κινούμενου νερού. Οι όρθιες φτερωτές καθιερώθηκαν ν' ονομάζονται «ρωμαϊκές», γιατί η εξάπλωσή τους έγινε τα ρωμαϊκά χρόνια, ενώ οι μεταγενέστερες οριζόντιες λέγονταν «ελληνικές ή ανατολικές», γιατί χρησιμοποιήθηκαν και στη βυζαντινή επικράτεια. Και οι δυο αυτοί τύποι αρχικά κινούσαν μόνο αλεστικούς νερόμυλους.

Ο νερόμυλος του Μακρυγιάννη, όπως βλέπουμε στη φωτογραφία, είχε

φτερωτή «ελληνικού» τύπου, δηλαδή οριζόντια. Τέτοιες φτερωτές πρέπει να είχαν και οι άλλοι νερόμυλοι του χωριού μας, γιατί ήταν του ίδιου τύπου όλοι τους (Ζήκα, Τέλλη, Πασσιά), ενώ για τους παλιότερους δεν το γνωρίζω, εφόσον δεν ήταν στις μέρες μας.

Η εφεύρεση της φτερωτής (υδροτροχού) είναι πανάρχαια. Ανάγεται στους χρόνους της Βαβυλωνίας, στη Μεσοποταμία, που χρησιμοποιούνταν τέτοιες για την ανύψωση νερού για υδροδότηση και πότισμα. Η περιστροφή γινόταν άλλοτε με ζώα και άλλοτε από τη δύναμη του ρεύματος του ποταμού. Το νερό μας δίνει δύο μορφές ενέργειας: την κινητική, αυτήν που έχει το νερό όταν κινείται, και τη δυναμική, αυτή που διαθέτει όταν μειώνεται η διαφορά της στάθμης της επιφάνειάς του. Όπως είναι πολύ φυσικό, πρώτα χρησιμοποιήθηκε η κινητική ενέργεια που παράγεται από τη φυσική και μόνο ροή των ποταμών, με την τοθέτηση όρθιων μικρών φτερωτών πάνω από το ρεύμα του νερού, το οποίο παρασύροντας τα πτερύγια που είχαν, τις περιέστρεφε.

Τον 5ο αιώνα, οι Ρωμαίοι μηχανικοί είχαν μια πολύ έξυπνη ιδέα, δηλαδή να οδηγήσουν το νερό πάνω από τον τροχό φτερωτή, ώστε πέφτοντας από το κανάλι προσαγωγής του στα πτερύγια της φτερωτής, να χρησιμοποιείται εκτός από την κίνησή του και η βαρύτητά του με την υδατόπτωση που σχημάτιζε σε μικρό ύψος. Αργότερα τα πτερύγια αυτά αντικαταστάθηκαν με τους κουβάδες με πάτο στην εσωτερικό διάμετρο, ώστε το νερό να εγκλωβίζεται ώσπου να αδειάσει από την περιστροφή, με αποτέλεσμα να επιταχύνεται από το βάρος του η κίνηση. Προς τα τέλη του 19ου αιώνα οι αρχικά ξύλινες αυτές φτερωτές άρχισαν να αντικαθιστώνται από μεταλλικές που είχαν περισσότερη διάρκεια ζωής. Όπου υπήρχε πρόβλημα έλλειψης μεγάλης ποσότητας νερού, ιδίως το καλοκαίρι, αυτό λύθηκε με την εφεύρεση της οριζόντιας τοποθετούμενης φτερωτής και με πιο μικρή διάμετρο. Αυτή είχε την ικανότητα να περιστρέφεται με πολύ λιγότερη ποσότητα νερού. Κατά αυτό τον τρόπο οι νερόμυλοι, τα μαντάνια και οι τριστέλες, μπορούσαν να γίνουν –φτιαχτούν– όχι μόνο στις κοίτες των ποταμών, αλλά κοντά σε κεφαλάρια νερού, ρυάκια, αλλά και μακριά από αυτά, αφού αρκούσε να γίνει μια διάνοιξη ενός μικρού τεχνητού καναλιού (μυλαύλακα) για να φέρει το νερό όπου χρειάζονταν, ή να γίνει μια μικρή στέρνα. Οι φτερωτές τοποθετούνταν πάντοτε στο χαμηλότερο σημείο της διαδρομής του νερού, το οποίο εκτοξεύονταν στα πτερύγια τους σχεδόν οριζόντια.

Η δυναμική ενέργεια παράγεται από την υδροστατική πίεση, που οφείλεται και αυτή στη διαφορά της στάθμης του νερού. Εδώ ισχύει ο κανόνας που λέγει ότι, η δυναμική ενέργεια είναι το γινόμενο του βάρους επί το ύψος. Τώρα, εάν η διαφορά της στάθμης ήταν μεγάλη και υπήρχε συνέχεια

ροή νερού, τότε αρκούσε –έφτανε– μια μικρής διαμέτρου σωλήνα (καρούτα) με μεγάλο όμως ύψος. Αν το αντίθετο, η διαφορά ήταν μικρή, έπρεπε να μεγαλώσει η διάμετρο της καρούτας, ώστε να χωρέσει μέσα περισσότερο όγκο νερού, άρα να έχει έτσι μεγαλύτερο βάρος και το γινόμενο (βάρος x ύψος) να μείνει το ίδιο. Να λεχθεί και αυτό. Το καλοκαίρι που η ροή του νερού ήταν λίγη και δεν επαρκούσε, κάτω από τη στέρνα που μάζευε το νερό (μύλος θείου μου Τάκη Τέλλη), η καρούτα, που ήταν ένας κώνος ανεστραμμένος, αφού γέμιζε, το νερό εκτοξεύονταν από στόμιο, που βρισκόταν στο κάτω μέρος, στη φτερωτή του μύλου.

Η μετάδοση της κίνησης από τη φτερωτή προς το μηχανισμό που κινούσε τη μυλόπετρα γίνονταν ανάλογα με συστήματα αξόνων και γραναζιών, αν έπρεπε να μείνει κυκλική (π.χ. αλευρόμυλοι), ή με τη βοήθεια εκκεντροφόρου άξονα (π.χ. μαντάνια), ή στροφαλοφόρου (π.χ. νεροπρίονου). Αν γινόταν σύγκριση μεταξύ των δύο ειδών φτερωτών (κάθετης και οριζόντιας), θα παρατηρούσαμε ότι οι οριζόντιες φτερωτές είχαν μεγαλύτερη ταχύτητα περιστροφής από τις κάθετες, γι' αυτό και προτιμούνταν, εφόσον δίναν μεγαλύτερη ταχύτητα κίνησης στη μυλόπετρα, η οποία άλεθε το στάρι και το καλαμπόκι, δηλαδή μεγαλύτερη παραγωγικότητα.

Δεν αρκούσε όμως αυτό μόνο. Σημαντικό ρόλο έπαιζε και η ποσότητα του νερού (όγκος) και κυρίως βασικά η ταχύτητα ροής του νερού (κάθετες φτερωτές). Για τις οριζόντιες φτερωτές σημασία είχε η επαρκής υψομετρική διαφορά (διαφορά στάθμης) της υδατόπτωσης (κρέμασης). Ακόμα στις φτερωτές της οριζόντιας κατηγορίας, σημασία είχε και η κλίση της καρούτας, που άλλοτε ήταν απλά τοποθετημένη σε φυσική πλαγιά του εδάφους και άλλοτε χρειάζονταν να χτιστεί «κρέμαση» για να στηριχθεί πάνω της. Οι νερομόυλοι του χωριού μας όλοι τους είχαν τέτοια «κρέμαση».

Γυναίκα στο μύλο την ώρα της άλεσης

• Το μαντάνι ή μπατάνι, όπως γνωρίζουμε, χρησίμευε στην κατεργασία των χειροποίητων μάλλινων υφαντών, ώστε να γίνουν συνεκτικά, ανθεκτικά. Είναι γνωστός ο βαρύς εκείνος ήχος του ντακ-ντουκ, ρυθμικά και δυνατά που ακούγονταν κάθε καλοκαίρι και φθινόπωρο (Σεπτέμβρη), όταν δούλευαν ακατάπαυστα μέρα-νύχτα και όταν βέβαια τα νερά του Βουρκοπόταμου ήταν καθαρά. Με θολωμένα-σκούρα-μαύρα νερά, μαντάνι δεν δούλευε, γιατί χαλούσε τα υφαντά.

Η ονομασία του προήλθε από αυτά ακριβώς τα χτυπήματά του, που ακούγονταν σε μεγάλη απόσταση. Τα μαντάνια του Πασσιά ακούγονταν ψηλά στη θέση Πάδη, στο Βέργου στην Κρασιά κ.α. Η λέξη είναι λατινική από το *batuo* και σημαίνει χτυπώ, κάνω δυνατό θόρυβο. Ήταν μια ξύλινη μηχανή, υπαίθρια και αποτελούσε ένα συγκρότημα με το νερόμυλο και τις νεροτριβές (τριστελέες) με τον ίδιο χειριστή-μυλωνά.

Το μαντάνι ήταν ένας ξύλινος σκελετός που είχε μήκος περίπου 4 μ., πλάτος 3 μ. και ύψος μικρότερο των 3 μ. Από το πάνω μέρος του κρέμονταν τέσσερα κοπάνια και πιο σπάνια δύο ή τρία, τα οποία κινούνταν παλινδρομικά και έτσι χτυπούσαν τα μουσκεμένα υφάσματα σε κοίλωμα, σκαλισμένο σε χοντρό δέντρο-πέυκο που τοποθετούνταν οριζόντια.

Εδώ η φτερωτή ήταν κάθετη (ρωμαϊκή), που βρίσκονταν έξω από το περιγύρα της κύριας κατασκευής και από χαμηλότερο σημείο της. Με την κίνησή της γύριζε τον οριζόντιο εκκεντροφόρο άξονα από τον οποίο προεξείχαν οι σφήνες (έκκεντρα). Με την περιστροφή οι σφήνες σκάλωναν σε αντίστοιχες προεξοχές που κρέμονταν από τα κοπάνια και τα απομάκρυναν από την κατακόρυφη θέση τους, ανασηκώνοντάς τα. Όταν οι σφήνες του άξονα τα άφηναν ελεύθερα, επέστρεφαν με ορμή από το βάρος τους και επακολουθούσε η κρούση τους πάνω στα μουσκεμένα υφάσματα που ήταν τοποθετημένα μέσα στο κοίλωμα (κορίτα). Το μαντάνι το συναντούμε στην Ήπειρο (Πίνδο) και Ρούμελη. Στη φωτογραφία, βλέπουμε το μαντάνι του Γούλη Πασσιά που λειτουργούσε ακόμα το 1973.

Ακόμα εδώ, στις άλλες δύο φωτογραφίες, βλέπετε το καζαναριό που έβαφαν τα λεγόμενα «βλάρια» υφαντά άσπρα και το ζύγισμα αυτών, εφόσον η πληρωμή γίνονταν με το βάρος σε οκάδες τότε.

Από την κατεργασία αυτή του μάλλινου υφαντού από το

Το μαντάνι του Γούλη Πασσιά

μαντάνι, έβγαινε το λεγόμε-
νο «μαντανίσιο» ύφασμα σε
τόπια, που οι συγχωρεμένες
γιαγιάδες και μάνες μας το
πήγαιναν στον μακαρίτη, κα-
λή του ώρα, Νούλη Κωταδή-
μου, να ράψει τα Κερασοβί-
τικα φορέματα των γυναικών
(σιγκούνι, φλοκάτα, μάλλινο
φόρεμα) κ.ά., αλλά και των
παππούδων και πατέρων μας
τις παλιές Κερασοβίτικες
φορεσιές (παραδοσιακές),
όπως αυτές φαίνονται στις
φωτογραφίες του μακαρίτη
πατέρα μου, του Χρήστου Γ.
Τέλλη, του Νάσιου Σκαλωμέ-
νου.

Ο συγχωρεμένος ο πατέ-
ρας μου τα Κερασοβίτικα τα
φορούσε μέχρι το 1940, προ-
του πολέμου. Τις δυο «κα-
λές» του φορεσιές, τις κλέψανε οι πλιατσικολόγοι Τουρκαλβανίτες το 1943
κατά τις εκκαθαριστικές επιχειρήσεις το καλοκαίρι κατά του Ε.Α.Μ.

*Βαφή και ζύγισμα υφαντών,
στο μύλο Πασσιά το 1973.*

Νάσιος Σκαλωμένος

Χρήστος Γ. Τέλλης, προ του 1940

• Η νεροτριβή (ντριστελά), ήταν η πιο απλή από όλες τις υδροκίνητες εγκαταστάσεις και σαν κατασκευή, αφού δεν διέθετε κανένα μηχανισμό, αλλά και σαν λειτουργία, γιατί δεν χρειάζονταν τον χειριστή-μυλωνά να την παρακολουθεί και να την ρυθμίζει. Όπως και το μαντάνι, και αυτή ήταν υπαίθρια και συνήθως δίπλα από το μαντάνι και τον αλευρόμυλο. Σε τι χρησίμευε, είναι γνωστό σε όλους εμάς τους Κερασοβίτες-τισσες τους έχοντες κάποια ηλικία σήμερα. Στις μέρες μας ήταν σε μεγάλη δραστηριότητα, ιδίως το καλοκαίρι που οι νοικοκυρές καθάριζαν τα σπίτια τους και έπλεναν τα μάλλινα χειροποίητα υφαντά τους. Δεν ήταν μόνο αυτό, αλλά στη ντριστελά γίνονταν και η επεξεργασία για να αφρατέψουν και να δέσουν μεταξύ τους τα μάλλινα νήματα. Μετά από ένα-δύο εικοσιτετράωρα μέσα στο νερό της ντριστελάς, ο μυλωνάς τα έβγαζε και τ' άπλωνε στις πέτρες του ποταμιού να στεγνώσουν, ώστε να είναι έτοιμα για το σπίτι της νοικοκυράς.

Εδώ, στις φωτογραφίες, βλέπετε τον μυλωνά Λάζο Πασσιά σε δράση, βγάζει από την ντριστελά έτοιμα υφαντά και οι γυναίκες Κερασοβίτισσες να πλένουν, το 1972-73, που τότε δούλευαν ακόμα το μαντάνι και η ντριστελά του νερόμυλου. Χρόνια περασμένα, αλλά ποτέ ξεχασμένα!

Τι είναι η νεροτριβή; Είναι ένας ξύλινος κάδος μορφής ανεστραμμένου κούλουρου κώνου, με το μεγαλύτερο τμήμα του χωμένο μέσα στο φυσικό ή τεχνητό από ξερολιθιά έδαφος, έτσι ώστε η εσωτερική πίεση του νερού να μη δημιουργεί κινδύνους ανοίγματος των τοιχωμάτων του κάδου. Ο κάδος αυτός γί-

Ο Λάζαρος Πασσιάς το 1972 στη ντριστελά του.

Γυναίκες Κερασοβίτισσες στη ντριστελά του Λάζου Πασσιά, το 1973.

νεται (συναρμολογείται) από σφηνωμένες μεταξύ τους σανίδες πλανισμένες σε σχήμα σφήνας και δένεται από έξω, γύρω-γύρω, περιφερειακά, με σιδερένιες λαμαρίνες (τσέρκια), παλιότερα με καμπύλα ξύλα, κυρίως από κρασιά ή από λεπτοκαρυά, τα λεγόμενα στεφάνια, ίδια με εκείνα των κάδων για κρασί. Αυτά τα φτιάχναν οι τεχνίτες βαγενάδες. Στη φωτογραφία βλέπετε ντριστέλα γεμάτη από νερό σε λειτουργία. Δεν είναι Κερασοβίτικη.

Να γράψω ακόμα, πως ο κάδος της ντριστέλας, επειδή έμοιαζε με τα βαρέλια, συνήθως τον έφτιαχνε και αυτόν ο βαγενάς-βαρελάς και όχι ο μυλομαραγκός.

Το ύψος της ντριστέλας (κάδου-κωνου) ξεπερνούσε τα 2 μ. και η διάμετρος στη βάση κάτω ήταν περίπου 0,40 ή το πολύ 0,50 μ., ενώ η πάγω διάμετρος έφτανε τα 2 μ. πολλές φορές. Έτσι, μια μεγάλη ντριστέλα χωρούσε μέσα της 5 κ.μ. νερού και γύρω στα 70-75 κιλά υφαντών.

Κατά μαρτυρία των μυλωνάδων, ήταν δύο τύποι ντριστελών: Οι γυριστές και οι βουτηχτές. Πώς διακρίνονται αυτές: Στις γυριστές, που είχαν φυσικά μεγαλύτερη διάμετρο, το νερό εκτοξευόταν με κλίση από το στόμιο του βαγενιού στο τοίχωμα του κάδου και δημιουργούσε έτσι περιστροφική (γυριστή), εξ ου και το όνομα, η οποία κατέβαζε τα υφαντά με τη δίνη που δημιουργούσε στο κέντρο και τα ανέβαζε πάλι περιφερειακά. Τέτοιες ντριστέλες φαίνεται πως ήταν του Ζήκα, του Τέλλη, του Μακρυγιάννη.

Στις βουτηχτές τώρα ντριστέλες, που είχαν μικρότερη διάμετρο, αλλά μεγαλύτερο βάθος, το βαγένι ή βαένι ήταν πιο όρθιο και έτσι, το νερό από το στόμιο εκτοξευόταν σχεδόν κάθετα –κατακόρυφα– δημιουργώντας έτσι καθοδική και ανοδική κίνηση χωρίς να κάνει δίνη, ανεβοκατεβάζοντας τα ρούχα, από την επιφάνεια μέχρι τον πάτο. Τέτοια φαίνεται να ήταν η ντριστέλα του Λάζου Πασιά.

Μπορώ να πω πως οι ντριστέλες ξαπλώθηκαν στον ελλαδικό χώρο εκεί όπου ήταν νερόμυλοι και είναι τα μόνα μηχανικά εργαστήρια που εξακολουθούν, σε άλλα μέρη, όχι στο χωριό μας, εκσυγχρονισμένες βέβαια, να λειτουργούν, κυρίως στην κεντρική και βόρεια Ελλάδα, αλλά όμως για πλύσιμο.

Κάδος ντριστέλας

Η τέχνη του ντριστελιάρη, που, όπως έγραψα, ήταν ο ίδιος ο μυλωνάς, φαινόταν από τον σωστό υπολογισμό του χρόνου που κάθε είδους υφαντό έπρεπε να παραμείνει μέσα στον κάδο. Τώρα, αν έμενε περισσότερο, μπορούσε να χαλάσει, να πάθει ανεπανόρθωτη ζημιά, αν έμεν όμως λιγότερο, τότε το αποτέλεσμα δεν ήταν ικανοποιητικό. Γι' αυτό φρόντιζε πάντα να βάζει μαζί μέσα στον κάδο, όμοιας κατασκευής (ύφανσης) ρούχα, π.χ. βελέντζες με βελέντζες, σαΐσματα με σαΐσματα (κουβέρτες) και όχι βελέντζες με σαΐσματα. Θυμάμαι τώρα τις συγχωρεμένες γιαγιά μου Γιώργαινα Σαμαρά και τη μάνα μου Όλγα, να γκρινιάζουν πολλές φορές, γιατί ο μυλωνάς δεν τα είχε πετύχει στην ντριστελά, όπως αυτές θα ήθελαν. «Αυτό το σάισμα ήθελε λίγο χρόνο ακόμα να γίνει, το έβγαλε γρήγορα», ή το άλλο, «η βελέντζα αυτή η κόκκινη δεν έπηξε καλά, ήθελε και άλλο χρόνο», και πολλά άλλα τέτοια. Τα ίδια λέγαν και για τα «μαντανίσια» υφαντά, όπως «αυτό το βλάρι για τα ρούχα του πατέρα σου έπρεπε να είχε χτυπηθεί ακόμα» ή το άλλο, «αυτό εδώ που το είχα για φλοκάτα, το χτύπησε πάρα πολύ και έμασε (στένεψε) πολύ». Πολλά τέτοια παράπονα έκαναν οι συγχωρεμένες. Μάλιστα ασκούσαν και κριτική στους ντριστελιάρηδες-μυλωνάδες, «Ο τα προσέχει πιο πολύ, ενώ εκείνος ο προκομένος ο δεν τα προσέχει καθόλου, του χρόνου θα πάω στον να τον δοκιμάσω και αυτόν».

Τα ίδια πράγματα-κριτικές έκαναν και για τους μυλωνάδες, όσον αφορά τα αλεύρια, στάρι ή καλαμπόκι: «αυτός το έκοβε πιο ψιλό, ή εκείνος πιο χοντρό» ή το άλλο «ο έπαιρνε πολύ αξάι (τα αλεστικά), μας έκλεβε, ή ο ήταν λίγο “αγαπησιάρης”» και πολλά τέτοια σχόλια. Η συσσωρευμένη πείρα από τις δυσκολίες και δυστυχίες της ζωής τις είχαν μάθει πάρα πολλά πράγματα, αν και ήταν αγράμματες τελείως, όπως η καλή μου μάνα, ενώ η μάνα τρανή (γιαγιά) ήξερε λίγα γράμματα, ώστε να γράφει ένα γράμμα στον ξενιτεμένο άντρα της.

- Λίγα λόγια τώρα και για τους νερόμυλους. Λέγεται πως ο παλιότερος γνωστός νερόμυλος, ονομάζονταν «υδραλέστης», έτσι τον λέει ο ιστορικός Στράβωνας. Ήταν, κατά την παράδοση, εκεί πέρα μακριά στα Κάβειρα, στο παλάτι του βασιλιά του μακρινού Πόντου, όπου το 64 μ.Χ. τον είδαν οι Ρωμαίοι κατακτητές, και φυσικά τον αντέγραψαν και τον διέδωσαν σε όλη τους την αυτοκρατορία.

Στον ελλαδικό χώρο, όπως έγραψα, λειτούργησαν και οι δύο βασικοί τύποι νερόμυλου, ο «ρωμαϊκός» και ο «ελλαδικός», που ξεχώριζαν από τις φτερωτές τους (υδροτροχούς). Στα χωριά της Πίνδου, όπου υπήρχε άφθονο το νερό, ποτάμια ολόκληρα, χτίστηκαν πάρα πολλοί νερόμυλοι. Ήδη απαρίθμησα 9 στο χωριό μας. Χρησιμοποιήθηκαν, κατά βασικό λόγο, σαν αλε-

στικοί δημητριακών (στάρι, καλαμπόκι) και λιγότερο για άλλες χρήσεις, π.χ. βυρσοδεψεία, όπως ο λεγόμενος «ταμπακόμυλος» της Μόλιστας.

Στο χωριό μας οι νερόμυλοι ήταν και ιδιόχτητοι, αλλά και του Τούρκου καταχτητή (αγά ή πασσά), οι οποίοι μετά την απελευθέρωση στις 21 Φλεβάρη του 1913, περιήλθαν στο Δημόσιο ή στις Κοινότητες ή και σε ιδιοκτήτες. Οι αγάδες ή πασσάδες τους νερόμυλους τους νοίκιαζαν για να εισπράξουν φόρους. Ο μύλος του Ζήκα ήταν νοικιασμένος από τον Τούρκο Μπέη από το 1912, όταν ήταν ακόμα σκλαβωμένο το χωριό μας. Κατά την επανάσταση του χωριού μας το 1913, κάηκε και χτίστηκε μετά από την απελευθέρωση από τους ίδιους τους Ζηκαίους και λειτούργησε. Πώς δεν περιήλθε στην κυριότητα του Δημοσίου ή της Κοινότητας, δεν το γνωρίζω. Το πιθανόν θα είναι πως ο νερόμυλος αυτός θα είχε πωληθεί προηγούμενα από τον Μπέη του χωριού μας, μια και έβλεπε πως είχε έρθει η ώρα της απελευθέρωσης της σκλάβας Ηπείρου.

Κατά γενικό κανόνα, οι νερόμυλοι στη χώρα μας, αλλά και ειδικά στο χωριό μας, ήταν με ένα ζευγάρι μυλόπετρες (μονόφθαλμοι), με ένα μάτι, και σπάνιο με δύο ζευγάρια μυλόπετρες (διόφθαλμοι) ή με δύο μάτια. Στο χωριό μας με δυο μάτια ήταν του Ζήκα για ορισμένο χρονικό διάστημα και του Γούλη Πασσιά επίσης.

Οι νερόμυλοι κατά κανόνα αποτελούσαν ατομική ιδιοκτησία, και σαν τέτοιους τους δούλευαν ο μυλωνάς ιδιοκτήτης με την οικογένειά του, και πολύ σπάνια να ήταν μοναστηριακής ή εκκλησιαστικής (βακούφι), οπότε νοικιάζονταν σε επαγγελματίες μυλωνάδες. Σε λίγες περιπτώσεις μπορεί να ήταν κοινοτικοί, σχολικοί ή συνεταιριστικοί. Τα χρόνια εκείνα πάντως ο μύλος ήταν και αποτελούσε σοβαρό περιουσιακό στοιχείο, γι' αυτό φορολογούνταν πολύ άγρια από τον αγά ή μπέη του χωριού μας.

Δίνα λόγια για το χτίσιμο του μύλου. Όπως βλέπουμε στις φωτογραφίες (μύλοι Μακρυγιάννη και Πασσιά), το χτίσμα του νερόμυλου ήταν λιθόχτιστο, είχε σχήμα ορθογωνίου με μικρή ή μεγάλο χώρο και πολλές φορές με πατάρι ή δίπατο, όπως ήταν ο μύλος του Πασσιά, για λίγα χρόνια, όπου διανυκτέρευε ο μυλωνάς ή οι πελάτες του μύλου, κυρίως όταν «έφτιαχναν» τα υφαντά τους στο μαντάνι ή την ντριστέλα, οπότε χρειάζονταν αρκετός χρόνος παραμονής στο μύλο. Η κατασκευή της στέγης ήταν και αυτή προσαρμοσμένη στην τοπική αρχιτεκτονική του χωριού μας, όπως και τα σπίτια τα Κερασοβίτικα, δηλαδή ξύλινη κεκλιμένη, μονόριχτη ή δίριχτη ή τετράριχτη, με κάλυψη –σκεπασμένη– από ντόπιες γκριζες πετρόπλακες-σχιστόλιθους δίχως ταβάνι, φαίνονταν τα δοκάρια-γρεντιές. Στη μια άκρη υπήρχε ο αλεστικός μηχανισμός, στην άλλη άκρη περίμεναν οι πελάτες, γίνονταν οι συναλλαγές, π.χ. παράδοση του αλέσματος, παραλαβή του αλευριού, ζύγισμα-

πληρωμή (αξάι) και η αποθήκευση. Πολλοί μύλοι είχαν και μικρό ξέχωρο μικρό δωμάτιο, εκεί δίπλα με τζάκι και φωτιά για τις παγερές μέρες-νύχτες του χειμώνα. Κάτω από το αλεστικό μηχάνημα (βλέπε φωτό), υπήρχε ένας μικρός χώρος, ημιϋπόγειος, σχήματος ημισέληνου (φεγγαριού), το λεγόμενο «ζωριό», όπου εκεί ήταν εγκατεστημένος ο κινητικός μηχανισμός του νερόμυλου. Θυμάμαι εμάς τα παιδιά τότε, μας φοβέριζαν να μην πηγαίνουμε εκεί κάτω –πρόληψη για κανένα ατύχημα από τη φτερωτή και την πίεση του νερού– γιατί εκεί ήταν «διαόλοι με κέρατα» και θα μας παίρναν.

Όπως έχω γράψει, οι νερόμυλοι του χωριού μας ήταν όλοι οριζόντιοι (φτερωτή οριζόντια) και συνήθως το καλοκαίρι λειτουργούσαν με λίγο νερό, γι' αυτό ήταν απαραίτητα η κατασκευή μικρών έργων υποδομής, π.χ. συγκεντρωση-αποθήκευση νερού, διοχέτευση αυτού (μυλαύλακα), αγωγοί, γέφυρες, κρεμάσεις, βαγένια, κανάλια κ.τ.λ., μικρά μεν έργα, μεγάλης όμως έκτασης και σημασίας από τεχνολογικής κατασκευής. Δεν ήταν μόνο αυτά. Παράλληλα έπρεπε να γίνουν και άλλα συμπληρωματικά μικρά έργα, να δημιουργηθεί το κατάλληλο δίκτυο οδοποιίας για την απρόσκοπτη διακίνηση των φορτωμένων ζώων, μουλάρι, άλογο ή γαϊδούρι με το στάρι-καλαμπόκι, υφαντά (βελέντζες, σαϊσματα, βλάρια), όλα αυτά που ήθελαν άλεσμα ή μαντάνι-ντριστελά. Οι δρόμοι αυτοί πολλές φορές γίνονταν καλντερίμια για να αποφεύγουν τις λάσπες τις πολλές.

Ο μηχανισμός του νερόμυλου ήταν ένα απλό πράμα και σαν κατασκευή και σαν λειτουργία, σε αντίθεση με τους ανεμόμυλους των νησιών. Ο μηχανισμός αυτός διαιρούνταν σε δύο μέρη: στο κινητό μέρος, που ήταν η φτερωτή με τα εξαρτήματα που είχε πάνω της, και το αλεστικό μέρος, και αυτό με τα εξαρτήματά του. Δεν ήταν μόνο αυτά. Υπήρχαν και άλλα βοηθητικά συστήματα, π.χ. η ρύθμιση των μυλοπετρών (χοντρό ή ψιλό άλεσμα), η μεταφορά και μετατροπή της κίνησης (εκκεντροφόρος άξονας), το σταμάτημα του μύλου, κ.ά., τα οποία διέφεραν από μύλο σε μύλο και από περιοχή σε περιοχή.

Οι μυλόπετρες ήταν το κύριο εξάρτημα κάθε μύλου, στο χωριό μας, θυμάμαι, προέρχονταν κυρίως από το Πωγώνι. Αυτές ήταν οι καλύτερες και ακριβότερες. Τι ήταν: ήταν από διάφορα τοπικά πετρώματα, π.χ. από στουρναρόπετρα, που φημίζονταν πολύ. Οι μυλόπετρες δεν ήταν ποτέ μονοκόμματα (μια ολόκληρη), αλλά συναρμολογούνταν μεταξύ τους από κομμάτια διαφόρων ποιότητων, και τα οποία δένονταν μεταξύ τους με τσέρκια. Μονοκόμματοι ήταν μόνον οι χειρόμυλοι ή κανένας μικρός νερόμυλος, με μικρή παραγωγική ικανότητα.

Η φωτογραφία που βλέπετε είναι από το χωριόμας (κα Μαριάνθη Κώστα Βάιλα, την ευχαριστώ πολύ) και είναι ένας ριζιμιός βράχος, που η επιφάνειά του που εξέχει είναι επίπεδη και στρογγυλή. Από το πάνω μέρος είναι πελεκημένη με κοπίδι (σμίλη), από κάτω κομμένη ολοστρόγγυλη. Η παράδοση-μύθος λέει

πως κάποιου αγίου πάτησε το άλογο και αποτυπώθηκε εκεί η πατημασία-πέταλο.

Πιθανά του Αγίου Κοσμά του Αιτωλού, όταν έκανε τις περιουδεΐες του στην Ήπειρο και Βόρειο Ήπειρο, 1760-1779, την εποχή της Τουρκοκρατίας.

Το αληθές είναι ότι πέρασε πράγματι ο πατήρ άγιος Κοσμάς από τα μέρη μας, όχι από μέσα από το χωριό μας, αλλά ψηλά από το δρόμο του Βέροισ-Ταμπούρι και κατευθύνθηκε στην Στράτσιανη που είχε μισοτουρκεψει, ακόμα και αυτός ο χριστιανικός παπάς ήταν έτοιμος να αλλαξοπιστήσει, όπως λέγαν οι πρόγονοί μας. Το Κεράσοβο, είπε, δεν κινδυνεύει, μένει ορθόδοξο χωριό, δεν χρειάζεται να πάω.

Η αρχαιολογική υπηρεσία που είδε τη φωτογραφία λέει ότι αυτές οι πέτρες είναι χειροκίνητες μυλόπετρες, μονοκόμματα, που άλεθαν τροφές για το σπίτι και τα ζώα και είναι νεολιθικής εποχής, του 4000 π.Χ. έως το 1500 π.Χ. Αργότερα χρησιμοποιήθηκαν πιο «σύγχρονα» μέσα για αυτούς τους σκοπούς.

Τώρα, ανάλογα με το είδος του αλέσματος και την ποσότητα, οι μυλόπετρες χρειάζονταν πελέκημα με το λεγόμενο μυλοκόπι (ειδικό σφυρί) για να «αγριέψουν», όπως λέγαν οι μυλωνάδες, να γίνουν κοφτερές, γιατί από τη συνεχή μεγάλη χρήση-τριβή, οι επιφάνειές τους γίνονταν λείες (έσιωναν) και δεν έκοβαν το άλεσμα.

Η μεγάλη διάδοση και αξία των μύλων, δημιούργησε γρήγορα και νομικό πλαίσιο για τη λειτουργία τους. Στα δυτικά κράτη είχε θεσπιστεί το φεουδαρχικό «δίκαιο του νερού», που εξασφάλιζε πολύ τα μονοπωλιακά δικαιώματα του τοπικού άρχοντα-ιδιοκτήτη, από τυχόν ανταγωνιστές του. Στο Βυζάντιο έγιναν ειδικές διατάξεις από τον αυτοκράτορα Ιουστινιανό. Στην πατρίδα μας ακόμα ισχύουν διατάξεις εθιμικού δικαίου, που αφορούσαν το χρόνο χρήσης του νερού από κάθε μύλο, τη διέλευση του νερού από ξένες ιδιοκτησίες (θυμηθείτε το δικαστήριο στον Κατή της Κόνιτσας του Αδάμου Μακρυγιάννη-Δημητρίου Νάκου, ή τον αφορισμό του Γκουντούλη από τον Επίσκοπο Βελλάς-Κονίτσης κ.κ. Σπυρίδωνα και μετέπειτα Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και πάσης Ελλάδος).

Λίγα λόγια για τις φτερωτές. Αυτές, κυρίως οι μικρές οριζόντιες, όπως αυτές των μύλων του χωριού μας, ήταν ξύλινες κατασκευές και αποτελούνταν από ένα σκελετό σταυροειδή και την περιφερειακή ρόδα (βλ. ζωριό μύλου Μακρυγιάννη), όπου ήταν στερεωμένα τα φτερά (κουταλάκια), στα οποία χτυπούσε το νερό που έβγαινε με μεγάλη πίεση-δύναμη από το στόμιο του βαγενιού-καρούτας. Οι φτερωτές διέφεραν από μύλο σε μύλο από περιοχή σε περιοχή. Κατασκευάζονταν εκεί επιτόπου μαζί με τα άλλα εξαρτήματά τους. Αργότερα προστέθηκαν στις φτερωτές και μεταλλικά στοιχεία (τσέρκια) για να γίνονται πιο γροές, όπου έφτασαν να γίνονται ολόκληρες μεταλλικές στα μηχανουργεία και στους μύλους πήγαιναν πια έτοιμες. Τον ίδιο δρόμο ακολούθησε και το άλλο είδος της φτερωτής, η κατακόρυφη-όρθια. Για τα βαγένια (καρούτες) να πούμε τα εξής: Και εδώ υπήρξε σημαντική η εξέλιξη. Πρώτα, αρχικά, ήταν και αυτά ξύλινα και κατασκευάζονταν επιτόπου, όπως τα Κερασοβίτικα, οι κορφές όμως των πεύκων κόβονταν και έρχονταν από ψηλά το βουνό. Οι διαστάσεις της καρούτας και η μορφή της διέφερε από μύλο σε μύλο, από λεπτή μακρόστενη, μέχρι κοντή και χοντρή, και ήταν ανάλογη με το ύψος της κρέμασης και την ποσότητα του νερού που είχε ο μυλαύλακας. Στο πάνω όμως μέρος, πάντοτε, είχε μεγαλύτερη διάμετρο, ήταν δηλαδή πιο πλατιά. Με το πέρασμα του χρόνου και βασικά επειδή η ξύλινη χρειάζονταν συνεχή συντήρηση-επισκευή, μετατράπηκε και αυτή, σε άλλα μέρη, σε μεταλλική από λαμαρίνα ή ακόμα και από έτοιμες σωλήνες. Τόσο η ξύλινη όσο και η μεταλλική ή σωλήνια καρούτα ήταν στερεωμένη αναγκαστικά σε χτιστή πέτρινη κρέμαση, στην οποία κατέληγε το μυλαύλακο.

Και τώρα, λίγα λόγια για την «κίνηση» του νερόμυλου.

Για να «κινήσει» ο οριζόντιος Κερασοβίτικος μύλος, πρώτη δουλειά του μυλωνά ήταν ν' ανοίξει την παροχή του νερού πάνω ψηλά στην κορυφή της καρούτας, το οποίο γέμιζε την καρούτα, ή αν ήταν γεμάτη ήδη, την άλλη πα-

ροχή κάτω της καρούτας, και έτσι το νερό άρχιζε να τινάζεται με δύναμη-πίεση από την έξοδό του, που ονομάζονταν «φυσούνι», μέσα στο ζωριό και να χτυπάει δυνατά και με μεγάλη πίεση τη φτερωτή, που την εξανάγκαζε να περιστρέφεται μαζί με τον κατακόρυφο άξονά της, ο οποίος με τη δική του σειρά μετέδιδε την περιστροφική κίνηση στην κινητή πάνω μυλόπετρα. Στη συνέχεια ο μυλωνάς γέμιζε την κοφινάδα-σκάφη με άλεσμα, στάρι ή καλαμπόκι, και με το τιμόνι ρύθμιζε το διάκενο ανάμεσα στις δυο μυλόπετρες, ανάλογα, για να γίνει το άλεσμα χοντρό, ψιλό ή για τραχανά, το οποίο άρχιζε να γεμίζει σιγά-σιγά την αλευροκασέλα (βλ. φωτό). Στο χρόνο αυτό, ο μυλωνάς έκανε άλλες δουλειές, μια και δεν ήταν απαραίτητη η παρουσία του εκεί, παρά μόνο όταν έπρεπε να ανανεώσει το άλεσμα όταν άδειαζε η σκάφη.

Είναι ακόμα γνωστό πως οι μύλοι εξυπηρετούσαν τις τοπικές ανάγκες του χωριού ή της πόλης σε αλεύρι και τ' άλλα χωριά που δεν είχαν δικούς τους μύλους, επειδή ήταν άνυδρα, και έστελναν εκεί τ' αλέσματά τους. Στο χωριό μας, έρχονταν τα γύρω χωριά, Μόλιστα, Πουρνιά, Καστάνιανη, Κόντισκο, Φούρκα, κ.ά. Άλεθαν κυρίως στάρι, καλαμπόκι για το ψωμί και τον τραχανά, και τώρα τελευταία και ζωοτροφές. Πολλοί μύλοι νοικιάζονταν, σ' αυτήν την περίπτωση το νοίκι ήταν κατ' αποκοπή, ετήσιο δηλ. μίσθωμα, ή με ποσοστό στις εισπράξεις (τριτάριχο ή μισιακό σύστημα), η δε πληρωμή γινόταν συνήθως σε είδος (αλεύρι ή δημητριακά) ή σε πολύ σπάνια περίπτωση σε χρήμα. Ο μυλωνάς, σαν αμοιβή, αλεστικά ή αξάι, όπως συνηθίζονταν να λέγεται, τούρκικο κατάλοιπο, έπαιρνε αυτά σε είδος (αλεύρι ή άλεσμα), και τώρα τελευταία, τις δεκαετίες 1950 και 1960, καμιά φορά και σε χρήμα. Στο χωριό μας, όπου υπήρχε πολύ νερό και αντίστοιχα μεγάλη παραγωγή, έπαιρναν 3-5% σε όγκο, ποσοστό χαμηλό σε σχέση με τα χωριά όπου τ' αλέσματα ήταν λίγα και το νερό λίγο. Εκεί οι μυλωνάδες δούλευαν σε ποσοστό 10-12%. Αυτά βέβαια τα ποσοστά όταν οι μυλωνάδες ήταν τίμιοι και σωστοί και δεν έκλεβαν τους πελάτες. Πολλά λέγονταν για την «τιμιότητα» των μυλωνάδων, τόσο για το αξάι τους, όσο και για την ηθική τους.

Από το αξάι αυτό οι μυλωνάδες κάλυπταν τις οικογενειακές τους ανάγκες και το υπόλοιπο το πουλούσαν σε ακτήμονες συγχωριανούς.

Η αλεστική ικανότητα του μύλου εξαρτιώταν από την ποσότητα του νερού, το πόσα «μάτια» είχε, αν είχε συντήρηση καλή, κυρίως οι μυλόπετρες, και υπολογίζονταν πάντως πως ένας καλός νερόμυλος έφθανε τις 100 οκάδες ανά ώρα, και αν δούλευε σε 12ώρο μπορούσε ν' αλέσει 1.200 οκάδες την ημέρα. Κίνηση μεγάλη παρατηρούνταν το καλοκαίρι-φθινόπωρο, δηλαδή μετά το θερισμό και τη συγκομιδή των καρπών, και μικρή πριν από αυτόν, αφού είχαν τελειώσει τα αποθέματα για άλεσμα κάθε οικογένειας.

Σήμερα πια κανένας νερόμυλος στο χωριό μας δε λειτουργεί. Έπαυσαν από τη δεκαετία του 1960. Ήταν αποτέλεσμα της εξωτερικής και εσωτερικής μετανάστευσης των κατοίκων του χωριού μας. Όλοι τους έχουν καταρρεύσει, και τα χαλάσματά τους καλύπτονται από την πυκνή βλάστηση (μύλος Ζήκα, Τέλλη-Μακρουγιάννη) στο ποτάμι.

Τα υφαντά της ντριστελάς και του μαντανιού

Κάνω μια συνοπτική αναφορά, για καλύτερη κατανόηση του έργου που επιτελούσαν τα δύο αυτά ξύλινα κατασκευάσματα στο χωριό μας.

- Στη ντριστελά και το μαντάνι έπρεπε να περάσουν τα χοντρά ολόμαλλα υφάσματα του σπιτιού και της ενδυμασίας (φορεσιάς Κερασοβίτικης), για να πήξουν ώστε να γίνουν ανθεκτικά. Υφάσματα τα οποία για τη φορεσιά ήταν τα βλάρια που υφαίνονταν με στημόνι-υφάδι-μαλλί σε δίμιτη ύφανση. Υφαντά του σπιτιού ήταν οι βελάντζες με φλόκο και δίχως φλόκο, οι μπατανίες, οι τσέργκες, τα τσόλια κ.ά. που υφαίνονταν στημόνι-υφάδι-μαλλί σε απλή ύφανση. Στη ντριστελά, όπως έγραψα και στην περιγραφή αυτής, έμπαιναν χοντρά υφαντά για ένα ή δύο εικοσιτετράωρα στον κάδο μέσα, όπου έπεφτε με δύναμη και πίεση από ψηλά άφθονο νερό που τα περιέστρεφε ώστε να αναμαλλιάσουν, να φουσκώσουν, να αφρατέψουν και να καθαρίσουν.

- Στο μαντάνι το δίμιτο έπρεπε να μείνει για ένα μερόνυχτο και να χτυπηθεί όσο χρειάζονταν από τους ξύλινους κοπάνους, που κινούνταν πέρα δώθε, για να πήξουν.

*Ανδρέας Σαμαράς και Στέλιος Παπανικολάου
με τις γυναίκες τους.*

Οι Κερασοβίτικες φορεσιές των γυναικών που κατασκευάζονταν από ύφασμα της ντριστέλας ήταν συνήθως οι διάφοροι τύποι μακιτιών και αμάνικων πανωφοριών, π.χ. το σιγκούνι, το γιλέκι, η φλοκάτα, οι ντουλαμάδες κ.ά. Στα παλιά χρόνια, τα περισσότερα ενδύματα από αυτά ήταν στο φυσικό τους χρώμα, το λευκό, αργότερα, στα νεότερα χρόνια, τα έβαφαν οι ίδιες οι γιαγιάδες και μανάδες μας, σε χρώμα μαύρο-λουλακί, καφέ σκούρο ή βαθύ γαλάζιο κ.ά. Στα νεότερα χρόνια τα δυτικού τύπου σκουρόχρωμα ενδύματα, ανδρικά κοστούμια, κυλότες στρατιωτικού τύπου, αλλά και γυναικείες ρεντιγκότες (βλ. φωτογραφίες), τα κατασκεύαζαν (έραβαν) οι λεγόμενοι φραγκοράφτες, σε αντιδιαστολή με τους τερζήδες που αυτή την εποχή ονομάστηκαν ελληνοράφτες.

Κερασοβίτικες υφαντές φορεσιές.

Να μην ξεχνούμε ακόμα πως από μάλλινο ύφασμα (προβάτου-γίδας) της ντριστέλας φάβονταν και τα βαριά εξωτερικά ενδύματα, όπως οι κάπες των βοσκών-τσιμπαναραίων και τα κάποτα.

Ο Γιάννης Ζούκας με κυλότα στρατιωτικού τύπου.

Λίγα λόγια και για το νεροπρίονο. Να γράψω και εδώ δυο λόγια, γιατί και αυτό είναι κατασκεύασμα που κινείται με τη δύναμη και πίεση του νερού.

Το νεροπρίονο χρησίμευε για την παραγωγή της ντόπιας, εγχώριας, Κερασοβίτικης οικοδομικής κυρίως πριονιστής (πριστής) ξυλείας, από κορμούς δέντρων (πεύκου, ρόμπολου, οξυάς, ελάτου). Ιστορικά ήταν γνωστό το νεροπρίονο στην Κεντρική Ευρώπη ήδη από τον 14ο αιώνα, από εκεί έφθασε στα Βαλκάνια στα τέλη του 16ου αιώνα.

Στο χωριό μας το νεροπρίονο δεν γίνονταν σε μόνιμη θέση, αλλά το συναρμολογούσαν στο ύπαιθρο, κοντά στο σημείο όπου θα γίνονταν η υλοτομεία (Αρκόδαλωνα, Βαθύλακος, Τρουπινίτσα, Ντίσινο), μεταφέροντας τα εξαρτήματά του, όπως φτερωτή, πριόνι, στρόφαλο, βαγένια, κ.ά. Εκεί κατασκευάζονταν νέα ντάνα, δηλαδή βάση, που την αποτελούσαν επάλιπλες σειρές από κομμάτια χοντρών κορμών, τοποθετημένες όμως σταυρωτά η κάθε μία ως προς την από κάτω της. Το μήκος του εξαρτιώταν από το πόσο μεγάλοι θα ήταν οι κορμοί που επρόκειτο να πριονιστούν.

Οι μηχανισμοί λειτουργίας του ήταν δυο: ο ένας ήταν αυτός που θα κινούσε το πριόνι και ο άλλος εκείνος που θα προωθούσε (έσμπρωχνε) τον κορμό που θα σχιζόταν. Η φτερωτή ήταν τύπου «ρωμαϊκή», δηλαδή όρθια και βρίσκονταν στο κάτω μέρος της ντάνας, αυτή περιέστρεφε τον οριζόντιο άξονα και αυτός με τη σειρά του, μέσω μεταλλικού στρόφαλου, έδινε κατακόρυφη παλινδρομική κίνηση στο πλαίσιο του όρθιου πριονιού, το οποίο έσχιζε κατά μήκος τον βαθμιαία (σιγά-σιγά) προωθούμενο κορμό του δέντρου.

Πάντα η θέση που επιλέγονταν για την εγκατάσταση του νεροπρίονου, βρίσκονταν σε πλαγιά που να έχει μεγάλη κλίση ώστε να γίνεται δυνατή η μεταφορά εκεί των κορμών των δέντρων με κύλισμα (ολίσθηση) πάνω σε ξυλόδρομους ή με σπρώξιμότους με τα τσεκούρια πάνω σε κατακύλια. Εμείς οι μεγάλοι σήμερα και όσοι Κερασοβίτες έχουν δουλέψει στα νεροπρίονα του Δασικού μας Συνεταιρισμού, τις δεκαετίες 1950 και 1960, ξέρουμε τι βάσανο και μαρτύριο ήταν αυτή η δουλειά του υλοτόμου, και τι ατυχήματα έχουν συμβεί, όταν σε «έπαιρνε» από κάτω η μεταφερόμενη-κυλιόμενη ντάνα των κορμών. Μεγάλη τέχνη και δεξιοτεχνία απαιτούσε η μεταφορά αυτή των κορμών από ψηλά τα κρέκουρα του Βαθύλακκου και της Κεφτόβρουσης, κάτω στα νεροπρίονα. Ο μακαρίτης ο πατέρας μου δούλεψε και αυτός σαν υλοτόμος τα πρώτα χρόνια της ίδρυσης του Δασικού Συνεταιρισμού, τη δεκαετία του 1960, εκεί στο νεροπρίονο της Τρουπινίτσας. Άθλιες συνθήκες δουλειάς και μεροκάματο τίποτα, γι' αυτό και έφυγε.

Τα νεροπρίονα στα ελληνικά γενικά δάση είδαν μεγάλη ανάπτυξη και αυτό γιατί δεν υπήρχαν δασικοί δρόμοι για αυτοκίνητο, και έτσι ήταν αδύ-

νατη η μεταφορά των κορμών από μακρινές αποστάσεις. Αργότερα, χρησιμοποιήθηκαν μουλάρια, ποιος δεν θυμάται τους Σαμαρνιώτες και τον Φορφόλια, που κάναν τη μεταφορά των κορμών των δέντρων στα νεροπρίονα;

Της πριστής ξυλείας όμως η μεταφορά από ψηλά τα νεροπρίονα, κάτω στους δημόσιους αυτοκινητόδρομους, ήταν πιο εύκολη, αφού μπορούσε να γίνει με τα μουλάρια από τους Σαμαρνιώτες και τον συγχωριανό μας Λάζαρο Νάκο.

Τα νεότερα χρόνια, τα νεροπρίονα μετατράπηκαν σε πετρελαιοκίνητες, βενζινοκίνητες και ακόμα και σε ηλεκτροκίνητες μόνιμες εγκαταστάσεις. Τα υδροκίνητα παραδοσιακά νεροπρίονα έχουν τελείως εξαφανιστεί και τα τελευταία ήταν αυτά που δούλευσαν στα δάση της Πίνδου και των μοναστηριών του Αγίου Όρους, πλην του εκσυγχρονισμένου στην περιοχή της Μονής Γρηγορίου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

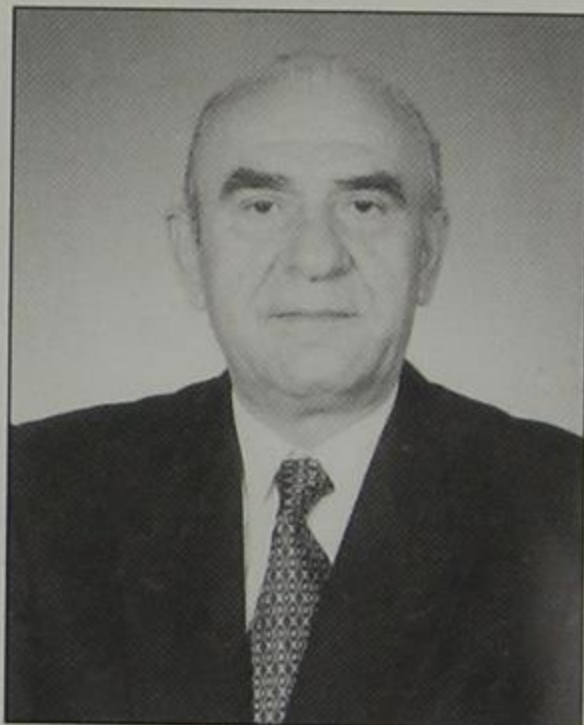
Ο Πανάγαθος Θεός με αξίωσε να γράψω αυτές τις λίγες γραμμές. Έβαλα και εγώ ένα μικρούτσικο πετραδάκι στο μεγάλο οικοδόμημα που ονομάζεται Ελληνική βιβλιογραφία. Αυτό είναι το ιστορικό και λαογραφικό πορταίτο της εκκλησίας, των εξωκκλησιών, εικονισμάτων και νερόμυλων του χωριού μας.

Το σκιαγράφησα με αγάπη και μεράκι, με όσα στοιχεία είχα στη διάθεσή μου.

Είναι πιθανόν να υπάρχουν σ' αυτό ορισμένες παραλείψεις και αυτό όχι από καμιά πρόθεση, αλλά από άγνοια, γιατί για πρώτη φορά γίνεται καταγραφή αυτού του υλικού.

Είναι μια συλλογή από πρώτα στοιχεία και διάσπαρτες μνήμες, προφορικές κυρίως που μπορεί να γίνει, σε δεύτερη φάση, τελική παρουσίαση της ιστορίας, των μύθων και των παραδόσεων για τους ιερούς ναούς, τα εικονίσματα και τους νερόμυλους του χωριού μας.

Φύλαξέ το, αγαπητέ συγχωριανέ, για να το διαβάσουν σήμερα τα παιδιά σου, αύριο τα εγγόνια σου, να επισκεφτούν μια μέρα το χωριό των γονιών τους, τους τάφους αυτών και των παππούδων τους. Να το γνωρίσουν από κοντά, ν' ανάψουν ένα μικρό κεράκι στην εκκλησία, στον άγιο Νικόλα, στα εξωκλήσια, και στους τάφους των προγόνων τους. Αυτό θα είναι το ευλαβικότερο προσκύνημα και το καλύτερο γι' αυτούς μνημόσυνο.

Ο Δημήτρης (Τάκης) Σαμαράς γεννήθηκε το 1936 στο χωριό Αγία Παρασκευή (Κεράσοβο) της Κόνιτσας, από γονείς πτωχούς. Το δημοτικό σχολείο το τελείωσε στο χωριό, το δε Γυμνάσιο στην Κόνιτσα το 1957. Το 1962 διορίζεται υπάλληλος

στο Ταμείο Συντάξεων Αυτοκινητιστών (Τ.Σ.Α.). Έγινε πτυχιούχος της τότε Παντείου Ανωτάτης Σχολής Πολιτικών Επιστημών, σπουδάζοντας εργαζόμενος, φροντίζοντας άμα και τους γονείς του, αφού ήταν ο μοναχογιός τους.

Παντρεύτηκε το 1970 και αποκτήσε δύο παιδιά, αγόρι και κορίτσι.

Ανήλθε όλες τις βαθμίδες της υπαλληλικής ιεραρχίας μέχρι του Διευθυντή. Τον Μάρτη του 1988 εξαναγκάστηκε σε παραίτηση και έτσι αποχώρησε από την υπηρεσία του, συνταξιοδοτούμενος πρόωρα.

Από 1964-1976 ήταν Ταμίας, Γραμματέας και Πρόεδρος της Αδελφότητας Κερασοβιτών Αττικής.

Ασχολήθηκε και με τον κλαδικό συνδικαλισμό στο Ταμείο του από 1981-1983.

Από τον Δεκέμβρη του 1998 είναι πάλι Πρόεδρος της Αδελφότητας Κερασοβιτών Αττικής.

Αρθρογραφεί στο περιοδικό της Αδελφότητας, που είναι πολιτιστικού περιεχομένου.

Το έργο του αυτό είναι το πρώτο που εκδίδεται.

48099

KON